

Europos Sąjungos oficialusis leidinys

C 302

47 tomas

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir panešimai

2004 m. gruodžio 7 d.

Pranešimo Nr.

Turinys

Puslapis

I Informacija

.....

II Parengiamieji aktai

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

410 plenarinė sesija, 2004 m. birželio 30 d. – liepos 1 d.

2004/C 302/01	Nuomonė dėl „Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui – LeaderSHIP 2015 – apibrėžiančio Europos laivų statybos ir remonto pramonės ateitį: konkurencingumas tobulėjant“ (COM(2003) 717 galutinis)	1
2004/C 302/02	Nuomonė dėl „Pasiūlymo Europos Parlamento ir Tarybos sprendimui dėl sprendimo 2000/819/EB dėl daugiametės programos įmonei ir verslui, ypač mažoms ir vidutinėms įmonėms (2001-2005m.) pakeitimo“ (COM(2003) 758 galutinis - 2003/0292 (COD))	8
2004/C 302/03	Nuomonė dėl „Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui dėl mokėjimų vidaus rinkoje naujų teisinių pagrindų“ (COM(2003) 718 galutinis)	12
2004/C 302/04	Nuomonė dėl „Pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo dėl konsultavimo ir informavimo kreditų draudimo, kreditų garantijų ir finansinių kreditų klausimais tvarkos“ (kodifikuota versija) (KOM(2004) 159 galutinis - 2004/0056 (CNS))	19
2004/C 302/05	Nuomonė dėl „Pasiūlymo Europos Parlamento ir Tarybos reglamentui dėl tarptautinio saugaus laivų eksploatavimo ir taršos prevencijos valdymo kodekso įgyvendinimo Bendrijoje“ (COM(2003) 767 galutinis - 2003/0291 (COD))	20

LT
**Kaina:
22 EUR**

(Tęsinys kitame puslapyje)

2004/C 302/06	Nuomonė dėl „Pasiūlymo Europos Parlamento ir Tarybos direktyvai dėl uostų saugumo stiprinimo“ (COM(2004) 76 galutinis — 2004/0031 (COD))	23
2004/C 302/07	Nuomonė dėl „Branduolių sintezės energijos“	27
2004/C 302/08	Nuomonė dėl „Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai – mokslinių tyrimų programos GALILEO įgyvendinimo būklė 2004 m. pradžioje“ (COM(2004) 112 galutinis)	35
2004/C 302/09	Nuomonė dėl „Pasiūlymo Europos Parlamento ir Tarybos direktyvai dėl geležinkelio įmonių licencijavimo“ (kodifikuota versija) (COM(2004) 232 galutinis — 2004/0074 (COD))	38
2004/C 302/10	Nuomonė dėl „Pasiūlymo Europos Parlamento ir Tarybos reglamentui, iš dalies pataisančiam reglamentą (EB) Nr. 1228/2003, ryšium su tam tikrų nuostatų taikymo Slovėnijai data“ (COM(2004) 309 galutinis — 2004/0109 (COD))	39
2004/C 302/11	Nuomonė dėl „Pramonės kaitos ir ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos“	41
2004/C 302/12	Nuomonė dėl „Tarptautinės konvencijos dėl migrantų“	49
2004/C 302/13	Nuomonė dėl „BŽŪP Antrojo ramsčio: kaimo vietovių plėtros politikos pokyčių perspektyvos (tolimesni veiksmai Zalcburgo konferencijos atžvilgiu)“	53
2004/C 302/14	Nuomonė dėl „Trečiojo pranešimo apie ekonominę ir socialinę sanglaudą. Nauja sanglaudos partnerystė: konvergencija, konkurencingumas ir bendradarbiavimas“ (KOM(2004) 107 galutinis)	60
2004/C 302/15	Nuomonė dėl „Komisijos Komunikato Tarybai, Parlamentui ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui: Fizinių asmenų dividendų apmokestinimas vidaus rinkoje“ (COM(2003) 810 galutinis)	70
2004/C 302/16	Nuomonė dėl „Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui ir Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir socialiniams partneriams Bendrijos lygmenyje dėl direktyvos 93/104/EB dėl kai kurių darbo organizavimo aspektų persvarstymo“ (COM(2003) 843 galutinis)	74
2004/C 302/17	Nuomonė dėl „ES ir Turkijos santykių atsižvelgiant į 2004 m. gruodžio mėn. Europos Vadovų Tarybą“	80
2004/C 302/18	Nuomonė dėl „Komisijos komunikato Tarybai, Europos parlamentui, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl socialinės apsaugos modernizavimo kuriant daugiau ir geresnių darbo vietų - visapusiško požiūrio, siekiant, kad darbas apsimokėtų“ (COM(2003) 842 galutinis)	86
2004/C 302/19	Nuomonė dėl „Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui — Tekstilės ir drabužių sektoriaus ateitis išsiplėtusioje Europos Sąjungoje“ (KOM(2003) 649 galutinis)	90
2004/C 302/20	Nuomonė dėl „Europos metropolinių zonų: socialinė ir ekonominė reikšmė Europos ateičiai“	101

II

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

410 PLENARINĖ SESIJA, 2004 M. BIRŽELIO 30 D. – LIEPOS 1 D.

Nuomonė dėl „Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui – LeaderSHIP 2015 – apibrėžiančio Europos laivų statybos ir remonto pramonės ateitį: konkurencingumas tobulėjant“

(COM(2003) 717 galutinis)

(2004/C 302/01)

2003 m. lapkričio 21 d. Komisija, vadovaudamasi Europos Bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, nusprendė paprašyti Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pateikti nuomonę dėl „Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonominių ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui – LeaderSHIP 2015 – apibrėžiančio Europos laivų statybos ir remonto pramonės ateitį: konkurencingumas tobulėjant“.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. birželio 9 d. priėmė nuomonę. Pranešėjas – ponas Van Iersel.

410-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2004 m. birželio 30 d. – liepos 1 d. (2004 m. birželio 30 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, 109 nariams balsavus „už“, 3 „prieš“ bei 1 susilaikius, priėmė šią nuomonę.

1. Reziumė

Komisija, glaudžiai bendradarbiaudama su Europos laivų statybos ir remonto pramone, parengė naujos politikos gaires. Stebėtina, kad pusės greitai susivienijo rengdamos didelį priemonių paketą, kaip apsaugoti šio sektoriaus gamybą ir konkurenciją. ESRK pritaria taikomam metodui ir LeaderShip 2015 (Pirmavimas 2015) turiniui. Visos dalyvaujančios pusės pripažįsta, kad klausimo sprendimas nacionaliniu lygiu neturi ateičiai ir kad norimų rezultatų galima pasiekti tik Europos lygiu. Šia linkme buvo priimti teisingi sprendimai dėl bendro paketo ir atitikimo rinkos ekonomikos taisyklėms. ESRK pabrėžia, kad pasiūlymų sėkmė visiškai priklauso nuo jų įgyvendinimo. Todėl ypač svarbu, kokių priemonių bus imamasi vėliau. Turi būti užtikrinama galimybė dalyvauti įvairiuose procesuose, jų skaidrumas ir kontrolė. ESRK visiškai remia pasiūlymus, kurių tikslas užtikrinti vienodas konkurencines galimybes Europoje. Tai bus pagrindas siekiant konkurencijos sąlygų suvienodinimo pasauliniu mastu.

2. Bendra informacija

2.1 Laivų statybos rinka

2.1.1 Per pastaruosius du dešimtmečius laivų statybos apimtys nuolat augo. Dėl greitos technologijų plėtros žymiai sumažėjo vandens transporto išlaidos. Tai padidino pasaulinės prekybos efektyvumą, o laivininkystė tapo pagrindine globalizacijos paskata.

2.1.2 Laivai, žvelgiant iš ekonominių pozicijų, yra mobili investicinė prekė, kuri neimportuojama, o registruojama su vėliava, kurią pasirenka laivo savininkas. Pats produktas nereikalauja didelių rinkodaros pastangų arba platintojų ar aptarnavimo tinklų. Savaiame suprantama, kad laivų transportavimo išlaidos taip pat labai mažos. Dėl mažų aptarnavimo mokesčių ir nesančių antidempingo taisyklių laivų statybos rinka ypač priklausoma nuo pasiūlos kainų.

2.1.3 Turėdamas svarbų vaidmenį suteikiant pagrindines transportavimo priemones pasaulinėje prekyboje, kurdamas šiuolaikišką įrangą saugumo ir gynybos reikmėms bei pažangias technologijas su daugybe atšakų į kitas sritis, laivų statybos sektorius laikomas strategiškai svarbia pramonės šaka daugumai industrinių ir industrializuojamų šalių.

2.1.4 Europoje susikūrė įvairiapusiškas tinklas kompanijų, susijusių su laivų gamyba, įskaitant laivų statyklas, laivynų įrangos gamintojus ir gausybę specializuotų paslaugų teikėjų, įsteigusių daugiau nei 350 000 darbo vietų aukštos kvalifikacijos darbuotojams. Šio sektoriaus apyvarta ES sudaro apie 34 mlrd. €. ⁽¹⁾.

2.1.5 Tačiau komercinė laivų statyba ES prarado didelę rinkos dalį labiausiai dėl Pietų Korėjos žalingos verslo praktikos ir patiria didelių sunkumų. Nuo 2000 m. naujų užsakymų rinkos dalis (atł. tonomis bruto – cgt) sumažėjo dviem trečdaliais, nuo 19 % 2000 m. iki 6,5 % 2003 m. ⁽²⁾. Padėtis pablogėjo 2003 m. viduryje nukritus kainoms iki žemiausio lygio per 13 metų, tuo pat metu kylant euro kursui laivybos sektoriaus valiutos JAV dolerio, taip pat pagrindinių Azijos konkurentų valiutų atžvilgiu. Ypač pastaraisiais metais stipriai išaugo tarptautinė prekyba, skatinama ypač padidėjusiu Kinijos energijos ir žaliavų poreikiu bei pagamintų prekių eksportu ir importu. Šis padidėjęs poreikis sąlygojo naujus užsakymus naftos tanklaivių, didelių gabaritų krovinių pervežimų ir konteinerinių laivų srityse. Europos laivų statytojai turėjo pelno dėl šio padidėjusio poreikio ir beveik padvigubino užsakymus 2003 m. lyginant su 2002 m. Nepaisant to, jų dalis pasaulio laivų statybos rinkoje nuolat mažėja.

2.1.6 Dramatiška padėtis keliose valstybėse narėse iki 2003 m. vidurio šiek tiek stabilizavosi. Tačiau tai neturi tęstis, ir Europa artimiausiu metu turėtų ieškoti ilgalaičių sprendimų laivų statybos pramonei. Jei ne, Europai gali kilti rimtas pavojus prarasti šį aukštų technologijų sektorių. Patirtis rodo, kad praradus pajėgumus, mažai tikėtina juos vėliau susigrąžinti.

2.2 Laivų statybos politikos raida

2.2.1 Kaip strategiškai svarbų sektorių laivų statybos pramonę tradiciškai visame pasaulyje labai rėmė vyriausybės. Taip pat Europos Bendrijos vykdoma laivų statybos politika nuo 1970 m. kreipė ypatingą dėmesį į valstybės paramos sąlygų nustatymą. Leistinos paramos ribos laipsniškai buvo sumažintos nuo 28 % nuo sandorio vertės 1987 m. iki 9 % 1992 m., kol galiausiai nuo 2000 m. visiškai panaikintos.

⁽¹⁾ Duomenys iš studijos „Ekonominis poveikis laivybos pramonei Europoje“, kurią užsakė Europos Komisija kompanijoje „Policy Research Corporation N.V. & ISL“.

⁽²⁾ Šaltinis: Lloyds' Register.

2.2.2 1989 m. JAV iniciatyva pradėtos derybos Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD) kontekste su tikslu nustatyti bendrą tarptautinę tvarką dėl vyriausybės paramos laivų statybai. Šios derybos sėkmingai baigtos 1994 m. ir Sutarties dėl normalių konkurencinių sąlygų komercinės laivų statybos ir remonto pramonėje galutinį aktą pasirašė Europos Bendrijos, Suomija, Japonija, Korėjos Respublika, Norvegija, Švedija ir JAV. Bet kadangi Jungtinėse Amerikos Valstijose nepavyko baigti jos ratifikavimo procedūros, sutartis niekada neįsigaliojo.

2.2.3 Neturėdama tarptautinės sutarties 1998 m. Taryba priėmė naują laivų statybos reglamentą [EB Nr. 1540/98], įtvirtinantį naujas taisykles valstybės paramai, įskaitant visišką vienašališką paramos priemonių panaikinimą nuo 2000 m. pabaigos. Reglamentas taip pat įpareigojo Komisiją išsamiai ištirti pasaulio laivų statybos rinką ir nustatyti, ar Europos laivų statyklos yra veikiamos antikonkurencinės praktikos.

2.2.4 Jau pirmoje 1999 m. monitoringo ataskaitoje Komisija pateikė Tarybai aiškių įrodymų apie egzistuojančią žalingą verslo praktiką daugiausiai iš Pietų Korėjos pusės – jos laivų statyklos siūlydavo kainas, mažesnes už savikainą. Visos vėlesnės monitoringo ataskaitos (iš viso septynios iki 2003 m.) patvirtino pradinį rezultatą, pateikdamos vis daugiau ir daugiau įrodymų.

2.2.5 Remdamasi tokiais įtikinamais faktais Taryba nuolat reišė susirūpinimą ir inicijavo dvišales derybas su Pietų Korėja. Po kelių derybų ratų 2000 m. birželio mėn. pasirašyta sutartis Memorandumo dėl pasaulio laivų statybos rinkos forma. Tačiau vėlesnėse derybose Korėjos vyriausybė nesugebėjo įgyvendinti principų, įtvirtintų šioje sutartyje.

2.2.6 Dvišalėms deryboms su Korėja pasibaigus be rezultatų, laivų statybos pramonė 2000 m. spalio mėn. įteikė skundą pagal Prekybos barjerų reglamentą (TBR – [EC 3286/94]).

2.2.7 Komisija 2000 m. pabaigoje ir toliau kategoriškai prieštaravo paramos didinimui. Tačiau jei iki 2001 m. gegužės mėn. derybose su Korėja nebus pasiekta ES tenkinančių rezultatų, Komisija sutiko perduoti šį klausimą į PPO, kad būtų ieškoma sprendimų, kaip pažaboti Korėjos nesąžiningą elgesį. Be to, Komisija pasiūlė laikiną paramos mechanizmą, skirtą atsverti nesąžiningą Korėjos elgesį, kol baigsis procedūra PPO.

2.2.8 Bendrija 2002 m. vasarą galiausiai įgyvendino šią vadinamąją dviejų kelių politiką, pateikdama prašymą PPO ir priimdama sprendimą dėl Laikino apsaugos mechanizmo (TDM – [EC 1177/02]).

2.2.9 2002 m. dar kartą mėginta suvienodinti sąlygas laivų statybos sektoriuje taip pat OECD kontekste, šikart nedalyvaujant JAV. OECD taryba įsteigė Specialiąją derybų grupę, kuriai pavesta ieškoti naujų šios problemos sprendimo būdų. Iki šiol pasiekta mažai pažangos ir tebesvarstoma, kaip rasti išeitį iš šios padėties.

3. Naujas bandymas

3.1 Chronologiškai apžvelgiami žingsniai iki LeaderSHIP 2015:

2002 m. vasaris	Europos laivų statybos ir remonto pramonė komisarui Liikanen pateikia bendrą pasiūlymą dėl iniciatyvos pavadinimu LeaderSHIP 2015;
2002 m. gegužė	Europos Komisijos pirmininkas Romano Prodi patvirtina iniciatyvą ir paprašo komisarą Liikanen koordinuoti tolesnius veiksmus;
2002 m. spalio	Laivų statybos pramonės atstovai komisarui Liikanen perduoda tolesnės veiklos gaires;
2003 m. sausis	Komisaras Liikanen pirmininkauja LeaderSHIP 2015 Aukšto lygio patariamosios grupės steigiamajam susirinkimui;
2003 m. spalio	Aukšto lygio patariamoji grupė įteikia ataskaitą Europos Komisijai;
2003 m. lapkritis	Europos Komisija paskelbia komunikatą dėl LeaderSHIP 2015;
2003 m. lapkritis	Konkurencijos taryba parengia kreipimąsi LeaderSHIP 2015 pramonės politikos kontekste;
2004 m. sausis	Įsigalioja nauja tvarka dėl valstybinės paramos laivų statybos pramonei; joje jau atsižvelgta į kai kuriuos pagrindinius klausimus iš LeaderSHIP 2015 ir taip įgyvendinamos pirmosios Aukšto lygio patariamosios grupės rekomendacijos.

3.2 Laivų statybos pramonės veiklos gairės

3.2.1 Kol Bendrija laivų statybos sektoriuje daugiausiai koncentravosi į konkurenciją ir prekybos politiką, šios pramonės šakos atstovai pajuto, kad trūksta trečio kartinio akmens – konkurencingumo politikos ir visų trijų politikų sutelkimo. Jie taip pat pripažino, kad ir patys nedavė deramo atsako į konkurencijos iššūkius.

3.2.2 Pasibaigus paramai, šios pramonės šakos atstovai pripažino, kad nei subsidijos, nei nekonkurencingos pramonės protekcionizmas Europos Bendrijai nepriklausančiose laivų statybos šalyse neskatino pažangos. Vis dėlto Pietų Korėjos agresyvią pramonės politiką reikia nedelsiant pažaboti. Tam reikalingi nauji būdai.

3.2.3 Kai 2002 m. pavasarį ES laivų statytojų asociacijos komitetas (CESA) Europos Komisijai pateikė pasiūlymą dėl Leadership 2015 iniciatyvos, iš karto buvo pripažinta projekto vertė kaip sektoriaus ypatingas atsakas į ES ilgalaikę strategiją, apibrėžtą Lisabonos Taryboje. Iš tiesų LeaderSHIP 2015 atspindėjo pagrindinius Lisabonos strategijos elementus.

3.2.4 Turėjo būti parengta bendra strategija, paremta egzistuojančiomis priemonėmis, tačiau naujas elementas tai, kad Komisija kvietė pramonę parengti naują kompleksinį planą. 2002 m. spalio mėn. CESA pateikė LeaderSHIP 2015, Europos laivų statybos ir remonto pramonės ateities gaires.

3.2.5 Europos laivų statytojų tikslas stiprinti pirmavimą pasirinktuose rinkos segmentuose sutvirtinant konkurencingumą inovacijomis ir tyrimais bei plėtra, labiau orientuojantis į vartotojus, optimizuojant gamybą ir gerinant pramonės struktūrą. Anot pramonės atstovų, ES turėtų tiesiogiai skatinti finansavimo ir garantijų modelius, didesnio saugumo ir aplinkosaugos standartus, siekiant užtikrinti naujų aukštos kokybės laivų užsakymus bei išlaikyti ir gerinti Europos intelektinės nuosavybės apsaugą.

3.2.6 Europos ketinimai stiprinti karinio jūrų laivyno sektorių remiasi bendra politika dėl gynybinių priemonių įsigijimo.

3.2.7 Makrotendencijos iki 2015 m. šiame sektoriuje ypač susijusios su įvairiapusiško transporto, vidinių vandens kelių ir trumpųjų nuotolių laivybos plėtra, naujovių diegimu ir tyrimais, ES plėtra, aplinkosaugos ir sveikatos apsaugos normomis bei pažanga įgyvendinant bendrą gynybos politiką. Kadangi tai įtakoja vyriausybinių ir ES politiką, visose šiose srityse Komisija, atsižvelgdama į laivybos pramonę, turėtų aktyviai dalyvauti generuojant naujas idėjas.

3.2.8 Pats laivų statybos sektorius prisiima didelę atsakomybę susitvarkyti savo valdose. Veiklos gairėse atsispindi naujų tipų laivų ir naujos kartos jūrų laivyno įrangos kūrimas, suvienijant efektyvumą, saugumą, komfortą, aplinkosaugą ir specializaciją.

3.2.9 Numatomos dvi papildomos kryptys, susijusios su pramonės struktūra ir pačiomis kompanijomis:

- pramonės restruktūrizacija ribojant didelių kompanijų skaičių;
- mažų, labai lanksčių kompanijų tinklo formavimas užpildyti mažas rinkos nišas.

3.3 Aukšto lygio patariamoji grupė

3.3.1 2003 m. pradžioje Aukšto lygio patariamoji grupė, pirmininkaujama komisaro Liikanen, pradėjo diskusijas dėl LeaderSHIP 2015, remiantis CESA gairėmis. Šiai grupei priklausė septyni Europos komisarai, du žinomi Europos parlamento nariai, 10 didžiųjų laivų statyklų vadovų, Laivų įrenginių pramonės asociacijos pirmininkas ir Europos metalo pramonės darbuotojų federacijos generalinis sekretorius.

3.3.2 Patariamoji grupė 2003 m. spalio mėn. paskelbė ataskaitą LeaderSHIP 2015⁽¹⁾. Joje yra aštuoni skyriai, apimantys visus klausimus, aptartus pramonės atstovų pateiktose gairėse, taip pat paskutinis skyrius dėl poreikio vienyti Europos laivų statybos pramonę. Bendra patiriamosios grupės suformuluota išvada yra tokia: „LeaderSHIP yra geras efektyvios Europos pramonės politikos pavyzdys sektoriiniu lygiu“.

3.3.3 Šiuose aštuoniuose skyriuose darbo grupė apibūdina laivų statybos sektoriaus ir ES tikslus. Visų pirma, ji pasiūlo šiame sektoriuje suvienodinti sąlygas viso pasaulio mastu vykdant ES prekybos politiką, taikant PPO taisykles ir OECD priemones.

3.3.4 Būtiną glaudus bendradarbiavimas tarp ES ir laivų statybos sektoriaus – kaip pagrindinė plėtros ir novatoriškumo paskata. Atitinkamas Bendrijos reglamentas ne visiškai atsižvelgia į specifinius laivų statybos pramonės ir jos technologijų poreikius.

3.3.5 Tai taip pat galioja plėtojant finansavimo ir garantijų modelius. Esamos priemonės nėra konkurencingos pasaulio rinkoje. Galimybė sukurti ES garantinį fondą (finansavimui prieš ir po prekių pristatymo) turėtų būti analizuojama ieškant glaudesnio bendradarbiavimo su eksporto kredito draudimo kompanijomis dėl atitinkamo perdraudimo.

⁽¹⁾ LeaderSHIP 2015. Europos laivų statybos ir remonto pramonės atei ties gairės. Paskelbė Europos Komisija, Briuselis, 2003 m.

3.3.6 Laivininkystės infrastruktūros apsaugą modernizuoja Europos jūrų transporto saugos agentūra. Iš tarpininkų, turinčių techninių žinių, turi būti sukurtas jungtinis ekspertų komitetas, patarsiantis Agentūrai ir Komisijai techniniais klausimais. Turėtų būti gerinamas laivų statybos ir remonto kokybės vertinimas, sauga ir kontrolė, siekiant užtikrinti tinkamų kokybės standartų taikymą visame pasaulyje.

3.3.7 Anot darbo grupės, pramonės raginimas labiau bendradarbiauti gynybos srityje gali būti remiamas ES lygiu skatinant bendradarbiavimą tarp laivų statyklų bei tarp laivų statyklų ir tiekėjų, priėmimą prie eksporto rinkų ir pramonės vienijimą. Ketinamos steigti Europos gynybos agentūros užduotis parengti bendrus nacionalinių karinių jūrų laivynų veiklos reikalavimus ir bendras gynybinės įrangos taisykles.

3.3.8 Kadangi Europos laivų statytojai labai priklauso nuo technologinių priemonių, egzistuojantys intelektualinės nuosavybės teisių apsaugos instrumentai turi būti pilnai išnaudojami. Reikia kurti informacijos duomenų bazę ir gerinti tarptautines taisykles dėl patentų apsaugos.

3.3.9 Laivų statybos sektorius formaliai įsteigė komitetą, atsakingą už sektoriaus socialinį dialogą (pirmą tokio pobūdžio metalų prekybos srityje), kuriame turi būti akcentuojamos ir analizuojamos naujų kvalifikacinių reikalavimų programos.

3.3.10 Norint pasiekti trokštamų rezultatų, būtina optimali pramonės struktūra. Dinaminis plėtros procesas skatina naujų santykių ir partnerystės įgyvendinant tam tikrus projektus užmezgimą tarp laivų statyklų ir tiekėjų, turint omeny, kad šiandien tiekėjams tenka 70 – 80 % laivų statyklų produkcijos. Turėtų būti skatinamas vienijimosi procesas, paremtas koncepcija „parama vienijimuisi“.

3.4 Komisijos komunikatas

3.4.1 Komunikatu dėl LeaderSHIP 2015⁽²⁾ Komisija transformuoja Aukšto lygio patiriamosios grupės veiklą į formalią Bendrijos politiką. Ji dar kartą pabrėžia, kad turi būti įgyvendinti horizontalūs politikos poreikiai atsižvelgiant į specifinius sektoriaus planus. Komisija įvertina kiekvieną skyrių ir patvirtina LeaderSHIP 2015 ataskaitos rekomendacijas.

⁽²⁾ COM(2003) 717 galutinė.

3.4.2 Komunikate, kuriame pripažįstami laivų statybos ir remonto sektoriaus strateginiai aspektai, Komisija kartu su LeaderSHIP ataskaita patvirtina savo atsakomybę ir bendrą atsakomybę šiose srityse, kurias apima aštuoni patariamiosios grupės ataskaitos skyriai:

- remiantis „OECD sektoriaus susitarimu dėl eksporto kreditų“ ir su OECD susijusiomis sutartimis skatinti vienodų sąlygų užtikrinimą pasaulyje per PPO;
- Komisija priėmė taisykles dėl paramos inovacijoms ir kontroliuos Bendrijos finansuojamus tyrimus;
- kartu su pramone ir bendradarbiaudama su EIB Komisija ieškos galimybių finansuoti prekių tiekimą prieš ir po pristatymo;
- Komisija visiškai remia LeaderSHIP rekomendacijas dėl saugesnių ir ekologiškesnių laivų statybos ir galimybių plėtojimo trumpųjų nuotolių laivybos srityje Europoje;
- Komisija pritaria rekomendacijoms dėl karinių laivų statybos; kaip ir 2003 m. kovo mėn. gynybos komunikate dėl pasirengimo steigti Europos gynybos agentūrą 2004 metais, rekomendacijose raginama stiprinti gynybą ir techninę bazę bei gynybos pramonės konkurencingumą. Karinių laivų statyklų vienijimosi kontekste pažymėtini privačių laivų statyklų Europoje struktūriniai skirtumai: „privati nuosavybė yra sąlyga vienijimosi sėkmei ⁽¹⁾“;
- Komisija bendradarbiaus su pramone išnaudojant esančius intelektualinės nuosavybės teisių apsaugos instrumentus ir kuriant informacijos duomenų bazes;
- Komisija bendradarbiaus su šiuo sektoriumi palaikydama aktyvų socialinį dialogą dėl naujų kvalifikacinių reikalavimų, darbuotojų apskaitimą visais lygiais, specialius mokymo kursus ir paramą išlaikyti gyvybingą ir ilgalaikę laivų statybos pramonę;
- kadangi komercinė ir karinių laivų statybos bei remonto pramonė turi vienyti (už tai pirmiausiai atsakinga pati pramonė ir valstybės narės), Komisija pasirengusi palengvinti šį procesą atsižvelgdama į konkurencijos taisykles.

⁽¹⁾ COM(2003) 717 galutinė, 14 psl., 22 eilutė.

3.5 2003 m. lapkričio mėn. Tarybos išvados

3.5.1 2003 m. lapkričio 27 d. konkurencingumo taryba aptarė Komisijos komunikatą dėl LeaderSHIP 2015 platesniame pramonės politikos kontekste ⁽²⁾. Taryba pripažino sektoriaus analizės svarbą, siekiant suintensyvinti horizontalią politiką, ir pakvietė valstybes nares bei Komisiją sustiprinti pramonės konkurencingumą, atsižvelgiant ypač į atskirų sektorių poreikius ir specifiskumą.

3.5.2 Aptariant pramonės sektorių klausimus, ypač minėtinos laivų statybos, oreivystės ir tekstilės bei drabužių pramonės sritys.

3.5.3 Tarybos požiūrį nulėmė poreikis gerinti konkurencingumą. Tas pats galioja ir LeaderSHIP 2015.

3.5.4 Įgyvendinant Lisabonos strategiją reikalinga sektoriaus analizė, bendrų sąlygų gerinimas ir atviros bei skaidrios visų pusių atstovų konsultacijos, įskaitant ir socialinį dialogą. Taryba akcentuoja nuolatinių iniciatyvų svarbą šiame kontekste.

3.5.5 Kai dėl LeaderSHIP 2015, Taryba rekomenduoja, kad pramonė ir valdžios įstaigos dėtų ypatingas pastangas, siekiant:

- sukurti ES valstybinės paramos taisykles investicijoms į inovacijas
- skatinti tyrimus, plėtrą ir inovacijas
- kad valstybės narės ir pramonė apsaugotų intelektualinę nuosavybę
- palengvinti Europos gamintojų vienijimosi procesą
- skatinti glaudesnę bendradarbiavimą tarp karinių jūrų laivyno ir laivų statybos sektorių Europoje
- atkreipti dėmesį socialinio dialogo kontekste į kvalifikacinius reikalavimus sektoriaus viduje.

3.5.6 Taryba nori būti reguliariai informuojama apie LeaderSHIP rezultatus ir jos rekomendacijų įgyvendinimą.

⁽²⁾ Tarybos išvada dėl „Pramonės politikos indėlio į konkurencingumą Europoje“ – Briuselis, 2003 m. lapkričio 24 d. (15472/03).

4. Bendros pastabos

4.1 ESRK sutinka, kad Europai reikalinga gyvybinga laivų statybos pramonė ir kad turi būti numatyta speciali sektoriaus strategija.

4.2 Malonu pažymėti, kad pramonei pavyko apibrėžti vieningą programą laikotarpiui iki 2015 m. Šis šiuolaikiško sektoriaus plėtros modelis tinkamai remiasi ES taisyklėmis dėl darnos ir konkurencijos rinkoje.

4.3 Taip pat malonu pastebėti, kad pačios pramonės atstovai ir septyni komisarai priėmė bendras ateities gaires – LeaderSHIP 2015. Šis abipusiškas įsipareigojimas leido Komisijai patvirtinti LeaderSHIP.

4.4 ESRK teigiamai vertina naujus konkurencingumo tarybos planus dėl horizontalios ir pramonės sektorių politikos. LeaderSHIP atvejis rodo, kad pramonės politika gali tiksliai suderinti sektorių ir horizontalių ketinimų reikalavimus.

4.5 ESRK sveikina Tarybos specialias rekomendacijas laivų statybos ir remonto sektoriui. Jos atitinka Komisijos ir pačio sektoriaus LeaderSHIP 2015 rekomendacijas.

4.6 ESRK pritaria laivų statybos pramonės politikos pokyčiams kaip naujų darbo metodų ir naujos pramonės politikos sektoriaus lygmenyje rezultatui. Tai gali pasitarnauti panašioms iniciatyvoms kituose sektoriuose.

4.7 Be to, ESRK mano, kad ne nacionalinės politikos tęstinumas, o bendri požiūriai ir principai bei bendrai derinama veikla ES padės tvirtą pagrindą laivų statybos ir remonto sektoriaus gyvavimui Europoje.

4.8 Europos Sąjungos plėtra suteikia naujų galimybių, nes gali veiksmingai prisidėti stiprinant Europos pozicijas rinkoje, ko negalėtų padaryti ES laivų statyklos iki ES plėtros⁽¹⁾. Būtina visiškai atsižvelgti į taikytinas Bendrijos taisykles.

4.9 LeaderSHIP 2015 gali pasisekti tik tokiu atveju, jei visi dalyvaujantys partneriai veiks vienu metu (pramonės atstovai, Komisija ir tam tikrais atvejais valstybės narės) atsižvelgdami į visus skyrius, kiekviena pusė veikdama tose srityse, už kurias yra atsakinga.

⁽¹⁾ Pavyzdžiui, didelių naftos žaliavos tanklaivių ir didelių gabaritų krovinių pervežimo srityse reikalingos žemesnio lygio technologijos, tačiau skaičiuojant darbo sąnaudas itin svarbus darbo jėgos faktorius.

5. Išvados ir rekomendacijos

5.1 Siūlomos politikos sėkmė priklauso nuo to, kaip jis bus įgyvendinama. Tolesnės priemonės ypač svarbios, ir tai turi būti skaidrus, gerai kontroliuojamas procesas. Būtina užtikrinti bendradarbiavimą, skaidrumą ir atitinkamą kontrolę. Pritardamas Tarybos išvadoms ESRK visiškai palaiko siūlymą, kad Komisija konkurencingumo tarybai kasmet teiktų atskaitas apie pažangą.

5.2 LeaderSHIP 2015 pagrindinis tikslas yra užtikrinti vienodas galimybes visame pasaulyje. ESRK pabrėžia šios srities politikos kaip visos strategijos kertinio akmens svarbą. Jis visiškai remia dabartinius ketinimus dėl ES prekybos politikos, siekiant efektyvaus tarptautinio susitarimo, užtikrinsiančio discipliną viso pasaulio mastu.

5.3 ESRK pabrėžia, kad kai kurių Azijos laivų statyklų nesąžiningos konkurencijos veiksmai ne tik kelia grėsmę Europos laivų statykloms, bet turėtų kelti nerimą ir Europos laivų įrengimų pramonei. Kai kurių pirmaujančių Azijos laivų statyklų šalių pareiškimai, kad jos koncentruosis vietos rinkoje, turėtų būti rimtas signalas jų tiekėjams.

5.4 Vienodų galimybių kontekste sektoriaus disciplina pačioje ES nėra atskirai minėtina, nors vis dar egzistuoja skirtingi valstybių narių paramos laivų statybos pramonei lygiai ir metodai. Galimybių suvienodinimas viduje ir šio proceso skaidrumas bei kontrolė – aspektai, reikalaujantys ypatingo dėmesio. Kad šis procesas sėkmingai vyktų pagal nustatytas taisykles ir užsibrėžtus tikslus, ESRK pabrėžia, kad Komisija būtinai kontroliuotų, kaip taikomos valstybinės paramos taisyklės, ir galimus nesąžiningus veiksmus.

5.5 Tyrimai, plėtra ir inovacijos yra svarbiausi dalykai, nes Europa vis dar yra idėjų šaltinis laivų statybos sektoriuje visam pasauliui. Tai dar vienas esminis elementas, užtikrinantis sėkmę. Todėl svarbu, kad įvairiomis priemonėmis būtų teikiama efektyvi parama ir jos būtų įgyvendinamos praktikoje. Pramonės atstovai konkrečiais patarimais gali padėti politikos kūrėjams. Bet kuriuo atveju novatoriškų priemonių taikymo procesas turi būti skaidrus.

5.6 Siekiant racionalizuoti laivų finansavimo instrumentus ir nacionaliniu, ir ES lygiu, ESRK manymu, turėtų kuo greičiau pradėti veikti Europos garantinis fondas, kaip siūloma LeaderSHIP. Jo steigimas turėtų būti prioritetas Komisijai. Šis fondas gali prisidėti užtikrinant vienodas galimybes pačioje ES.

5.7 ESRK pritaria tarp laivų statybos pramonės ir Komisijos sudaromam susitarimui dėl šiam sektoriui privalomų aplinkosauginių reikalavimų ir politikos. ES turėtų ir toliau vadovauti saugant jūrų aplinką ir raginti griežtai laikytis atitinkamų tarptautinių normų. Koordinuojant ES veiksmus su Tarptautine jūrų organizacija (IMO) galima pasiekti patenkinamą efektyvumo lygį; remti IMO nustatant pasaulines taisykles.

5.8 Per pastaruosius metus ES pasiekta gerų rezultatų įstatymų leidybos srityje užtikrinant saugią laivybą. Tačiau reikia skirti daugiau dėmesio laivų techninės priežiūros standartams, kas yra siūloma LeaderSHIP.

5.9 ES vis dar turi didelę silpnybę – nepakankamai reikalauja taikyti atitinkamas taisykles dėl laivybos saugos ir apsaugos. Todėl ESRK ypač ragina efektyviai bendradarbiauti Europos pakrančių apsaugos tarnybas.

5.10 Taip pat svarbūs su aplinkosauga susiję tikslai yra trumpųjų nuotolių laivybos stiprinimas ir siekis perkelti pervežimus iš sausumos į jūrą. Norint pasiekti šiuos tikslus, toliau reikia modernizuoti infrastruktūrą, įskaitant uostus ir laivus. Kai dėl šios infrastruktūros valstybinio finansavimo, valdžios įstaigos turi užtikrinti investicijas laikantis ES procedūrų.

5.11 Žmogiškasis faktorius yra esminis elementas ir ESRK sveikina ketinimus intensyviai šio sektoriaus dialogą, kuriame turi dalyvauti Komisija, darbdaviai ir profsąjungos. Sveikintina, kad būtent laivų statybos sektoriuje įkurtas pirmasis formalus Socialinio sektoriaus dialogo komitetas – tai dar vienas novatoriškumo šiame sektoriuje požymis.

5.12 Socialinis dialogas jau dabar vaisingai prisidėjo prie plataus spektro priemonių taikymo, įskaitant mokymus, naujų kadro pritraukimą, mokymąsi visą gyvenimą ir prisiderinimą prie pokyčių. Iki šiol įkurtos dvi darbo grupės; vienos tikslas

gerinti pramonės įvaizdį, o kitos – identifikuoti naujų kvalifikacijų poreikį laivų statybos sektoriuje.

5.13 Socialinis dialogas taip pat atkreipia dėmesį į didelius skirtumus viso pasaulio darbo našumo srityje.

5.14 ESRK palaiko Europoje vis stiprėjančią tendenciją dėl gamybinės pramonės specialiųjų segmentų, pvz., laivų statybos ir oreivystės sektorių gynybos tikslų, plėtojant bendradarbiavimą tarp civilinės ir gynybos pramonės.

5.15 Šiame kontekste malonu pastebėti, kad LeaderSHIP ragina rengti Europos karinių jūrų laivyno projektus ir bendradarbiauti karinių laivų statyklas. Tačiau lig šiol tam trukdė šalių požiūriai į nacionalinį saugumą ir skirtingos tradicijos. O jei europiečiai neapsispręs glaudžiau bendradarbiauti, toliau didės išlaidos ir iškils pavojus inovacijų ir technologijų diegimui.

5.16 Jau yra sėkmingų bendradarbiavimo projektų, pvz., tarp Vokietijos ir Nyderlandų (fregatų statyba) bei tarp Prancūzijos ir Jungtinės Karalystės (pervežimai). Gali būti planuojami nauji projektai bendradarbiaujant su būsima Europos ginkluotės įsigijimų agentūra. Labai svarbus optimalus bendradarbiavimas tarp laivų statyklų išlaikant ir gerinant žinias bei know-how. Pageidautina, kad agentūros būtų klausama dėl reikiamo inventoriaus, technologijų ir inovacijų karinių jūrų laivų statyklose – taip bus optimizuojamos pirkimo išlaidos skelbiant naujus konkursus. Turint omeny, kad karinių jūrų laivų statyklų klientai yra vyriausybės, reikėtų vengti per didelių subsidijų karinių ir prekybinių laivų gamybai.

5.17 Siekiant ateityje išlaikyti sektorių gyvybingą, svarbiausia reikėtų suvienyti šią pramonės šaką. Tačiau dar teks palaukti, kad įsitikintumėme, kaip šis procesas vyks, turint omeny sudėtingus santykius tarp laivų statyklų ir daugybės tiekėjų.

Briuselis, 2004 m. birželio 30 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Roger BRIESCH

Nuomonė dėl „Pasiūlymo Europos Parlamento ir Tarybos sprendimui dėl sprendimo 2000/819/EB dėl daugiametės programos įmonei ir verslui, ypač mažoms ir vidutinėms įmonėms (2001-2005m.) pakeitimo“

(COM(2003) 758 galutinis - 2003/0292 (COD))

(2004/C 302/02)

2004 m. gruodžio 23 d. Taryba, vadovaudamasi Europos Bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, nusprendė paprašyti Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pateikti nuomonę dėl „Pasiūlymo Europos Parlamento ir Tarybos sprendimui dėl sprendimo 2000/819/EB dėl daugiametės programos įmonei ir verslui, ypač mažoms ir vidutinėms įmonėms (2001-2005) pakeitimo“.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, atsakingas už komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. birželio 9 d. priėmė nuomonę. Pranešėju buvo p. Dimitriadis.

410-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2004 m. birželio 30 d.-liepos 1 d. (2004 m. birželio 30 d. posėdis) Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, 140 nariams balsavus „už“, 1 „prieš“ bei 4 susilaikius, priėmė šią nuomonę.

1. Pratarinė

1.1 Prieš nustatant Lisabonos tikslus ir juos nustačius ES susiduria su: (1) rimtomis problemomis dėl Europos įmonių, ypač mažų ir vidutinių įmonių, konkurencingumo ir modernizavimo, (2) rimtu valdžios įstaigų neveiksmingumu ir pernelyg didele biurokratija skatinant verslą, (3) koordinavimo tarp mažas ir vidutines įmones atstovaujančių organizacijų, valdžios įstaigų ir Komisijos, skatinant verslą, trūkumu, (4) koordinavimo tarp nacionalinių mažų ir vidutinių įmonių paramos politikų trūkumu, (5) esminės ilgalaikės mažų ir vidutinių įmonių strategijos nebuvimu valstybėse narėse, (6) rimtomis finansinės paramos įmonėms (ypatingai mažoms ir vidutinėms) iš bankų ir įmonės kapitalo problemomis, (7) aukštomis kreditų mažoms įmonėms palūkanomis ir padidėjusia rizika, ir (8) pastovios politikos dėl mažų ir vidutinių įmonių nebuvimu.

1.2 ES pripažįsta, kad, nors Bendrosios rinkos kūrimas baigtas įstatymų ir taisyklių atžvilgiu, tačiau mažos ir vidutinės įmonės pilnai neįsisavino dabartinės sistemos ir potencialių privalumų, o taip pat pilnai neišnaudoja šio potencialo.

1.3 ES pradeda rimtą kovą prieš tarptautinę konkurenciją, žymią JAV ekonominę ir politinę įtaką⁽¹⁾, kurioje pasiektas labai aukštas konkurencingumas ir produktyvumas, ir prieš Japoniją, Pietryčių Azijos šalis⁽²⁾, o taip pat kylančias Kinijos, Indijos ir Brazilijos ekonomikas.

⁽¹⁾ Komisijos komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui: „Veiksmų planas: Europos darbotvarkė verslui“, COM(2004) 70 galutinė, 2004-02-11.

⁽²⁾ Komisijos personalo darbo ataskaita: „Europos konkurencingumo ataskaita 2003 m.“, SEC(2003) 1299, 2003-11-12.

1.4 Nedarbas yra pati rimčiausia socialinė ir ekonominė problema su kuria susiduria ES, todėl ji savo pagrindiniu prioritetu nustatė naujų darbo vietų kūrimą, ypač mažose ir vidutinėse įmonėse, sudarančiose didžiąją Europos įmonių dalį.

1.5 ES deda didžiules pastangas kelti mokslinių tyrimų ir technologijų lygį, nes supranta, jog pagerėjimas šiuose sektoriuose yra vienintelis būdas garantuoti plėtrą ir progresą, tačiau pasiūlyta strategija ne visuomet duoda laukiamų rezultatų dėl lanksčių mechanizmų stokos ir reglamentavimo pagrindų, skatinančių biurokratiją, mažinančių veiksmingumą ir sukūriamųjų nereikalingus užlaikymus.

1.6 Reaguojant į šią situaciją, Amsterdamo Taryba (1997 m. birželį) ir specialusis viršūnių susitikimas dėl užimtumo (1997 m. lapkritį Liuksemburge) padėjo pagrindus Augimo ir užimtumo iniciatyvai, o tuo tarpu Ministrų Taryba 98/347/EB⁽³⁾ ir 2000/819/EB⁽⁴⁾ sprendimais – pagrindus organizuoti ir tęstinei paramai Europos verslui, kartu su specialiosiomis programomis, kad sukurti daugiau darbo vietų.

2. Įžanga

2.1 Siekiniai

Programos siekinys – didinant finansinius išteklius ir taip spartinant investicijas į mažas ir vidutines įmones, skatinti darbo vietų kūrimą ir inovacinių mažų ir vidutinių įmonių steigimą bei plėtrą, kaip apibrėžta Komisijos rekomendacijoje 96/280/EB.

⁽³⁾ Tarybos direktyva 98/347/EB dėl finansinės paramos inovacinių ir darbo vietas sukūriamųjų mažose ir vidutinėse įmonėse priemonių – augimo ir užimtumo iniciatyva – OL L 155, 1998 5 29.

⁽⁴⁾ Tarybos sprendimas 2000/819/EB dėl daugiametės programos įmonėms ir verslui, ypač mažoms ir vidutinėms įmonėms (2001-2005 m.).

2.1.1 Pagalbos mažoms ir vidutinėms įmonėms priežastis yra ta, kad jos akivaizdžiai lengviau sukuria naujas darbo vietas, kadangi lengviau prisitaiko prie besikeičiančių rinkos sąlygų, lengvai priima sprendimus ir greičiau įgyvendina naujus reikalavimus įmonės viduje. Be to, mažos ir vidutinės įmonės dažniausiai susiduria su problemomis, susijusiomis su steigimu (dėl biurokratijos ir finansinių išteklių trūkumo), inovacinių projektų skatinimu (dėl negalėjimo gauti finansavimo iš bankų ir dėl bankų sistemos, galinčios suteikti panašią paramą, trūkumo naujose valstybėse narėse) ir tarptautinio bendradarbiavimo skatinimu.

2.2 Aprašymas – programos apimtis

Programa susideda iš trijų schemų: (i) Europos Investicijų banko (EIB) valdoma įmonės kapitalo schema (ETF Steigimo fondas⁽¹⁾), (ii) Komisijos valdoma finansinės paramos schema, skirta skatinti transnacionalinių bendrų įmonių tarp mažų ir vidutinių įmonių steigimą ES (Bendra Europos Įmonė – BEĮ), ir (iii) EIF valdoma garantijų schema (Mažų ir vidutinio dydžio garantijų fondas).

2.2.1 Programos biudžetas sudarė €432.56 milijonus iš kurių €168 milijonų ETF Steigimo fondui, €57 milijonai BEĮ ir €198.56 milijonai Mažų ir vidutinių įmonių garantijų fondui. Dėl aukšto Mažų ir vidutinių įmonių garantijų fondo įsisavinimo lygio, €30.56 milijonai šiam fondui buvo pervesti iš BEĮ. Iki 2002 m. gegužės 29 d. arba iki biudžetinių fondų paskyrimo laikotarpio pabaigos, EIF paskyrė pirmines biudžetines lėšas ETF Steigimo fondui ir Mažų ir vidutinių įmonių fondui. Iš viso BEĮ įvairių projektų įgyvendinimui buvo skirta €14.5 milijonai.

2.2.2 Įmonės kapitalo schema (ETF įsteigimo fondas) remia įmonių kapitalo investicijas mažose ir vidutinėse įmonėse, ypatingai jų steigimo ir pradinio gyvavimo etapuose, ir/ar inovacinėse mažose ir vidutinėse įmonėse investuojant į specializuotus įmonių kapitalo fondus.

2.2.2.1 Pagal Bendrą Europos įmonę (BEĮ), ES skiria finansavimą mažoms ir vidutinėms įmonėms naujų transnacionalinių bendrų įmonių steigimui Europos Sąjungoje.

2.2.2.2 Pagal Mažų ir vidutinių įmonių garantijų fondą, ES padengia kaštus, susijusius su EIF garantijomis ir kontragarantijomis, skatinančiomis padidinti paskolas inovacinėms mažoms ir vidutinėms įmonėms. Šis rezultatas pasiekiamas didinant garantinių schemų, veikiančių valstybėse narėse, pajėgumus

⁽¹⁾ ETF: Europos technologijos fondas, įsteigtas Europos Investicijų banko (EIB) siekiant investicijų finansavimo į esančius įmonių kapitalo fondus pagalba sukurti bendrą kapitalą aukštų technologijų sektoriaus mažoms ir vidutinėms įmonėms.

ir yra susijęs tiek su naujomis, tiek su jau vykdomomis programomis. Fondas padengia iš anksto nustatytą dalį dėl garantijų patirtų nuostolių, ypatingą dėmesį skiriant nematerialiojo mažų ir vidutinių įmonių turto finansavimui.

3. Programos poveikis

3.1 Remiantis Komisijos ataskaita iki 2002 m. birželio mėnesio apie 206 mažos ir vidutinės įmonės, dirbančios aukštųjų technologijų srityje (biotechnologijos/gyvybės mokslai ir informacinės technologijos), pasinaudojo parama pagal ETF įsteigimo fondą iš rėmimo programų⁽²⁾; jos taip pat pasiekė labai gerų rezultatų kuriant darbo vietas. Mažų ir vidutinių įmonių garantijų fondas parėmė 112000 mažesnių įmonių, kuriose užimtumo lygis padidėjo 30 % procentų, kai tuo tarpu BEĮ skyrė paramą mažesniai skaičiui pasiūlymų (buvo priimti tiksliai 137 pasiūlymai).

4. Pastabos

4.1 Komisijos ataskaita⁽³⁾ dėl šių trijų schemų remiasi tik labai mažu skaičiumi verslo įmonių, o tai reiškia, kad padarytos išvados turi didelę statistinių ar faktinių klaidų tikimybę.

4.2 Per keturių metų laikotarpį nuo 1998 m. (pirmieji metai) iki 2002 (įvertinimo metai) iš ETF Steigimo fondo paramą gavo apie 206 mažų ir vidutinių įmonių. EESRK mano, šis skaičius yra mažas palyginus su adekvaciomis iniciatyvomis Jungtinėse Valstijose, kur dėl panašių priemonių, paremtų aukšto rizikos įmonių kapitalu, padaugėjo besisteigiančių mažų ir vidutinių įmonių ir suklestėjo verslas. Pagal BEĮ buvo įsteigta tik 31 transnacionalinė bendra įmonė ir sukurtos 252 naujos darbo vietos. Toks rezultatas nepateisino lūkesčių. Manoma, kad Mažų ir vidutinio dydžio garantijų fondo rezultatai yra geri.

4.3 Ataskaitoje pateiktos prognozės dėl darbo vietų sukūrimo paramą gaunančiose įmonėse remiasi ankstesniais duomenimis (nuo 2001 m. iki 2002 m. vidurio) ir negali būti laikomos adekvaciomis šioms trims schemoms.

4.4 EESRK neturi tikslų, konkrečių ir pilnų duomenų apie naujai sukurtas darbo vietas (1998-2003 m.), o tai labai apsunkina situacijos įvertinimą ir pozicijų bei išvadų pateikimą. Nepaisant to, EESRK vėl pabrėžia ypatingą dėmesį darbo vietų sukūrimo pastangoms ir kviečia Komisiją, patvirtinus daugiametes programas, tam skirti ypatingai aukštą prioritetą.

⁽²⁾ Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai – COM(2003) 758 galutinė, 2003-12-08.

⁽³⁾ Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai – COM(2003) 758 galutinė, 2003-12-08.

4.5 Aukštos rizikos investicijos yra esminės prielaidos inovacinių idėjų, kurios bus transformuotos į verslo įmones ir taps sėkmingais investiciniais projektais, skatinimui. Fenomenali, kaip ši, kai kurių įmonių sėkmė kompensuoja kitų inovacinių įmonių, kuriomis nesusidomima rinkoje, žlugimą.

4.6 Schema visiškai nepaiso tradicinės ekonomikos. Pastoviai remdamasi inovacine veikla, ji pavalstybina mažų ir vidutinių tradicinių verslo įmonių galimybę gauti finansavimą. Inovacija yra labai svarbi priemonė ekonomikos modernizavimui ir konkurencingumo didinimui. Tačiau reikia pabrėžti, kad: (a) Europos verslo įmonės rizikuoja prarasti rinkos dalį dėl nuolatinio tradicinio sektoriaus produktų importo iš žemas kainas turinčių trečiųjų valstybių, (b) nesuteikus paramos tradicinėms mažoms ir vidutinėms įmonėms kyla pavojus, kad prekybos ir distribucijos sektoriuose bus sukurti oligopolijos, kas suduos smūgį visam gamybos procesui ir įtakos darbo vietų gryną praradimą.

4.7 Biurokratijos mažinimas įsteigiant atskiras įstaigas, atsakingas už procedūrų įgyvendinimą, ir nereikalingų dokumentų atsisakymas, tam panaudojant modernias technologijas, yra pagrindiniai reikalavimai mažų ir vidutinių įmonių įtraukimui į atitinkamas programas.

5. Išvados

5.1 EESRK remia Komisijos pasiūlyto 2000/819/EB sprendimo pakeitimus.

5.2 Komitetas pritaria Komisijos požiūriui, kad trijų finansinių instrumentų poveikį galima įvertinti tikrai po labai ilgo laiko, tačiau tiki, kad nuo jų įdiegimo praėjo pakankamai laiko išvadoms dėl tam tikrų pakeitimų padaryti, ir kad, esant dabartinei konkurencingai globalizuotai ekonomikai - laikas yra esminis dalykas, nes verslo tendencijoms bei perspektyvoms nuolat keičiasi.

5.3 EESRK supranta, kad 2001 ir 2002 metais aplinka tarptautiniam verslui buvo nepalanki, įmonės kapitalo pasiūla ES buvo sumažėjusi, o didieji bankai nenorėjo skolinti mažoms ir vidutinėms įmonėms. 2002 metais poreikis garantijoms Europoje žymiai išaugo, kadangi didieji bankai pradėjo reikalauti papildomo saugumo dėl aukštų paskolos valdymo rizikos ir kainos. Tokioje situacijoje EESRK mano, kad finansinės priemonės, ypač tokios kaip Garantijos fondas, Steigimo fondas, vis dar yra labai naudingos. Taip pat jis siūlo sustiprinti bendradarbiavimą su specializuotais mažais bankais, pagrinde dirbančiais su mažomis ir vidutinėmis įmonėmis bei sukurti lanksčias komunikacijos sistemas.

5.4 EESRK remia projektus pagal šias tris schemas ir pritaria, kad jos yra reikalingos. Nepaisant to, komitetas mano, kad mažų ir vidutinių įmonių priėjimo prie fondų procesas yra sunkus, biurokratinis ir nelankstus, kadangi dažnai kompanijos susiduria su didelėmis problemomis gaunant informaciją ir susijusiomis su vidinėmis procedūromis.

5.5 EESRK mano, kad Mažų ir vidutinių įmonių garantijų fondas yra ypatingai naudingas ir siūlo žymiai padidinti finansavimą iš šio fondo bei dėti visas pastangas tiesiogiai įtraukti šalis, kurios iki šiol nebuvo įtrauktos (Graikija, Airija ir Liuksemburgas).

5.6 EESRK remia pastangas padidinti Garantijų fondą dėl prisijungusių naujų valstybių narių, kuriose yra tūkstančiai mažų ir vidutinių įmonių, neturinčių galimybių pasinaudoti banko paskolomis ir nesugebančių efektyviai investuoti bei sukurti naujų darbo vietų.

5.7 EESRK mano, kad būtų tikslinga peržiūrėti šios programos biudžetą, atsižvelgiant į naujų valstybių narių poreikius. Dabartinis biudžetas buvo skirtas tik 15, o ne 25 valstybėms narėms, kai tuo tarpu naujų narių poreikiai tikrai bus didesni.

5.8 EESRK ragina Komisiją imtis reikalingų žingsnių toliau plečiant ETF Steigimo fondą, nes jis yra pagrindinė priemonė steigiant mažas ir vidutines įmones ir skiriant pagalbą aukštos rizikos verslo įmonėms, o tai reikalinga vystant mokslo tyrimus ir technologijas, bei kitas mažų ir vidutinių įmonių investicijų schemas, kurios nepriklauso aukštų technologijų sričiai, nors ypatingai domina verslą ir privalo turėti galimybę pasinaudoti visais finansinių priemonių ir instrumentų tipais. Taigi komitetas siūlo:

- a) suteikti garantijas visų juridinių formų įmonėms, neatsižvelgiant į jų veiklos rūšį,
- b) sudaryti galimybę visų tipų įmonėms naudotis ETF Steigimo fondu,
- c) daugiau remti inovacines aukštos rizikingumo iniciatyvas,
- d) kad visais atvejais būtų progresyviai padidintas steigiamasis kapitalas (ETF), remiantis darbo vietomis, ar padidintas užimtumas ir novatoriškumas,
- e) bankų sistemai dalyvauti skleidžiant informaciją ir remiant finansavimą bei garantijų programas,
- f) svarstyti galimybę centrinės sutarties tarp garantijų fondo ir bankų pagrindu derėtis dėl palūkanų, skirtų paramą gaunantioms įmonėms,
- g) svarstyti galimybę per garantijų fondą remti nacionalines iniciatyvas.

5.9 EESRK mano, kad ES esantis privatus ir valstybės kapitalas mokslinimas tyrimams ir technologijų vystymui yra nepakankamas didesniems mažų ir vidutinių įmonių informacijos, naujų technologijų ir biotechnologijų sektoriuose poreikiams. Komitetas ragina surasti žymiai didesnes finansines lėšas šiems poreikiams padengti.

5.10 Ten, kur reikalinga, reikėtų apsvarstyti galimybę dėl JAV sėkmingai veikiančių perspektyvių ir lanksčių sistemų įvertinimo ir panaudojimo. Bendradarbiavimo su specializuotais įmonių kapitalo fondais apimtis turėtų būti platesnė ten, kur ir kada yra interesas investicijoms. ⁽¹⁾ EESRK kviečia Komisiją šiuo klausimu imtis iniciatyvos.

5.11 EESRK mano, kad reikėtų dėti daugiau pastangų informuojant mažas ir vidutines įmones apie Garantijų fondą ir jo funkcionavimą bei surasti geresnius būdus pasinaudoti ir bendrauti su EIF ir EIB. Atlikti tyrimai parodė, kad dauguma mažų ir vidutinių įmonių nežino, jog ES įsteigė oficialią paramos įmonėms sistemą. Todėl būtina tiesiogiai įtraukti verslo organizacijas (prekybos rūmus, profesines sąjungas, mažų ir vidutinių įmonių organizacijas ir kt.) siekiant pagerinti informacijos sklaidą ir inicijuojant tiesesnę ir veiksmingesnę bendradarbiavimą su mažomis ir vidutinėmis įmonėmis bei greičiau spręsti praktines problemas, susijusias su programų įgyvendinimu.

5.12 EESRK mano, kad prisijungus naujoms valstybėms narėms reikėtų atlikti specialų įvertinimą dėl fondų priėmimo, nes, nors dėmesys į dabartines prisijungiančių valstybių problemas yra atkreiptas, žinoma, kad: a) reali situacija bus ne tokia palanki, kaip pranešama, b) didelė parama bus reikalinga, kurios dydį šiuo metu negalima paskaičiuoti c) bus reikalingas prisitaikymo laikotarpis, kuris sukels rimtą riziką mažoms ir vidutinėms įmonėms.

5.13 EESRK sutinka su Komisijos pasiūlymų anksčiau laiko palaipsniui atsisakyti BEI dėl jos dabartinės kritikuojamos struktūros. Tačiau EESRK norėtų pabrėžti, kad jis ir toliau remia transnacionalinių bendrų įmonių įsteigimą, nes mano, jog transnacionaliniai projektai ir verslo įmonės Europoje žymiai atsilieka ir Europoje turi būti pavalstybintos sienos verslui.

5.14 Taip pat reikės apsvarstyti galimybę iš naujo įsteigti BEI programą arba panašiu principu paremtą programą, jei ir kai po plėtros transnacionalinėms įmonėms atsiras galimybės steigtis Europoje ir EEE. Todėl reikalinga transnacionalinių įmonių tarp mažų ir vidutinių įmonių paramos politika, kuri

padėtų pasiekti šį svarbų tikslą be pernelyg didelės biurokratijos, suvaržančios BEI programą ir prisidėjusiai prie jos žlugimo.

5.15 EESRK tiki, kad, remiantis įgyta patirtimi įgyvendinant Šeštą bendrąją mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros programą, mažoms ir vidutinėms įmonėms turėtų būti sukurtos nedidelės apimties programos, kadangi šiuo metu jos nėra numatytos daugiametės programos koncepcijoje.

5.16 EESRK supranta, kad nedidelio finansavimo programų įgyvendinimas yra susijęs su aukštais administraciniais kaštais ir dėl to egzistuoja tendencija tokias programas ženkliai apriboti. Tačiau jis pažymi, kad tokių programų uždarymas panaikina mažoms ir vidutinėms įmonėms galimybę gauti paramą, kadangi jos negali pasinaudoti aukšto lygio finansavimo programomis. Dėl šių priežasčių EESRK sutinka su Europos Parlamentu ir ragina Komisiją labai atsargiai priimti sprendimus dėl tokių programų sumažinimo ar panaikinimo, ypač dėl to, kad jos akivaizdžiai tenkina mažų ir vidutinių įmonių poreikius. Komitetas mano, kad tuo tikslu Komisijai yra būtina dirbti kartu su verslo organizacijomis.

5.17 EESRK mano, kad Europos Mažų įmonių chartija, kurią priėmė Europos Vadovų Taryba Feiroje (2002 m. birželio 19 d.), yra labai svarbi iniciatyva, ir parengė įvairias nuomones šiuo klausimu. Komitetas norėtų pakartoti, kad chartijos nuostatas reikia įgyvendinti praktikoje, remiantis aiškiais teisinėmis taisyklėmis.

5.18 EESRK pritaria I priede (veiklos sričių aprašymas) išdėstytiems Mažų ir vidutinių įmonių garantijų fondo finansavimo siekiniams (I priedas, 4(a)(i) punktas), tačiau tiki, kad po rimto ir tvaraus dialogo su mažų ir vidutinių įmonių organizacijų atstovais jie bus išplėsti (pvz., kokybės sistemos, aplinkosauginės studijos, kokybės studijos, techninė ir technologinė parama, technologijų perdavimas).

5.19 EESRK tiki, kad Komisija turi imtis ryžtingesnių ir veiksmingesnių veiksmų sustiprinti inovacines mažas ir vidutines įmones ir sumažinti biurokratijos lygį programose (pvz., atsisakant nereikalingų dokumentų, pagreitinant procedūras ir pan.), kadangi tai turi neigiamas pasekmes ir sukelia nereikalingus vėlavimus.

5.20 EESRK pritaria programų esmei ir tikisi, kad jos ir toliau bus remiamos ir tobulinamos.

Bruselis, 2004 m. birželio 30 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Roger BRIESCH

⁽¹⁾ Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui dėl rizikos kapitalo veiksmų plano įgyvendinimo (RKVP), COM(2002) 563, 2002-10-16

Nuomonė dėl „Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui dėl mokėjimų vidaus rinkoje naujų teisinių pagrindų“

(COM(2003) 718 galutinis)

(2004/C 302/03)

Pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties 262 straipsnį, 2003 m. gruodžio 2 d. Komisija nusprendė paprašyti Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pateikti nuomonę dėl „Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui dėl mokėjimų vidaus rinkoje naujų teisinių pagrindų“.

Bendros rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, atsakingas komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004m. liepos 9 d. patvirtino nuomonę. Pranešėjas buvo p. Ravoet.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 2004 m. birželio 30 d. – liepos 1 d. vykusios 410-osios plenarinės sesijos metu (birželio 30 d. posėdyje), 140 narių balsavus „už“ ir 5 susilaikius priėmė šią nuomonę:

1. Pasiūlymo turinys ir sritis

1.1 2003 m. gruodžio 2 d. Europos Komisija išleido konsultacinį dokumentą pavadinimu „Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui dėl mokėjimų vidaus rinkoje naujų teisinių pagrindų“.

1.1.1 Europos Komisija suvokia tarpšieninių mažmeninių mokėjimų eurais srities teisinės ir techninės prigimties trūkumus. Europos Komisija mano, kad šių tarpšieninių trūkumų priežastis yra netinkami Europos Sąjungos lygmens teisiniai pagrindai. Yra priimta nemažai su mokėjimais susijusių teisės aktų, tame tarpe ir reglamentas 2560/2001/EB⁽¹⁾, kuris nustatė vienodo mokesčio už nacionalinius ir tarpšieninius mokėjimus eurais principą, direktyva 97/5/EB⁽²⁾ dėl elektroninių mokėjimų instrumentų naudotojų apsaugos, tačiau nesama aiškių teisinių pagrindų. Tinkamo vidaus rinkos funkcionavimo būtina prielaida yra galimybė prekėms ir paslaugoms naudoti pigias, veiksmingas ir saugias mokėjimų paslaugas. Komisija pateikia nemažai gairinių principų, kurie yra itin svarbūs ES mokėjimų įstatymų kontekste. Tai toliau pateikiami principai: 1) veiksmingumas kaip pastovus siekinys; 2) saugumas kaip „conditione sine qua non“; 3) konkurencija: prieiga prie rinkų ir lygios sąlygos visiems rinkos dalyviams; 4) klientų⁽³⁾ apsauga aukštame lygyje; 5) teisinės nuostatos turi būti techniniu atžvilgiu neutralios; 6) mokėjimų įstatymų pertvarka privalo pridėti vertę; 7) būsimo (-ų) teisinio (-ių) instrumento (-ų) prigimtis.

1.2 Komisijos konsultacinis dokumentas yra per sąlyginai ilgą laiką atliktos darbo rezultatas ir skirtas 2004 m. tapti įstatymų leidybos iniciatyva.

1.3 Techninių ir teisinių kliūčių pašalinimu Komisija siekia mokėjimų paslaugų veiksmingumo, konkurencijos lygiomis sąlygomis, tinkamos vartotojų apsaugos, o taip pat teisinio tikrumo visoms mokėjimų procese dalyvaujančioms šalims.

1.4 Komisija pripažįsta Europos Sąjungos bankų daromas pastangas⁽⁴⁾. Žinoma, kad Europos mokėjimų taryba buvo įsteigta 2002 m. birželio mėn. Ši institucija priėmė sprendimą dėl bendros euro mokėjimų erdvės plačios darbo programos, kurioje buvo pasiūlymai dėl ženklių Europos Sąjungos mokėjimų paslaugų organizavimo pakeitimų. Svarbiausia, kad šie planai apima sprendimą pirmenybės tvarka įsteigti naują infrastruktūrą⁽⁵⁾ kreditiniams pavedimams eurais, kurių sandoriniai kaštai labai nedideli, o greito įvykdymo laikas – daugiausiai trys dienos.

1.5 Komisija mano, kad kapitalo liberalizavimas padeda tarpšieniniams pinigų pavedimams Europos Sąjungoje. Tuo pačiu metu vidaus rinka, ypač mažmeninių mokėjimų atžvilgiu, nėra tokia veiksminga, kaip nacionaliniame lygmenyje. Taip pat esama skirtumų tarp nacionalinių įstatymų ir konvencijų dėl mokėjimų paslaugų vidaus rinkoje. Nauji teisiniai pagrindai turėtų kur reikia pašalinti šias teises kliūtis bendrai mokėjimų erdvei, ypač jei jos gali tapti kliuviniu visų ES mokėjimų infrastruktūrų ir sistemų tinkamam funkcionavimui, nes, pavyzdžiui, mokėjimo nurodymo atšaukimo taisyklės skiriasi priklausomai nuo pavedimo atlikimo vietos vidaus rinkoje. Sąveika, bendrų techninių standartų naudojimas ir esminių teisinių taisyklių harmonizavimas yra pirmoje vietoje pagal svarbą.

1.6 Mokėjimų paslaugų teikėjams ir naudotojams teisinis netikrumas trukdo atvirai atlikti sandorius arba tampa jų neatlikimo priežastimi. Pavyzdžiui, šią situaciją gerai apibūdina tiesioginio debito sandoriai, kurie dar neegzistuoja ES lygmenyje (žr. 16 priedą). Tai taip pat svarbu pastoviams, pasikartojantiems mokėjimams (pvz.: užsienio laikraščio ar komunalinės paslaugos vasarnamiui pastovus užsakymas kitoje šalyje narėje), kuriems „mokėjimo vietos nustatymas“ negalimas. Kad naudotojai, pavyzdžiui vartotojai ir mažos bei vidutinės įmonės, galėtų pilnai naudotis vidaus rinkos teikiama nauda, tarpšieninės pavedimų paslaugos turi būti tokios pat veiksmingos, kaip ir nacionaliniame lygmenyje. Todėl nauji teisiniai pagrindai turėtų pašalinti spragas ir stiprinti vartotojų pasitikėjimą bei gerovę bendros mokėjimų erdvės vidaus rinkoje srityje.

⁽¹⁾ OJ L 344, 28.12.2001.

⁽²⁾ OJ L 43, 14.2.1997.

⁽³⁾ Klientai yra vartotojai ir kiti asmenys, kaip mažmenininkai ir vidutinės ir mažos įmonės, kurie naudojami mokėjimų paslaugomis.

⁽⁴⁾ Pvz.: Euro bankininkystės asociacijos (EBA) sistema „EURO 1“ ir „STEP1“.

⁽⁵⁾ EBA atliko pirmus sandorius 2003-04-28.

1.7 Vidaus rinkos vartotojų pasitikėjimas mokėjimų sandoriais yra ypatingai svarbus dėl dažno tarpšieninio matmens, o taip pat, kad pasitikėjimas yra svarbus elektroninės prekybos ES rinkoje panaudojimo galimybių atžvilgiu. Sutarties 153 straipsnis reikalauja vartotojų aukšto lygio apsaugos, kuri yra naujų teisinių pagrindų gairinis principas. Tačiau reikia nagrinėti ir tokios apsaugos kaštus, nes juos vienu ar kitu būdu turės padengti vartotojai.

1.8 Vartotojų apsaugos labai būtina nustatyti aiškius ir naudotojo atžvilgiu draugiškus informacijos reikalavimus prieš ir po mokėjimo sandorio įvykdymo. ES mokėjimų įstatymuose šiuo metu esama nemažai nuostatų šiuo klausimu, kurias reikia peržiūrėti. Vienas iš sunkiausių užduočių yra pasiekti teisingą pusiausvyrą tarp informacijos turinio ir kiekio, kad mokėjimų paslaugos naudotojas skaitydamas tai suprastų ir žinotų šias teises bei pareigas.

1.9 Komisija mano, kad vartotojų apsaugos nuo mokėjimų sandorių neįvykdymo, netinkamo ar neteisėto įvykdymo teisiniai saugikliai taip pat labai svarbūs.

1.10 Komunikato esminė dalis pateikiama 21 priede, kurių kiekvienas kelia konkretų teisinį ir/arba techninį klausimą dėl veiksmingo vidaus rinkos funkcionavimo mokėjimų atžvilgiu.

2. Bendros pastabos

2.1 Komisijos iniciatyvos sukurti aiškius ir išsamius bendros Europos mokėjimų erdvės teisinius pagrindus siekinys yra remiamas Komiteto. Nėra abejonės, kad mokėjimų vidaus rinkos kliūtys yra nacionalinių teisės sistemų skirtumų išdava. Mokėjimus vidaus rinkoje šiandien vis dar daugiausiai reglamentuoja nacionalinės taisyklės ir/arba konvencijos. Kadangi 98 % visų Europos mažmeninių mokėjimų ⁽¹⁾ atliekama šalių viduje, vartotojų paklausa tarpšieniniams mokėjimams ES akivaizdžiai ribota.

2.2 Mokėjimų Europoje atžvilgiu dauguma šalių vidaus rinkų yra itin veiksmingos. Todėl įstatymai turėtų apsiriboti kliūčių tarpšieniniams mokėjimams pašalinimu, kad būtų pasiektas bendras veiksmingumo lygis. Todėl tarpšieninių mokėjimų sistemų tobulinimas neturėtų turėti jokių neigiamų pasekmių esančioms ir veiksmingoms nacionalinėms mokėjimų sistemoms.

2.3 Komisija turėtų pašalinti teises kliūtis, kurios trukdo sukurti visos ES rinkos konvencijas ir sutartis, o ne įvesti reglamentavimą tų aspektų, kuriuos gali apimti šios konvencijos bei sutartys. Būtina nustatyti teisingą pusiausvyrą tarp savireglamentavimo/koreglamentavimo ir ES įstatymų.

⁽¹⁾ Bendras įvairių šaltinių procentas (Swift, EBA, Card Schemes) sudarytas Europos bankų federacijos (2003).

2.4 EESRK ⁽²⁾ mano, kad savireglamentavimas ir koreglamentavimas turi būti remiami. Vis dėlto turi būti nustatytas griežtas reglamentavimas visose srityse, kur savireglamentavimo ir koreglamentavimo priemonės nepasiteisina, nėra tinkamos ar teisingai taikomos.

2.5 Komitetas be abejonės remia vartotojų bendro aukšto lygio apsaugos principą, kuris yra svarbiausias Sutarties siekinys.

2.6 Mokėjimų vidaus rinka privalo būti konkurencinga tarptautiniu lygiu. Jei nauji ES teisiniai pagrindai sąlygos su mokėjimais susijusių kaštų augimą, kyla tikras pavojus, kad mokėjimų verslą vis labiau valdys ES nepriklausantys rinkos dalyviai už Europos ribų, o tai reiškia, kad įstatymas nepasieks užsibrėžtų tikslų.

2.7. Komitetas nemano, kad būtų norima panaikinti mokėjimus čekiais įvedus naują mokėjimo priemonę, nes atsisakymas čekiais vis dar naudojamas kai kuriose valstybėse narėse.

2.8. Pagal naujus susitarimus būtina užtikrinti, per savireguliaciją, kad kredito ir debeto kortelės, išduotos ir patvirtintos bet kokios valstybės narės pripažintos finansinės institucijos būtų priimamos asinchroniniu perdavimo būdu (ATM) bet kurioje kitoje valstybės narėje.

3. Konkrečios pastabos

3.1 Teisė teikti visuomenei mokėjimų paslaugas (priedas 01)

Naujuose mokėjimų teisiniuose pagrinduose šio klausimo sprendimas yra gyvybiškai svarbus finansų sistemos saugai. Kadangi mokėjimų sistema yra visos ekonomikos kertinis akmuo, mokėjimų paslaugos turi būti reglamentuotos visose šalyse narėse. Bendro pripažinimo principas neturėtų būti naudojamas, kol nėra pirma nustatyti harmonizuoti mokėjimų paslaugų licencijavimo minimalūs reikalavimai. Šis principas nesuteiktų nei pakankamo saugumo vartotojams, nei lygių galimybių rinkos dalyviams. Privalomas ir tiesiogiai taikomas teisės aktas (reglamentas) dėl Komisijos siūlomos 2 parinkties (specialios mokėjimų paslaugų licencijos) įgyvendinimo užtikrintų šios veiklos saugius teisinius pagrindus. Turi būti aišku, kad jei mokėjimų paslaugų teikėjui leidžiama imti depozitus, jam turi būti taikomos bankininkystės licencijos reikalavimai (mokumo reikalavimai ir t.t.). Bendrai tariant, visiems suprantama, kad bet koks šioje srityje parengtas reglamentas bus taip pat taikomas ir ES nepriklausantiems mokėjimų paslaugų teikėjams, kurie veikia ES ribose.

⁽²⁾ EESRK 500/2004, pranešėjas p. Retureau.

3.2 Informacijos reikalavimai (priedas 02)

Kredito institucijos privalo laikytis direktyvos 97/5/EB dėl tarp-sieninių kredito pavedimų, reglamento 2560/2001/EB dėl tarp-sieninių mokėjimų eurais bei rekomendacijos 97/489/EB dėl elektroninių mokėjimų instrumentų. Kai kurios šalys narės turi nacionalinius įstatymus, o taip pat yra ES taisyklės, kurios konkrečiai reglamentuoja vartotojų informacijos klausimus, t.y. direktyva 2002/65/EB dėl vartotojų finansinių paslaugų nuotolinės rinkodaros bei direktyva 2000/31/EB („El. prekybos direktyva“). Šiuos apimtimi ir turiniu pakankamus reikalavimus įgyvendina bankai. Komitetas visiškai remia Komisijos iniciatyvą sutelkti esančias teisės aktų nuostatas, siekiant sudaryti vieningą aiškų teisės akto tekstą, kuris apimtų visus informacijos reikalavimų aspektus. Informacijos reikalavimai turi būti tiek bendri, kad juos būtų galima taikyti šiandien dar nesantiems mokėjimų instrumentams.

3.3 Nerezidentų sąskaitos (priedas 03)

Šis klausimas siekia toli už mokėjimų srities ribų ir turėtų būti svarstomas kitur.

3.4 Lėšų užskaitymo datos (priedas 04)

3.4.1 Lėšų užskaitymo datos nėra tik mokėjimų klausimas. Tiesą sakant, lėšų užskaitymo datos dažnai nėra susijusios su mokėjimų sandoriu, nes gali atsirasti iš bet kokios sąskaitos operacijos.

3.4.2 Kaip Komisija pripažįsta, lėšų užskaitymo datos pirmiausiai yra kainodaros klausimas (t.y. gaminio valdymas arba santykiai su klientais). Gaminio valdymo požiūriu lėšų užskaitymo datos nepriklauso nuo kasos operacijų, kurios naudojamos judėjimui sąskaitoje apskaičiuoti.

3.4.3 Lėšų užskaitymo datos gali skirtis bankuose, tarp to paties banko klientų ar net to paties banko to paties kliento skirtingose operacijose.

3.4.4 Komitetas sveikina idėją lėšų užskaitymo datų atžvilgiu taikyti mokėjimų paslaugų teikėjams skaidrumo reikalavimus. Lėšų užskaitymo datos finansinis poveikis vartotojams turėtų būti mažinamas. Lėšų užskaitymo sistemos konvergencija Europoje turi būti apsvarstyta, bet kadangi nacionalinės sistemos valstybėse narėse skiriasi, konvergenciją galima laikyti vidutinės trukmės tikslu.

3.4.5 Šis konvergencijos procesas turėtų vykti remiantis principu, kad mokėjimo operacijos data turi būti ta pati, kurią atitinkamo mokėjimo paslaugų teikėjo vietoje buvo įvykdytas mokėjimo pavedimas.

3.5 Banko sąskaitų numerių portatyvumas (priedas 05)

3.5.1 Dabartinis reglamentas 2560 nurodo IBAN⁽¹⁾ ir BIC⁽²⁾, kuriuos skatina ir remia Europos Sąjungos valdžios institucijos, tame tarpe ir ECBS (Europos centrinių bankų sistema). IBAN numeracijos standartas yra priimtas ir puikiai veikia visoje ES, kas patvirtina jo sėkmę. Ši kodavimo sistema nesuteikia portatyvumo. Bankai turėtų mažų mažiausiai garantuoti klientams, kad jie išsaugos sąskaitos numerį, kai pereis į kitą to paties banko skyrių.

3.6 Klientų mobilumas (priedas 06)

Pagal bendrą taisyklę konkurencinga rinka prigimtina remia klientų mobilumą, tuo tarpu bankai turi perimti išpareigojimą automatiškai vienas kitam perduoti duomenis apie į kitas finansines institucijas perkeltas sąskaitas. Komitetas visiškai skatina savireglamentavimą, skirtą didesniajam klientų mobilumui. Be to komitetas remia papildomų mokesčių skaidrumą. Šie mokesčiai turėtų būti pagrįsti ir nedraudžiamieji ir orientuoti į faktines sąskaitos atidarymo ir perkėlimo administracines išlaidas. Be to jie turėtų būti išaiškinti klientui prieš sąskaitos banke atidarymą.

3.7 Mokėjimo instrumentų ir komponentų saugumo įvertinimas (priedas 07)

Kadangi įstatymų leidybos iniciatyvos kelia pavojų, kad bus įvirtinti seni technologiniai sprendimai (saugumo komponentai yra iš esmės pastoviai koreguojami), verčiau pati pramonės šaka vadovautų standartizacijai savireglamentavimo pagrindu, ką Komisija siūlo kaip pirmą parinktį. Komitetas įsitikinęs, kad pramonės šakos vadovaujamas saugumo sertifikavimas turėtų būti suderintas su bendrais ES principais, kurie bus nustatyti, kad išvengtų sumaišties.

⁽¹⁾ Tarptautinis banko sąskaitos numeris

⁽²⁾ Banko identifikacijos kodas

3.8 Informacija apie mokėjimo autorių (FATF SRVII) (priedas 08)

FATF yra tarpvyriausybė institucija, nustatanti standartus ir kurianti politiką kovai su pinigų plovimu bei teroristų finansavimu tarptautiniame lygmenyje. Speciali rekomendacija VII teroristų finansavimo srityje nurodo telegrafinius pavedimus ir teigia „Šalys turėtų imtis priemonių, įpareigojančių finansų institucijas, tame tarpe pinigų siuntėjus, nurodyti tikslią ir reikšmingą informaciją apie pavedimo autorių (pavardė, adresas ir sąskaitos numeris) visų lėšų pavedimų ir siunčiamų pranešimų atžvilgiu, o informacija turėtų likti kartu su pavedimu arba susijusiu pranešimu visoje mokėjimų grandinėje. Šalys turėtų imtis priemonių, užtikrinančių, kad finansų institucijos, tame tarpe pinigų siuntėjai, nuodugniai vykdytų lėšų pavedimų, kurių informacija apie autorių (pavardė, adresas ir sąskaitos numeris) nepilna, neįprastos veiklos tikrinimą ir stebėseną“. Komitetas siūlo kad speciali rekomendacija VII visoje vidaus rinkoje turėtų būti įgyvendinta visiškai harmonizuotu būdu, priimant reglamentą, kad būtų užtikrintas nuoseklus ir vienodas taikymas. Pagarba privatumo reikalavimams yra kritiškai svarbi šiame kontekste. Europos ekonominės erdvės šalys verčiau būtų taip pat įtrauktos. Konkrečiai tariant, informacijoje apie mokėtoją turėtų būti nurodoma sąskaitos savininko, o ne mokėtojo pavardė, kurios gali skirtis, nes informacija apie sąskaitos savininką yra išsaugota ir nesunkiai prieinama mokėjimų paslaugos teikėjui.

3.9 Alternatyvus ginčo sprendimas (ADR) (priedas 09)

Komitetas nuomonėje dėl Komisijos Žaliosios knygos dėl „Alternatyvaus ginčų sprendimo civilinėje ir prekybos teisėje“⁽¹⁾ remia Komisijos pradėtą FIN-NET. Tai rodo, kad tarpšieninės taikinimo schemas, panaudodamas esamus mechanizmus, gali veikti veiksmingai ir nebiurokatiškai. FIN-NET veiksmingumo sėkmė priklauso nuo fakto, kad tada tinklas apėmė naujos tarpšieninių mokėjimų srities ADR, tačiau buvo kuriamas ant esančių netarpšieninių schemų. Mokėjimų srityje procedūros greitis yra itin svarbus vartotojui.

3.10 Mokėjimo nurodymo atšaukiamumas (priedas 10)

3.10.1 Norint klientui užtikrinti teisinį tikrumą, šiame priede vertėtų aptarti „neatšaukiamumo ribos“ apibrėžimą ir pranešimą pagal naudojamą mokėjimų instrumentą. Komitetas remia, kad klientas būtų informuojamas apie neatšaukiamumo sąlygas įvairių naudojamų mokėjimų sistemų ir mokėjimų instrumentų atžvilgiu.

⁽¹⁾ OJ C 85, 2003-04-08.

3.10.2 Taip pat reikėtų atsižvelgti, kad klientai ne tik siunčia, bet ir gauna mokėjimus. Itin ilgi atšaukiamumo laikotarpiai galėtų turėti atvirkščią poveikį ir būti nuostolingi klientams, kurie laukia šių mokėjimų.

3.10.3 Be to svarbu skirti klientui leidžiamą atšaukiamumą ir sistemai leidžiamą atšaukiamumą. Aiškumo ir teisinio tikrumo labai mokėjimo nurodymų likvidavimas, kaip bendra taisyklė, neturėtų būti atšaukiamas po įvedimo į sistemą, kaip nurodo likvidavimų galutinumo direktyva.

3.10.4 Komitetas mano, kad atšaukiamumo klausimas yra sudėtingas ir būtinos tolesnės diskusijos. Visgi mokėjimų paslaugos teikėjas turėtų informuoti klientą apie konkretaus mokėjimo neatšaukiamumo ribą.

3.11 Mokėjimų paslaugos teikėjo vaidmuo kilus ginčui tarp kliento ir pardavėjo nuotolinėje prekyboje (priedas 11)

Komitetas mano, kad privalu atskirti bazinį sandorį ir mokėjimo įvykdymą: pats mokėjimo sandoris yra visiškai neutralus. Nei pavedimo autoriaus, nei naudos gavėjo bankai neturi jokios įtakos pamatiniam sandoriui tarp autoriaus (pardavėjo kliento) ir naudos gavėjo (pardavėjo). Komitetas pripažįsta, kad šiame priede pateikiamas klausimas yra labai sudėtingas ir būtinos tolesnės diskusijos.

3.12 Neįvykdymas arba netinkamas įvykdymas (priedas 12)

3.12.1 Komitetas sutinka, kad mokėjimų paslaugų teikėjas būtų atsakingas už tikslų mokėjimo nurodymo įvykdymą bei už sandorio tikslų registravimą, įvykdymą ir kreditavimą į naudos gavėjo sąskaitą. Jis yra atsakingas už jo kontroliuojamą mokėjimų sistemos dalį (technine prasme). Tuo pačiu metu aišku, kad mokėjimų paslaugų teikėjas negali būti atsakingas už civilinės atsakomybės ribų, o ypač jei jis nebuvo nerūpestingas bei neatsargus arba „force majeure“ atveju. Paslaugos tiekėjas turi įrodyti, kad pavedimas buvo teisingai įregistruotas, įvykdytas ir buhalteriskai užregistruotas; šis įsipareigojimas negali būti apribojamas sutartyje.

3.12.2 Komitetas įsitikinęs, kad mokėjimų paslaugų teikėjai galėtų pasiūlyti savo atsakomybę pretenzijų dėl išeinančių iš jų kontrolės klausimų atžvilgiu, tai pateikdami kaip pridėtinės vertės paslaugą. Tai būtų naudinga klientui ir stiprintų konkurenciją.

3.13 Sutarties šalių pareigos ir atsakomybė dėl neteisėtų sandorių (priedas 13)

3.13.1 Mokėjimų kortelėmis atžvilgiu kredito institucijos privalo laikytis rekomendacijos 97/489/EB nuostatų, ypač dėl:

- kortelės turėtojo piniginės atsakomybės (nebent jis ar ji padaro rimtą nusižengimą) iki 150 eurų už sandorius, atliktus pamesta ar pavogta kortele iki pranešimo dėl mokėjimų sustabdymo; ir
- sąžiningai ginčijamų debitų, atsiradusių dėl nuotoliniu būdu atliktų suklastotų sandorių be fizinio kortelės panaudojimo ar sandorių atliktų suklastota kortele, kompensavimo (ir visų susijusių banko išlaidų dėl šių debitų).

3.13.2 Organizuotos nusikalstamos grupuotės atsakingos už šiuos suklastotus sandorius. 150 eurų riba gali paskatinti klasojimą. Todėl komitetas įsitikinęs, kad turi būti nustatyta su rizika susijusi riba. Kortelės turėtojo atsakomybė anksčiau minėtu atveju turėtų būti išreikšta sutartyje nustatyto kortelės bendro kredito limitu procentu. Toks sąžiningas būdas leistų atspindėti tikrą riziką ir kaštus, o tuo pačiu veiksmingiau atgrasytų nuo klastočių, taip sumažinant bendrus kaštus.

3.13.3 Ribotas rekomendacijos 97/489/EB atnaujinimas pagal naujus teisinius pagrindus yra teigiamas žingsnis pirmyn. Komitetas mano, kad šis priedas turėtų būti aiškinamas sąryšyje su galimybėmis naudoti elektroninį parašą, ryšium su el. parašų direktyva.

3.13.4 Galima kelti klausimą, ar mokėjimų paslaugų teikėjas gali įtikinamai įrodyti, jei iš viso gali, kad klientas buvo sandorio, atlikto naudojant techniškai saugų elektroninio mokėjimo instrumentą, autorius. Ypatingai internetinės bankininkystės sandorių atveju atrodo, kad mokėjimų paslaugų teikėjams sunku pateikti tokius įrodymus, nes šiuos sandorius galima atlikti naudojant asmeninius kompiuterius, kurių mokėjimų paslaugų teikėjas negali kontroliuoti.

3.14 „Our“, „ben“ ir „share“⁽¹⁾ naudojimas (priedas 14)

3.14.1 Visos sumos pervedimo naudos gavėjui principas šiame priede yra pagrindinis. Šis principas plačiai naudojamas remiantis reglamentu 2560/2001 dėl mokėjimų, kuriuos galima atlikti naudojant STP (tiesioginį duomenų apdorojimą), jei atitinkami šalies vidaus mokėjimai padengiami pilnai nenuskaitant naudos gavėjo lėšų.

⁽¹⁾ „Our“ („mes“), „ben“ („naudos gavėjas“) ir „share“ („bendrai“) yra mokesčio už kredito pavedimus trys galimos parinktys.

3.14.2 Be to savireglamentavimą atlieka ir ICP (Tarpbankinė mokėjimų konvencija)⁽²⁾, kuri šiandien riboja kredito pavedimų eurais sritį. ICP skatina tarpinių bankų, jei naudojami, panaikinimo galimybę, kad sumažinti nuo pervedamos sumos nuskaitomus mokesčius.

3.14.3 Bet kokie teisiniai pagrindai turėtų atsisakyti konkrečių pranešimų formatuose ir sistemose naudojamų techninių terminų (kaip „SHARE“, „BEN“, „OUR“), kurie daugeliu atveju netinkami šalies vidaus kontekste. Komitetas mano, kad nereikėtų kurti papildomų nuostatų direktyvos 97/5/EB pakeitimui. Dabartinės mokesčio parinktys yra tam, kas suteiktų klientų pasirinkimą, kuris kartu yra kliento ir banko suderėtų sąlygų dalis. Reikėtų vengti perdėto supaprastinimo ir pasirinkimo ribojimo, nes šios mokesčio parinktys yra atsakas į rinkos poreikius, kurie išeina už bazinių ES vidaus kredito pavidim instrumentų ribų ir yra būtini remiant įvairius mokėjimų tipus bei nuotolinę prekybą. Komitetas norėtų, kad pati pramonės šaka padidintų taikomų mokesčio parinkčių skaidrumą.

3.14.4 Komitetas ragina, kad Komisija pašalintų neatitikimą tarp numatytosios „OUR“ parinktės, daugelyje šalių narių nesančio mokesčio mechanizmo, ir „SHA“ parinktės, kurią remia reglamentas.

3.15 Kredito pavedimų įvykdymo laikai (priedas 15)

3.15.1 Komitetas primena, kad savireglamentavimo būdu pagal „CREDEURO“ konvenciją Europos mokėjimų tarybai priklausantys Europos bankai susitarė dėl numatytojo 3 banko darbo dienų (po priėmimo datos) kredito pavidimo įvykdymo laiko. Tiesa, šios 3 dienos yra numatytasis laikas, kurį atskiri bankai gali pagerinti. Kadangi įvykdymo laikas yra pagrindinis paslaugos elementas, jo pagerinimas turėtų būti paliktas konkurencijos jėgoms.

3.15.2 Tolesnis įstatymų poreikis turėtų būti svarstomas tik jei šio sektoriaus iniciatyva būtų nesėkminga.

⁽²⁾ Tarpbankinė mokėjimų už bazinius kredito pavidimus konvencija patenka į reglamento 2560/2001 sritį.

3.16 Tiesioginis debitas (priedas 16)

3.16.1 Įstatymus, kuriuos reikia priimti ir/arba teises kliūtis, kurias reikia pašalinti, tiksliai nustatys Europos mokėjimų taryba (EPC) ir praneš apie tai Komisijai, kai EPC oficialiai patvirtins visos Europos tiesioginio debeto schemą. Visos Europos tiesioginio debeto schemai paremti reikiami teisiniai pagrindai labai priklausys nuo pasirinkto modelio. Todėl komitetas įsitikinęs, kad būtina numatyti glaudų bendradarbiavimą tarp šios pramonės šakos ir įstatymų leidėjo (ET).

3.17 Kliūčių profesionaliai grynų pinigų apyvartai pašalinimas (priedas 17) ⁽¹⁾

3.17.1 Šis priedas nesusijęs su mokėjimų klausimų ir todėl išeina už mokėjimų naujų teisinių pagrindų ribų.

3.17.2 Reglamente mokėjimai grynais pinigais ir negrynais pinigais neturėtų būti diskriminuojami vienas kito atžvilgiu. Yra nemažai reglamentavimo ir techninių kliūčių, trukdančių tarp-sieninio grynų pinigų pervežimo raidai, ypač tarp nacionalinių centrinių bankų skyrių vienoje šalyje ir finansų institucijų skyrių kitoje šalyje.

3.17.3 Prieiga prie tarp-sieninių Nacionalinio centrinio banko (NCB) paslaugų yra bendros valiutos naudojimo euro zonoje natūralios raidos dalis.

3.17.4 Konkurencija grynų pinigų pervežimo sektoriuje turėtų būti puoselėjama euro zonoje, kad maksimizuoti veiksmingumą, tačiau komitetas pasisako dėl poreikio įvesti tarp-sieninio grynų pinigų pervežimo licenciją bei nustatyti pakankamas jos taikymo kontrolės priemones.

3.18 Duomenų apsaugos klausimai (priedas 18)

Komisijos parinktis į reglamentą įtraukti nuostatą, atitinkančią esamos Duomenų apsaugos direktyvos 95/46/EB ⁽²⁾ 13 straipsnio d punktą yra geriausia galimybė per trumpą laiką klastočių prevencijos mokėjimų sistemose tikslais harmonizuoti informacijos mainų galimybes (tarp operatorių ir valdžios institucijų bei tarp pačių operatorių, taikant Duomenų apsaugos direktyvos išimtį: pvz.: duomenų bazė apie sandorius kortelėmis klastojančius pardavėjus).

⁽¹⁾ Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas vertimų tikslumui. Pvz. itališkame vertimo variante antraštė turėtų būti „Rimozione delle barriere al trasporto di fondi“, nes tai panašiau į originalo versiją.

⁽²⁾ OJ L 281, 23.11.1995.

3.19 Skaitmeniniai parašai (priedas 19)

Komitetas siūlo, kad Komisija pirma pateiktų atskaitą apie direktyvos 1999/93/EB ⁽³⁾ dėl elektroninių parašų įgyvendinimo. Komisijos pasiūlymai dėl naujų priemonių laukiami. Bendrai tariant komitetas norėtų pabrėžti, kad skaitmenis sertifikavimas yra gaminio valdymo sritis, kuriai taikomi techninio neutralumo ir konkurencijos principai.

3.20 Tinklų saugumas (priedas 20)

Komitetas sveikina veiksmus bei iniciatyvas, kurios leistų kvalifikuoti kibernetinius nusikaltimus kaip sunkesnius teisės pažeidimus ir siekia šio klausimo harmonizavimo visoje ES, bendradarbiaujant su kitomis jurisdikcijomis (pvz., Junginėmis Valstijomis). Teigiamu laikomas atgrasymo sankcijų taikymas baudžiant už neteisėtą prieigą prie automatinio duomenų apdorojimo sistemų duomenų klastojimo, sunaikinimo ar pakeitimo duomenų tikslais bei už sistemos funkcionavimo pakeitimą. Taip pat būtina taikyti sankcijas ir šalims, kurios suteikia turimus duomenis, programas, kompiuterinę įrangą ar informaciją, specialiai sukurtą ar pritaiktą klastojimo tikslais gauti neteisėtą prieigą prie automatinio duomenų apdorojimo sistemos. Todėl būtina skirti klastojimo veiklos kriminalizavimą, kuriam reikalingas tolesnis ES harmonizavimas per įstatymus, ir prevencinės priemonės mokėjimų tinklų saugumui užtikrinti, kurias nustatys pati pramonės šaka, kad būtų panaudotos visos naujausios technologijos.

3.21 Mokėjimų tinklo gedimas (priedas 21)

3.21.1 Komitetui atrodo, kad 21 priede pateikimas klausimas yra 12 priedo klausimo dalis (neįvykdymas ar netinkamas įvykdymas). Žinoma, būtina pripažinti, kad:

- mokėjimų tinklo gedimai nėra įprastinis reiškinys;
- mokėjimų tinklo gedimai gali paveikti sistemas ir įrangą nesančią tiesioginėje kredito institucijos kontrolėje (tinklo išorės elementai);
- kredito institucijos turi vykdyti tamprumo ir verslo tęstumo prievoles, nustatytas kompetentingų priežiūros institucijų.

3.21.2 Jei įvyksta mokėjimų tinklo gedimas arba nepasiekiamos tampa mokėjimų priemonės, kaip internetinės bankininkystės tinklalapiai ar kortelių tinklai, klientams, dalyviams ir pardavėjams sunku arba net neįmanoma įrodyti, kad jie negalėjo panaudoti alternatyvių mokėjimo priemonių ir/arba įrodyti savo galimų nuostolių dėl gedimo. Todėl mokėjimų paslaugų teikėjai neturėtų būti atsakingi už mokėjimus, kurie gedimo metu nebuvo įvesti į sistemą. Mokėjimų paslaugų teikėjo atsakomybė yra ribota pagal jo civilinę atsakomybę ir teikėjas turėtų įrodyti, kad ėmėsi visų reikiamų priemonių, kad išvengtų gedimo.

⁽³⁾ OJ L 13, 19.1.2000.

3.21.3 Į nesenai įvykusius el. paštinis „žvejybos“ užpuolimus prieš JK bankus vienas internetinių paslaugų teikėjas sureagavo jo manymu geriausiu būdu - nutraukdamas internetines paslaugas. Paslaugų teikėjas negali tiesiogiai kontroliuoti tokių užpuolimų, nes tarp užpuoliko ir kliento yra tiesioginis el. pašto sąlytis. Mokėjimų paslaugų teikėjai turėtų informuoti savo klientus, jei įmanoma, prieš sistemos išjungimą saugumo sumetimais. Komitetas mano, kad nedera bausti paslaugų teikėją, kuris ėmėsi priemonių tokiu būdu apsaugoti klientus. Dar daugiau, komitetas ragina mokėjimų paslaugų teikėjus būti aktyviais tokio pobūdžio klaidų prevencijos dalyviais.

4. Išvados

4.1 Nauji teisiniai pagrindai turėtų atitikti Europos vartotojų politikos strategiją, kurios pagrindinis siekinys yra aukštas bendras vartotojų apsaugos lygis.

4.1.1 Komitetas remia Europos Komisijos pastangas didinti vartotojų pasitikėjimą, teisinį tikrumą ir rinkos veiksmingumą mokėjimų vidaus rinkoje atžvilgiu. Ir toliau teigiamu laikomas savireglamentavimo ir koreglamentavimo būdo, kaip galimybės žengti pirmyn keliose 21 priede nurodytose srityse, svarstymas.

4.2 Pirmenybė turėtų būti teikiama įstatymų leidybos priemonėms, apimančioms 2, 8, 18 ir 19 priedus. Nedelsiant reikia atkreipti dėmesį ypač į priedus dėl Vartotojų informacijos reikalavimų (2), Informacijos apie mokėjimo autorių (8) ir Duomenų apsaugos klausimus (18).

4.3 Būtina numatyti didesnę bendradarbiavimą tarp Komisijos ir bankų pramonės dėl Europos tiesioginio debito schemos įsteigimo (priedas 16), nustatymo kas turi teisę teikti mokėjimų paslaugas (priedas 01), o taip pat ir dėl mokėjimo instrumentų ir komponentų saugumo sertifikavimo (priedas 07).

4.4 Dėl kitų priedų Komitetui atrodo, kad savireglamentavimas ir koreglamentavimas būtų tinkamesnis kelias pasiekti Komisijos tikslą - veiksmingus mokėjimus vidaus rinkoje. Aišku, jei savireglamentavimo priemonės būtų nesėkmingos, reikėtų svarstyti dėl Europos reglamento.

4.5 Analogiškai Komitetas siūlo, kad apskritai pagrindai susitelktų ties skaidrumo vartotojams užtikrinimu bei bandytų kurtis kaip galima daugiau remiantis esančia praktika ir savireglamentavimo taisyklėmis. Pavyzdžiui, nereikia toliau reglamentuoti ten, kur rinka pasiekė įstatymų leidėjo siekinius (pvz., nėra skubaus poreikio atnaujinti Kredito pavedimų direktyvą, kad sutrumpinti įvykdymo laikus). Tačiau tam tikrose srityse bendras būdas yra teisingas sprendimas.

4.6 Pranešimo sritis dažnai yra žymiai platesnė, nei vien mokėjimai, o Komisija turi aiškiau pabrėžti skirtumą tarp komercinių paslaugų ir mokėjimų sistemų. Bet koks įstatymų leidėjo veiksmas turėtų apimti tik pačius mokėjimus, o ne kitų įsipareigojimų įvykdymą.

Briuselis, 2004 m. birželio 30 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Roger BRIESCH

Nuomonė dėl „Pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo dėl konsultavimo ir informavimo kreditų draudimo, kreditų garantijų ir finansinių kreditų klausimais tvarkos“ (kodifikuota versija)

(KOM(2004) 159 galutinis - 2004/0056 (CNS))

(2004/C 302/04)

2004m. gegužės 13 d. Taryba, vadovaudamasi į Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, nusprendė paprašyti Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pateikti nuomonę dėl „Pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo dėl konsultavimo ir informavimo kreditų draudimo, kreditų garantijų ir finansinių kreditų klausimais tvarkos“ (kodifikuota versija).

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. birželio 9 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas ponas Frank von Fürstenwerth.

410-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2004 m. birželio 30 d. – liepos 1 d. (2004 m. birželio 30 d. posėdis) Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, 133 nariams balsavus „už“, 1 „prieš“ bei 4 susilaikius, priėmė šią nuomonę:

1. Turinys

1.1 Šiuo pasiūlymu siūloma kodifikuoti 1973 m. gruodžio 3 d. Tarybos sprendimą 73/391/EEB dėl konsultavimo ir informavimo kreditų draudimo, kreditų garantijų ir finansinių kreditų klausimais tvarkos. Šis sprendimas buvo iš dalies pakeistas Tarybos sprendimu 76/641/EEB ir Ispanijos ir Portugalijos stojimo aktais bei Austrijos, Suomijos ir Švedijos stojimo aktais.

1.2 Sprendimai yra susiję tik su valstybinėmis eksporto kredito garantijomis. Visų pirma jie nustato, kokiomis sąlygomis valstybės narės turi laikytis konsultavimo su kitomis valstybėmis narėmis ir Komisija tvarkos dėl svarstomų užsienio kreditų suteikimo ar garantavimo. Privačiai eksporto kreditų draudimo rinkai šis sprendimas nėra privalomas.

1.3 Pasiūlymu būtų pakeisti įvairius teisės aktus, kurie yra kodifikavimo objektas.

1.4 Pasiūlymu nebūtų keičiama kodifikuojamų teisės aktų esmė. Jis tik sujungia juos į vieną teisės aktą, atliekant tik tokius formalius pakeitimus, kurie reikalingi pačiai kodifikacijai.

2. Įvertinimas

2.1 Pasiūlymas pateikiamas atsakant į Komisijos pageidavimą kodifikuoti dažnai besikeičiančius teisės aktus, siekiant aiškumo ir racionalumo.

2.2 Šios nuostatos iki šiol buvo išsklaidytos įvairiuose teisės aktuose. Paieškos, kokios nuostatos galioja, daug kainuoja, o įvairių dokumentų palyginimas atima daug laiko.

2.3 Pasiūlymu siūloma tik sujungti įvairius teisės aktus į vieną teisės aktą, išsaugant jo esmę. Turinio keisti nereikia.

2.4 Pasiūlymas skirtas skaidrumui užtikrinti ir lengvesniam Bendrijos taisyklių supratimui, todėl yra sveikintinas.

2.5 Vis dėlto Komisija kodifikacijos eigoje turėtų atkreipti dėmesį į šiuos punktus:

— kadangi 1973 m. gruodžio 3 d. Tarybos sprendimo 2 dalies (kadangi 1965 m. sausio 26 d. Sprendimo 2 dalimi Taryba nustatė konsultavimo kreditų draudimo, kreditų garantijų ir finansinių kreditų klausimais tvarką), neliko pasiūlyme, bet jis yra įtrauktas, siekiant užtikrinti išsamumą.

— Pasiūlymo 20 straipsnis panaikina Tarybos sprendimą 73/391/EEB. Tačiau pasiūlymo III priede Tarybos sprendimas 76/641/EEB taip pat yra paminėtas pavadinimu „Panaikintas sprendimas su jo pakeitimu“ kaip ir Tarybos sprendimas 76/641/EEB. Todėl, siekiant nuoseklumo, Sprendimu 76/641/EEB įvestas pakeitimas išbraukiamas iš 20 straipsnio.

2.6 Be to, ypatingą dėmesį reikėtų skirti tam, kad būtų užtikrintas vertimų tikslumas, kadangi dėl netikslumų gali kilti teisinių neaiškumų ir teisės aktai gali būti neteisingai taikomi.

Briuselis, 2004 m. birželio 30 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Roger BRIESCH

Nuomonė dėl „Pasiūlymo Europos Parlamento ir Tarybos reglamentui dėl tarptautinio saugaus laivų eksploatavimo ir taršos prevencijos valdymo kodekso įgyvendinimo Bendrijoje“

(COM(2003) 767 galutinis - 2003/0291 (COD))

(2004/C 302/05)

2004 m. sausio 13 d. Europos Taryba, vadovaudamasi Europos Bendrijos steigimo sutarties 80 straipsnio 2 dalimi, nusprendė paprašyti Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pateikti nuomonę dėl „Pasiūlymo Europos Parlamento ir Tarybos reglamentui dėl tarptautinio saugaus laivų eksploatavimo ir taršos prevencijos valdymo kodekso įgyvendinimo Bendrijoje“.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, atsakingas už komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. gegužės 10 d. priėmė nuomonę. Pranešėja buvo Dr. Bredima Savopoulou.

410-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2004 m. birželio 30 d. – liepos 1 d. (2004 m. birželio 30 d. posėdis) Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 155 nariams balsavus „už“, 2- „prieš“ bei 4 susilaikius, priėmė šią nuomonę:

1. Įžanga

1.1 1979 m. Tarptautinė Jūrų Organizacija (TJO) patvirtino Saugaus laivų eksploatavimo ir taršos prevencijos tarptautinį valdymo kodeksą (ISM kodeksą), kaip laivybos saugos kultūros ir aplinkosauginės savimonės vystymo skatinimo priemonę. 1994 m. TJO nusprendė padaryti kodeksą privalomu, patvirtindama 1974 m. tarptautinės konvencijos dėl žmogaus gyvybės apsaugos jūroje (SOLAS) naują IX skyrių „Saugaus laivų eksploatavimo valdymas“.

1.2 Privalomas kodekso taikymas įsigaliojo dviem etapais. 1998 m. liepos 1 d. jis tapo privalomas įmonėms, tarptautinėse jūrų kelionėse eksploatuojančioms keleivinius laivus, naftos tanklaivius, cheminių medžiagų tanklaivius, dujų gabenimo jūros transporto priemones ir virš 500 tonų bruto svorio piltinių/birių krovinių gabenimo jūros transporto priemones. 2002 m. liepos 1 d. kodeksas tapo privalomas įmonėms, tarptautinėse jūrų kelionėse eksploatuojančioms kitus virš 500 tonų bruto svorio krovinius laivus.

1.3 Reaguodama į „Estonia“ tragediją, ES nusprendė imtis veiksmų, kad būtų anksčiau įgyvendintas ISM kodeksas ro-ro tipo keleiviniams keltams, Bendrijoje naudojamiems tarptautinėse ir vidaus jūrų kelionėse iki 1996 m. liepos mėnesio 1 d. pagal reglamentą (EB) Nr. 3051/95 (1995-12-08) ⁽¹⁾. EESRK tiesiogiai su tuo susijusioje savo nuomonėje pritarė pasiūlytam veiksmui ir palaikė Komisijos iniciatyvą. ⁽²⁾

1.4 Reglamentas buvo taisytas du kartus: a) reglamentu Nr. 179/98 ⁽³⁾, susijusiu su vienodu ISM kodekso dokumentų / Europoje eksploatuojamų keltų sertifikatų įgyvendinimu ir b) reglamentu Nr. 1970/2002 ⁽⁴⁾, kuriame atsižvelgiama į TJO patvirtintas vėlesnes ISM kodekso pataisas. Reglamentas įsigaliojo 2002 m. lapkričio 26 d.

⁽¹⁾ 1995 m. gruodžio 8 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 3051/95 dėl „roll-on/roll-off“ tipo keleivinių keltų („ro-ro“ keltų) saugos valdymo, OL L 320, 1995 12 30, p. 14.

⁽²⁾ OL C 236, 1995 09 11, p. 42.

⁽³⁾ OL L 19, 1998 01 24, p. 35.

⁽⁴⁾ OL L 302, 2002 12 06, p. 3.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1 Kai reglamentas (EB) Nr. 3051/95 buvo patvirtintas, valstybės narės ir Europos Parlamentas pareiškė, kad ISM kodekso taikymas „ro-ro“ tipo keleiviniams keltams yra prioritetas, tačiau taip pat jis buvo pirma iš daugybės tęstinių saugos jūroje stiprinimo iniciatyvų.

2.2 Pasiūlytas reglamentas yra labiau bendro pobūdžio, jis pakeis reglamentą (EB) Nr. 3051/95 ir jo pagrindinis tikslas yra palengvinti teisingą, griežtą ir harmonizuotą kodekso įgyvendinimą visose valstybėse narėse bei stojančiose šalyse. Reglamentas lygiagrečiai išlaikys galiojančias „ro-ro“ tipo keltams taikomas ES ISM taisykles, nepriklausomai nuo jų registracijos šalies ir nuolatinių plaukimo maršrutų į ir iš Europos uostų.

2.3 Reglamentas bus taikomas visoms įmonėms, jūroje eksploatuojančioms vieną ar daugiau šių laivų:

- valstybėse narėse registruotus krovinius laivus tarptautinėse ir vidaus jūrų kelionėse;
- valstybėse narėse registruotus keleivinius laivus tarptautinėse jūrų kelionėse;
- keleivinius laivus, nepriklausomai nuo registracijos šalies, plaukiančius vidaus jūrų kelionėse A ir B klasės jūros srityse, kaip nustatyta direktyvos Nr. 98/18/EB 4 straipsnyje;
- „ro-ro“ tipo keleivinius keltus, nepriklausomai nuo jų registracijos šalies, nuolatiniiais „ro-ro“ tipo keleivinių keltų maršrutais plaukiančius į arba iš Bendrijos valstybių narių uostų; ir
- krovinius laivus, nepriklausomai nuo jų registracijos šalies, kabotažiniais maršrutais plaukiančius į arba iš Bendrijos valstybių narių uostų.

2.4 Pasiūlyto reglamento sfera pagrįsta SOLAS konvencijos IX skyriaus nuostatomis ir taikoma visiems į SOLAS sferą patenkantiems valstybėse narėse registruotiems laivams, net jei jie plaukia vidaus jūrų kelionėse. Nepaisant to, nuostatos bus taikomos tik tiems vidaus jūrų kelionėse plaukiantiems keleiviniams laivams, kurie nutolsta daugiau nei 5 mylias nuo kranto linijos, bet šios taisyklės galios bet kurios šalies registracijai.

2.5 Bet kuri įmonė, eksploatuojanti vieną ar daugiau anksčiau minėtų laivų, turės laikytis saugaus laivų eksploatavimo ir taršos prevencijos (ISM kodeksas) Tarptautinio valdymo kodekso, kuris pateikiamas priedo I dalyje. Valstybės narės turės sutikti su sertifikatų išdavimo proceso gairėmis (administravimo nuostatomis, susijusiomis su ISM kodekso įgyvendinimu), kaip pažymėta priedo II antraštėje.

3. Bendros pastabos

3.1 ISM kodeksas yra vienas reikšmingiausių TJO žengtų žingsnių saugos jūroje srityje, kadangi jis nustato pagrindus veiksmingam TJO konvencijos įgyvendinimui. EESRK, kaip ir ankstesnėse savo nuomonėse, mano, kad reglamentas Nr. 3051/95 buvo labai reikalingas, nes 2 metais paankstino

ISM kodekso įgyvendinimą „ro-ro“ tipo keleivinių laivų atžvilgiu ir išplėtė jo taikymą vidaus jūrų kelionėse plaukiančių laivų atžvilgiu.

3.2 EESRK pažymi, kad tarptautinėse jūrų kelionėse plaukiančius keleivinius bei krovinius laivus eksploatuojančių įmonių atžvilgiu pasiūlyto reglamento siekinys pasiektas, nes įpareigojimas laikytis ISM kodekso kyla iš SOLAS konvencijos. Taip pat ir vidaus jūrų kelionėse plaukiančius „ro-ro“ tipo keleivinius laivus eksploatuojančių įmonių atžvilgiu tikslas pasiektas įgyvendinus reglamentą Nr. 3051/95.

3.3 Komisija iš esmės pasiūlymą grindžia tuo, jog visiškai ISM kodekso ir tiesiogiai susijusių TJO gairių perkėlimas į ES teisę pagerins veiksmingą ISM kodekso įgyvendinimą Bendrijoje. EESRK sutinka su pagrindimu ir visiškai palaiko siekinį, kiek tai susiję su laivais, kuriems jau taikomas ISM kodeksas. Tačiau, dėl pasiūlyto ISM kodekso taikymo kitoms laivų rūšims išplėtimo pridėtinės vertės EESRK pateikia šias pastabas.

3.3.1 ISM kodeksas kilo iš pramonės iniciatyvos kaip savanoriška laivybos kokybės kėlimo priemonė. ISM kodekso privalomo globalaus įgyvendinimo patirtis nuo pirmo 1998 m. etapo, kaip ir tikėtasi, atskleidė kodekso privalumus ir trūkumus. Buvo visuotinai pripažinta, kad visoje jūrų bendruomenėje (laivų registracijos valstybės, klasifikacinės bendrovės ir laivybos įmonės) reikia geresnio kodekso siekinių supratimo, kad būtų gerinami ryšiai tarp tų, kurie išduoda ISM sertifikatus ir nustato ISM kodekso standartus auditorių mokymui. Gero saugos valdymo kertinis akmuo yra įpareigojimas iš viršaus. Saugos jūroje ir taršos prevencijoje galutinius rezultatus lemia visų lygių asmenų įpareigojimai ir motyvacija. Nesuprantant jūrinės dalies, ISM kodeksas būtų įgyvendinamas tik popieriuje, ko ir tikisi skeptikai.

3.3.2 Šiais laikais rizikos įvertinimas yra plačiai naudojamas kaip siekinys ir patikima saugos stiprinimo sumetimų priemonė. Remiantis šiuo požiūriu ir atsižvelgiant į parodytą poreikį, privalomas ISM kodekso taikymas nuolatiniiais maršrutais į ir iš ES uostų plaukiantiems keltams visiškai pasiteisino ir pasitvirtino. Remiantis tais pačiais pagrindais, gairių taikymas visiems kitiems vidaus jūrų kelionėse plaukiantiems laivams visiškai teisingai subsidiarumo principo pagrindu buvo paliktas nacionalinių administracijų nuožiūrai. EESRK nežino jokių nacionalinių įstatymų, išplėtusių privalomą ISM kodekso įgyvendinimą kitiems vidinėse jūrų kelionėse plaukiantiems laivams.

3.3.3 ISM kodeksas, skirtas tarptautinėse jūrų kelionėse plaukiantiems laivams, ir todėl sunkiai pasiekiamas administracijoms ir įmonėms, nustato reikšmingus įpareigojimus įmonėms ir jų laivams ir reikalauja laikytis tarptautinių konvencijų bei skatina griežtą pramonės standartų laikymąsi. Be to, išskirtinai vidaus jūrų kelionėse plaukiančių krovinių laivų saugos režimą reglamentuoja nacionaliniai įstatymai ir, netiesiogiai, tokiems laivams gali tekti laikytis režimo, taikomo tarptautinėse jūrų kelionėse plaukiantiems kroviniams laivams.

3.3.4 EESRK, kaip, inter alia, mažų ir vidutinio dydžio įmonių interesų gynėjas Europoje, yra susirūpinęs dėl ISM kodekso privalomo taikymo mažoms ir vidutinėms laivybos įmonėms, išskirtinai užsiimančioms vidaus jūrų kelionėmis. Atsižvelgiant į ankstesnius svarstymus, pasiūlytame reglamente turi būti atsižvelgiama į biurokratinius formalumus ir kodekso taikymo tokių įmonių laivams kaštai, todėl reikės taikymo lankstumo ir/arba išimčių.

4. Konkrečios pastabos

4.1 3 straipsnis - taikymas

4.1.1 EESRK mano, kad dėl praktinių priežasčių išimtys gali būti reikalingos vidaus jūrų kelionėse naudojamų mažų krovininių laivų ir keleivinių laivų atvejais, o ypač kai šiuos laivus eksploatuoja pats savininkas arba jam kontroliuojant.

4.2 4 straipsnis – saugos valdymo reikalavimai

4.2.1 Anksčiau minėtiems laivams netiesiogiai gali tekti laikytis tarptautinėse jūrų kelionėse plaukiančių laivų režimo. EESRK mano, kad reglamente turi būti aiškiai nustatyti pagrindiniai ISM kodekso, kuris gali būti tiesiogiai susijęs su tokiais laivais, reikalavimai.

4.3 5 straipsnis – sertifikavimas

4.3.1 EESRK remia sertifikavimo proceso privalomą taikymą, kuris yra pagrindinis svarus pasiūlyto reglamento pagrindimas.

4.3.2 Remiantis 2 ir 6 dalimis, reikia pažymėti, kad atitikties dokumentus ir saugos valdymo sertifikatus atitinkamai taip pat gali išduoti administracija laivo registracijos šalies administracijos prašymu.

4.3.3 EESRK teigia, kad 5 straipsnio 4 ir 9 dalis reikia išaiškinti ir supaprastinti pagal ISM kodekso nuostatas, nes jos įveda nereikalingus apribojimus ir kelia sumaištį.

4.4 7 straipsnis – saugiklių procedūra

4.4.1 Saugiklių procedūroje nedalyvauja, nors turėtų, valstybės narės arba registracijos šalys, išdavusios atitikties dokumentą ir kurioms gali reikėti sustabdyti dokumento galiojimą arba jį atšaukti.

4.5 9 straipsnis – ataskaitų rengimas

4.5.1 Straipsnyje nurodoma ataskaitos forma, kurią nustatys Komisija, bet jis nenustato ataskaitos turinio. Turi būti išaiškinta, ar numatomos ataskaitos apie tai, kaip valstybės narės laikosi reglamento, o ypač sertifikavimo procedūrų atžvilgiu, ar ataskaitos kaip įmonės ir jų laivai laikosi nuostatų, ką gali pastebėti registracijos šalies ir uosto kontrolės tarnybos.

4.6 13 straipsnis – įsigaliojimas

4.6.1 Atsižvelgdama į pastabas dėl 3 ir 4 straipsnių, EESRK mano, kad vienerių metų pereinamasis laikotarpis vidaus jūrų kelionėse plaukiančių krovininių laivų ir keleivinių laivų atitiktumui yra pakankamas.

5. Išvados

5.1 EESRK palaiko viso ISM kodekso ir tiesiogiai susijusių TJO gairių perkėlimą į ES teisę, priimant pasiūlytą naują reglamentą, kuris pakeis reglamentą Nr. 3051/95. Tačiau iš tikro pasiūlyto reglamento sferos išplėtimo pridėtinė vertė gali būti apribota, kadangi tarptautinėse jūrų kelionėse plaukiantys laivai ir vidinėse jūrų kelionėse plaukiantys „ro-ro“ tipo keleiviniai laivai jau atitinka ISM kodeksą.

5.2 EESRK pažymi, kad ISM įgyvendinimo patirtis nuo pirmo 1998 m. etapo atskleidė kodekso privalumus ir trūkumus. Visos į ISM kodekso įgyvendinimą įtrauktos jūrų grupės šalys turėtų visiškai suprasti kodekso siekinius, nes antraip jis būtų įgyvendinamas tik popieriuje. Į ISM kodekso režimą neįtrauktoms įmonėms ir laivams šis poreikis dar akivaizdesnis.

5.3 Inicijatyvą išplėsti ISM kodekso taikymą visiems vidaus jūrų kelionėse plaukiantiems laivams reikia peržiūrėti, siekiant suteikti daugiau lankstumo. Per neapsižiūrėjimą ir neproporciumą naujoms laivų kategorijoms gali tekti laikytis tarptautinėse jūrų kelionėse plaukiantiems laivams taikomo režimo, kas galbūt pernelyg didelė kaina už atitikimą, ypač tais atvejais, kai laivus eksploatuoja jų savininkai arba jiems tiesiogiai tai kontroliuojant. Reglamente pasiūlytą sertifikavimo procedūrą reikia koreguoti, kad nebūtų įvedami nereikalingi apribojimai mažo ir vidutinio dydžio įmonėms, užsiimančioms vidaus jūrų kelionėmis. Vadinasi, išimtys arba alternatyvios nuostatos ISM kodekso pagrindiniams reikalavimams, tiesiogiai susijusių su šiais laivais, gali būti būtinos.

Briuselis, 2004 m. birželio 30 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Roger BRIESCH

Nuomonė dėl „Pasiūlymo Europos Parlamento ir Tarybos direktyvai dėl uostų saugumo stiprinimo“

(COM(2004) 76 galutinis — 2004/0031 (COD))

(2004/C 302/06)

2004 m. vasario 24 d. Taryba, vadovaudamasi Europos Bendrijos steigimo sutarties 80 straipsnio 2 dalimi, nusprendė paprašyti Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pateikti nuomonę dėl „Pasiūlymo Europos Parlamento ir Tarybos direktyvai dėl uostų saugumo stiprinimo“.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. gegužės 10 d. priėmė nuomonę. Pranešėjas buvo Dr. Bredima Savopoulou.

410-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2004 m. birželio 30 d.- liepos 1 d. (2004 m. birželio 30 d. posėdyje) Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, 154 balsais „už“ bei 4 susilaikius, priėmė šią nuomonę.

1. Įžanga

1.1 Komisija savo komunikatu⁽¹⁾ dėl jūrų transporto saugumo stiprinimo ir reglamento pasiūlymu 2 dėl laivų ir uostų infrastruktūros saugumo stiprinimo atkreipė dėmesį į laivų ir laivų/uostų sąveikos saugumo problemas ir pasiūlė konkrečius veiksmus, kurie dabar yra įstatymų leidybos procese. Tačiau pasiūlytame reglamente apsiribojama ta uosto dalimi, kuri apima laivų/uostų sąveiką, t.y. terminalą.

1.2 EESRK savo nuomone⁽²⁾ pritarė pasiūlytam veiksmui ir palaikė Komisijos ketinimą kaip antrą papildomų Bendrijos priemonių, kurios apsaugotų uostą ir jo sąveiką su pakrantės teritorija, įgyvendinimo žingsnį.

1.3 Antrasis, dar sudėtingesnis Komisijos iniciatyvos žingsnis pripažįsta visapusiškos uostų saugumo politikos poreikį didesnių uostų plotų, užtikrinančių pagrindinį ryšį su visa transporto grandine ir keleivių srautais, pažeidžiamumo atžvilgiu.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1 Pasiūlymas papildo saugumo priemones, kurias įvedė reglamentas dėl laivų ir uostų infrastruktūros saugumo stiprinimo, užtikrinant, kad to tuo būdu visam uostui būtų taikomas saugumo režimas. Direktyva garantuos reikiamus Bendrijos uostų saugumo lygmenis ir užtikrins visus uostų plotus apimančių saugumo priemonių harmonizuotą įgyvendinimą.

2.2 Komisija tvirtina, kad šiuo metu kuriamos numatytos bendros TJO ir TDO priemonės, kaip savanoriško Uostų saugumo praktikos kodeksas, negarantuoja greito reikiamo saugumo režimo nustatymo. Vadinas, būtini aktyvūs ES veiksmai, geriausiai priimant direktyvą, siekiant įdiegti reikiamą lankstumą.

2.3 Pasiūlyta direktyva leis išlaikyti esančius uostų saugumo režimus, kurie atitinka jos principus ir pagrindinius reikalavimus. Konkrečiau direktyva nustato prievolę vykdyti saugumo įvertinimus, nustatyti saugumo lygmenis, vystyti ir tvirtinti saugumo planus, paskirti atsakingas saugumo valdžios struktūras, paskirti saugumo pareigūnus, steigti saugumo komitetus ir palaikyti priemonių įgyvendinimą.

3. Bendros pastabos

3.1 Įvykiai ir veiksmai po rugsėjo 11 d. teroro aktų patvirtino spėjimus, kad karas su terorizmu tikrai gali tęstis ilgai. Tragiški 2004 m. kovo 11 d. įvykiai Madride išskėlė į paviršių faktą, kad visą transporto sistemą gali pažeisti teroro aktai ir patvirtino, kad visiškas saugumas gali būti niekada nepasiekiamas. Savo tiriamojoje nuomonėje dėl transporto apsaugos⁽³⁾ ir vėlesnėje nuomonėje⁽⁴⁾ dėl jūrų transporto saugumo EESRK tvirtino, kad ES tarptautiniu mastu turi vadovauti platesnių saugumo pagrindų plėtrai, kurie spręstų terorizmo priežastis, o ne tik siekti užkirsti jam kelią ar panaikinti jo padarinius.

3.2 Jūrų saugumas, kaip globali problema, susilaukė atitinkamo pasaulinio ir ES dėmesio. Tačiau geležinkelio saugumas yra labiau sprendžiamas per nacionalinio lygmens iniciatyvas, kai tuo tarpu terorizmas kelių ir vidaus vandens kelių transporte sulaukė santykinai mažesnio dėmesio. EESRK pabrėžia, jei kitos transporto rūšys neprisiims savo atsakomybės dalies, „silpniausia grandis“ taps teroristų taikiniu, siekiant išsiskverbti į sistemą. Nerealu tikėtis, kad uostai užpildys kitų transporto rūšių saugumo spragas ir neteisinga užkrauti jiems finansinę naštą.

⁽¹⁾ COM (2003) 229 galutinis - 2003/0089 (COD)

⁽²⁾ COM (2003) 229 galutinis - 2003/0089 (COD)

⁽³⁾ OL C 32 2004 02 05, p. 21.

⁽⁴⁾ OL C 61 2003 03 14, p. 174

3.3 EESRK pakartotinai pabrėžia, kad kovos su terorizmu priemonės turi būti apjungtos su priemonėmis, sprendžiančiomis įprastas saugumo problemas (organizuotas nusikalstamumas, piratavimas, klastojimas, kontrabanda ir nelegali imigracija). Tokių saugumo problemų yra didesniuose uostų plotuose ir turėjo būti skubos tvarka sprendžiamos, kaip pageidavo EESRK. Atsižvelgiant į tai, EESRK apgailestauja, kad dauguma ES valstybių narių iki šiol nėra prisijungusios prie konvencijos dėl kovos su neteisėtais veiksmais (SUA) ir jos protokolo ir pabrėžia būtinybę skubiai juos ratifikuoti, kad sustiprintų teises kovos su terorizmu priemones.

3.4 EESRK ⁽¹⁾ palaikė ES veiksmus, kuriais siekiama užtikrinti abipusio bendradarbiavimo suderinimą su JAV, vienodai traktuojant visus iš ES keliaujančius krovinius (konteinerius), ir dvišalius susitarimus perkelti/integruoti į daugiašalių susitarimą, remiamą Pasaulio muitų organizacijos (PMO). Panašūs abipusiai susitarimai turi būti tęsiami su kitais regionais/šalimis, remiantis informacijos mainų sistema. Kur būtina, susitarimai turi užtikrinti techninį bendradarbiavimą ir finansinę pagalbą besivystančioms šalims, kad būtų patobulinta jų uostų saugumo infrastruktūra.

3.5 Pasiūlytų priemonių pagrindai yra panašūs į jau suformuotus uostų infrastruktūros (terminalų) priemonių pagrindus. Reikšmingas naujas veiksnys yra geografinės sferos išplėtimas, kad būtų apimti visi uostų plotai, kuriuos apibrėš valstybės narės pagal JAV vykdomus panašius veiksmus. EESRK mano, jog tikslui labiausiai galėtų padėti reglamento (EB) 725/2004 ⁽²⁾ sferos išplėtimas. Vis dėlto EESRK pripažįsta anksčiau minėto reglamento pilno saugumo režimo greito išplėtimo, siekiant apimti didesnius uostų plotus, suvaržymus ir poreikį suteikti valstybėms narėms, remiantis direktyva, reikiamą lankstumą įgyvendinant atitinkamas priemones, atsižvelgiant į didelę Bendrijos uostų įvairovę ir skirtingą veiklą juose. Lankstumas neturi lemti didelių priemonių ES uostuose skirtumų, kurie gali atsirasti klasifikuojant užsienio uostus kaip „saugius“ arba įtrauktus į juodąjį sąrašą kaip „nesaugius“ dėl nelegalių imigrantų ir teroristų aptikimo, nes tai jie gali lemti rinkos iškraipymą ir sukelti pavojų sklandžiam tarptautinės prekybos srautui.

3.6 EESRK pakartotinai pabrėžia savo požiūrį ⁽³⁾, kad įvykus ES plėtrai, Viduržemio jūra įgyja sustiprintą vaidmenį. Jos artumas sritimis, iš kurių gali kilti potencialios saugumo problemos pabrėžia jūrų transporto saugumo Viduržemio jūros matmėms poreikį. EESRK ⁽⁴⁾ pritarė Europos-Viduržemio jūros transporto tinklo plėtrai ir jūrų saugumo įtraukimui į jo siekinius. Jis sutiko, kad svarbiausia yra, kad Viduržemio jūros partneriai stiprintų saugumo priemones, o Europos ir Viduržemio jūros saugos ir saugumo institutas buvo laikomas pirmu žingsniu šiam tikslui pasiekti.

⁽¹⁾ OL C 32, 2004 02 05, p. 2

⁽²⁾ OL C 61 2003 03 14, OL C 32 2004 02 05, p.21.

⁽³⁾ OL C 129 2004 04 29, p. 6.

⁽⁴⁾ OL C 32 2004 02 05, p. 21.

3.7 Dabartinė direktyvos forma sukoncentruota į administracinius aspektus. Direktyva nenustato harmonizuotų prieduose esančių detalių taikymo procedūrų. Vietoj to ji numato vėlesnių priitaikymų galimybę. EESRK suvokia saugumo už laivų/uostų sąveikos stiprinimo skubą, tačiau pabrėžia, kad būtų išmintingiau kruopščiai išnagrinėti iki šiol tarptautiniame lygmenyje šiuo atžvilgiu pasiektą pažangą, ypač TJO, TDO bei Pasaulio muitų organizacijoje (PMO), ir nustatyti greitas bei aiškias šio tikslo įgyvendinimo gaires.

3.8 EESRK pažymi, kad direktyva nekuria naujų prievolių srityse, kurias jau apima reglamentas (EB) 725/2004 ⁽⁵⁾, arba jau išplėstuose uostų plotuose. Tačiau jis naudojami galimybe pakartotinai pabrėžti pagrindinį principą, kad uosto saugumo priemonės turi būti subalansuotos atsižvelgiant į jomis siekiamus tikslus, jų kaštus ir įtaką eismo bei prekybos srautams. Taigi, būtina kruopščiai išnagrinėti jų poreikį bei įvertinti, ar jos tikroviškos ir praktiškai įvykdomos. Priemonės turi gerbti pagrindines teises ir laikytis Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos pripažintų principų, kad nebūtų suvaržomos nei asmeninės piliečių žmogaus teisės, nei konstitucinė tvarka, nes priešingu atveju tai padėtų teroristų tikslams. Todėl reikia būti atsargiems, kad išvengtume:

- eismo nukreipimo kai kurių uostų naudai (dėl sustiprintų saugumo priemonių), pakenkiant kitiems uostams. Maži uostai gali būti ypač nukentėti dėl tokio nukreipimo. Saugumo priemonės neturi tapti uostų konkurencijos klausimu;
- biurokratijos ar išlaidų neproporcingumo atsiradimo;
- bet kokio laivų saugumo ir uostų saugumo disbalanso, kuris gali tapti laivų ir jų operatorių prievolių suteikti papildomą krantinės apsaugą priežastimi, kad būtų išlygintas disbalansas. Uostams neturi būti nepagrįstai užkrauta atitikties kaštų našta kitų transporto rūšių naudai;
- neproporcingos techninės infrastruktūros, kurios gali būti vertinama kaip tam tikrų komercinių interesų rėmimas.

3.9 Papildomų priemonių, kuriomis siekiama apsaugoti žymiai didesnių uostų geografinės sritis, būtent prieigų apribojimų, krovinių bei bagažo kontrolės ir asmenų tapatybės nustatymo, atitikties kaštai padidės daugeliui uostų, kadangi plečiant saugumo priemonių taikymą reikės papildomų infrastruktūros, įrangos, darbo jėgos ir mokymų suderinimų. EESRK, primindama savo ankstesnes nuomones dėl saugumo kaštų padengimo, pakartotinai pabrėžia savo siūlymą Komisijai sudaryti ES

⁽⁵⁾ OL C 32 2004 02 05, p. 21. ir COM(2003) 376 galutinis.

priemonių įgyvendinimo finansavimo schemą. EESRK konkrečiai tvirtino, kad „nors ir dalis atitikties išlaidų teks vartotojams, teisingumo vardu ES vyriausybės taip pat turi prisiimti dalį kaštų, nes terorizmas yra reakcija į vyriausybės politiką“. Be to, EESRK pakartoja savo raginimą Komisijai dėl bendro poveikio analizės, susijusios su sustiprintų jūros saugumo priemonių finansinėmis pasekmėmis ir prisijungia prie panašaus EP reikalavimo.

3.9.1 Jūrų uostai yra svarbus nacionalinis turtas. Priemonės, kuriomis siekiama apsaugoti visą uosto plotą, logiškai vertinamos kaip bendras viešas interesas. Todėl tokių priemonių valstybiniam finansavimui neturėtų būti taikomos ES sutarties valstybės paramos taisyklių nuostatos. Atsižvelgiant į faktą, kad valstybės narės visgi gali pasirinkti, ar suteikti valstybės paramą tokioms priemonėms ar ne, ES lygmenyje turi būti formuojamas harmonizuotas požiūris, siekiant išvengti konkurencijos iškreipimų. Šis požiūris, kuris taip pat atsižvelgia į uostų infrastruktūros saugumo priemonių finansavimą, turi būti pagrįstas šiais principais:

- uostų saugumo priemonių kaštai, kaip uosto saugumo direktyvos padarinys, yra bendras viešas interesas ir turėtų būti padengiamas iš valstybės biudžeto arba ES lėšų;
- uostų infrastruktūros saugumo priemonių kaštai, kaip laivų ir uostų infrastruktūros reglamentavimo padarinys, finansuojamas taip:
 - a) visas paskirtų valdžios struktūrų padarytas išlaidas (įvertinimus, įvertinimų patvirtinimus, planų patvirtinimus, auditą ir atitikties deklaravimą) padengiamos iš valstybės biudžeto arba ES lėšų;
 - b) uostų infrastruktūros saugumo planų kontrolės ir audito pasikartojančias pridėtinės išlaidos padengiamos iš valstybės biudžeto arba ES lėšų;
 - c) visas kitas su uostų infrastruktūros saugumu susijusias išlaidas, remiantis skaidriu pagrindu, padengia šios infrastruktūros naudotojai.

3.9.2 Uostų saugumo kaštų sąmatas nepaprastai sunku sudaryti. Tačiau, taikant palyginamąjį metodą, manoma, kad dėl geografinių priežasčių uostų saugumo kaštai ES yra didesni nei JAV, nes ES yra daugiau uostų. Jeigu lyginsime, galime numatyti, kad didelių ⁽¹⁾ ir mažų uostų atitikties kaštai bus didžiuliai.

⁽¹⁾ OL L 129 2004 04 29, p. 6.

3.10 Greitai nereaguojant į naują terorizmo tikrovę galima susilaukti daugiamilijardines sumas kainuojančių uostų uždarymų. Taigi, pavojus saugumui gali tapti netarifine kliūtimi prekybai.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Geografinio išsidėstymo ir administraciniu atžvilgiu uostai bendrai paėmus yra gerai apibrėžti, o juose vykdoma įvairi veikla. Paprastai uostų ribos apima uosto infrastruktūrą, o ne atvirkščiai, kaip teigiama 2.4 straipsnyje, arba apibrėžiant sąvokas „uostas“ ir „jūrų uostas“ 3 straipsnyje. Apibrėžimas atrodo teigia, kad uosto teritorija yra mažesnis už „uosto infrastruktūros“ teritoriją, kurioje yra papildomos inkarus išmetusių laivų stovėjimo vietos, laukiamosios prieplaukos ir į jūros pusę nukreiptos prieigos. Todėl 2.4 straipsnyje reikalaujama paaiškinti „pirmenybės“ sąvoką.

4.2 Visų pirma, uostų saugumo planas, kaip generalinis planas, turi būti suderinamas su ISPS kodekso ir reglamento (EB) 725/2004 ⁽²⁾ dėl uostų infrastruktūros kriterijų įgyvendinimo procese jau priimtais sprendimais. Jis turi apimti integruotus uostų ribose esančių uosto infrastruktūros saugumo planus. Galiausiai uostui priklausanti infrastruktūra turi veikti kaip uosto skyriai, o jų saugumo planai turi būti viso uosto saugumo plano dalimis, kur būtina koreguoti kur reikia, kad harmonizuoti ir suderintomis su visapusiškais jų siekiniais, o uosto saugumo valdžia turėtų turėti aukščiausią valdžią bei atsakomybę.

4.3 Numatytų uostų saugumo komitetų patariamasis vaidmuo gerins veiksmingą uostų saugumo plano įgyvendinimą. EESRK mano, kad uostų saugumo valdžios struktūros steigs komitetus dar ir uostų apsaugos planų elementų nustatymo tikslu. EESRK palaiko jūrininkų bei uostų darbuotojų atstovų dalyvavimą komitete, siekiant priimti praktiškus sprendimus.

4.4 Kroviniai ir keleiviai, patekę į uostų teritoriją, o galiausiai į uosto infrastruktūros teritoriją, neturi tapti dvigubo patikrinimo objektais. Be to, reikalingas praktiškas požiūris į laivo įgulos, lankytojų ir laivo tiekėjų mobilumą.

4.5 Uostų saugumo priemonių atitikties patikrinimus vienoje valstybėje narėje gali vykdyti kitos valstybės narės saugumo pareigūnai, gavę Europos Komisijos įgaliojimus (17.2 ir 14.3 straipsniai).

⁽²⁾ Roterdamo uosto konteinerių skaitytuvų kaštai apie 14 milijonų: OL C 32 2004 02 05

5. Išvados

5.1 Tragiški 2004 m. kovo 11 d. įvykiai Madride patvirtino būgštavimus, kad visą transporto sistemą gali pažeisti teroro aktai ir įsitikinimą, kad visiškas saugumas niekada nebus užtikrintas.

5.2 EESRK pabrėžia, jei kitos transporto rūšys neprisiims savo atsakomybės dalies, „silpniausia grandis“ taps teroristų taikiniu, siekiant įsiskverbti į sistemą. Nerealų tikėtis, kad uostai užpildys kitų transporto rūšių saugumo spragas ir neteisinga užkrauti jiems finansinę naštą.

5.3 EESRK tvirtai įsitikinęs, kad policijos patruliavimo strategija nėra saugi strategija nesaugiame pasaulyje. Taigi, ES tarptautiniu mastu turi vadovauti saugumo pagrindų plėtrai, kurie spręstų terorizmo priežastis, o ne tik siektų užkirsti jam kelią ar panaikinti jo padarinius.

5.4 EESRK visiškai palaiko pasiūlytą direktyvą dėl saugumo priemonių įgyvendinimo didesniuose uostų plotuose. Pagal pasiūlytą direktyvą valstybių narių įgytas lankstumas neturi lemti didelių priemonių ES uostuose skirtumų, klasifikuojant užsienio uostus kaip „saugius“ arba įtrauktus į juodąją sąrašą kaip „nesaugius“, nes tai jie gali lemti rinkos iškreipimą ir sukelti pavojų sklandžiam tarptautinės prekybos srautui.

5.5 EESRK pakartotinai pabrėžia, kad kovos su terorizmu priemonės turi būti apjungtos su priemonėmis, sprendžiančiomis įprastas saugumo problemas (organizuotas nusikalstamumas, piratavimas, klastojimas, kontrabanda ir nelegali imigracija).

5.6 Jūrų uostai yra svarbus nacionalinis turtas. Priemonės, kuriomis siekiama apsaugoti visą uosto teritoriją logiškai vertinamos kaip bendras viešas interesas. Todėl tokių priemonių valstybiniam finansavimui neturėtų būti taikomos ES sutarties paramos paramos taisyklių nuostatos. ES lygmenyje turi būti formuojamas harmonizuotas valstybių narių požiūris į valstybės paramos skyrimą, siekiant išvengti konkurencijos iškreipimo. EESRK pakartoja savo siūlymą Komisijai parengti ES schemą finansuoti, o kur būtina, priemonių įgyvendinimą. Taigi, EESRK mano, kad ekonominiai uostų saugumo matmenys yra svarbiausias tarptautinės prekybos klausimas, kurį ES turėtų spręsti skubos tvarka.

5.7 Uostų teritorijų saugumo priemonės turi užtikrinti pagarbą pagrindinėms teisėms ir laikytis Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos pripažintų principų, kad nebūtų suvaržomos nei asmeninės piliečių žmogaus teisės, nei konstitucinė tvarka.

5.8 EESRK pabrėžia skubų poreikį į ES uostų saugumo politiką įtraukti Viduržemio jūros metmenį, kuris tampa gyvybiškai svarbiu po ES plėtros.

Briuselis, 2004 m. birželio 30 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Roger BRIESCH

Nuomonė dėl „Branduolių sintezės energijos“

(2004/C 302/07)

2004 m. sausio 29 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, remdamasis savo darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, nusprendė parengti nuomonę šia tema: „Branduolių sintezės energija“.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės specializuotas skyrius, atsakingas už komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. birželio 10 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas ponas WOLF.

410-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2004 m. birželio 30 d.-liepos 1 d. (2004 m. birželio 30 d. posėdis) Komitetas, 141 nariams balsavus „už“ ir 9 susilaikius, priėmė šią nuomonę:

Ši nuomonė papildo ankstesniašias Komiteto energetikos ir tyrinėjimų politikos nuomones. Ji nagrinėja reaktorių, skirtų branduolinės sintezės energijai panaudoti, kūrimą ir jų laukiamus palankus saugos ir aplinkosaugos aspektus. Visa tai vyksta globalinio energetikos klausimo nagrinėjimo fone. Tu tikslu trumpai apžvelgiami ir įvertinami reikalingi branduolinės sintezės energetikai darbai. Nuomonė siejasi taip pat su Europos pozicija dabartinėse derybose dėl Tarptautinio termo-branduolinio eksperimentinio reaktoriaus (ITER) vietovės parinkimo.

Turinys:

1. Energetikos klausimas
2. Branduolio skilimas (fission) ir branduolio sintezė (fusion)
3. Ligšiolinis kūrimas ir vystymas
4. Tolesnis kelias link termobranduolinės elektrinės
5. ITER vietovės parinkimo klausimas
6. Santrauka ir rekomendacijos

1. Energetikos klausimas

1.1 Naudinga energija⁽¹⁾ yra mūsų šiandieninio gyvenimo būdo ir kultūros pagrindas. Tik pakankamas disponavimas ja atvedė mus prie šiuolaikinių gyvenimo standartų: gyvenimo lūkesčiai, apsirūpinimas maistu, bendras gerbūvis ir laisva asmens erdvė didelėse ir pažangos siekiančiose industrinėse tautose leido pasiekti iki tol neregėtą lygį. Be pakankamo energijos tiekimo (apsirūpinimo ja) tokie pasiekimai būtų buvę neįmanomi.

1.2 Būtinumas apsirūpinti saugia, pigia, nekenksminga aplinkai, nuolat tiekiamą naudingą energiją yra akcentuojamas Tarybos Lisabonos, Geteborgo ir Barselonos nutarimuose. Remiantis šiais nutarimais Europos Sąjunga energetikos politikoje siekia trijų tarpusavy glaudžiai susijusių ir vienodai svarbių tikslų – būtent, konkurencingumo gynimo ir pagerinimo (1), energijos tiekimo saugos (2) ir aplinkos saugumo – ir jų nuolatinio vystymo.

(1) Energija nėra suvartojama, o tik vyksta jos pasikeitimas ir tada jos panaudojimas. Tai vyksta pasikeitimo procesų metu, kaip pvz., anglių sudeginimas, vėjo energijos pakeitimas į elektrą arba branduolio skilimas (energijos gavimas; $E = mc^2$). Dar sakoma „energijos tiekimas“, „energijos gavyba“ arba „energijos suvartojimas“.

1.3 Komitetas keliose nuomonėse konstatavo, kad siekiant šių tikslų susiduriama su dideliais sunkumais, ir jau ne kartą dirbo su išylančiomis energetikos problemomis, jos įvairiais aspektais ir galimais sprendimų būdais⁽²⁾. Čia reikia pabrėžti Komiteto nuomones dėl Komisijos „Žaliosios knygos“ „Į Europos strategijos energijos tiekimo saugumą“⁽³⁾ bei „Saugaus ir nuolatinio energijos tiekimo tyrimo poreikio“⁽⁴⁾.

1.4 Jau tose nuomonėse Komitetas pabrėžė, kad energijos tiekimas ir naudojimas yra susijęs su aplinkos tarša, rizika, išteklių eikvojimu bei problematiška priklausomybe nuo užsienio politikos ir nenusipėjama pavojaus, ir kad svarbiausia priemonė aprūpinimo ir kitokiai rizikai sumažinti yra kuo įvairiapusiškesnis ir labiau subalansuotas visų energijos rūšių ir formų naudojimas, įskaitant ir visas pastangas taupant ir racionaliai naudojant energiją. Nuomonėse yra taip pat išdėstyti⁽⁵⁾ atskirų metodų, kurie čia nekartojami dėl vietos stokos, privalumai ir trūkumai.

1.5 Nei vienas iš pasirinkimų ir technologijų, kurie galėtų įnešti indėlį į ateities energetiką, nėra techniškai tobuli, neturintys neigiamos įtakos į aplinką; jų nepakanka visiems poreikiams tenkinti, ir nėra galimybės pakankamai numatyti potencialo ilgalaikę perspektyvą. Todėl jokia į perspektyvą žvelgianti ir atsakomybę prisiimanti Europos energetikos politika negali pasikliauti tuo, kad minėtų tikslų prasme pakankamą energijos tiekimą galėtų garantuoti vienos iš nedaugelio energinių medžiagų (nešėjų) panaudojimas. Tokia nuostata taikytina ir kalbant apie būtinumą taupyti energiją bei racionaliai ją naudoti.

(2) „Naujų energijos medžiagų (nešėjų) rėmimas: Veiksmų galimybės ir finansavimo instrumentai“, „Pasiūlymas Europos Parlamento ir Tarybos direktyvai dėl jėgainių šilumos panaudojimo remiantis naudingos šilumos poreikiu vidaus energetikos rinkoje“, „Projektas pasiūlymui Tarybos direktyvai (Euratom) dėl pagrindinių įsipareigojimų ir bendrųjų principų nustatymo branduolinės technikos įrenginių sityje“ ir „Projektas pasiūlymui Tarybos direktyvai (Euratom) dėl sudegusių kuro elementų ir radioaktyviųjų atliekų šalinimo, Branduolinės energijos reikšmė elektros gamybai“.

(3) Žalioji knyga „Į Europos strategijos energijos tiekimo saugumą“.

(4) „Saugaus ir nuolatinio energijos tiekimo tyrimo poreikis“.

(5) „Saugaus ir nuolatinio energijos tiekimo tyrimo poreikis“, 2.1.3 ir sekantys punktai.

1.6 Ilgalaikiai disponuojamas, tausojantis aplinką ir ekonomiškai priimtinas energijos tiekimas nėra užtikrintas nei Europoje nei pasauliniu mastu⁽¹⁾. Raktas galimiems sprendimams gali būti surastas tik ir ateityje vykdant intensyvius energetikos tyrimus ir vystant ją. Moksliniai energetikos tyrimai⁽²⁾ yra kiekvienos sėkmingos ilgalaikės energetikos politikos strategijos elementas ir būtinas pagrindas. Cituotoje nuomonėje Komitetas tokiame tikslui pasiekti rekomendavo išsamią Europos energetikos tyrimų programą, kurios esminės dalys yra pateiktos jau Šeštojoje F&E bendrojoje programoje bei EURATOM tyrimų ir mokymo programoje, pagal kurią paskirtos F&E sąnaudos turėtų būti žymiai padidintos.

1.7 Be to, Komitetas nurodė, kad energetikos problemas tyrimas turėtų būti globalesnės orientacijos ir apimti žymiai didesnę laikotarpį, nes pokyčiai energetikos pramonėje yra gana lėti, o išmetamų dujų tarša yra ne regioninė, bet globalinė problema, o be to, tikėtina, jog ši problema antroje šio šimtmečio pusėje ir toliau aštrės.

1.8 Tiek resursų apribojimas, tiek taršos problematika (šiltnamio efektą sukeliančios dujos) papildomai apsunkinami prognoze, kad pasaulyje energijos poreikis, kurį lemia gyventojų skaičiaus augimas ir silpnai išsivysčiusių šalių poreikis pavyti stipresnes, iki 2060 metų ko gero padvigubės arba gal net ir patrigubės. Todėl strategija ir vystymo perspektyva turi būti nukreipta toliau už šio horizonto tikslo.

1.9 Komitetas taip pat ir savo trumpojoje nuomonėje dėl natūralių gamtinių resursų nuolatinio naudojimo nurodė, kad ilgalaikiškumo strategija turi apimti ilgesnį laikotarpį.

1.10 Kaip Komitetas jau yra nustatęs, minėtieji teiginiai nėra pakankamai suprantami piliečių tarpe ir viešosiose diskusijose. Veikiau tarp nepakankamo rizikos ir galimybių įvertinimo ir jų pervertinimo yra plati nuomonių gama. Jų spektras siekia nuo tokio požiūrio, jog esą nėra jokios energetikos problemos, iki šiol viskas buvę gerai, o esant poreikiui būtų galima atrasti naujus gamtinių išteklių klodus (kadangi, pvz., jau dešimtmečiais buvo pranašaujama, jog miškai išnyksią, arba buvo tvirtinama, kad naftos ir dujų išteklių pakaks tik 40 metų), iki tokio tikėjimo, jog pilną energijos poreikį pasaulyje lengvai galima užtikrinti naujomis energijos medžiagomis, jeigu tik į tai busiųjų sukonzentruojamos visos tyrimų priemonės, o visuomenė atitinkamai prie to prisitaikysianti.

⁽¹⁾ Bendros problematikos pirminiai ženklai buvo iki šiol buvę naftos krizės (pvz., 1973 ir 1979 m.) bei dabartinė įtampos atmosfera tarp ekonomikos ir ekologijos, nuomonių skirtumai dėl emisijos sertifikato išdavimo.

⁽²⁾ Citata: „Todėl Komitetas rekomenduoja, kad Komisija parengtų Europos integruoto energetikos tyrimo strategiją, pagal kurią būtų sudaryta išsami ateities Europos energetikos tyrimo programa.“

1.11 Dėl to nėra dar pakankamai vieningos globalinės energetikos politikos, ir netgi tarp Europos Sąjungos šalių narių egzistuoja ryškūs pozicijų skirtumai energetikos problemų atžvilgiu.

2. Branduolinės energija – branduolių skilimas (fission) ir branduolių sintezė (fusion)

2.1 Tiek labai sunkių atomo branduolių skilimas (dalijimasis) (fission), tiek ir labai lengvų atomo branduolių sintezė (sąlaja) (fusion) yra procesai, kurių metu – priklausomai nuo reikiamos masės apyvartos – yra atpalaiduojami energijos kiekiai, kurie milijonais kartų viršija cheminiuose procesuose išlaisvintos energijos kiekius.

2.2 Pirmiausia buvo atrasta (apie 1928 m.), kad branduolių sintezė yra iki tol nepaaiškintas saulės ir daugelio žvaigždžių energijos šaltinis. Tokiu būdu branduolių sintezės energija, perduodama saulės spinduliais, yra mūsų gyvybę – tarp kitko ir augalų augimą, fosilinių energinių medžiagų atsiradimą bei regeneracinių energijos formų išgavimą – lemiantis energijos šaltinis.

2.3 Kai tik buvo atrastas branduolių skilimas (1938 m.) ir jų potencialas pripažintas galingu energijos šaltiniu žemėje ir taikiems tikslams, prasidėjo kupinas vilčių ir dinamiškas kūrimas siekiant jį panaudoti.

2.4 Kūrimo procese pasirodė, kad stebėtinai greitai buvo pasiektas tikslas, tuo tarpu viltis įsisavinti praktiškai neribotą energijos šaltinį žemėje iš branduolių sintezės negalėjo būti įgyvendinta iki galo.

2.5 Konkretus abiejų branduolinės energijos formų panaudojimo tikslas (i) gaminti elektrą be šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos ir kartu (ii) tausoti transporto sektoriui svarbių degalų – angliavandenilių (naftos ir gamtinių dujų), kuriuos deginant išsiskiria mažiau CO₂ palyginus su angliais, suvartojimą, ir todėl jie vis dažniau skiriami bei jau naudojami elektrai gaminti.⁽³⁾

2.6 Branduolio skilimo (dalijimosi) ir branduolio sintezės (sąlajos) procesų pobūdis, eksploatacijos sąlygos, aplinkosaugos ir saugumo aspektai, resursų išteklių bei disponavimas jais ir t.t. skiriasi vienas nuo kito iš esmės. Visose šiose kategorijose branduolio sintezė turėtų principinius privalumus (žiūrėti 2.11 ir sekančius punktus).

2.7 Branduolio dalijimasis. Branduolio dalijimasis dešimtmečiais yra naudojamas energijai gauti. Branduolio skilimo principu veikiančios elektrinės (jėgainės) jau įnešė svarų indėlį, siekiant išvengti šiltnamio efektą sukeliančių dujų (CO₂) emisijos ir sušvelninant su naftos ir dujų suvartojimu (importu) susijusią priklausomybę. Todėl vėl pradėta diskutuoti apie branduolinę energiją ypač siejant ją su CO₂ emisijos mažinimu ir tam numatomais instrumentais (paskatinimais, baudomis). Juos ką tik nagrinėjo Komitetas savo atskiroje nuomonėje⁽⁴⁾.

⁽³⁾ Tokiu būdu reikia tikėtis, kad grėsmingas degalų stygius prasidės anksčiau.

⁽⁴⁾ „Branduolinės energijos reikšmė elektros gamybai“.

2.8 Branduolio dalijimosi kuras yra ypač sunkių Periodinės lentelės elementų – būtent torio, urano ir plutonio - izotopai ⁽¹⁾. Branduolio skilimo metu atsilaisvinę neutronai šių medžiagų atomo branduoliuose sukelia naujus skilimo procesus, ir tokiu būdu vyksti su energijos išgavimu susijusi grandininė reakcija, kurios mastas turi būti reguliuojamas. Vykstant reakcijai susidaro radioaktyvūs – iš dalies ilgai išliekantys – skilimo produktai ir aktinoidai, kuriuos tūkstančiais metų būtina laikyti atokiau nuo biosferos. Tai kelia susirūpinimą ir dalį piliečių paskatina visiškai atsisakyti branduolinės energijos naudojimo. Be to, kartu susidaro naujos skylančios medžiagos, tokios kaip plutonis (iš ⁽²⁾urano), kurias kaip potencialią atominę medžiagą taip pat būtina kontroliuoti.

2.9 Branduolio skilimo reaktoriai veikia pagal „anglies degyklos“ principą. Reakcijos talpykloje uždamos kelerių metų branduolinio kuro atsargos (jėgainėje pagal dydžio eilę 100 t) ir reguliuojant procesus yra paleidžiamas reikiamas skilimo reakcijų skaičius, kad būtų pasiektas norimas galinumas. Nežiūrint brandžių šių procesų reguliavimo ir saugos užtikrinimo technologijų ir toliau sukauptos energijos grynasis kiekis kelia susirūpinimą. Prie to prisideda ir tas veiksnys, kad atsiranda papildoma šiluma, dėl ko daugumai reaktorių tipų išjungus reaktorių dar ilgesnį laiką yra reikalingas intensyvus aušinimas, siekiant išvengti apvalkalų perkaitimo.

2.10 Atsižvelgdamas į tokių susirūpinimą, Komitetas jau savo trumpojoje nuomonėje šiuo klausimu ⁽³⁾ nurodė, kad branduolio skilimo technologijos srityje šiuo metu yra kuriama branduolinių jėgainių ketvirtoji karta. Šiose jėgainėse dabartinių įrenginių aukšti pasyviosios saugos standartai yra optimizuojami ir toliau.

2.11 Branduolio sintezė. Priklausomai nuo reikiamos masės apyvartos branduolio sintezė yra veiksmingiausias žemėje potencialiai naudingas energijos procesas. Branduolinės sintezės reaktoriai yra įrenginiai, skirti branduolinės sintezės kontroliuojamų procesų sukūrimui bei jų metu išlaisvintos energijos panaudojimui – ir būtent veikia kaip nuolatos ⁽⁴⁾ veikiančios elektrinės, daugiausia pagrindinio poreikio srityje apsirūpinant elektros energija. Kuriai bus naudojami sunkieji vandenilio izotopai (žiūrėk žemiau). Helis, nekenksmingos inertinės dujos ⁽⁵⁾ su naudingumu panaudojimu, yra branduolinės sintezės reaktoriaus „pelenai“.

2.12 Vis dėlto branduolinės sintezės reakcijoje – kuri įvyksta tik tuomet, kai dideliu greičiu ⁽⁶⁾ susiduria vienas su kitu reakcijos komponentai – yra išlaisvinami neutronai, kurie

⁽¹⁾ To paties elemento, bet skirtingos masės atomai, (skirtingas neutronų skaičius atomo branduolyje).

⁽²⁾ „Branduolinės energijos reikšmė elektros gamybai“.

⁽³⁾ kur esant reikalui tik sintezės procesas turi būti trumpai nutrauktas maždaug valandos taktui.

⁽⁴⁾ Helis turi labai stabilų branduolį ir yra chemiškai inertinis (todėl ir pavadinimas „inertinės dujos“).

⁽⁵⁾ Būdinga 1000 km/s

⁽⁶⁾ Radioaktyvumas yra į žmogaus organizmą patekusio radionuklido (dėl spindulinio poveikio) kenksmingumo matas.

reaktoriaus sienų medžiagose sukelia radioaktyvumą (ir gali pakeisti jų mechanines savybes). Todėl atitinkamos F&E programos tikslas yra sukurti medžiagas, kurių radioaktyvumas ⁽⁷⁾ jau po šimto metų ar po kelių šimtų metų sumažės iki anglies pelenų radioaktyvumo lygio. Taip atsirastų galimybė didžiąją šių medžiagų dalį vėl panaudoti. Tuo būtų sumažinama ir saugyklos problema.

2.13 Mokslinės ir techninės sąlygos branduolinės sintezės energijai išgauti yra ypatingai reiklios. Iš esmės yra sunkus uždavinys įkaininti iš vandenilio izotopų (būtent deuterio ir tricio mišinį) susidedančias dujas iki virš 100 milijonų laipsnių temperatūros (čia jos virsta plazma ⁽⁸⁾), kad susiduriantys branduoliai turėtų pakankamai didelį greitį, siekiant pageidaujama branduolinės sintezės procesų. Be to, turi pavykti šią plazmą pakankamai ilgai išlaikyti bei „paimti“ susidariusią branduolinę energiją ir ją pateikti naudotis.

2.14 Šie procesai vyksta branduolinės sintezės reaktoriaus degimo kameroje, kur nuolatos paduodamo kuro energijos atsargų (jėgainėje pagal dydžio eilę keletas gramų) – be papildomo padavimo – pakaktų tik keletui minučių energijai atiduoti, todėl jokie nepageidaujami „darbiniai ekskursai“ nėra galimi. Kartu būtent tas faktas, kad kiekviena klaida priveda prie „termobranduolinio“ degimo proceso ⁽⁹⁾ atvėsimio ir užgesimo yra dar vienas būdingas saugos privalumas.

2.15 Šie neatskiriami saugos aspektai bei galimybė žymiai sumažinti ilgai išsilaiakančias radiotoksines atliekas – kuomet skilimo produktai bei ilgaamžiai ir ypač pavojingi komponentai (aktinoidai) branduolinės sintezėje visiškai nesusidaro – ir beveik neribotos resursų atsargos branduolinės sintezės energijos panaudojimą padarytų priimtina ir svarbia nuolatinio ateities energijos tiekimo sudedamąja dalimi ir tokiu būdu prisidėtų prie dabartinių problemų sprendimo.

2.16 Todėl Komitetas jau ir iki šiol parengtose nuomonėse yra nurodęs, kad į branduolinės sintezės energijos panaudojimą nukreipti F&E darbai yra labai svarbus ateities energetikos politikos elementas, Europos integracijos sėkmės pavyzdys ir todėl turi būti ypatingai remiamas F&E pagrindinėse programose bei EURATOM tyrimų ir mokymo programose.

⁽⁷⁾ Šiose temperatūrose dujos pilnai jonizuojamos (t.y. neigiamai įsielektrinę elektronai nėra daugiau prisirišę prie atomo apvalkalo, bet laisvai juda kaip ir teigiamai įsielektrinę branduoliai) ir tokiu būdu yra elektrai laidūs terpe, kuri gali būti uždaroma magneto laukų. Ši būseną vadinama „plazma“.

⁽⁸⁾ „Termobranduolinio“ degimo proceso paaiškinimą žr. 3.9 punkte.

⁽⁹⁾ „Aš drįstu prognozuoti, kad per ateinančius du dešimtmečius bus rastas metodas, kaip kontroliuoti išlaisvinamą branduolinę energiją.“

3. Ligšiolinis kūrimas ir vystymas

3.1 Pirmieji pamąstymai dėl branduolinės sintezės energijos panaudojimo prasidėjo beveik prieš 50 metų. Tuo tarpu, kai technologija branduolinės sintezės procesams panaudoti ginkluose (vandenilinė bomba) jau kai kuriose valstybėse buvo disponuojama, žingsnis taikiam panaudojimui buvo labai daug žadantis, tačiau kartu ypatingai sunkus ir ilgai trunkantis.

3.2 Dvi dar ir šiandien naudojamos citatos iš to laikmečio ypač aiškiai parodo ir apibūdina jau seniai atpažintą įtampą atmosferą tarp didelių lūkesčių ir sunkiausių fizikinių ir techninių problemų. Iš vienos pusės - H.J. Bhabha 1955 m. atidarant Pirmąją Ženevos branduolinės energijos taikaus panaudojimo konferenciją pasakė: „I venture to predict that a method will be found for liberating fusion energy in a controlled manner within the next two decades.“⁽¹⁾ Iš kitos pusės - R.F. Post 1956 m. pirmame JAV laisvai leidžiamame apžvalginiame straipsnyje⁽²⁾ branduolinės sintezės energijos tema rašė: „However, the technical problems to be solved seem great indeed. When made aware of these, some physicists would not hesitate to pronounce the problem impossible of solution“⁽³⁾.

3.3 Retrospektyviai galima konstatuoti, kad iš daugybės tada kilusių idėjų realizuoti buvo galima ir tas taip vadinamojo magnetinio „užgrobimo“ koncepcijas, kurios tada pasirodė kaip sėkmę žadantys metodai, atitinkantys keliamus reikalavimus. Vis dėlto prireikė sunkaus, kupino kliūčių ir nesėkmių, tolesnio mokslinio-techninio vystymo ir optimizavimo, kol šį pažinimą buvo galima pritaikyti. Čia kalbama apie TOKAMAK (rusiška santrumpa, reiškianti toroidinę⁽⁴⁾ magnetinę kamerą) ir apie stelaratorių STELLARATOR. Abu metodai yra bendros pagrindinės koncepcijos variantai, būtent su pritaikytai struktūrizuotais žiedo formos magnetų laukais, gebančiais karštą plazmą uždaryti pagal reikalaujamas sąlygas.

3.4 Pagrindinį novatorišką vaidmenį čia vaidino Europos Bendrijos projektas JET (Joint European Torus), kurio techninis projektas⁽⁵⁾ pateiktas maždaug dvidešimčia metų vėliau⁽⁶⁾. Su JET projektu jo eksperimentavimo fazėje pirmą kartą buvo galima faktiškai pasiekti ne tik reikalingas plazmos temperatūras, bet ir paskutiniame praėjo amžiaus dešimtmetyje, – panaudojus deuterio ir tricio branduolinės sintezės procesą – išlaisvinti vertus paminėti branduolinės sintezės metu kontroliuojamu būdu išgautos energijos kiekius (apie 20 megadžaulių viename eksperimentiniame procese). Tokiu būdu jau beveik pavyko iš plazmos per trumpą laiką išlaisvinti beveik tiek branduolinės sintezės proceso metu išgautos energijos, kiek jos reiktų paduoti šildymo tikslu.

3.5 Ši sėkmingą rezultatą buvo įmanoma pasiekti apjungus visas jėgas Europos Bendrijos branduolinės sintezės tyrimų programoje, vykdomoje pagal EURATOM programą. Jos tinkle, siekdamas bendro identiteto, kartu dirbo įvairios valstybių narių su EURATOM asocijuotos laboratorijos – su savo

⁽¹⁾ Rev. Mod. Phys. 28, 338 (1956).

⁽²⁾ „Techninės problemos iš tiesų yra labai didelės. Kai fizikai tai įsisąmonins, kai kurie iš jų nedvejodami pareiškė, kad jos yra neišsprendžiamos.“

⁽³⁾ toroidal: žiedo formos

⁽⁴⁾ Koncepcija parengta pagal TOKAMAK-Prinzipo variantą.

⁽⁵⁾ Taigi su JET projektu buvo galima įgyvendinti Bhabha prognozuojamus metodus ir patvirtinti jo prognozę.

⁽⁶⁾ Pradžioje Tarptautinis termobranduolinis eksperimentinis reaktorius (International Thermonuclear Experimental Reactor), šiandien suprantamas kaip pavadinimas.

atitinkama bandymų įranga ir priskirtais darbais, bei joms dalyvaujant JET projekte. Taigi čia Europos tyrimų erdvė jau įgyvendinta pirma laiko ir pademonstruotas jos pajėgumas.

3.6 –Taip sėkmingai yra pasiektas pirmasis pasaulinio branduolinės sintezės tyrimo lemiamas etapas - pademonstruotas branduolinės sintezės plazmos išgavimas ir magnetinis jos uždarymas.

3.7 Be kita ko šiai pažangai būdingas pavyzdinis globalinis bendradarbiavimas, koordinuojamas tokių organizacijų kaip Tarptautinė atominės energetikos agentūra IAEA (Internationale Atom Energie Agentur) ir Tarptautinė energetikos agentūra IEA (Internationale Energie Agentur). Lemiamą indėlį įnešę Europoje atlikti tyrimai. Siekiant tikslo - darbais pasivyti ypač JAV, Europoje atliekami tyrimai šiandien užima tarptautiniu mastu pripažintą pirmaujančią vietą.

3.8 Remiantis jau prieš 17 metų pradėta prezidentų Gorbačiovo ir Reigano (Reagan), o vėliau taip pat ir Miterano (Mitterand) iniciatyva, atsirado planas ITER⁽⁷⁾ - sukurti pirmąjį eksperimentinį reaktorių su teigiamu plazmos balansu (tai reiškia, jog iš plazmos branduolinės sintezės būdu žymiai daugiau yra išlaisvinama energijos, negu jai paduodama) - kaip pasaulinį Bendrijos projektą - gal būt kartu jį pastatyti ir eksploatuoti. ITER turi parodyti jėgainių (elektrinių) srityje, kad techniškai ir mokslškai yra įmanoma iš branduolių sintezės (šaljos) panaudojant degančią plazmą išlaisvinti naudingą energiją.

3.9 Vartojant sąvoką „degimas“ (taip pat vadinamą „termobranduoliniu degimu“) yra suprantama ta būklė, kuomet branduolinės sintezės metu išlaisvinta energija (tiksliau sakant, atsiradusių helio branduolių nešama energija) įneša esminį indėlį, norint tiesiai pasiekti reikiamą ypač aukštą plazmos temperatūrą. Iki šiol gauti eksperimentų rezultatai parodė, kad tai gali būti pasiekta tik su pakankamo dydžio – tai reiškia jau panašiais į jėgaines (elektrines) – įrenginiais. Tai privedė prie ITER dimensijų nustatymo.

3.10 Tokiu būdu programa yra pereinamojoje fazėje tarp tyrimo ir kūrimo, nors griežtas šių abiejų sąvokų atribojimas ir neįmanomas. Norint pasiekti ITER tikslus, iš vienos pusės - būtent reikia galutinai baigti ištirti tuos fizikinius klausimus, kurie yra prieinami tik remiantis ilgesnį laiką degančia branduolinės sintezės plazma. Iš kitos pusės - yra reikalingos techninės statybinės konstrukcinės dalys (kaip pvz., didžiuliai ypač laidūs magnetai, plazmos kaitinimą atlaikanti⁽⁸⁾ degimo kamera, agregatai plazmai kaitinti ir t.t.), kurios su panašiomis specifikacijomis ir konstrukcijų dydžiais vėliau bus reikalingos veikiančiam darbiniam reaktoriui. Tai yra pirmasis žingsnis iš fizikos į termobranduolinės jėgainės (elektrinės) technologiją.

⁽⁷⁾ „Plazmos ir sienos sąveika“

⁽⁸⁾ Tai reiškia, kad sintezės plazmoje yra pagaminama dešimt kartų daugiau (sintezės) energijos negu jos paduodama iš išorės specialiais agregatais tokiais kaip didelio galingumo neutralių spindulių injektoriai arba aukšto dažnio siūtuvai.

3.11 Tarptautinių ITER planavimo darbų rezultatai yra pateikiami aiškinimo duomenų ir išsamių statybos dokumentų bei prototipų ir testuotų modelinių komponentų forma. Jie remiasi visų iki šiol atliktų eksperimentų, kuriuos JET pateikia ne tik kaip Europos, bet ir pasaulinės jungtinės programos flagmaną, patirtimi ir ekstrapoliacija.

3.12 ITER linijiniai išmatavimai (vidurinis didysis plazmos žiedo skersmuo 12 m, degimo kameros tūris apie 1000 cm³) bus dvigubai didesni negu JET projekte. Su ITER – esant dešimt kartų padidintam galingumui ⁽¹⁾ – pradžioje bus pagaminta apie 500 MW energijos mažiausiai per 8 minučių degimo trukmę (esant sumažintam galingumui - per neribojamą degimo trukmę).

3.13 ITER statybos apskaičiuoti kaštai (sąmata) siekia apie 5 mlrd. eurų ⁽²⁾.

3.13.1 Statant ITER pagrindinė šių kaštų dalis priemonių forma tektų toms firmoms, kurios gaus užsakymus gaminti ir montuoti įvairias bandomojo įrenginio konstrukcines dalis. Todėl didelė Europos dalis ITER statyboje atneštų pelno Europos pramonei inovacijų ir bendroje technologijų srityje ir tokiu būdu pasitarnautų Lisabonos strategijos tikslams.

3.13.2 Jau praityje pramonei buvo pasiekta įvairių pozityvių šalutinių produktų ⁽³⁾. Reikia tikėtis, kad ši svarbi papildoma nauda statant ITER bus ypatingai didelio masto.

3.13.3 ITER statybos metu visai branduolinės sintezės programai reikalingos Europos (tai yra, Bendrijos ir valstybių narių) išlaidos būtų 0,2 % mažesnės už galutinės energijos suvartojimo kaštus Europoje.

3.14 Su pradžioje tarp ES, Japonijos, Rusijos ir JAV pradėta ITER partneryste, iš kurios JAV pasitraukė tolesnio permainingo kūrimo eigoje ⁽⁴⁾ maždaug prieš penkerius metus, bet vėl prisijungė 2003 m., be to prisijungė Kinija ir Korėja, galima buvo paskirstyti ne tik planavimo kaštus ant visų didžiųjų energetikos tyrimo partnerių pečių, bet taip pat buvo ir užtikrinta, kad visi pasaulyje turimi rezultatai suplauks į planavimą.

3.15 Be to, tokiu būdu buvo iškelta projekto - kaip globalinio užmojo globalinei problemai spręsti – reikšmė.

⁽¹⁾ Remiantis COM (2003) 215 galut.: ITER išlaidos kūrimo fazės metu vertinamos 4 570 milijonų EUR (pinigų vertė 2000 m.).

⁽²⁾ Žiūrėk „Spin-off benefits from Fusion R&D“ EUR 20229-Fusion energy-Moving forward ISBN 92-894-4721-4 ir brošiūrą „Making a Difference“, išleita moksliniame centre „Culham Science Centre“, Abingdon, Oxfordshire OX14 3DB, U.K.

⁽³⁾ Painios ir permainingos projekto istorijos detalaus išdėstymo atsakyta dėl vietos stokos.

⁽⁴⁾ Ypač paminėtinas stelaratorius.

3.16 Bendras ITER kūrimas ir eksploatacija visoms šalims partnerėms suteiks techninių gebėjimų ir žinių (žiūrėkite 5 skyrių), ne tik apie šią naują energijos sistemą, bet ir apie bendras pažangiųjų technologijų inovacijas.

3.17 Technikos vystymesi būtų absoliuti naujiena, jeigu ITER tikslams pastačius tik vieną vienintelį kartą įrenginį, šiame žingsnyje būtų atsakyta kurti ir išbandyti konkuruojančius ir labai aukšto išsivystymo lygio variantus, kaip tai atsitiko aviacijos, kosminių skrydžių arba skilimo reaktorių srityje.

3.18 Todėl taupymo tikslu atsakius šios programos, turėtų būti priimtos ypatingai stiprios lydimosios programos, kur atsirastų vietos naujoms idėjoms ir kūrimo riziką švelninantiems koncepcijų variantams ⁽⁵⁾, kuriuos iš pradžių vis tik reiktų iširti mažesnėmis kaštų sąnaudomis.

4. Tolesnis kelias link termobranduolinės elektrinės

4.1 Maždaug per 20 metų nuo statybos pradžios laukti ir surinkti ITER rezultatai turi pateikti bazinius duomenis pirmosios elektros srovę tiekiančios branduolinės sintezės demonstracinės elektrinės DEMO aiškinimui ir statybai. DEMO statyba galėtų prasidėti po 20 – 25 metų.

4.2 Žiūrint iš šios dienos pozicijų dominuoti turėtų branduolinės sintezės elektrinių, pasižyminčių šiomis savybėmis, koncepcija:

— Elektros energijos tiekimas pagrindinėje energetikos srityje ir šių dienų elektrinių blokų dydžiai. Taip pat ir galimybė gaminti angliavandenilį.

— Valandinis kuro poreikis ⁽⁶⁾ pvz., 1 GW bloko ⁽⁷⁾ (elektros pajėgumas): apie 14 g sunkiojo vandenilio (deuterio) > kaip maždaug 420 kg natūralaus vandens bei apie 21 g ypač sunkiojo vandenilio (tričio) sudedamoji dalis, > gauto maždaug iš 42 g⁶ Li kaip sudėtinės dalies iš apytikriai 570 g natūralaus ličio.

— Kuro atsargos paplitę globaliai ir pakankamos visiems istoriniams laikotarpiams ⁽⁸⁾.

⁽⁵⁾ Palyginimui: Elektrinei, kuri kurui naudoja rudąją anglį, jos reikia apie 1000 t.

⁽⁶⁾ 1 GW (gigavatas) yra lygus 1000 MW (megavatų)

⁽⁷⁾ Litį galima išgauti iš tam tikrų uolienu, druskuoto jūros vandens, iš geoterminių ir mineralinio vandens šaltinių, iš išsiurbto naftos laukuose vandens ir iš jūros vandens. Su šiais dienomis atsargomis galima būtų padengti dešimt kart viso šiais dienomis pasaulio energijos poreikio daugybei tūkstančių metų.

⁽⁸⁾ Palyginimui: Tokios pat galingumo elektrinės, kuri kurui naudoja rudąją anglį, emisija apie 1000 t CO₂.

- Tokio bloko nuolatinė pelenų gamyba: apie 56 g helio ⁽¹⁾.
- Radioaktyvaus (skilimo pusperiodis 12,5 metų) tričio, kuris gaunamas degimo kameros apvalkale (susidarymo zonoje) iš ličio, vidinė cirkuliacija ⁽²⁾.
- Neutronų sukeltas degimo kameros medžiagų, kurių radiologinis toksiškumas - priklausomai nuo medžiagos parinkimo - po šimto ar po kelių šimtų metų nukrinta iki anglies pelenų radiologinio toksiškumo lygio, radioaktyvumas.
- Nekontriuojamas energijos „nutekėjimas“ nesukelia jokios rizikos. Kuras yra paduodamas iš išorės – panašiai kaip dujų degikliuose – o išjungus jo pakanka degti tik kelioms minutėms.
- Nėra jokių nelaimingų scenarijų, kurių metu būtų išlaisvinama tiek daug radioaktyvumo (dulkės, tritis ir kt.), kad reiktų imtis evakuacijos priemonių už elektrinės eksploatacijos teritorijos ribų.
- Dėl būdingų saugos požymių ir mažos, lengvai išskiriamos radiotoksišnių medžiagų dalies įvykus teroro atakoms palyginus ribota žala.
- Statinio (erdvinis) dydis, atitinkantis šių dienų elektrinių dydį.
- Kaštų struktūra panaši kaip dabartinių atominių elektrinių: kaštai iš esmės susidaro iš investicijų įrenginio statybai, tuo tarpu kai aprūpinimas kuru praktiškai nevaizina jokio vaidmens.

4.3 DEMO jėgainės kūrimui šalia pagrindinių klausimų, tokių kaip energijos išnaudojimas bei degimo trukmę ribojantys procesai, kurie jau turi būti ištirti ir demonstruojami eksperimentiniu reaktoriumi ITER, ir šalia kurių jau turimi ir toliau vystomi reiklūs metodai, taip pat būtina pratęsti bei sustiprinti ir kitų svarbių technologijų kūrimą ir vystymą.

4.4 Tai ypač liečia vidinę kuro degimo cirkuliaciją (tricio išgavimą ir apdorojimą), energijos paėmimą, medžiagų išsilaukimą veikiant plazmai (plazmos ir sienos sąveika) ir neutronams, remontavimo techniką, nuotolinio valdymo tobulinimą bei degimo trukmės pratęsimo ir nepertraukiamumo technologiją iki visiškai nenutrūkstamo degimo proceso. Taip pat ypač svarbus uždavinys yra sukurti tinkamas mažos aktyvacijos - arba tik trumpai suaktyvinamas - struktūrines medžiagas, kurios turi būti tobulinamos remiantis ilgalaikiu išbandymu ir įvertinimu.

4.5 Vis tik būtų klaidinga manyti, kad su DEMO baigtusi F&E uždaviniai. Technikos istorija rodo, kad intensyvus tyrimas ir vystymas prasidėjo tik tada, kai jau egzistavo pirmasis prototipas.

⁽¹⁾ Išskurus pirminį aprūpinimą, kuris gali būti išgaunamas, pavyzdžiui, iš sunkiojo vandens (D2O) moderuotų skilimo reaktorių (Kanada).

⁽²⁾ Provincijoje „Aix-en-Provence“, į šaurės rytus nuo Marselio, Prancūzijoje.

4.5.1 Technikos istorija taip pat parodo, kad naujos technologijos nauji prototipai dažnai buvo netobuli griozdiški įrenginiai palyginti su žingsnis po žingsnio iš jų išsivysčiusiomis elegantiškomis mašinomis.

4.5.2 Dyzelinių variklių šiuolaikinis tobulinimas vyko beveik 100 metų nuo jų išradimo. Taip pat ir branduolinės sintezės elektrinės turės būti nuolat gerinamos, optimizuojamos ir pritaikomos esamiems reikalavimams.

5. ITER vietovės parinkimo klausimas

5.1 Šiuo metu aukščiausiame politiniame lygmenyje nesutariama dėl ITER vietos parinkimo – ar statyti reaktorių Kadaraše (Cadarače) ⁽³⁾ Europoje ar Rokašo-Mure (Rokkasho-Mura) ⁽⁴⁾ Japonijoje; nuo priimtų išvadų priklausys įvairių partnerių tiek finansinis dalyvavimas projekte tiek reikalingos programos parengimas.

5.2 Iki JAV grįžimo ir Kinijos bei Korėjos įstojimo į ITER partnerystę realiai beveik nebuvo abejonės, kad ITER vieta bus Europoje, kadangi tokiu būdu labiausiai būtų užtikrinta, kad ITER – taip pat kaip ir JET – lydės sėkmė.

5.3 Tačiau dabar yra susiklosčiusi nauja situacija, kadangi šiuo metu JAV ir Korėja pasisako už Rokašo-Murą Japonijoje, nežiūrint aiškių ir daugumai priimtinių techninių privalumų Kadarašo vietovėje. Jeigu būtų parinkta pirmoji vietovė, tuomet Europa prarastų savo vedančiąją poziciją ir atsisakytų iki šiol įdėtų investicijų ir darbų vaisių su visomis iš to išplaukiančiomis pasekmėmis tyrimui ir pramonei.

5.4 Todėl Komitetas pripažįsta, sveikina ir remia Europos Tarybos 2004 m. kovo 25 - 26 d. nutarimą, kuriame įtvirtinama nuostata, kad ji vieningai remia Europos pasiūlymą ITER projektui, ir kuriame ragina Komisiją paspartinti derybas šiuo klausimu, kad projektas kaip galima greičiau būtų pradėtas Europos prašomoje vietovėje.

6. Santrauka ir Komiteto rekomendacijos

6.1 Komitetas išdėsto Komisijai poziciją, kad branduolinės sintezės energijos panaudojimas taikiems tikslams savyje turi potencialą esminiam indėliui į energijos aprūpinimo ilgalaikį sprendimą pastovumo, nekenkimo aplinkai ir konkurencinumo prasme.

⁽³⁾ Japonijos šiaurėje.

⁽⁴⁾ Kaip pvz. energijos išlaisvinimas/laikimas

6.1.1 To priežastis yra šios ateities technologijos potencialūs privalumai, būtent:

- Kuro resursai (deutorio ir licio), pažvelgus iš istorinės perspektyvos, yra neriboti.
- Nesusidaro nei klimatui kenksmingos dujos, nei skilimo reakcijos produktai ar aktinidai.
- Būdingi saugos požymiai užkerta kelią nekontroliuojamam energijos nutekėjimui (¹).
- Degimo kameros medžiagų radioaktyvumas per šimtą ar galbūt kelis šimtus metų sumažėjęs iki anglies pelenų radioaktyvumo. Dėl šios priežasties sušvelnėja saugyklos problema.
- Dėl anksčiau minėtų savybių, bei mažos lakių radiotoksinių medžiagų dalies įvykus teroristiniam išpuoliui reikėtų baimintis tik dėl sąlyginai ribotų pasekmių.

6.1.2 Branduolinės sintezės energijos potencialas papildo ypač tas atnaujintinas energetines priemones, kurios pasižymi privalumais lyginant su vėjo ir saulės energija ir nepriklauso nuo oro sąlygų, atskirų metų laikotarpių ar paros laiko veiksmų. Tai pasakytina taip pat ir apie reikalavimus atitinkantį santykį tarp centrinių ir nutolusių nuo centro sistemų.

6.1.3 Todėl Komitetas yra pasisakęs jau keliose nuomonėse (²) už aiškų ir sustiprintą F&E programos rėmimą branduolinės sintezės energijos srityje.

6.2 Komitetas, išreikšdamas pasitenkinimą, konstatuoja, kad - vykdant Europos branduolinės sintezės programą ir jos eksperimentą JET – sėkmingai pasiektas pirmasis lemiamas pasaulinio branduolinės sintezės energijos tyrimo etapas, kuris turėjo būti pademonstruoti branduolio sintezėje energijos išlaisvinimo fizikinį principą. Tuo buvo sukurtas pagrindas eksperimentiniam reaktoriui ITER, kuriame pirmą kartą turi būti išgauta ir ištirta deganti sintezės plazma, kuri aiškiai sukuria daugiau energijos, negu jai yra paduodama.

6.3 Pagal tai atlikti ilgalaikiai F&E darbai ir reikiamos tam investicijos ypač pasauliniame bendradarbiavime privedė prie to, kad planavimo darbai ir politinės priemonės, skirti eksperimentinio reaktoriaus ITER - kurio išmatavimai panašūs į elektrinių - statybai ir eksploatacijai, būtų subrandinti sprendimams priimti.

6.4 Komitetas pabrėžia novatorišką ir vadovaujantį Europos branduolinės sintezės programos indėlį, be kurio šiandien nebūtų jokio ITER projekto.

6.5 ITER rezultatai savo ruožtu turi pateikti bazinius duomenis pirmosios elektros srovę tiekiančios branduolinės sintezės demonstracinės elektrinės DEMO išaiškinimui ir statybai. DEMO statyba galėtų prasidėti po 20 – 25 metų.

6.6 Komitetas remia Komisiją ir jos pastangas paruošti Europą strategiškai tam, kad Komisija komercinio naudojimo fazėje galėtų užimti tvirtą poziciją ir todėl jau šiandien labiau orientuotų branduolinės sintezės programos dalis ne tiek į ITER, bet į DEMO.

6.7 DEMO kūrimui yra reikalingi atsakymai į pagrindinius klausimus, kurie turi būti ištirti ir pademonstruoti jau su ITER, tačiau yra reikalinga ir tolesnė pažanga sprendžiant kitus svarbius uždavinius, kaip pavyzdžiui - magneto konfigūracijos optimizavimas, medžiagos kūrimas (pvz., pagerinimas esant plazmos redukuotai erozijai, neutronų sukeltiems pakenkimams, indukuoto radioaktyvumo mažėjimo laikas), kuro cirkuliacija, energijos paėmimas, plazmos srovės varomoji jėga ir jos vidinio paskirstymo valdymas, veikimo laipsnis ir komponentų patikimumas.

6.7.1 Komitetas nurodo, kad tokia tolesnė pažanga yra pasiekama tik turint plačią Europos F&E lydimąją programą, kuri įjungia valstybes nares ir pareikalauja fizikinių ir ypač technologinių eksperimentų tinklo bei didelių prietaisų, kuriais turi būti disponuojama remiant ir papildant ITER projektą.

6.8 Komitetas laiko ypač svarbiu faktoriumi - išlaikyti šiuo metu pakilimą ir priimti šio moksliskai ir techniškai reiklaus ir ilgalaikiam energijos tiekimui ypatingai svarbaus tikslo iššūkių energingai, įsipareigojančiai ir panaudojant reikiamas priemones. Tai yra taip pat rimtas įsipareigojimas vykdyti Lisabonos ir Geteborgo strategijas.

6.8.1 Taip pat būtina visiems energetikos tyrimams, tačiau čia visų pirma branduolinės sintezės programai, ateityje Septintajai F&E bendrajai programai ir EURATOM programai – skirti jų tolimesnei sėkmei užtikrinti reikalingas ir aiškiai didesnes lėšas bei išsemti kitas galimybes ITER finansavimui.

6.8.2 Taip pat būtina pasirūpinti pakankama fizikos ir technikos ekspertų personalo baze, kad pakaktų Europos ekspertų ITER eksploatacijai ir DEMO kūrimui. Komitetas taip pat nurodo į savo trumpą nuomonę (³) šia specialia tema.

6.8.3 Taip pat būtina tai, kad aukštosios mokyklos ir tyrimų centrai liktų įtraukti į tinklą: iš vienos pusės tam, kad paruošti mokslininkų ir inžinierių pamainą su specialiomis reikalingomis žiniomis, o iš kitos pusės, kad dalyvauti su savo ekspertais ir įranga sprendžiant uždavinius, o galiausiai ir dėl to, kad atlikti jungiamosios dalies su civiline visuomene funkcijas.

(¹) „sustiprintas branduolinės sintezės pasirinkimo skatinimas“.

(²) Komisijos pranešimas Tarybai ir Europos Parlamentui – tyrėjas Europos tyrimų programoje: profesija, plačios kajerios galimybės.

(³) Kinija, Japonija ir (Pietų) Korėja.

6.8.4 Pagaliau yra ypač svarbus uždavinys - laiku įsijungti ir rūpintis vis labiau reikalingais Europos pramonės išsipareigojimai dalyvauti šioje įvairių mokslinių ir techninių kūrimų srityje. Tu tarpu kai Europos pramonė ligšiolinėje branduolinės sintezės programoje iš esmės vaidino ypatingai aukštai specializuotų ir reiklų atskirų komponentų kūrėjo ir tiekėjo vaidmenį, - ką ir dabar kaip patirties lobį būtina puoselėti ir išlaikyti - ji, pamažu artėjant prie branduolinės sintezės reaktorių panaudojimo, turėtų labiau jaugti į tokį vaidmenį, kuomet pačiam tenka didesnė savos atsakomybės našta ir dalyvaujama priimant sprendimus.

6.8.5 Numatomos pramonei skirti investicijos, didelės investicinės priemonės ITER statybai ir DEMO vystymui pasitarnaus tiek mokslo stiprinimui, tiek ir - kas dar svarbiau - kompetencijos augimui ir inovacijų daugėjimui reikliausioje techninių naujovių „šalyje“. Tai aiškiai matoma iš daugybės pozityvių ligšiolinės branduolinės sintezės programos šalutinių produktų ir žinių.

6.9 Tarptautiniu požiūriu Europa atsidūrusi prieš daugialypį iššūkį: iš vienos pusės - patvirtinti savo vedantįjį vaidmenį branduolinės sintezės tyrimų srityje ne tik prieš stiprius JAV tyrinėjimus, bet ir prieš augančią trijų ITER partnerių Azijoje jėgą. Iš kitos pusės - būtina kuo geriau išlaikyti ir plėtoti ligšiolinį neturintį pavyzdžio analogo tarptautinį bendradarbiavimą.

6.10 Todėl Komitetas remia Komisiją, kuomet ji ketina priimti šį iššūkį. Jis kreipiasi į Tarybą, Parlamentą ir valstybes nares prisijungti prie to ir neišleisti iš rankų Europos prioritetinės pozicijos šioje svarbioje ateičiai srityje. Tačiau čia yra problemų.

6.11 Iki JAV grįžimo ir Kinijos bei Korėjos įstojimo į ITER partnerystę realiai beveik nebuvo abejonės, kad ITER vieta bus Europoje, kadangi tokiu būdu labiausiai būtų užtikrinta, kad ITER - taip pat kaip ir JET - lydės sėkmė.

6.12 Tačiau dabar yra susiklosčiusi nauja situacija, kadangi šiuo metu JAV ir Korėja pasisako už Rokašo-Murą Japonijoje, nežiūrint aiškių ir daugumai priimtinių techninių privalumų Kadarašo vietovėje. Jeigu būtų parinkta pirmoji vietovė, tuomet Europa prarastų savo vedančiąją poziciją ir atsisakytų iki šiol įdėtų investicijų ir darbo vaisių su visomis iš to išplaukiančiomis pasekmėmis tyrimui ir pramonei.

6.13 Todėl Komitetas pripažįsta, sveikina ir remia Europos Tarybos 2004 m. kovo 25 - 26 d. nutarimą, kuriame įtvirtina nuostatą, kad jis vieningai remia Europos pasiūlymą ITER projektui, ir kuriame ragina Komisiją paspartinti derybas šiuo klausimu, kad projektas kaip galima greičiau būtų pradėtas Europos prašomoje vietovėje.

6.14 Tai apibendrinamas ir pabrėždamas Komitetas kreipiasi į Tarybą, Parlamentą ir Komisiją imtis iniciatyvų, iš tikrųjų išsemti visas galimybes ir esant reikalui kurti naujas struktūrines tarptautinio darbo pasidalijimo koncepcijas, kad eksperimentinių reaktorių ITER, atsižvelgiant į kertinį strateginį vaidmenį vystant svarbų nuolatinį energijos šaltinį, bet kuriuo atveju būtų galima įrengti Europoje.

Briuselis, 2004 m. birželio 30 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Roger BRIESCH

Nuomonė dėl „Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai – mokslinių tyrimų programos GALILEO įgyvendinimo būklė 2004 m. pradžioje“

(COM(2004) 112 galutinis)

(2004/C 302/08)

2004 m. gegužės 5 d. Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, nusprendė paprašyti Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetą pateikti nuomonę dėl „Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai – mokslinių tyrimų programos GALILEO įgyvendinimo būklė 2004 m. pradžioje“.

Skyrius „Transportas, energetika, infrastruktūra ir informacinė visuomenė“, atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. birželio 10 d. priėmė nuomonę (pranešėjas: M. BUFFETAUT).

410-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2004 m. birželio 30 d. – liepos 1 d. (2004 m. birželio 30 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, 161 nariams balsavus „už“ ir 3 susilaikius, priėmė šią nuomonę.

1. Preambulė

1.1 Ši GALILEO programa yra didelis iššūkis – ji svarbi Europos Sąjungai, jos nepriklausomybei, jos technologiniams ir moksliniams pajėgumams, jos ekonomikai ir pirmiausia jos kosminės erdvės sektoriui ir jos telekomunikacijų sektoriui. Iš tiesų pastaraisiais metais kosminės erdvės sektoriaus plėtra daugiausiai buvo paremta komercine veikla, susijusia su palydovine telekomunikacija. Sunkumai užgriuvę telekomunikacijų pramonę atitinkamai turėjo rimtų padarinių kosminės erdvės sektoriui, kuris lyginant su mūsų pagrindiniais konkurentais buvo nepakankamai remiamas instituciniu ir politiniu lygmeniu.

1.2 Vėluojanti dėl užtrukusių diskusijų, susijusių su programos „teisingo pelno“ paskirstymu tarp valstybių narių, priklausiančių Europos kosminės erdvės agentūrai taip pat dėl išorinių spaudimų Europai, programa GALILEO pagaliau pasiekė tikro starto fazę po to, kai 2003 m. gegužės 26 d. EKSA taryboje buvo pasirašyta sutartis dėl jos narių atitinkamo finansinio dalyvavimo.

1.3 Lyginant su GPS programa GALILEO turi svarbią ypatybę, kad yra civilinė programa. Šis didelis infrastruktūros projektas turi strateginę svarbą, lemiamą Europai ir jos nepriklausomybei, kaip tai jau ne kartą pabrėžė EESRK, Europos Parlamentas ir Taryba. Jis puikiai derinasi su Lisabonos strategijos tikslais. Būtina ryžtingai pabrėžti tokio masto programos svarbą Europos kūrimo pažangai.

1.4 GALILEO sistema teiks penkias paslaugas:

- atvirąją paslaugą (analogišką pagrindinei GPS paslaugai);
- gyvenimo saugumo paslaugą (safety of life), daugiausia skirtą oro, geležinkelių ir jūrų transportui;
- komercinę paslaugą, tikslesnę, negu atviroji paslauga ir skirta komercinei eksploatacijai;

— mokslinių tyrimų ir gelbėjimo paslaugą;

— valstybinę paslaugą, skirtą valstybinėms institucijoms: policijos, ir civilinės saugos veiklai. Šioms veiklos rūšims bus naudojami didelio tikslumo koduoti signalai, kurie taip pat galės būti pritaikyti kariniams tikslams, ir bus imtasi būtinų priemonių, kad būtų apsaugota nuo bet kokių nenorų kėslių.

1.5 Kaip ten bebūtų, būdama civilinė sistema, daugiausia ji bus naudojama kasdieniame gyvenime, ypač transporto srityje. Todėl ji privalės būti pajėgi užtikrinti paslaugos nenutrūkstamumą ir patikimumą, o gedimo atveju, skirtingai nei GPS, galima bus pareikalauti jos teisinės atsakomybės.

1.6 Pagaliau GALILEO tikslumas bus šiek tiek didesnis nei GPS, o svarbiausia ji aprėps visą planetą. Kita vertus, ji turi viso signalo tikrinimo realiu laiku gebėjimą, kas yra gyvybiškai svarbu kai kuriems taikymams, kaip antai civilinei aviacijai.

1.7 Šio pranešimo tikslas – apibendrinti GALILEO programos įgyvendinimo eigą, numatyti perspektyvas ateičiai ir identifikuoti kai kurias abejones, kurių dar esama šiame projekte, kurio vykdymui numatoma mobilizuoti 3,2 milijardus eurų per tris fazes:

— parengimo ir tvirtinimo fazė –2002 – 2005 m.;

— išskleidimo fazė –2006 – 2007 m.;

— komercinės eksploatacijos fazė, kuri prasidės 2008 m.

2. Pranešimo struktūra ir dokumento turinys

Pranešimą sudaro trys temos:

- parengimo fazės įgyvendinimo būklė;
- tarptautinio bendradarbiavimo plėtotė;
- perėjimas prie išskleidimo ir eksploatacijos fazių.

2.1 Parengimo fazė.

2.1.1 Bendras sumanymas.

EKEA tarybos 2003 m. gegužės sutartis leido atblokuoti situaciją ir bendras sumanymas GALILEO nuo praeitos vasaros yra visiškai veiksnus. Paskirtas jo direktorius, patvirtinta jo struktūrinė schema, priimtas jo biudžetas 2003/2004 metams. Jo žinion atiduota EGNOS (European Geostationary Navigation Overlay Service) sistema. Atvira lieka jo fiskalinio ir socialinio statuso problema, kuri šiuo metu aptariama su Belgijos vyriausybe ir kurios mastas yra didžiulis (5 mln. €/per metus). Būtina pasiekti 32 juridiniams bendros įmonės asmenims tokio pat pobūdžio režimą, kaip EKEA narių ar Komisijos. Belgijos valdžia tam neprieštarauja, tačiau nori būti tikra dėl šios bendros įmonės darbuotojų socialinių garantijų. Tad problema yra daugiau administracinio nei esminio pobūdžio.

2.1.2 Techninės studijos ir mokslinio tyrimo darbai.

Jie susiję su:

- paskutiniai apibrėžimo studijos darbai;
- pagrindine infrastruktūra;
- su EGNOS, kuri greitai metu bus veiksmi;
- su Europos radijo navigacijos planu.

2.1.3 2003 m. birželio pasaulinė radijo ryšio konferencija.

2.1.3.1 Uždaviniai buvo ypač svarbūs Europos bendrijai, kuriai rūpėjo du tikslai:

- gauti 2000 metais priskirto dažnių spektro patvirtinimą;
- pasirūpinti, kad šio dažnių spektro viduje, paskirstymas nebūtų nepalankus europinei sistemai ir kad prieiga prie šio spektro būtų teisinga ir paremta interoperabilumu.

2.1.3.2 Diskusijos rutuliojosi aplinkoje paženklinatoje istorinio amerikiečių sistemos GPS monopolio, tačiau Europos Bendrijai iš esmės pavyko pasiekti užsibrėžtų rezultatų, tiek dėl dažnių spektro naudojimo sąlygų, tiek dėl bešališko daugiašalio koordinavimo.

2.1.4 Naujų valstybių narių, ir šalių kandidačių integravimas.

Atsižvelgiant į Komisijos pareikštą pageidavimą, buvo parengtos iniciatyvos pramonės lygmenyje, tam, kad šios šalys galėtų visapusiškai dalyvauti GALILEO projekte.

2.2 Tarptautinio bendradarbiavimo plėtotė.

2.2.1 Kaip Taryba yra ne kartą pažymėjusi, tarptautinis bendradarbiavimas yra svarbiausias veiksnys, leidžiantis išgauti

iš GALILEO programos didžiausią naudą. Beje, savo prašymus pareiškia vis daugiau ir daugiau trečiųjų šalių. Šiuo požiūriu, Komisija taiko tuo pat metu dvišalį ir regioninį požiūrius.

2.2.2 Pirmoji sutartis buvo pasirašyta su Kinija 2003 m. spalio 30 d., derybos pradėtos su Indija ir Izraeliu. Panašių žingsnių imtasi Pietų Korėjoje, Brazilijoje, Japonijoje, Kanadoje, Australijoje, Meksikoje ir Čilėje.

2.2.3 Kai dėl regioninio bendradarbiavimo, dialogas mezgasi su Viduržemio jūros regionu, Lotynų Amerika, Afrika.

2.2.4 Pagaliau pradėtos derybos su valstybėmis, kurios jau turi navigacines satelitines sistemas, – Rusija ir Jungtinėmis valstijomis. Jos yra ypatingai svarbios, nes siekiama užtikrinti techninį suderinamumą ir jų sistemų interoperabilumą su GALILEO. Reikia priminti, kad iš pradžių Jungtinės Valstijos užginčijo pačios GALILEO programos pagrįstumą. Šiaip ar taip šiuo metu svarstomas derinimo mechanizmas turi būti grindžiamas kiekvieno partnerio teisių ir pareigų simetriškumu vienas kito atžvilgiu, kaip antai kalbant apie galimą veto teisės naudojimą.

2.3 Perėjimas prie išskleidimo ir eksploatacijos fazių.

Tai lemiamas klausimas. Sistemos išskleidimo ir eksploatacijos fazės bus pradėtos atitinkamai 2006 m. ir 2008 m.

2.3.1 Sistemos pateikimas koncesijai.

2.3.1.1 Šį pateikimą koncesijai valdo bendra įmonė. Procedūra pradėta 2003 m. spalį. Buvo įregistruotos keturios kandidatūros ir jos buvo priimtinos. Jos buvo kilusios iš konsorciumų, sudarytų iš pagrindinių partnerių, prie kurių jungėsi būriai asocijuotų bendrovių. Visi kandidatai buvo tos nuomonės, kad būsimoji europinė sistema, galės generuoti dideles komercines pajamas ir todėl vertino, kad gali finansuoti nemažą įnašų dalį iš nuosavo kapitalo.

2.3.1.2 Šis elementas yra juo labiau svarbus, kad Taryba pageidauja, kad įnašai iš Bendrijos fondų neviršytų trečdaliao rengimo fazės finansavimo. Pagaliau, antrajam konkursinių derybų etapui buvo atrinkti trys konsorciumai (Alcatel/Alenia/Vinci, EADS/Thalès/Inmarsat, Eutelsat).

2.3.1.3 Buvo identifikuoti trys išteklių šaltiniai:

- GALILEO generuojamų paslaugų pardavimas;
- Licencijos ir intelektualinės nuosavybės teisės;
- Bendrijos finansavimas;
- Europos investicijų banko paskolos;
- kai kurių trečiųjų šalių dalyvavimas;
- galimas nuomos mokestis iš palydovinių radijo navigacinių signalų gavėjų.

2.3.2 Sistemos valdymas.

2.3.2.1 Komisija perdavė Tarybai ir Europos Parlamentui reglamento siūlymą dėl europinės palydovinės radijo navigacinės sistemos valdymo struktūrų. Buvo pasiūlyta sukurti, iš vienos pusės, Priežiūros vadovybę, o iš kitos – apsaugos ir saugumo centrą, kuris būtų tiesiogiai atsakingas Generaliniam sekretoriui/Vyriausiajam atstovui užsienio ir bendros saugumo politikos reikalams. Rezultate turėtų būti sukurta Priežiūros vadovybė, kuri gautų įgaliojimus saugumo srityje. Būtų atsakyta kurti apsaugos ir saugumo centrą ir krizės atveju sprendimus realiu laiku priimtų pati Taryba.

2.3.2.2 Kitas svarbus su sistemos valdymu susijęs klausimas yra galimos grėsmės privačiam gyvenimui. Reikia priminti, kad GALILEO sistema pati savaime nesudaro jokios grėsmės privačiam gyvenimui, nes negauna jokios informacijos apie savo naudotojus (nėra kylančiojo ryšio). Tačiau informacija, kurią gauna naudotojas gali būti retransliuojama per kitą sistemą – pavyzdžiui, mobiliuosius telefonus, GSM – ir leisti jį lokalizuoti. Atsakomybė už tokį GALILEO teikiamos informacijos naudojimą tenka jokių būdu ne europinėms programos valdymo struktūroms, bet nacionalinėms institucijoms. Pastarosios turėtų atkreipti dėmesį į nuostatas, kurias jos privalo priimti reguliuojant GALILEO naudojimą ir, jau dabar, – GPS naudojimą.

3. Bendrieji komentarai

3.1 Komitetas vertina savanoriškumo poziciją, kurią liudija Komisijos dokumentas dėl projekto, kurio begalinė svarba ir realizavimo sunkumas yra žinomi. Įvertinant tai kaip valią siekti tikslo, kai kuriems klausimams būtina skirti nuolatinį dėmesį:

Briuselis, 2004 m. birželio 30 d.

- saugumo uždavinių integravimui į sistemos koncepciją ir jos valdymą;
- derybų su Jungtinėmis Valstijomis baigimui, siekiant susitarimo, pagrįsto simetriškais išpareigojimais ir interoperabilumo tikslu;
- pakankamo privataus finansavimo paieškoms ir ilgalaikių EIB paskolų užsitikrinimui;
- programos realizavimo kaštų išlaidymui numatyto biudžeto rėmuose.

3.2 Šio didžiulio projekto sėkmę lems aiškiai išreikšta ir griežtai palaikoma Tarybos politinė ir finansinė valia. Išpareigodama dėl GALILEO, ji išreiškė savo ambiciją, kurią ji puoselėja Europos Sąjungos ir jos kosminės erdvės politikos atžvilgiu.

4. Išvada

4.1 Savo išvadoje Komisija, atrodo, išreiškia tam tikrą susirūpinimą ar abejones dėl finansavimo. Šis klausimas yra esminis: jei finansavimas sutriktų, būtų sukompromituota visa programa. EESRK gali tik dar kartą patvirtinti didžiulę strateginę GALILEO projekto svarbą Europos Sąjungai ir jos kosminės erdvės sektoriaus ateičiai kartu ir Europos kūrimo pažangai. EESRK jau anksčiau pabrėžė šią mintį detalai: nuomonėse dėl Komisijos Žaliosios ir Baltosios knygos dėl Europos erdvės politikos⁽¹⁾. Jis džiaugiasi kartu su Komisija šiuo metu pasieta labai efektyvia jos įgyvendinimo pažanga ir pageidauja, kad rodomo optimizmo neužgožtų paskutinės minutės sunkumai.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Roger BRIESCH

⁽¹⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Baltosios knygos apie erdvę: „naujas Europos pasienis išsiplėtusioje Sąjungoje – veiksmų planas įgyvendinant Europos erdvės politiką“. (COM(2003) 673 galutinis)
Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Žaliosios knygos dėl Europos erdvės politikos“ (COM(2003) 17 galutinis – OL C 220, 2003 9 16)

Nuomonė dėl „Pasiūlymo Europos Parlamento ir Tarybos direktyvai dėl geležinkelio įmonių licencijavimo“ (kodifikuota versija)

(COM(2004) 232 galutinis — 2004/0074 (COD))

(2004/C 302/09)

2004 m. balandžio 27 d. Taryba, vadovaudamasi Europos Bendrijos steigimo sutarties 71 straipsniu, nusprendė paprašyti Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pateikti nuomonę dėl „Pasiūlymo Europos Parlamento ir Tarybos direktyvai dėl geležinkelio įmonių licencijavimo“ (kodifikuota versija).

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, atsakingas už komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. birželio 10 d. patvirtino nuomonę. Pranešėjas buvo p. Chagas.

410-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2004 m. birželio 30 d. – liepos 1 d. (2004 m. birželio 30 d. posėdis) Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, 160 nariams balsavus „už“ ir 10 susilaikius, priėmė šią nuomonę.

1. Pasiūlymo tikslas yra kodifikuoti 1995 m. birželio 19 d. Tarybos direktyvą 95/18/EB dėl geležinkelio įmonių licencijavimo ⁽¹⁾.

2. Bendrijos teisės supaprastinimas ir aiškumas yra labai svarbus Europos tautų potekstėje. Europos Parlamentas, Taryba ir Komisija todėl pabrėžia poreikį kodifikuoti priimamus įsta-

tymus, kurie dažnai keičiami, bei 1994 m. gruodžio 20 d. sudarė tarpžinybinę sutartį dėl greitesnių procedūrų panaudojimo. Negalimi esminiai pakeitimai, kai teisės aktas kodifikuotas.

3. Komisijos pasiūlymas atitinka šį reikalavimą ir todėl EESRK neturi jokių prieštaravimų.

Briuselis, 2004 m. birželio 30 d.

Europos ekonominio ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Roger BRIESCH

⁽¹⁾ EESRK nuomonė, OL L 143, 1995 06 27, p. 70. OL C 393, 1994 12 31, p. 56.

Nuomonė dėl „Pasiūlymo Europos Parlamento ir Tarybos reglamentui, iš dalies pataisančiam reglamentą (EB) Nr. 1228/2003, ryšium su tam tikrų nuostatų taikymo Slovėnijai data“

(COM(2004) 309 galutinis — 2004/0109 (COD))

(2004/C 302/10)

2004 m. gegužės 11 d. Europos Sąjungos Taryba, vadovaudamasi Europos Bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, nusprendė paprašyti Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pateikti nuomonę dėl „Pasiūlymo Europos Parlamento ir Tarybos reglamentui, iš dalies pataisančiam reglamentą (EB) Nr. 1228/2003, ryšium su tam tikrų nuostatų taikymo Slovėnijai data“.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. birželio 10 d. priėmė šią nuomonę. Pranešėjas buvo p. Simons.

410-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2004 m. birželio 30 d.-liepos 1 d. (2004 m. birželio 30 d. posėdis) Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, 158 nariams balsavus „už“, 2 „prieš“ bei 7 susilaikius, priėmė šią nuomonę.

1. Įžanga

1.1 Europos Parlamento ir Tarybos reglamento 1228/2003/EB dėl naudojimosi tinklu tarpvalstybiniais elektros energijos mainams sąlygų („Elektros energijos reglamentas“) tikslas – sukurti vieningą elektros energijos rinką, padidinant tarpvalstybinę prekybą elektros energija. Sąžiningos, kaštais pagrįstos, skaidrios ir tiesiogiai taikomos taisyklės bus įvestos siekiant nustatyti tarpvalstybinio elektros energijos perdavimo kainas ir apibrėžti turimų pajėgumų paskirstymą. Šios taisyklės papildys direktyvos 96/92/EB sąlygas ir jose bus atsižvelgta į struktūriškai panašiose teritorijose veikiančių našių tinklo operatorių palyginimą, kad tarpvalstybiniams sandoriams būtų užtikrintos reikiamos galimybės naudotis perdavimo tinklais.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1 Slovėnijos Respublika Komisijai pateikė prašymą įnešti pataisas į Elektros energijos reglamentą, kurios leistų Slovėnijai ir toliau naudoti dabartinę perviršinės paklausos reguliavimo sistemą jungiamosiose linijose su Austrija ir Italija iki 2007 m. liepos 1 d. Šiuo metu pusę atitinkamų dviejų jungiamųjų linijų pajėgumų Slovėnija paskirsto naudodamasi šia sistema. Tiesą sakant, remiantis susitarimu su atitinkamų perdavimo sistemų operatoriais, kitą visų pajėgumų pusę paskirsto atitinkamai Italijos arba Austrijos sistemų operatoriai. Pagal dabartinę Slovėnijos sistemą, jeigu bendra paklausa viršija turimus pajėgumus (perviršinė paklausa), turimi pajėgumai yra paskirstomi proporcinu pagrindu. Pajėgumai yra paskirstomi nemo-kamai. Sutinkamai su Elektros energijos reglamento nuostatomis, tokia sistema negali būti vertinama kaip nediskriminacinė, rinkos dėsniais pagrįsta sistema. Savo prašymą padaryti išlygą Slovėnija pagrindė tuo, kad Slovėnijos pramonės pertvarkymas dar neužbaigtas, o Slovėnijos elektros energijos gaminotojai vis dar prisitaiko prie naujų rinkos sąlygų (dideli investicijų į aplinkos apsaugą kaštai).

3. Bendrosios pastabos

3.1 ES Komisijos pasiūlymas yra pagrįstas Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, kuris įeina į skyrių dėl įstatymų suderinimo. Tačiau faktai – tokie kaip Reglamentas 1228/2003, įsigaliojęs pasibaigus deryboms dėl stojimo ir pasirašius stojimo sutartį, o tai reiškia, kad Slovėnija negalėjo dalyvauti priimant šį dokumentą – visais atvejais patvirtina požiūrį, pagrįsta atitinkama Stojimo sutartimi ir atitinkamu Stojimo aktu.

3.2 Pastarajame yra nuostatų dėl institucijų priimtų sprendimų taikymo, visų pirma dėl tų, derybose dėl kurių naujosios valstybės narės negalėjo dalyvauti ir kurie buvo priimti laikotarpiu tarp Sutarties arba Akto pasirašymo ir faktinio šalies įstojimo 2004 m. gegužės 1 d.

3.3 Laikantis šių nuostatų, reikėtų atsižvelgti į Slovėnijos Vyriausybės prašymą iki 2007 m. liepos 1 d. atidėti Reglamento 6 straipsnio 1 dalies bei Priedo nuostatų, kurios yra tiesiogiai susijusios su šia straipsnio dalimi, taikymą bei atidėti šį Komisijos pasiūlymą.

3.4 Vadovaujantis posakio „pacta sunt servanda“, atsiskyrimas gali būti svarstomas tik tuo atveju, jeigu priėmus pasiūlymą būtų padaryta nepataisoma žala visai Europos Sąjungai.

3.5 Tačiau Komisija savo pasiūlyme nurodo, kad pereinamasis laikotarpis praktiškai turėtų turėti labai mažai įtakos vidaus elektros energijos rinkos veikimui. EESRK gali sutikti su šia nuomone. Taip pat sunku teigti, kad prašomu pereinamuoju laikotarpiu Slovėnija galės realizuoti savo potencialą ir tapti kažkuo daugiau nei nereikšmingas regioninis centras vidaus rinkoje.

3.6 Be to, argumentas, kad Reglamentas 1228/2003 buvo priimtas dėl to, kad pagaliau būtų tinkamai sutvarkyta tarptautinė prekyba elektros energija ⁽¹⁾ ir kad Slovėnijos prašymas jį pažeistų, galiojimo laikotarpio, taikymo srities ir geografinės vietovės prasme nėra labai svarus, kad prašymas būtų atmetas.

3.7 Netinka šiuo atveju ir pareiškimas, kuris pats savaime yra teisingas, kad sąžininga konkurencija, pavyzdžiui, tarp Europos aliuminio ir plieno gamintojų ir tarp elektros energijos gamintojų, yra viena svarbiausių vienos bendros rinkos sąlygų.

3.8 Kita vertus, galima teigti, kad saugios ir patikimos elektros energijos sistemos užtikrinimas Slovėnijoje ir investicijos į aplinką pereinamuoju laikotarpiu yra tos priežastys, kurios verčia priimti Komisijos pasiūlymą.

3.9 EESRK vis labiau linksta rekomenduoti priimti pasiūlymą, kadangi savo 2001 m. spalio 17 d. nuomonėje ⁽²⁾ dėl Reglamento 1228/2003 apie pasekmes šalims kandidatėms tuo metu jis pareiškė: „...šalių kandidačių elektros energijos ir gamtinių dujų sektorių ... infrastruktūra ir valdymo metodai yra nekonkurencingi. Tiesioginė to pasekmė būtų didelis darbo vietų sumažėjimas šių sektorių įmonėse, o dėl to šalyse kandidatėse, ypač tose, kurios neturi tokios socialinės apsaugos sistemos kaip valstybės narės, atsirastų nepakeliamas socialinė įtampa. Europos Sąjunga turi pasidalinti su šiomis šalimis patirtimi, kurią ji įgijo šiuo metu Europoje vykstančių liberalizavimo procesų metu, ir skirti finansavimą, siekiant padėti joms modernizuoti savo įmones. Nepakanka vien tik atverti šias naujas rinkas; būtina restruktūrizuoti jų energijos sektorius, kad šalių kandidačių įmonės galėtų konkuruoti tokiais pat sąlygomis“.

Briuselis, 2004 m. birželio 30 d.

4. Santrauka ir išvados

4.1 Argumentai, kuriuos Komisija pateikė savo pasiūlyme leisti Slovėnijai iki 2007 m. liepos 1 d. atidėti reglamento 1228/2003 6(1) straipsnio ir atitinkamų sąlygų, susijusių su perviršinės paklausos reguliavimu, įgyvendinimą yra nepagrįsti, atsižvelgiant į svarbesnius interesus, tokius kaip sąžininga konkurencija.

4.2 Tačiau, apsvaustę faktus, kada šis Reglamentas buvo priimtas ir derybos dėl stojimo buvo pasirašytos, EESRK mano, kad šie argumentai yra pagrįsti. Suteikus trumpą pereinamąjį laikotarpį, visai Europos Sąjungai nebus padaryta nepataisomos žalos, atvirkščiai: bus užtikrintas saugumas ir patikimumas, ir bus užtikrintos aplinkosaugos investicijos į Slovėnijos sistemą, o savo nuomonėje dėl Reglamento 1228/2003 ⁽³⁾ dėl konkurencijos iš tuometinių šalių kandidačių EESRK rekomendavo ES suteikti šioms valstybėms pagalbą. EESRK mano, kad pakankamai aišku, kad Slovėnija negalėjo dalyvauti derybose dėl Reglamento 1228/2003 patvirtinimo.

4.3 Nepaisydamas Komisijos pasiūlyme, kuris turi būti papildytas arba pritaikytas prie pirmiau nurodytos nuomonės, pateiktų paaiškinimų ir priežasčių, EESRK rekomenduoja priimti pasiūlymą atidėti Reglamento 1228/2003 taikymą iki 2007 m. liepos mėn.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Roger BRIESCH

⁽¹⁾ Žiūrėti EESRK nuomonę dėl pasiūlymo Europos parlamento ir Tarybos reglamentui dėl priėjimo prie tinklo tarpvalstybiniais elektros mainams sąlygų, OL C 36 2002 2 8, p. 10.

⁽²⁾ Žiūrėti EESRK nuomonę dėl pasiūlymo Europos parlamento ir Tarybos reglamentui dėl priėjimo prie tinklo tarpvalstybiniais elektros mainams sąlygų, OL C 36, 2002 2 8, p. 10.

⁽³⁾ EESRK nuomonės 6.6 punktą, OL C 36. 2002 2 8, p.10.

Nuomonė dėl „Pramonės kaitos ir ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos“

(2004/C 302/11)

2004 m. sausio 29 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo darbo tvarkos taisyklių 29(2) taisykle, nusprendė parengti nuomonę dėl „Pramonės kaitos ir ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos“.

Pramonės permainų konsultacinė komisija, atsakinga už Komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. birželio 7 d. patvirtino savo nuomonę. Pranešėjas buvo ponas Leirićo, o antrasis pranešėjas – ponas Cué.

Savo 410-ojoje plenarinėje sesijoje 2004 m. birželio 30 d. – liepos 1 d. (birželio 30 d. posėdis), 155 nariams balsavus „už“ ir 13 susilaikius, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę:

Santrauka

Šios nuomonės tikslas – įvertinti, ar ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos skatinimui skirti instrumentai yra adekvatūs, ar struktūrinės sąlygos yra palankios firmoms ir ar tos sąlygos leidžia pramonės kaitą vykdyti taip, kad tai nesikirstų su firmų konkurencingumo reikalavimais.

Išvadų ir rekomendacijų skyriuje yra pateikta septyniolika punktų, kuriuose pabrėžiamas poreikis tobulinti politikas, instrumentus bei kriterijus, kuriais vadovaujama nustatant regionų tinkamumą pretenduoti į Bendrijos fondų lėšas; šiuose punktuose taip pat akcentuojamas geros praktikos įgyvendinimas ir politikos bei instrumentų sąsajų paieška, taip pat bendroji koordinacija įgyvendinant ES struktūrines strategijas, tokias kaip Lisabonos strategija, struktūrinės reformos ir subalansuota plėtra.

Nurodyti dalykai yra pagrįsti toliau pateikiamomis idėjomis, kurios yra išdėstytos eilės tvarka ir apibrėžia pagrindines šioje nuomonėje išdėstytas temas:

- regioninė plėtra kaip veiksnys reguliuojant globalizacijos procesą per regioninių branduolių kūrimą – efektyvų būdą priversti firmas į teritoriją ir paskatinti jas likti;
- verslo socialinė atsakomybė ir „geros praktikos“ įgyvendinimas, kaip dalis koncepcijos, apimančios preventyvias ir kitas pokių numatymo bei valdymo priemones;
- derybos ir socialinis dialogas firmose, siekiant užtikrinti, kad pertvarkymų metu būtų prisimama socialinė atsakomybė, o firmos vadovybė ir darbuotojai būtų nusiteikę ieškoti sprendimų, kuriuos teigiamai vertintų pati firma, jos darbuotojai ir bendruomenė, tuo būdu subalansuojant socialinius ir ekonominius aspektus;
- bendri verslininkų, socialinių partnerių, pilietinės visuomenės (universitetai, tyrimų ir inovacijų centrai, asociacijos ir t.t.) ir vietos valdžios organų veiksmai siekiant sukurti tinkamas sąlygas didinti produktyvumą ir gerinti regionų plėtros galimybes; ir

- pasiūlymas įdiegti „palankiausio regiono“ statusą, taikytiną regionams, kuriems būdingas aukštas socialinės ir užimtumo sanglaudos lygis ir tačiau kuriuose staiga sumažėja kvalifikacijos lygis, kadangi firmos perkelia savo veiklą kitur, o regione nėra jokios alternatyvios ekonominės veiklos palaikyti buvusį užimtumo lygį; šie regionai gautų finansinę paramą, skirtą atkurti vietos ekonominę struktūrą.

Ižanga

Savo iniciatyvinėje nuomonėje, pavadintoje „Pramonės kaita: dabartinė situacija ir perspektyvos - Bendrasis požiūris“⁽¹⁾, EESRK išreiškė nuomonę, kad Pramonės kaitos konsultacinė komisija ateityje turėtų siekti skatinti „struktūrą ir sąlygas, kurios leistų užtikrinti, kad pramonės kaitos procesas bus suderinamas su firmos konkurencingumo poreikiais ir su ekonomine, socialine ir teritorine sanglauda“. Tuo būdu komitetas suteikė pagrindą šios komisijos darbui ir nurodė pageidaujama komisijos indėlių bei temų, svarstytinų jos nuomonėje. Atsižvelgiant į tai ir turi būti vertinamas sprendimas parengti šią iniciatyvinę nuomonę „Pramonės kaita ir ekonominė, socialinė ir teritorinė sanglauda“.

1. Apibrėžimai

1.1 Norint užtikrinti, kad ši iniciatyvinė nuomonė būtų kontekstualizuota ir tinkamai interpretuojama, „pramonės kaita“ buvo apibrėžta kaip „normalus ir tęstinis procesas pramonės sektoriuje, kuris aktyviai reaguoja į dinamiškus pokyčius savo verslo aplinkoje, siekdamas išlaikyti konkurencingumą ir užsitikrinti augimo galimybes“⁽²⁾. „Pertvarkymas“ yra „savita pramonės kaitos forma ir reguliariai [yra vertinama kaip] verslo veiklos pertrūkius lemiantis (dažnai priverstinis) prisitaikymas prie sąlygų verslo aplinkoje siekiant atgauti konkurencingumą“⁽³⁾. Išankstinis pasirengimas pokyčiams suteikia pagrindą tinkamai valdyti tokius pokyčius, kadangi tuo būdu pertvarkymo procese galima išvengti problemų. Siekiant užtikrinti tinkamą pasirengimą pokyčiams, būtina tirti ir prognozuoti būsimas konkurencijos sąlygas ir rinkos reikalavimus, kad būtų galima laiku pakoreguoti savo veiksmus ir tuo būdu minimalizuoti firmos socialines ir produktyvumo problemas.

⁽¹⁾ OL C 10, 2004 1 14, psl. 105 ir toliau.

⁽²⁾ EESRK nuomonė „Pramonės politikos atgarsiai pramonės kaitai, ypatingai akcentuojant plieno sektorių“ (CESE 668/2004).

⁽³⁾ Ten pat

1.2 Globalizaciją galima apibūdinti kaip pastangas sustiprinti ir palengvinti prekybos ryšius tarp įvairių šalių, tuo tikslu šalinant prekybos barjerus, mažinant arba panaikinant importo mokesčius ir konsoliduojant tokias tarptautines struktūras kaip ES ir Mercosur. Šio proceso metu kiekvienos šalies vyriausybės siūlo įvairias skatinamąsias priemones, siekdamos privilioti užsienio firmas užsiimti verslu šalies teritorijoje, ir lengvina visų prekybos aspektų internacionalizavimą. Globalizacija taip pat skatina priimti bendras bazines taisykles, kurios turėtų būti apibrėžtos ir gerbiamos visame pasaulyje.

1.3 Ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos politikos tikslas – mažinti dabartinius ekonominius ir socialinius skirtumus tarp šalių narių ir tarp regionų, spartinti augimą ir skatinti labiau subalansuotą plėtrą, padedant nepalankių sąlygų regionams prisitaikyti prie žinių ekonomikos iššūkių; tuo būdu užtikrinamos sąlygos visiems regionams siekti Lisabonos strategijos tikslų.

Konkrečiau kalbant ši politika turėtų būti nukreipta į tokius dalykus: infrastruktūra, aplinka, verslumas, pajamos, tenkančios vienam gyventojui; užimtumo galimybės ir socialinė apsauga; kovos su socialine atskirtimi priemonės; galimybės naudotis naujomis informacinėmis technologijomis; švietimo ir nuolatinio mokymosi galimybės; taip pat geresnis administravimas ir didesnis ekonominių ir socialinių operatorių vaidmuo.

1.4 Gerą termino „branduolys“ (angl. „cluster“) apibrėžimą pateikia Harvardo verslo mokyklos profesorius Michael Porter savo knygoje „Konkurencinis valstybių privalumas“: „geografiškai artima grupė tarpusavyje susijusių bendrovių ir asocijuotų institucijų (universitetų, valstybės institucijų ar prekybos asociacijų), kurias sieja konkurencija ir bendradarbiavimas“.

2. Globalizacijos poveikis ir neišvengiama pramonės kaita

2.1 Visoje Europoje pripažįstama, kad pramonės kaita yra neišvengiamas globalizacijos ir ilgalaikių pasaulio ekonomikos pokyčių rezultatas; šiems pokyčiams būdingi spartūs, toli siekiantys procesai rinkose ir žmonių elgsenoje, augantis techninis sudėtingumas ir didelis vartotojų dalyvavimas prekių ir produktų kūrimo bei gamybos ir paslaugų teikimo procese.

2.2 Globalizacija yra pasaulinės konkurencijos darbo rinkoje ir produktyvumo srityje varomoji jėga. Tarptautinės kompanijos perorientuoja savo investicijas į šalis, kurios leidžia pasiūlyti mažus darbo jėgos kaštus, tiesioginį patekimą į rinką ir technologinius išūkius.

2.3 Auganti konkurencija, senstantys gyventojai ir nauji vartotojų reikalavimai bei standartai formuoja aplinką, kurioje egzistuoja ir toliau egzistuos didelė įtampa ir problemos.

2.4 Europos Sąjunga privalo ryžtingai reaguoti į šias įtampas ir problemas, pasitelkdama priemones, kurios leistų iš anksto pasirengti deindustrializacijai Europoje, t.y. imtis veiksmų siekiant užtikrinti, kad vienu metu nesusidarytų tokios problemos:

- firmų perkėlimas kitur⁽¹⁾;
- užimtumo ir gamybos sumažėjimas; ir
- prekybos balanso pablogėjimas.

Kol kas šie trys dalykai nevyksta tuo pačiu metu, tačiau yra aišku, kad užimtumo ir prekybos balanso situacija iš tiesų blogėja.

2.5 ES sugebės parengti tinkamą atsakymą į šiuos iššūkius tik jeigu pramonės politika bus peržiūreta taip, kad ji būtų aktyvesnė ir užtikrintų visapusišką, sisteminių skaidrumą, atsižvelgiant į konkrečias pasekmes, kurių turės bet koks sprendimas, įtakojantis Europos pramonės kaštų ir efektyvumo struktūras – tiek kalbant apie horizontaliuosius aspektus, tiek apie konkrečius pramonės sektorius, tokius kaip plieno ir tekstilės pramonė, kartu įvertinant ir plėtros poveikį.

3. Regioninė plėtra kaip globalizacijos reguliavimo veiksnys: branduoliai

3.1 Mūsų laikų paradoksas yra tas, kad nelygybė išlieka nepaisant to, kad mokslinė ir techninė pažanga leidžia patenkinti visų poreikius, ir egzistuoja rimtas pavojus, kad „naujoji globalinė ekonomika“ gali padidinti šią asimetriją, atsižvelgiant į tai, kad ši ekonomika yra pagrįsta nereguliuojama konkurencija.

Būtent dėl to regioninė plėtra turi būti vertinama kaip gyvybiškai svarbus instrumentas reguliuoti pačią globalizaciją, skirti daugiau dėmesio žmonių poreikiams, nepaisant jų gyvenamosios vietos, ir suteikti jiems lengvesnę prieigą į prekes, paslaugas ir įvairias galimybes.

3.2 Plėtros procesas turi pasiekti žmones, kad ir kur jie būtų; negalima lengvabūdiškai daryti prielaidos, kad mobilumas, kuriuo asmeninės gerovės gerinimui gali naudotis dalis visuomenės, yra prieinamas visiems; taip nederėtų manyti jau vien dėl to, kad tie, kuriems labiausiai trūksta lėšų, turi mažiausiai galimybių mobilumui.

Regionai privalo nustatyti savo siekius, susijusius su pramonės kaita ir pertvarkymu, aiškiai įvardinti būtinas investicijas ir apibrėžti būtina valstybinio ir privataus sektoriaus bendradarbiavimą, taip pat akcentuoti švietimo ir profesinio rengimo infrastruktūros poreikius.

3.3 EESRK mano, kad regioninių „branduolių“ kūrimas yra efektyviausias būdas privilioti firmas ir pasiekti, kad jos pasiliktų; tai yra vienas svarbiausių regioninio konkurencingumo komponentų ir tuo pačiu ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos varomoji jėga bei priemonė išvengti neigiamų ekonominių, socialinių ir teritorinių pasekmių, kurias gali sukelti pramonės kaita ir pertvarkymai.

⁽¹⁾ 2004 m rugsėjo mėn. EESRK priims iniciatyvinę nuomonę „Kompanijų veiklos perkėlimo apimtys ir pasekmės“ (CCMI/014).

Tikėtina, kad toliau nurodyti veiksniai prisideda prie to, kad „branduolių“ sistema sudarytų tinkamas sąlygas firmos pasilikti ir leistų išsaugoti kvalifikuotus specialistus regione:

- intensyvesnis ir geresnis firmų bendradarbiavimas;
- technologinių įgūdžių gerinimo galimybės, kurių suteikia tyrimų ir plėtros institucijų, susijusių su „branduolių“ procesu (pvz., automobilių pramonės „branduolys“), buvimas regione;
- kontaktų su klientais, subrangovais ir tiekėjais stiprinimas, kuris skatina užmegzti ir plėtoti glaudesnius ryšius tarp socialinių-ekonominių operatorių, ypač tarp įvairių regionų;
- firmų dalyvavimas transnacionaliniuose tinkluose, kurie suteikia galimybes patekti į naujas rinkas; ir
- darbuotojų mobilumo „branduolyje“ plėtotė.

3.4 Kadangi dabartinio ekonominio klimato sąlygomis firmos konkuruoja pasauliniu mastu, jos linksta link „branduolių“, susijusių su tokių firmų veiklos sfera, kadangi tuo būdu jos gali įgyti konkurencinį pranašumą. Šis pranašumas sietinas su tokiais bendraisiais veiksniais: regiono dirbančiųjų kvalifikacija ir įgūdžiai, administravimo kokybė, teritorinė infrastruktūra, vietos bei regioninės inovacijos ir apskritai regiono gyvenimo kokybė (tam, pavyzdžiui, gali prireikti valstybės intervencijos siekiant sutvarkyti apleistas pramonės zonas). Regioniniai „branduoliai“ gali būti pagrindinis veiksnys stiprinant ekonominę, socialinę ir teritorinę sanglaudą ir suteikiant motyvaciją firmoms persikelti į besivystančius regionus, su ta sąlyga, kad ES ir vietinės vyriausybės įgyvendins ir finansuos atitinkamas programas, siekdamos suteikti paramą technologinių firmų kūrimui, remti plėtrą, inovacijas bei profesinį rengimą ir skatinti firmų, universitetų, vietos valdžios organų, socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės partnerystę.

3.5 Metropolinės zonos, – kaip kultūros ir įvairios veiklos centrai, kuriuose valstybiniai ir privatūs operatoriai bendradarbiauja siekdami rasti sprendimus, susijusius su pokyčiais ir modernia raida, – gali vaidinti itin svarbų vaidmenį sėkmingai kuriant „branduolius“, kadangi šios zonos „žengia priekyje technologinės kaitos proceso, kuris daro įtaką transporto, statybų ir komunalinių paslaugų, informacijos, infrastruktūros valdymo ir kitoms sferoms. Tokia technologinė kaita lemia pramonės pertvarkymus ir darbo jėgos veiklos bei didesnės pridėtinės vertės paslaugų perkėlimą. Ekonominė specializacija turi ir erdvinę išraišką: „branduoliai“ arba įmonių grupės, veikiančios viename tinkle su tyrimų ir inovacijų centrais ir universitetais“ (!).

Pagrindiniai metropolinėms zonoms kylantys iššūkiai taip pat yra susiję su socialinės sanglaudos problemomis, tokiomis kaip atskirtis ir skurdas, kurių sprendimui aiškiai reikalinga svarbiausių Europos metropolinių zonų harmoninga ir subalansuota plėtra, įskaitant ryšius su kaimyninėmis teritorijomis. Nepaisant to, dėl nuoseklių duomenų trūkumo sudėtinga rasti tinkamus sprendimus.

(!) EESRK nuomonė „Europos metropolinės zonos: socialinė ir ekonominė reikšmė Europos ateičiai“ (CESE ECO /120)

4. Pramonės kaitos ir pertvarkymo poveikis

Pramonės kaitos procesas sukelia įvairaus lygio atgarsius, taip pat iššūkius sektorių ir regioniniu lygiu.

4.1 Socialiniai aspektai

Visi ekonominiai operatoriai pripažįsta, kad pertvarkymas ir konsolidavimas yra būtinos sąlygos, kad verslo įmonės išliktų ir gerintų savo konkurencingumą.

Pertvarkymas tampa socialinė problema, kai regione nėra nei tinkamų užimtumo alternatyvų, nei galimybių mobilumui plėtoti.

Be to, firmos privalo veikti išties socialiai atsakingai ir į savo pertvarkymo veiklos planavimą kuo anksčiau įtraukti darbuotojus atstovaujančias struktūras ir vietas bei regioninės valdžios organus.

Pramonės konkurencingumo turi būti siekiama per socialinį dialogą.

4.2 Iššūkiai, su kuriais susiduria įmonės

Pagrindinis įmonėms tenkantis iššūkis yra būtinybė tinkamai reaguoti į pasikeitimus, atsižvelgiant į poreikį gerinti konkurencingumą sudėtingoje aplinkoje ir į konkrečią socialinę bei institucinę situaciją.

Negalima ignoruoti didelių bendrovių inicijuojamos pramonės kaitos poveikio subrangovinėms MVĮ. Būtinai bendradarbiavimo tinklas, kuris leistų MVĮ atlikti reikiamas korektūras.

4.3 Poveikis į ES stojančioms šalims, ypač poveikis užimtumui

Būtina parengti konkrečias paramos plėtrai ir užimtumui strategijas siekiant užtikrinti, kad pokyčių valdymas ir pramonės pertvarkymas naujosios šalyse narėse būtų vertinamas kaip puiki galimybė tinkamai administruoti ekonominį augimą, gerinti gyvenimo kokybę ir užtikrinti aplinkos apsaugą.

Tiesioginės užsienio investicijos (TUI) į naujas šalis nars daugiausiai ateina iš ES šalių (1998 m. – per 60 proc.) ir dažniausiai yra nukreipiamos į Čekiją, Vengriją ir Lenkiją – 2001 m. pabaigoje šioms šalims teko apie 75 proc. investicijų į tuometines būsimas šalis nars. Košicės (Slovakijos Respublika) atvejis yra sėkmės plieno sektoriuje pavyzdys, kai TUI suteikė galimybę modernizuoti vietos gamyklas neprarandant darbo vietų, per susitarimus su vietos valdžios organais, darbo jėgos mobilumą, skatinamąsias priemones, inovacijas ir konkurenciją. Tarptautinių strategijų poveikis užimtumui priklauso nuo atitinkamų investicijų tipo.

POVEIKIS UŽIMTUMUI: TRYS GALIMI SCENARIJAI

Daugianacionalinė strategija	Poveikis užimtumui	
	TUI kilmės šalis	TUI šalis gavėja
(1) Tinklo plėtra: vietiniai ir sunkiai eksportuoti produktai ir paslaugos – energetika – transportas – bankai – prekyba – maisto pramonė – turizmas	Mažas ar neegzistuojantis trumpalaikėje perspektyvoje. Vidutinėje- ilgalaikėje perspektyvoje: vietinio biuro funkcijų pertvarkymas.	Daugiau ar mažiau pastebimas, atsižvelgiant į egzistuojančios veiklos pirkimą (su produktyvumo augimu, ar be jo) ar kuria nuo nulio.
(2) Horizontalių pajėgumų plėtra: reeksportuojami produktai ar paslaugos – automobiliai – chemikalai – geležis ir plienas	Iškart juntamas netiesioginis poveikis (nesukuriama naujų pajėgumų) ir galimas substitucinis poveikis vidutiniu laikotarpiu, pvz.: „Seat“/„Škoda“	Dideli pertvarkymai anksesnės veiklos atnaujinimo atveju. Darbo vietų kūrimas „plyno lauko“ įmonių atveju.
(3) Veiklos perkėlimas siekiant mažinti kaštus: itin gerai reeksportuojami produktai ar paslaugos – tekstilė – liejyklos – automobilių dalys – didelės apimties elektronika – kompiuterinės paslaugos su maža ar vidutine pridėtine verte	Didelis trumpalaikis ar vidutinio laikotarpio poveikis.	Dideli pertvarkymai anksesnės veiklos atnaujinimo atveju. Darbo vietų kūrimas „plyno lauko“ įmonių atveju. Rizika, susijusi su vidutinio- ilgalaikio laikotarpio perspektyva: gamybos perkėlimas.

(šaltinis: „Alpha“ grupės analizuoti tyrimai)

- (1) ir (2): Šie scenarijai apima horizontalią investicijų strategiją, kurią taiko tarptautinės kompanijos. Pirmajame scenarijuje tarptautinės kompanijos visų pirma siekia patekti į naujas rinkas ir išplėsti savo paslaugų tinklą, įskaitant bankų paslaugas ir transporto bei energetikos tinklą. Antrajame tarptautinės kompanijos mėgina išplėsti gamybos pajėgumus paslaugoms ar produktams, kuriuos lengva reeksportuoti.
- (3): Šis scenarijus apima vertikalią delokalizacijos strategiją, kuri turi didesnę poveikį užimtumui. Šis scenarijus apima firmas, kurių veiklai iš esmės reikia daug darbo jėgos (pvz., tekstilės ir automobilių elektronikos pramonė).

4.4 Regioninis ir vietinis poveikis

4.4.1 Pramonės pertvarkymo atveju arba kai firma perkeliama kitur, būtina įvertinti turimą infrastruktūrą, įrangą ir žmogiškuosius išteklius ir imtis priemonių į teritoriją pritraukti naujas įmones. Kai kuriais atvejais, kai firma palieka regioną, būtina išvalyti dirbą ir podirvį, kad teritoriją būtų galima panaudoti kitoms reikmėms.

Valstybines lėšas gaunantys investuotojai privalo prisiimti daugiau atsakomybės vietose, ir tai turi būti stebima.

Būtinis bendradarbiavimo sutartys tarp visų šalių siekiant įkvėpti naujos gyvybės regionams, kuriuos itin neigiamai paveikė pramonės kaita.

4.5 Poveikis žmogiškiesiems ištekliams

Visos šalys privalo išsipareigoti, kad jos sieks mažiau kvalifikuotiems darbuotojams suteikti profesinio mokymo galimybių. Tai yra viena iš būtinų sąlygų norint užtikrinti, kad vietos verslas išliks gyvybingas.

Darbuotojų kvalifikacijos administravimo srityje firmos privalo apsvarstyti galimybę sudaryti atitinkamas sutartis ir su darbdaviais parengti bendras pozicijas dėl reikalavimų, susijusių su mokymu, įgūdžiais ir kvalifikacija.

4.6 Poveikis Europos socialiniam modeliui

Norint išsaugoti Europos socialinį modelį, gyvybiškai būtina siekti didesnės ekonominės, socialinės, aplinkos ir teritorinės sanglaudos.

Pramonės kaita Europos socialinio modelio rėmuose bus sėkminga, jeigu iš jos naudos turės visos su tuo susijusios pusės.

4.7 Pramonė ir paslaugų sektorių sąveikos aspektai

Nuo XX a. aštuntojo dešimtmečio ekonominis augimas pasižymėjo tuo, kad paslaugų sektorius ėmė dominuoti prieš gamybos pramonės sektorių. Nepaisant to, gyvybiškai svarbu, kad egzistuotų tam tikra tarpusavio priklausomybė ir sąveika tarp šių dviejų sektorių siekianti didinti produktyvumą, plėtoti inovacijas ir gerinti produktų ir paslaugų kokybę. Kalbant apie pramonės pertvarkymą ir kaitą, ši sąveika yra lemiamą, kadangi firmos, kurios pramonės įmonėms teikia paslaugas (tokias kaip tyrimai ir plėtra), paprastai seka paskui šias įmones, jeigu pastarosios nusprendžia savo veiklą perkelti kitur.

5.

būtinybė pasirengti spręsti užimtumo problemas, susijusias su galimu pertvarkymu, ir laiku spręsti tokias problemas;

Verslo socialinė atsakomybė ir ekonominė bei socialinė sanglauda **5.1**

EESRK nuomonėje „Pramonės kaita: dabartinė situacija ir perspektyvos - Bendrasis požiūris“⁽¹⁾ teigiama, kad Europa turėtų įdiegti „naują paradigmą, kuri skatintų“ pramonės kaitą su žmogišku veidu „ir būtų pagrįsta konkurencingumu, subalansuota plėtra ir socialine bei teritorine sanglauda“. Lisabonos strategijos tikslai yra fonas šiam pareiškimui; atitinkamai Europos Sąjunga specialiai apeliuoja į firmų socialinės atsakomybės jausmą, atkreipdama dėmesį į tokius dalykus kaip profesinio rengimo reikalavimai, geriausia praktika, darbo organizavimas, lygios galimybės, socialinė darna ir subalansuota plėtra. 5.2

Apskritai pripažįstama, kad etiniu požiūriu pagrįsta verslo socialinė atsakomybė gali būti taikoma dviejose pagrindinėse sferose: darbo sąlygos bei užimtumas; ir

— gyvenimo sąlygos teritorijoje, kurioje veikia verslo įmonė, t.y. verslo dalyvavimas plėtojant vietos ekonomiką ir vietos bendruomenėje skatinant priimtinas nuostatas aplinkos požiūriu.

— Firmos paprastai raginamos atitinkamai veiklai pasitelkti socialinius partnerius, vietos valdžios organus, vartotojus ir tiekėjus jų atsakomybės sferoje.

5.3

Toks verslo socialinės atsakomybės skatinimas (ryšium su aukščiau minėtais aspektais) gali būti tinkama priemonė siekiant ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos, jeigu yra pasitelkiamas aktyvus, preventyvinis požiūris į pokyčių ir pertvarkymų valdymą; tai būtų naudinga visoms suinteresuotoms šalims. 6.

„Gera praktika“ pertvarkymo srityje (socialinės ir vietos atsakomybės požiūriu) **6.1**

Europos socialinis fondas skatina ir remia „gerą praktiką“ pramonės kaitos valdymo srityje. Dubline įsikūrusio Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondo Europos pokyčių monitoringo centras (EMCC) reguliariai apžvelgia tokią gerą praktiką, siekdamas skatinti vietos ir regioninio verslo socialinę atsakomybę. Be to, pirmasis Komisijos inicijuotų konsultacijų etapas, pavadintas „Pokyčių numatymas ir valdymas: dinaminis požiūris į socialinius verslo pertvarkymo aspektus“, taip pat leidžia aiškiai nustatyti įvairius su tuo susijusios geros praktikos pavyzdžius. Apskritai ši praktika apima tokius dalykus:

— poreikis analizuoti tiesioginį ir netiesioginį poveikį atitinkamam regionui;

— toje srityje veikiančių operatorių (firmos, profesinės sąjungos, regionų ir vietos valdžios organai, asociacijos, pilietinė visuomenė ir t.t.) veiksmams ir tokių operatorių mobilizavimas;

— kolektyvinių derybų skatinimas ir reikalavimas plėtoti socialinį dialogą tarp firmų, darbuotojų atstovų ir vietos regioninių valdžios organų – tai yra gyvybiškai svarbu ieškant alternatyvų firmų strateginiams sprendimams, susijusiems su veiklos perkėlimu kitur;

— su pokyčiais siejamos socialinės paramos priemonės (darbuotojų perkvalifikavimas, mokymas, kvalifikacijos kėlimas, profesinis orientavimas ir pastangos atnaujinti užimtumo bazes; pramonės struktūros plėtotė; darbuotojų verslo inicijavimas ir t.t.);

— firmų išpareigojimas palaikyti verslo ryšius su darbuotojais, kurie buvo priversti išeiti iš darbo dėl dalies užduočių perdavimo išoriniams subjektams (angl. „outsourcing“) ir kurie dabar teikia paslaugas kaip subrangovai;

— naujoviški sprendimai verslumui skatinti; ir

— savalaikis informacijos apie vietoje veikiančių tarptautinių kompanijų pertvarkymo planus pateikimas visam tinklui subrangovinių MVL, valstybinių tarnybų ir įstaigų, universitetų ir verslo asociacijų; tai yra sudėtingiau atlikti, kai tarptautinių kompanijų sprendimų priėmimo centrai yra ne regione, ne šalyje ar net ne Europoje.

— 6.2

Derybos ir socialinis dialogas yra lemiamas veiksnys, jeigu pertvarkymus norima atlikti socialiai atsakingu būdu; todėl labai svarbu, kad tiek firmos, tiek profesinės sąjungos būtų pozityviai nusiteikę ieškoti sėkmingų pertvarkymo būdų, kurie tiktų pačioms firmoms, darbuotojams ir vietos bendruomenėms. Komisija paskatino tokią gerą praktiką savo direktyvose 98/59/EK, 2001/23/EK, 94/45/EK ir 2002/12/EK, kuriose išdėstytos tam tikros gairės ir reikalavimai. Atkreiptinas dėmesys į 2002 m. Europos lygio iniciatyvą, kurioje pasisakoma už „socialiai atsakingus“ pertvarkymus; tuo pagrindu 2003 m. birželio mėn. buvo parengtos atitinkamos gairės. Būtina išnagrinėti visus galimus sprendimus, kurie leistų išvengti darbuotojų atleidimo.

(1) OL C 10, 2004 1 14, psl. 105 ir toliau.

6.3 Egzistuoja daug teigiamų geros praktikos pavyzdžių šioje srityje, susijusių su Europos firmomis, kurios priiima socialinę atsakomybę, įgyvendindamos pramonės kaitą ir pertvarkymo strategijas. Vienas iš daugelio tokių pavyzdžių yra „Arcelor“ plieno grupė, kuri buvo sudaryta susijungus „Arbed“ ir „Aceralia e Usinor“ kompanijoms; atsižvelgiant į perviršinius struktūrinius pajėgumus plieno plokščių gamybos srityje ir siekiant gerinti sinergiją, buvo nuspręsta palaipsniui uždaryti Lježo plieno liejyklą ir sumažinti gamybą Bremene bei Eizenhiutenstade. Įvertindama su tokiomis priemonėmis susijusius darbo vietų praradimus, „Arcelor“ išipareigojo padėti visiems atitinkamiems darbuotojams, atgaivinti visas kompanijos veiklos paveiktas teritorijas ir prisidėti prie vietos ekonominės struktūros reindustrializacijos su visų suinteresuotų šalių pagalba.

Antra vertus, automobilių pramonės Mezodžiorne (Italija) pertvarkymo proceso atveju galima matyti kas nutinka, kai tokia praktika nėra taikoma – kompanija planavo perkelti dalį savo subrangovinio verslo į užsienį, nenumatydama ir neorganizuodama jokių tinkamų paramos priemonių ar sprendimų tokiu būdu sudariusioms problemoms spręsti.

6.4 Valdžios institucijos turėtų paremti pramonės kaitą, kuri firmoms yra reikalinga, kad jos išliktų konkurencingos; tokia parama turėtų apimti darbuotojų švietimo ir mokymo finansavimą. Atsižvelgiant į tai, būtina imtis priemonių, kurios padėtų skatinti naujų technologijų diegimą. Be to, būtina didinti verslo socialinę atsakomybę ir gerinti socialinę aplinką kuriant daugiau bei geresnių darbo vietų ir užtikrinant aplinkos balansą regionuose, kur toks verslas yra įsikūręs.

7. Pramonės kaita ir ekonominė, socialinė ir teritorinė sanglauda kaip subalansuotos plėtros instrumentai

7.1 Subalansuota plėtra yra pagrindinis ES tikslas. Svarbiausių ES rengiamų transeuropinių projektų, tokių kaip transporto tinklai ir kitos infrastruktūros, nepakanka norint skatinti subalansuotą plėtrą ir apskritai paskatinti plėtrą nepalankiausių sąlygų regionuose. Išliekantys netolygumai tarp šalių ir regionų gamybos, produktyvumo ir užimtumo srityje kyla iš problemų tokiose pagrindinėse konkurencingumo srityse kaip žmogiškasis ir fizinis kapitalas, aplinkos aspektai, pasirengimas inovacijoms ir regioninis valdymas.

7.2 Pramonės kaitos sukurtos galimybės – dėl jos poveikio (per socialinės sanglaudos instrumentus bei politikas ir Bendrijos struktūrines politikas) ekonominei struktūrai, socialiniams ir moksliniams klausimams, pilietinės visuomenės ir vietos valdžios dalyvavimui – gali labai padėti subalansuotos plėtros procesui. Iš tiesų, įgyvendinant pokyčius būtina, kad tarpusavyje bendradarbiaujantys verslininkai, socialiniai partneriai, pilietinė visuomenė įneštų tam tikras korektūras ir pasitelktų tyrimus, inovacijas ir naują požiūrį. Šiuo atveju siektinas tikslas – padėti regionams išlaikyti ir gerinti savo ekonominių ir socialinių struktūrų balansą.

8. Pasiūlymai dėl reformos, išdėstyti Trečiojoje ekonominės ir socialinės sanglaudos ataskaitoje

8.1 Komisija siūlo naują ES ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos politikos modelį, pagrįstą trimis prioritetais:

Konvergencija

Tikslas – skatinti augimą šalyse narėse ir mažiau išsivysčiusiuose regionuose.

Regioninis konkurencingumas ir užimtumas: kaitos numatymas ir skatinimas

Šiam prioritetui EESRK pritaria atsižvelgdamas į šios nuomonės temą, kadangi šis prioritetas susieja pramonės kaitą ir sanglaudos politiką per nacionalines bei regionines programas, kurios yra specialiai skirtos užtikrinti konkretų poveikį, prevenciją, išankstinį numatymą ir prisitaikymą prie ekonominės plėtros. Visa tai yra glaudžiai susiję su Europos užimtumo, darbo kokybės bei produktyvumo skatinimo strategijos politiniais prioritetais ir su socialinės darnos aspektais.

Europos regioninis bendradarbiavimas

Tikslas – skatinti sklandų, subalansuotą harmonizavimo visoje Europos Sąjungoje procesą, pasitelkiant priemones, kurios skatina bendradarbiavimą per sienas ir bendradarbiavimą tarp šalių.

9. Komentarai dėl Trečiajame pranešime apie sanglaudą pateiktų pasiūlymų, susijusių su pramonės kaita ir pertvarkymu

9.1 EESRK džiaugiasi, kad vasario 17 d. pasirodžiusiame Trečiajame pranešime apie ekonominę ir socialinę sanglaudą išsamiai ir objektyviai pažvelgta į pramonės ir apskritai ekonominės kaitos klausimus.

9.2 Komitetas visiškai remia principus, kurie pagrindžia Trečiojo pranešimo apie sanglaudą strategijas, ir pritaria sąsajai tarp Lisabonos strategijos ir būsimos regioninės politikos, kuri šiame dokumente pateikiama ryšium su programomis, orientuotomis į žinias, ir su nacionalinėmis bei regioninėmis programomis, kuriomis siekiama paspartinti ekonominę neturtiniausių regionų plėtrą. Nepaisant to, Komitetas mano, kad šių priemonių nepakanka, ir norėtų pareikšti susirūpinimą dėl tokių dalykų:

— trūksta sanglaudos priemonių įgyvendinimo kiekybinių tikslų (šalių narių ar regioniniu lygiu); tai rodo, kad iš pat pradžių yra per daug supaprastinami reikalavimai, keliami šių tikslui įgyvendinimui;

- nėra garantijų, kad busimos 2007-2013 programos įgyvendinimo laikotarpiu bus užtikrinta didesnė sanglauda tarp regionų, o ne tik tarp šalių narių, kaip buvo ankstesnių 1994-1999 ir 2000-2006 programų atveju; jeigu situacija nepasikeis, bus galima tvirtinti, kad politikos įgyvendinimo kokybė yra bloga ir kad ES nesugeba įgyvendinti ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos politiką siekiant padėti mažiau išsivysčiusiems regionams;
- nėra suplanuotas konkretus monitoringo procesas, kuris leistų užtikrinti, kad mažiau išsivysčiusių regionų plėtrai bus numatyti finansiniai išteklių – būtina įvertinti tai, kad, kaip ir praityje, palankių sąlygų regionai gali geriau pasinaudoti atitinkamomis galimybėmis nei mažiau palankių sąlygų regionai, kadangi pirmieji turi geresnę gamybos infrastruktūrą ir paslaugų pasiūlą;
- nepateikiami pasiūlymai dėl priemonių skatinti verslą, kad šis vykdytų socialiai atsakingą politiką, kuri turėtų teigiamą poveikį ekonominei, socialinei ir teritorinei sanglaudai;
- nepasiūlytas joks efektyvus metodas koordinuoti sanglaudos politikos rezultatus, numatant sankcijas šalims narėms, kurios nepasiekia sanglaudos politikos tikslų;
- pramonė kaita nebuvo pripažinta kaip veiksnys, galintis sukelti ir padidinti regioninį disbalansą dėl galimų firmų planų savo veiklą perkelti kitur – o dėl to gali kilti didelių problemų įvairiais lygiais; tiesą sakant, gali nukentėti stipri regionų sanglaudos politika, atitinkamai išskiltų pavojus tokių regionų sugebėjimams atsigaivinti vidutinėje ir ilgalaikėje perspektyvoje; atskaitoje nepateikiami jokie konkretūs pasiūlymai, kaip tokiai situacijai būtų galima užkirsti kelią.

10. Išvados ir rekomendacijos

10.1 EESRK mano, kad Komisijos pasiūlymai dėl sanglaudos politikos reformos yra nepakankami ir kad nėra pilnai suvokiamos galimybės tinkamai įgyvendinti pasikeitimus; tokie pasikeitimai ne tik yra neišvengiami – tai yra esminis elementas siekiant skatinti dinamišką ekonomiką ir užsitikrinti stiprų subalansuotos plėtros įgyvendinimo svertą. Aukščiau minėti trūkumai susidarė dėl to, kad nebuvo imtasi pakankamai veiksmų siekiant gauti maksimalią naudą iš susidariusios situacijos ir suderinti tris elementus: Lisabonos strategijos sukurtas galimybės, jos teigiamą požiūrį į pasikeitimus, konkurencingumą ir sanglaudą; Socialinės politikos darbotvarkę, kurios pagrindinis tikslas – identifikuoti pasikeitimus ir iš anksto pasiruošti pasikeitimų valdymui; ir Europos užimtumo strategiją, ypač jos dėmesį prisitaikymui.

10.2 EESRK manymu, būtina subalansuoti ekonominius bei socialinius aspektus, o įgyvendinant pramonės kaitą siekti dviejų tikslų: a) užtikrinti ir skatinti visapusiškus socialinius tikslus (mokymas, užimtumas, galimybės ir socialinė apsauga); ir b) užtikrinti verslo išlikimą pasitelkiant konkrečias paramos politikas, – kurios garantuotų pertvarkymus ir konsolidaciją, kaip tokio verslo išlikimo sąlygą, – ir išaugusių konkurencingumą; įgyvendinant tokias politikas būtina imtis integruotų, vieną kitas papildančių veiksmų, kuriuose dalyvautų pagrindiniai operatoriai, t.y. valstybė (nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygiu) ir suinteresuoti verslo subjektai.

10.3 EESRK mano, kad ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos politikos sėkmei užtikrinti gyvybiškai svarbi geresnė koordinacija įgyvendinant dabartines ES plėtros politikas, tuo tikslu pasitelkiant tokias priemones: egzistuojančios direktyvos, skirtos darbuotojų vietai firmų veikloje; socialinis dialogas, apimantis visus pramonės sektorius; reguliaros EESRK Pramonės kaitos konsultacinės komisijos konsultacijos; Europos kaitos monitoringo centras (EMCC); struktūrinių fondų panaudojimas; konkurencijos politika ir veiksmai skatinant verslo socialinės atsakomybės diegimą. Šia prasme būtina, kad visos suinteresuotos šalys būtų pasirengusios kompromisui ir pasiryžusios atitinkamų priemonių įgyvendinimui.

10.4 EESRK nuomone, būtina parengti atitinkamus principus situacijoms, kai pertvarkymai neišvengiami; šie principai suteiktų pagrindą ir paramą gerai praktikai ir numatytų reikalavimą didinti firmų konkurencingumą ir kitus reikalavimus, susijusius su ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos įtvirtinimu.

10.5 EESRK mano, kad, lyginant su JAV, Europos konkurencingumas blogėja dėl to, kad šalys narės nėra įpareigosos laikytis ES bazinių strategijų ir instrumentų (tokių kaip Lisabonos strategija, struktūrinės reformos ir subalansuota plėtra) įgyvendinimo terminų.

Jeigu ši tendencija nesikeis ir toliau, tai Europos Sąjungai iškilis pavojus pasaulio galingųjų sąrašą iš antros vietos nukristi į trečią vietą (Japonija, Kinija ir Indija jau laukia savo eilės); šito būtina išvengti. Todėl EESRK mano, kad Komisija turi įvesti griežtesnius reikalavimus ir imtis aktyvesnio vaidmens koordinuojant ir prižiūrint efektyvų aukščiau nurodytų strategijų įgyvendinimą. Vienas pagrindinių koordinavimo priemonių galėtų būti komisaro, atsakingo už pramonės kaitos ir veiklos perkėlimo monitoringą, paskyrimas; tai leistų geriau susieti pramonės politiką ir aplinkos apsaugą.

Šioje iniciatyvinėje nuomonėje EESRK rekomenduoja:

- a) Būtina peržiūrėti strateginę sanglaudos viziją atsižvelgiant į dabartinius ES tenkančius iššūkius ir sukurti naują, stipresnę sanglaudos koncepciją, kuri neapsiribotų finansiniais Struktūrinių ir sanglaudos fondų aspektais ir atsižvelgtų į tokius tikslus:
 - stiprinti Europos ekonominę sanglaudą;
 - Europoje skatinti „bendrijos dvasią“; ir
 - plėtoti solidarumą tarp ES šalių ir regionų.
- b) Būtina pakeisti nuostatą, kad vienam gyventojui tenkantis BVP yra absoliutus kriterijus nustatant regiono tinkamumą, kadangi toks požiūris lemia ne visada teisingus sprendimus įgyvendinant struktūrines politikas. Gerai žinoma, kad santykinė gerovė atspindi ne tik tokioje šaltoje statistikoje kaip vienam gyventojui tenkantis BVP. Darbuotojų kvalifikacijos lygis, infrastruktūros trūkumai, atstumas nuo Europos ekonominės ir demografinės struktūros centrų – būtent šie veiksniai yra taikytini nustatant regiono tinkamumą.

- c) Būtina įdiegti naują regionų vertinimo kriterijų formą, kad būtų galima parengti naują Europos sanglaudos poreikių žemėlapi.
- d) Kalbant apie teritorinę sanglaudą, būtina pakeisti Bendrijos teritorijos administravimo principus, kad būtų sudarytos sąlygos daugiacentriškai, harmoningai ir subalansuotai plėtrai. Tokio erdvinio planavimo atveju turėtų būti atsižvelgiama į tarpregioninę geografinę ir ekonominę sanglaudą, į Europos teritorinės plėtros modelio kūrimą pasitelkiant vietas, regionines, nacionalines ir Europos institucijas; tai suteiktų pagrindą rengti naujas ekonomines strategijas (investicijų, tyrimų bei plėtros ir socialinės (užimtumo) strategijos).
- e) Būtinai operatyvesnis požiūris į ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos struktūrinių politikų formulavimą, siekiant iš anksto pasirengti ekonominiams pokyčiams apskritai ir pramonės kaitai konkrečiai. Dabartiniai finansinių išteklių limitai (1,2 proc.), kurie buvo dar sumažinti 2007-2013 m. finansinėje perspektyvoje, yra per maži norint patenkinti poreikius; tai varžo veiksmų apimtį, todėl užkertamas kelias greičiau siekti sanglaudos tikslų.
- f) Būtina sutelkti dėmesį į žmogiškuosius išteklius, atitinkamas lėšas skiriamas profesinio rengimo kursams mokyklose bei koledžuose ir pačiam profesiniam rengimui, tačiau kartu išlaikant lankstumą, kad būtų galima reaguoti ir į įvairias šalių narių ir regionų problemas.
- g) Speciali parama turi būti teikiama regionams, kuriuose pramonės gamybos struktūros patiria dramatiškus pertvarkymus, ypač išskiriant tuos sektorius ir regionus, kuriuose egzistuoja didelis pavojus prarasti konkurencingumą; būtina pateikti konkrečius pasiūlymus dėl paramos, atsižvelgiant į konkrečias kiekvieno sektoriaus ypatybes. Ypatingą dėmesį būtina skirti poveikiui, kurį pramonės pertvarkymas turės naujosioms šalims narėms.
- h) Atsižvelgiant į tai būtina įdiegti „palankiausio regiono statuso principą“, kad būtų galima teikti konkrečią finansinę pagalbą skatinant regiono transformaciją. Šiuo atveju itin svarbų vaidmenį vaidina socialinis dialogas, apimantis visas suinteresuotas pusės vietose (firmas, universitetus, tyrimų centrus, vietas valdžios organus, asociacijas, profesines sąjungas ir t.t.). Tuo būdu būtų galima suteikti naujų galimybių ekonominei regiono struktūrai, sukuriant naujas ekonominės veiklos alternatyvas.
- i) Būtina skatinti regioninių „branduolių“ plėtrą vystant informacijos ir komunikacinių technologijų sektorius, kūrybines ekonomines veiklas ir pramonės šakas su stipria technologine baze, kad jos padėtų gerinti regionų potencialą ir turimos kvalifikacijos lygį, skatinant regionų gebėjimą pritraukti firmas ir imtis veiksmų, kad jos pasiliktų regione. Tai padėtų užtikrinti, kad pramonė kaita ir pertvarkymas įgalins didinti regioninį konkurencingumą, stiprinti ekonominę, socialinę ir teritorinę sanglaudą ir gerinti užimtumą. Gyvybiškai svarbu, kad būtų vykdomi regioniniai tyrimai ir kad kartu su nacionalinėmis ir regioninėmis valdžios institucijomis būtų imamasi veiksmų planuojant, kaip visapusiškai pasinaudoti regiono potencialu „branduolių“ kūrimui.
- j) Regionų pramonės modernizavimo politikų rengimo procese būtina atsižvelgti į ankstesnę teigiamą patirtį įgyvendinant tokias sektorių programas (pvz., „Rechar“, „Resider“ ir „Retext“), siekiant pilnai panaudoti regionų plėtros potencialą.
- k) Komisija privalo ir toliau modernizuoti bei atnaujinti pramonės politiką, siekdama pritaikyti savo taisykles prie naujo pasaulinio konteksto. Šia prasme EESRK pritaria 2004 m. balandžio 20 d. pasiūlymui peržiūrėti pramonės politiką.⁽¹⁾ Ypač svarbu užtikrinti, kad pramonės politika būtų koordinuojama su kitomis Bendrijomis politikomis, ypač aplinkos srityje.
- l) Europa privalo griežtai laikytis ir įgyvendinti TDO taisykles; jeigu nebus nieko daroma siekiant sustabdyti „socialinį ir mokestinį dempingą“ kitose srityse, kuriose rinkos taisyklės netaikomos vienodai, dėl nepakankamo Europos firmų konkurencingumo Europa gali atsidurti ekonominėje krizėje.
- m) Europa turi veikti pasaulyje demonstruodama aukšto lygio techninius, technologinius ir žmogiškuosius išteklius, tačiau tam ji privalo peržiūrėti savo paramos tyrimams politiką, ypač žmogiškojo kapitalo atžvilgiu. Apytiksliai iš 14 000 Europos mokslininkų, kurie išvyksta studijuoti į JAV, tik apie 3000 planuoja grįžti į Europą. Tai yra itin rimta situacija, reikalaujanti imtis neatidėliotinių priemonių. Žingsnis teisinga linkme yra iniciatyva „Regionai – už žinias“ (KnowREG), pagal kurią 2004 m. balandžio 27 d. buvo nuspręsta inicijuoti 14 bandomųjų projektų, skirtų skatinti žinių ekonomiką vietas ir regioniniu lygiu.
- n) Europos Viršūnių Tarybos privalo nustatyti aiškų ryšį tarp konkurencingumo bei žinių visuomenės tikslų ir būsimos regioninės politikos.

Bruselis, 2004 m. birželio 30 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Roger BRIESCH

⁽¹⁾ Komisijos komunikatas „Struktūrinių pokyčių skatinimas: pramonės politika išsiplėtusiai Europai“ (COM(2004) 274)

Nuomonė dėl „Tarptautinės konvencijos dėl migrantų“

(2004/C 302/12)

2004 m. sausio 29 d. Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl „Tarptautinės konvencijos dėl migrantų“.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, atsakingas už komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. birželio 14 d. priėmė nuomonę. Pranešėjas - p. Pariza Castaños.

410-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2004 m. birželio 30 d.-liepos 1 d. (2004 m. birželio 30 d. posėdis) Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, 162 narių balsavus „už“, 3 „prieš“ bei 11 susilaikius, priėmė šią nuomonę.

1. Įžanga

1.1 Jungtinių Tautų generalinė asamblėja 1990 m. gruodžio 18 d. sprendimu Nr. 45/158 priėmė konvenciją. Ji įsigaliojo 2003 m. liepos 1 d., kai ją ratifikavo 20 šalių. Iki šiol konvenciją ratifikavo 25 šalys⁽¹⁾. Kaip tokia, ji yra pilnai įvykdoma tarptautinė sutartis, kurią turi patvirtinti šalių pusės.

1.2 Konvencijos tikslas tinkamų įstatymų ir geros nacionalinės praktikos pagalba apsaugoti viso pasaulio žmonių, kurie emigruoja dėl ekonominių ir su darbu susijusių priežasčių, teises ir orumą. Bendras tokių tarptautinių įstatymų dėl migracijos politikos pagrindas turėtų būti demokratijos ir žmonių teisių skatinimas. Konvencija taip pat užtikrina balansą tarp skirtingų situacijų kilmės šalyje ir priimančioje šalyje.

1.3 Ši konvencija yra viena iš septynių tarptautinių Jungtinių Tautų sutarčių dėl žmogaus teisių. Ji pripažįsta kai kurias pagrindines žmogaus teises, kaip apibrėžta Visuotinė žmogaus teisių deklaracijoje, kurios turi būti garantuotos visiems migrantams darbininkams ir jų šeimoms tarptautiniu mastu. Suprantamu ir universaliu būdu konvencija sistemina darbininkų migrantų ir jų šeimų teises, remiantis vienodo elgesio principu. Konvencija, nustatydamas minimalius pilietinių, ekonominių, politinių, socialinių ir užimtumo teisių standartus ir pripažindama, kad migrantai darbininkai turi turėti fundamentalias tarptautinėse taisyklėse apibrėžtas teises, išdėsto tas teises, kurios turi būti garantuojamos imigrantams, esantiems įprastoje ir neįprastoje situacijose.

1.4 Ši konvencija, išplėsdama teisinius migracijos pagrindus tarptautiniu mastu ir skatindama teisingą elgesį su imigrantais bei siekdama užkirsti kelią nereguliarių imigrantų išnaudojimui, pratęsia ankstesnes TDO⁽²⁾ konvencijas. Ji nagrinėja migracijos

procesą visumoje nuo švietimo, atrankos, išvykimo, tranzito ir gyvenimo užimtumo šalyje iki grįžimo bei įsikūrimo iš naujo gimtojoje šalyje aspektų.

1.5 Atskiros šalys yra atsakingos už migracijos srautų valdymą. EESRK pritaria Jungtinių Tautų generalinio sekretoriaus požiūriui ir palaiko geresnį dvišalį, regioninį ir tarptautinį bendradarbiavimą tarp kilmės šalių ir priimančių šalių. Konvencija nei skatina nei valdo migracijos srautus, tačiau siekia garantuoti visuotinių pagrindinių žmogaus teisių pripažinimą ir įtvirtinti šių teisių apsaugą pasaulio mastu.

1.6 Konvencija svarsto įmanomas migrantų valdymo situacijas skirtingais būdais: ji, taikydama toliau siekiančias legalių imigrantų teises, garantuoja visiems individams pagrindinių žmogaus teisių apsaugą.

1.7 Šios konvencijos pagalba tarptautinė bendruomenė ir Jungtinės Tautos pakartotinai įtvirtino norą pagerinti bendradarbiavimą tarp šalių, kad pavyktų užkirsti kelią ir iš tikrųjų išnaikinti prekybą bei nelegalų imigrantų, esančių neįprastoje situacijoje, užimtumą, o taip pat išplėsti pagrindinių imigrantų žmogaus teisių apsaugą viso pasaulio mastu⁽³⁾.

2. Imigrantų teisės

2.1 Konvencijos tikslas garantuoti imigrantams darbininkams vienodą elgesį ir tas pačias teises sąlygas kaip ir nacionaliniams darbininkams. Tai reiškia:

— užkirsti kelią nežmogiškoms gyvenimo ir darbo sąlygoms, fiziniam ir seksualiniam išnaudojimui ir žeminančiam elgesiui, įskaitant vergovę (10, 11, 25, 54 straipsniai);

⁽¹⁾ Azerbaidžanas, Belizas, Bolivija, Burkina Faso, Bosnija-Herzegovina, Žaliojo Kyšulio Respublika, Kolumbija, Ekvadoras, Egiptas, El Salvadoras, Gana, Gvatemala, Gvinėja, Kirgizija, Malis, Meksika, Marokas, Filipinai, Rytų Timūras, Senegalas, Seišelių salos, Šri Lanka, Tadžikistanas, Uganda, Urugvajus.

⁽²⁾ 1949 m. Konvencija Nr. 97 ir 1975 m. Konvencija Nr. 143.

⁽³⁾ Pagal Tarptautinės migracijos organizacijos duomenis, 175 milijonai žmonių šiuo metu gyvena kitoje šalyje nei gimė ar kurios piliečiai jie yra.

- garantuoti imigrantams minties, raiškos ir religinę laisvę (12, 13 straipsniai);
- pripažinti imigrantų teises į privatumą ir asmeninį saugumą (14, 15, 16 straipsniai);
- sąžiningų teisinių procedūrų, garantuojančių teisę į lygybę prieš įstatymą ir teisę į nediskriminavimą, kurių metu imigrantams darbininkams taikomos tinkamos teisinės procedūros ir suteikiamos vertimo paslaugos, būdu suteikti prieigą prie veiksmingos efektyvios teisinės pagalbos (18, 19, 20 straipsniai);
- garantuoti imigrantams prieigą prie informacijos apie jų teises (33, 37 straipsniai);
- visiems imigrantams užtikrinti vienodą galimybę pasinaudoti švietimo ir socialinėmis paslaugomis (27, 28, 30, nuo 43 iki 45, 54 straipsniai);
- pripažinti imigrantų teises įstoti ir dalyvauti profesinėse sąjungose (26, 40, straipsniai);

2.2 Konvencija taip pat nustato, kad imigrantai turi turėti teisę palaikyti ryšius su jų kilmės šalimi. Tai reiškia:

- užtikrinti, kad visi imigrantai, jeigu nori, gali sugrįžti į savo kilmės šalį ir kad jiems būtų retkarčiais leista lankytis savo kilmės šalyse bei palaikyti kultūrinius ryšius (8, 31, 38 straipsniai);
- garantuoti imigrantų politinį dalyvavimą savo kilmės šalyje (41, 42 straipsniai);
- garantuoti imigrantams teisę pervedti pajamas į savo kilmės šalį (32, 46, 48 straipsniai);

2.3 Konvencija remiasi pamatiniu principu, užtikrinančiu minimalų apsaugos lygį visiems imigrantams. Nustatydamą eilę toli siekiančių legalių imigrantų teisių ir pripažindama keletą pagrindinių neįprastų imigrantų teisių, ji numato dvi galimas situacijas, kuriose gali atsidurti imigrantai darbininkai (įprasti ir neįprasti).

2.4 Konvencija siūlo, kad būtų imtasi iniciatyvos išnaikinti nelegalią imigraciją, pagrinde panaikinant klaidinančią informaciją, kuri naudojama privilioti žmones neįprastai imigracijai, ir paskiriant sankcijas neregistruoja imigrantų prekyautojams ir darbdaviams.

2.5 Ji įsteigia Visų migrantų darbininkų ir jų šeimų narių teisių apsaugos komitetą, sudarytą iš dešimties ekspertų, kuriuos paskiria šalys narės ir kurie prižiūrės kaip taikoma konvencija.

3. Vakarų šalys dar neratifikavo konvencijos

3.1 Tarptautinė imigracija yra didelės ekonominės ir socialinės nelygybės tarp turtingų šiaurės šalių ir besivystančių šalių pasekmė. Didėjant šių dienų pasaulinei ekonomikos sistemai, didėja ir ši nelygybė. Ir kol kas dauguma konvenciją ratifikavusių šalių yra imigrantų kilmės šalys. Europos Sąjungos šalys narės, Jungtinės Amerikos Valstijos, Kanada, Australija, Japonija ir kitos vakarų pasaulio šalys, kurios priima daugiausiai imigrantų⁽¹⁾, iki šiol nėra nei ratifikavusios, nei pasirašiusios⁽²⁾ šios konvencijos.

3.2 Europos Sąjunga, kuri siekia nustatyti tarptautines taisykles daugelyje sričių (tarptautinėje prekyboje TPO rėmuose, aplinkos apsaugoje per Kioto protokolą ir pan.), taip pat turi užtikrinti, kad pagrindinės imigrantų teisės bus garantuotos tokių tarptautinių normų pagalba.

4. Imigracijos politika Europos Sąjungoje

4.1 Europos Sąjunga yra erdvė, kur žmogaus teisės yra užtikrintos bei apsaugotos, ir kur taikoma didžioji dalis tarptautinių teisinių Jungtinių Tautų instrumentų. Šioje srityje Europos Sąjunga taip pat turi ir savo priemonių, tokių kaip Europos žmogaus teisių konvencija ir Pagrindinių teisių chartija.

4.2 Europos Sąjunga taip pat parengė nemažai teisinių priemonių kovai su diskriminacija⁽³⁾. Nepaisant to, įvairūs ekspertai, įskaitant ir Europos Rasizmo ir ksenofobijos stebėsenos centrą⁽⁴⁾, pateikė pranešimus apie migrantus, kurie buvo diskriminuojami dėl jų darbo sąlygų.

⁽¹⁾ 55 % pasaulio imigrantų gyvena Šiaurės Amerikoje ir Vakarų Europoje.

⁽²⁾ Signatarės šalys yra tos šalys, kurios išreiškė norą prisijungti prie šios konvencijos ateityje, tokios kaip Čilė, Bangladešas, Turkija, Komorai, Gvinėja-Bisau, Paragvajus, Sao Tomė ir Prinsipė, Siera Leonė, Burkina Faso ir Togas.

⁽³⁾ Direktyva 2000/43 ir direktyva 2000/78.

⁽⁴⁾ Direktyva 2000/43 ir direktyva 2000/78.

4.3 Nuo Europos Vadovų Tarybos Tampere susitikimo, Europos Sąjunga rengė bendrų įstatymų prieglobsčio ir imigracijos srityse projektus. Tampere susitikimas padėjo stiprų politinį pagrindą, leidžiantį Sąjungai harmonizuoti imigracijos ir prieglobsčio įstatymus ir pagerinti bendradarbiavimą su trečiojomis šalimis dėl geresnio migracijos srautų valdymo. Be to, Tampere buvo pasiektas sutarimas dėl poreikio garantuoti teisingą elgesį su visais individualiais ir formuoti politiką, kuri skatintų integraciją bei užkirstų kelią diskriminacijai.

4.4 Komisija parengė daugybę teisinių pasiūlymų, kuriems, deja, Taryboje buvo didelis pasipriešinimas⁽¹⁾. Po keturių metų rezultatai yra menki: priimti įstatymai kelia nusivylimą ir stipriai nutolo nuo Tampere siekinių, Komisijos pasiūlymų, Parlamento nuomonės ir EESRK pozicijos. Dabartinė sistema, naudojama Taryboje priimant sprendimus, leidžia blokuoti pasiūlymus. Tai, sudėjus su kai kurių vyriausybės požiūriu, apsunkina konsensuso pasiekimą.

4.5 Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas kreipėsi į Tarybą, pateikdamas daugybę nuomonių, dėl didesnės atsakomybės ir konstruktyvesnio požiūrio, paremto didesniu bendradarbiavimu, priėmimo. Vis labiau Europos Sąjungai reikia turėti tinkamą vieningą įstatyminę bazę, kuri teisiniu ir skaidriu būdu padėtų valdyti imigraciją.

4.6 EESRK parengė kelių nuomonių projektus⁽²⁾, kuriuose ragina Europos Sąjungą priimti tokią politiką, kuri užtikrintų, kad ekonominė imigracija būtų vykdoma teisingais legaliais kanalais, o neįprasta imigracija ir nelegali prekyba žmonėmis - sustabdyta.

4.7 Atsižvelgiant į tai kas buvo pasakyta anksčiau, direktyvos dėl imigrantų atvykimo, gyvenimo ir galimybės įsidarbinti sąlygų priėmimas, remiantis Komisijos pasiūlymu⁽³⁾ ir EESRK nuomone⁽⁴⁾, yra labai skubus klausimas.

4.8 Europos Vadovų Taryba Salonikuose pasveikino Komisijos komunikatą dėl imigracijos, integracijos ir užimtumo⁽⁵⁾, kuriame ji numato, kad darbo jėgos migracija į Europos Sąjungą ateinančiais metais stipriai didės ir kad dėl to reikės tinkamos įstatyminės bazės, padėsiančios valdyti imigracijos procesą teisiniuose rėmuose. Komisija taip pat teigia, kad bus reikalinga tokia integracijos politika, kuri bus orientuota į migruojančius gyventojus ir kuri sieks pašalinti visas išnaudojimo ir diskriminavimo formas.

⁽¹⁾ Dar 1994 the Komisija, savo Baltojoje knygoje dėl Europos socialinės politikos (COM(1994) 333 galutinis), rekomendavo valstybėms narėms ratifikuoti konvenciją.

⁽²⁾ Žr.: EESRK nuomonės dėl šeimų susijungimo, OL C 204, 2000 7 18 ir OL C 241, 2002 10 7; dėl Komisijos komunikato apie Bendrijos imigracijos politiką, OJ C 260, 2001 9 7; dėl ilgalaikių gyventojų statuso, OL C 36, 2002 2 8; dėl atvykimo ir gyvenimo apmokamo užimtumo tikslais sąlygų, OL C 80, 2002 4 3; dėl bendros nelegalios imigracijos politikos, OL C 149, 2002 6 12; dėl atvykimo ir gyvenimo studijų, profesinio mokymo ar savanoriško darbo tikslais sąlygų OL C 133, 2003 6 6; dėl galimybės gauti Europos Sąjungos pilietybę, OL C 208, 2003 9 3.

⁽³⁾ Cf. OL C 332, 2001 11 27.

⁽⁴⁾ EESRK nuomonė OL C 80, 2002 4 3 (pranešėjas p. Pariza Castaños).

⁽⁵⁾ Galutinis Komisijos komunikatas COM(2003) 336 ir EESRK nuomonė OL C 80, 2004 3 30 (pranešėjas p. Pariza Castaños).

4.9 Kai kurie nacionaliniai migracijos įstatymai nėra visiškai suderinti su taikomomis tarptautinėmis žmogaus teisių konvencijomis, o kai kurios Europos direktyvos (pavyzdžiui, dėl šeimos susijungimo) įvairių nevyriausybinių organizacijų ir Europos Parlamento nuomone prieštarauja pagrindinėms žmogaus teisėms. EESRK tiki, kad esančios tarptautinės žmogaus teisių apsaugos konvencijos bei ES Pagrindinių žmogaus teisių chartija turėtų tapti visos Europos įstatyminės struktūros dėl imigracijos pagrindu.

5. Europos Sąjungos pasaulinės vertybės

5.1 Dar neseniai Jungtinės Valstijos formavo vienašališką požiūrį į tarptautinius santykių valdymą. Todėl visa Jungtinių Tautų sistema susiduria su rimtomis problemomis. Todėl ir vienintelei šiuo metu egzistuojančiai sistemai, kurioje galima ieškoti daugiašalių tarptautinių konfliktų sprendimo bendradarbiavimo pagrindu, iškilo pavojus.

5.2 Nors ir labai sunkiai, vis gi Europos Sąjunga formuoja savo bendrą užsienio politiką, kurioje Jungtinių tautų vaidmuo bus labai svarbus. Būsimoji Konstitucinė sutartis sustiprins užsienio politikos mandatą kaip vieną iš Bendrijos užduočių.

5.3 Europos Sąjungos išorės santykiai yra paremti daugiašališkumu ir aktyviu kompromisu su Jungtinėmis Tautomis. Neseniai priimtame dokumente⁽⁶⁾ Europos Komisija patvirtino kad: „Dabartinis iššūkis, su kuriuo šiandien susiduria JT, aiškus: „pasaulinis valdymas, išliks silpnas, jeigu daugiašalės institucijos bus nepajėgios užtikrinti veiksmingo savo sprendimų ir normų įgyvendinimo – ar tarptautinės taikos ir saugumo „aukštosios politikos, sferoje, ar praktiniame išpareigojimų, priimtų paskutinių JT konferencijų metu socialinėje, ekonominėje ir aplinkos apsaugos srityse, įgyvendinime. Šiuo atžvilgiu ES atsakomybė yra ypatinga. Iš vienos pusės daugiašališkumą ji padarė nuolatiniu išorės santykių principu. Iš kitos pusės jis galėtų ir turėtų būti pavyzdžiu kitiems įgyvendinant tarptautinius išpareigojimus ir netgi žengiant dar toliau“.

5.4 Globalizacija sudaro naujas galimybes ir naujas problemas pasaulio valdymui⁽⁷⁾. Šiuo metu migracija yra pagrindinė problema patiems migrantams bei jų kilmės ir priimančioms šalims. Mums iškyla iššūkis kaip perkelti šias problemas į galimybes kiekvienam gyventojui, migrantams, jų kilmės ir juos priimančioms šalims. Daugiašališkumas ir tarptautinis bendradarbiavimas yra keliai į gerą pasaulinį valdymą, į tarptautinės bendrijos nustatytą ir visuotinai pripažįstamą taisyklių bei įsteigtų institucijų sistemą.

⁽⁶⁾ COM(526) 2003, „Europos Sąjunga ir Jungtinės tautos: daugiašališkumo pasirinkimas“.

⁽⁷⁾ „Tvarkymosi su globalizacija – vienintelė galimybė pažeidžiamiausiems“.

5.5 Kaip 2004 m. sausio 29 d. Europos Parlamente pasakė Jungtinių Tautų generalinis sekretorius Kofi Annan, tarptautinis bendradarbiavimas yra geriausias būdas suvaldyti ateinančiais metais padidėsią tarptautinę migraciją. „Tiktai dvišalio, regioninio ir tarptautinio bendradarbiavimo pagalba mes galime tarp šalių siuntėjų ir priėmėjų sustiprinti partnerystę, kuri atspindėtų abiejų šalių interesus; ištirti galimus naujus variantus, kad migracija taptų plėtos varomąja jėga; efektyviai kovoti su kontrabandininkais ir prekeiviais; sutarti dėl bendrų elgesio su imigrantais ir migracijos valdymo standartų“.

5.6 Europa – tai laisvės, demokratijos ir pagarbos žmogaus teisėms erdvė. Siekiant ateityje sustiprinti šias vertybes, visos ES šalys narės turi ratifikuoti tarptautines konvencijas, kurios saugo pagrindines žmogaus teises, o jų teisiniai principai turi būti atspindėti tiek Bendrijos, tiek ir nacionaliniuose įstatymuose.

5.7 Europos Konstitucijos projekto 7 straipsnis pritaria Europos Sąjungos prisijungimui prie Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos. EESRK pritaria šiai nuostatai. Taip pat EESRK pritaria Pagrindinių teisių chartijos įsijungimui į Sąjungos konstituciją, kuri sudarys bendrą pagrindą visiems žmonėms Europos Sąjungoje.

5.8 Šios vertybės turi tapti sudėtine Sąjungos tarptautinių santykių dalimi. Europa turi skatinti bendros teisminės institu-

cijos, skirtos pasaulinei pagrindinių visų žmonių, nepriklausomai nuo jų tautybės ir gyvenamosios vietos, teisių apsaugai, įsteigimą, remiantis Jungtinių Tautų parengtomis tarptautinėmis konvencijomis.

6. EESRK pasiūlymas

6.1 Sutinkamai su parengtomis nuomonėmis dėl Europos imigracijos politikos ir Europos Parlamento nuomone, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas skatintų Europos Sąjungos šalis nares ratifikuoti Tarptautinę visų darbininkų migrantų ir jų šeimos narių teisių apsaugos konvenciją, kurią 1990 m. gruodžio 18 d. patvirtino Generalinė asamblėja sprendimu Nr.45/158, ir kuri įsigaliojo 2003 m. liepos 1 d.

6.2 EESRK kviečia Komisijos pirmininką ir šiuo metu Tarybos pirmininkaujančią šalį imtis būtinų politinių iniciatyvų, padėsiančių užtikrinti, kad šalys narės ratifikuotų šią konvenciją per artimiausius 24 mėnesius, kai konstitucinė sutartis įpareigos ją pasirašyti tarptautinius susitarimus. Siekiant palengvinti ratifikavimą, Komisija turėtų atlikti tyrimą, kurio metu išnagrinėtų su šia konvencija susijusius nacionalinius ir Bendrijos įstatymus. Be to, socialiniai partneriai ir kitos pilietinės visuomenės organizacijos prisijungs prie EESRK ir Komisijos skatinant konvencijos ratifikavimą.

Briuselis, 2004 m. birželio 30 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Roger BRIESCH

Nuomonė dėl „BŽŪP Antrojo ramsčio: kaimo vietovių plėtros politikos pokyčių perspektyvos (tolimesni veiksmai Zalcburgo konferencijos atžvilgiu)“

(2004/C 302/13)

2004 m. sausio 29 d. Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl „BŽŪP Antrojo ramsčio: kaimo vietovių plėtros politikos pokyčių perspektyvos (tolimesni veiksmai Zalcburgo konferencijos atžvilgiu)“.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos apsaugos skyrius buvo atsakingas už parengiamąjį komiteto darbą šiuo klausimu.

2004 m. gegužės 3 d. žemės ūkio skyriaus generalinio direktoriaus p. Silva Rodriguez laiške komitetui Europos Komisija paprašė kaip galima greičiau išsakyti EESRK nuomonę šiuo klausimu. Skubos tvarka Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 2004 m. birželio 30 d. ir liepos 1 d. 410-oje plenarinėje sesijoje 2004 m. birželio 30 d. posėdis) p. Bros paskyrė generaliniu pranešėju ⁽¹⁾ ir 127 nariams balsavus „už“ bei 9 susilaikius, priėmė šią nuomonę:

1. Įžanga

1.1 2003 m. lapkričio mėnesį Europos Komisija Zalcburge surengė konferenciją dėl Bendrijos kaimo plėtros politikos ateities ES plėtros fone. Kaip ir Korko konferencija, raginusi remti „gyvą kaimą“, Zalcburgo renginys suteikė galimybę:

- suburti pagrindinius dalyvius, užsiimančius kaimo plėtros politikos formavimu ir įgyvendinimu;
- priimti deklaraciją, kaimo plėtros dalyviams siūlančią pagrindines politikos gaires;
- nustatyti paramos prioritetus pagal „kaimo fondo“ prioritetinį biudžeto svarstymą dėl 2007-2013 m. finansinių perspektyvų.

Todėl Komitetas siūlo, kad bet kokie 2007-2013 m. laikotarpio kaimo plėtros politikos pokyčių svarstymai būtų gristi šios konferencijos išvadomis.

1.2 Atsižvelgiant į po ES plėtros padidėjusią kaimo vietovių įvairovę, tačiau visų pirma pripažįstant, kad socialiniai klausimai ir užimtumas yra pirmosios svarbos klausimai naujose valstybėse narėse, Komitetas mano, jog svarbiausia yra susikoncentruoti į nuoseklumą bei regioninės politikos ir antro BŽŪP ramsčio sąryšį.

1.3 Komisija išleido du dokumentus: vienas nustato ateities planavimo laikotarpio ⁽²⁾ finansines perspektyvas, kitas yra trečia sanglaudos ataskaita ⁽³⁾. Kaip rodo šie dokumentai, regioninė politika Lisabonos strategijoje, sukurtoje siekiant

įtvirtinti konkurencingą ir žiniomis pagrįstą ekonomiką, atlieka pilnateisį vaidmenį. Ateities kaimo plėtros politika yra nagrinėjama tvaraus valdymo ir su tvarios raidos strategija susijusių gamtos išteklių apsaugos skyriuje. Į šį skyrių taip pat įeina pirmas BŽŪP ramstis bei Bendrijos aplinkosaugos programos.

1.4 2001 m. birželio 15-16 d. Geteburgo Europos Vadovų Taryba savo išvadose pateikė Europos tvarios raidos strategijos patvirtinimą, o be to sutiko, kad bendra žemės ūkio politika „... be savo siekinių, turi dar ir prisidėti prie tvarios raidos siekimo, labiau akcentuodama sveikų, aukštos kokybės produktų [ir] aplinkos atžvilgiu tvarios gamybos būdų skatinimą“. ⁽⁴⁾

1.5 2003 m. birželio mėnesio Žemės ūkio ir žuvininkystės Liuksemburgo Tarybos išvados patvirtina, kad reikia stiprinti antrą BŽŪP ramstį, siekiant „... skatinti aplinkosaugą, kokybę bei gyvūnų gerovę ir padėti ūkininkams atitikti nuo 2005 m. taikomus Sąjungos gamybos standartus“ ⁽⁵⁾. Todėl šioje savo iniciatyva pateiktoje nuomonėje reikės apsvarstyti ir giliau išnagrinėti tris Zalcburge priimtus veikimo būdus, t.y. ūkio sektoriaus konkurencingumą, aplinkosaugą bei indėlį į ekonominę ir socialinę sanglaudą kaimo vietovėse.

1.6 Galutinėje Zalcburgo konferencijos deklaracijoje kaimo plėtros dalyviai taip pat pabrėžė, kad reikšmingas ES kaimo plėtros politikos supaprastinimas buvo būtinas ir skubus. Šio supaprastinimo dalis yra didesnė atsakomybė už programų partnerystę, siekiant nustatyti ir pateikti visapusiškas strategijas.

⁽¹⁾ Turi patvirtinti plenarinė sesija.

⁽²⁾ COM(2004) 101

⁽³⁾ COM(2004) 107

⁽⁴⁾ Geteburgo Europos Vadovų Taryba, pirmininkavimo išvados, 2001 m. birželio 15-16 d., 31 punktas. Dokumentas Nr.: 200/1/01

⁽⁵⁾ 2516 Tarybos posėdis – Žemės ūkis ir žuvininkystė – Liuksemburgas, 2003 m. birželio 11, 12, 17, 18, 19, 25 ir 26 d.; 10272/03 (Presse 164), puslapis. 7, 3 punktas.

1.7 Todėl šioje savo iniciatyva parengtoje nuomonėje Komitetas siūlo (i) išnagrinėti ateities regioninės politikos ir ateities kaimo plėtros politikos nuoseklumą, siekiant apriboti neaiškaus sričių skaičių; (ii) labiau atsižvelgti į tris pagrindinius veikimo būdus, skatinančius ateities kaimo plėtros politiką ir (iii) ypač sutelkti dėmesį į įvairius administracinio supaprastinimo aspektus.

A. REGIONINĖS IR KAIMO PLĖTROS POLITIKOS SĄRYŠIS

2. Regioninė politika: nuo ekonominės sanglaudos principo iki teritorinio solidarumo principo

2.1 1986 m. Suvestinis Europos aktas paspartino valstybių narių ekonomikos integraciją. Tačiau dėl labai skirtingų Sąjungos regioninės plėtros lygmenų ir tarpregioninės konkurencijos atsiradimo iškilo atitinkama sanglaudos politika, skirta atsvirti bendros rinkos suvaržymus Pietų Europos šalyse ir mažiau dėkingose regionuose. Viso to išdavoje 1993 m. įsigaliojusi Europos Sąjungos Maastrichto sutartis ekonominės ir socialinės sanglaudos politikai suteikė oficialų pagrindą.

2.2 Tuo pačiu metu augantys ES prekybiniai ryšiai ir laipsniškas bendros rinkos atsivėrimas suaktyvino Europos regionų konkurenciją, nepaisant skirtingų jų privalumų. Todėl 1990 m. struktūriniu politika buvo siekiama akcentuoti šiuos pagrindinius dalykus:

— plėtros spragų mažinimą, palaikant darbo vietų kūrimą mažiau dėkingose vietovėse;

— kompensavimą su trūkumais susiduriantiems regionams, kurie neturi vienodų pranašumų arba vienodų globalios rinkos prieigų.

— gerovės kūrimo mažiau dėkingose vietovėse palaikymą.

2.3 Remiantis esančios struktūrinės politikos elementais, 1999 m. priimta reforma (Darbotvarkė 2000) siekė:

— padidinti finansinius pervedimus iš didesnių pranašumų turinčių regionų į mažesnio augimo regionus (mažiau siekinių ir 75 % finansavimo skirta 1 tikslui);

— išplėsti ekonominius šių regionų ryšius (Interreg III); ir

— naudojant Sanglaudos fondą, padėti atsiliekančios plėtros regionus integruoti į bendrą rinką.

2.4 Europos valstybių narių teritorinio planavimo ministrų deklaracija (Potsdamas, 1999 m. gegužės 10-11 d.)⁽¹⁾ ir 2001 m. birželio mėnesio Geteborgo Europos Vadovų Tarybos išvados, nustatančios Europos tvarios raidos strategiją, akcentavo teritorinės sanglaudos poreikį subalansuotos ir tvarios regionų plėtros ES naudai. Šis procesas pasiekė kulminaciją Konvento pasiūlyme teritorinę sanglaudą įtraukti kaip Sąjungos siekinį (žiūrėti Europos konstitucijos projekto 3 straipsnį).⁽²⁾

2.5 Be to, Reglamentas Nr. 1260/1999, nustatantis pagrindines struktūrinių fondų⁽³⁾ nuostatas, pripažįsta, kad vietos potencialo formavimas kaimo vietovėse lieka pagrindiniu regionų, kurių plėtra atsilieka, plėtros ir struktūrinio suregulavimo skatinimo siekiniu.

2.6 Atsižvelgiant į tai, kaip vystėsi struktūrinės politikos pagrindiniai principai, t.y. remiantis tvarios raidos augimą, Komitetas prašo Komisijos ir Tarybos teritorinės sanglaudos labai užtikrinti, kad kaimo plėtra liktų vienu aukščiausių regioninės politikos prioritetų. Taigi, ši politika turi sutelkti visą dėmesį į sunkumus, su kuriais susiduria kaimo vietovės darbo vietų kūrimo srityse, tęstinį lavinimą ir prieigą prie naujų informacinių technologijų.

3. Kaimo plėtros politika: nuo „Žaliosios Europos“ iki Liuksemburgo kompromiso

3.1 Beveik penkiasdešimties metų bėgyje žemės ūkis išgyveno didžiulį pokyčių, kurie laikui bėgant suformavo Bendrijos žemės ūkio struktūrinę politiką. Nuo 1962 m. iki 1972 m. Bendrija dalyvavo tik koordinuojant atsirandančios rinkos valdymo priemones. Nuo 1972 m. iki 1985 m. veiklos sritys išsiskyrė į dvi kitas pagrindines kategorijas: (i) visose valstybėse narėse taikomas horizontalias priemones (profesinis mokymas, ankstyvas išėjimas į pensiją ir t.t.) ir (ii) regionines priemones, skirtas švelninti natūralius struktūrinius trūkumus ir plėtoti žemės ūkį kaip visumą.

⁽¹⁾ Potsdamas, 1999 m. gegužės mėn., http://europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/som_en.htm

⁽²⁾ 3 straipsnis: Sąjungos siekiniai: „3. Sąjunga [...] skatina valstybių narių ekonomiką, socialinę ir teritorinę sanglaudą bei solidarumą“. http://europa.eu.int/futurum/constitution/part1/title1/index_en.htm#Article3

⁽³⁾ Tarybos reglamentas (EB) 1999 6 21 Nr. 1260/1999, nustatantis pagrindines struktūrinių fondų nuostatas; OJ L 161, 1999 6 26, psl. 1 - 42

3.2 Nuo 1985 m. iki 1999 m. žemės ūkio struktūrinė politika daugelio veiksnių išdavėje išsivystė į naujos regioninės politikos strategijos žemės ūkio matmenį, t.y. iš vienos pusės, Europos žemės ūkio sektoriaus konkurencingumo būtinų patobulinimų balanso paiešką, o iš kitos pusės - gamybos potencialo suderinimą su rinkos reikalavimais, aplinkosaugą ir mažiau dėkingų regionų plėtrą. Todėl struktūrinė politika apima ne tik horizontalias priemones, bet taip pat ir veiksmus, skirtus kaimo vietovių konservacijai, aplinkos apsaugai ir kaimo bei turizmo infrastruktūrų ir žemės ūkio veiklos sričių plėtrai.

3.3 Remiantis Korko konferencija, Darbotvarkė 2000 leido suformuoti integruotą kaimo plėtros politiką, naudojant dvi teises priemones (EŽGGF – garantijas ir EŽGFF - gaires). Šios priemonės be kita ko skirtos užtikrinti didesnę kaimo plėtros politikos (antro BŽŪP ramsčio) ir rinkos politikos (pirmo BŽŪP ramsčio) nuoseklumą, skatinant įvairesnę kaimo ekonomiką.

3.4 Tiesioginės pagalbos moduliacijos galimybė taip pat buvo pateikta. Ši priemonė leidžia padidinti žemės ūkio ir aplinkosaugos, ankstyvo išėjimo į pensiją bei miško želdinimo priemonių ir mažiau dėkingų vietovių paramos priemonių finansavimą, apmokestinant kompensacinę paramą nustatytoms kainoms, kurias patvirtino bendros žemės ūkio produktų rinkų organizacijos.

3.5 Reglamentas Nr.1257/1999 dėl EŽGGF⁽¹⁾ paramos kaimo plėtrai nustato šiuos pagrindinius punktus:

- kaimo plėtros priemonės turi lydėti ir papildyti rinkos politiką;
- trys lydinčios priemonės, kurias 1992 metais įvedė BŽŪP reforma, turi papildyti mažiau dėkingų vietovių (gamtiniai suvaržymai) ir vietovių su aplinkosaugos suvaržymais schemą;
- kitos kaimo plėtros priemonės gali suformuoti integruotą 1 ir 2 siekinių regionų plėtros programų dalį.

3.6 2000-2006 metų planavimo laikotarpio dvidešimt dvi priemonės, kurias valstybės narės gali įtraukti į savo kaimo plėtros planavimą, padalinamos taip: (?) 39,2 % konkurencingumo gerinimui ir žemės ūkio sektoriaus pokyčių skatinimui, 35 % mažiau dėkingoms vietovėms ir žemės ūkio bei aplinkosaugos priemonėms ir 25,8 % kaimo vietovių pritaikymui ir plėtrai.

3.7 2003 m. birželio mėnesį priimta BŽŪP reforma sustiprina vieną iš regioninės plėtros politikos užduočių, būtent

(1) 1999 m. gegužės 17 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1257/1999 dėl Europos žemės ūkio gairių ir garantijų fondo (EŽGGF) paramos kaimo plėtrai, pataisantis ir anuliuojantis tam tikrus reglamentus; OJ L 160, 26.6. 1999 m., psl. 80 - 102

(2) Faktiniai duomenys: Kaimo plėtra Europos Sąjungoje, 9 puslapis, Europos Bendrijos oficialių leidinių biuras 2003 m.

palaikyti žemės ūkio pritaikymo visuomenės poreikiams iniciatyvą. Priemonių sfera buvo išplėsta įtraukiant produkto kokybės skatinimą, gamybos standartų (aplinkosaugos, gyvulių gerovės) gerinimą, programos „Natura 2000“ įgyvendinimą ir jaunų ūkininkų ruošimo priemonių spartinimą.

3.8 Be to, moduliacija Europos lygmenyje dabar yra privaloma, o tai reiškia beveik 1,2 milijardų eurų pervedimą iš rinkos politikos į kaimo plėtros politiką.

3.9 Atsižvelgiant į šiuos įvykius, Komitetas pabrėžia, kad svarbiausias antro BŽŪP ramsčio tikslas turi būti žemės ūkio rėmimas, nes jis prisitaiko atitikti pagrindinius visuomenės lūkesčius.

3.10 Komisijos pranešimas dėl 2007-2013 m. finansinių perspektyvų siūlo stabilų ir padorų biudžetą, išlaikantį ES savus išteklius ties 1,24 % BNP. Komitetas palaiko Komisijos pasiūlymą ir pabrėžia, jog tik ką įvykus ES plėtrai, Bendrijos išteklių sumažinimas duotų blogą ženklą.

3.11 Tai taip pat susiję ir su kaimo plėtros politika. Tik papildomi ištekliai šiai politikai yra moduliacijos taikymas. Tai iš esmės reiškia finansinių pervedimų galimybę tik tarp pirmo ir antro BŽŪP ramsčių. Taigi, Komitetas ragintų Tarybą ir Europos Parlamentą užtikrinti, kad šiai politikai yra skirti pakankami finansiniai ištekliai, nes priešingu atveju tai netektų prasmės.

3.12 Be to, ateities kaimo plėtros politiką įgyvendins nauja, greičiausiai 25 narių komisija. Kiltų reali šių dviejų politikos rūšių išsiderinimo grėsmė, jei kiekvienam iš dviejų BŽŪP ramsčių vadovautų skirtingas komisijos narys. Komitetas pakartotinai pabrėžia savo priešingumą bet kokiam iniciatyvai steigti atskiras generalines direkcijas ir žemės ūkio bei tvarios raidos klausimams skirti skirtingus komisijos narius.

4. Daugiafunkcinis žemės ūkis: jo vaidmuo kaimo plėtros politikoje

4.1 Savo ankstesnėse nuomonėse⁽³⁾ Komitetas jau pakartojo mintį, kad žemės ūkio rinkos pagal savo prigimtį yra nestabilios ir dažnai patiria kainų svyravimus. Taigi, pasiūlos reguliavimo mechanizmai ir rinka yra svarbiausi ūkiams, kad jie galėtų atitikti tvaraus žemės ūkio sąlygas. Komitetas pabrėžia, kad politikos, remiančios žemės ūkio produktų rinkų reguliavimą, palaikymas palankus bet kokios kaimo plėtros politikos sėkmei.

(3) Europos žemės ūkio modelio konsolidacijos politika, 1999 12 20, CES 953/99, OL C 368, psl. 76-86, BŽŪP ateitis, 2002 5 27, CES 362/2002, OL C 125, psl. 87-99

4.2 Be to, 2003 m. birželio 26 d. BŽŪP reforma nutraukia gamybos ir valstybės paramos žemės ūkiui ryšį. Šis pokytis sustiprina žemės ūkio ekonomikos plėtros apsaugos poreikį, siekiant geriau atspindėti naujus reikalavimus, tokius kaip biologinė įvairovė, ypatingų kraštovaizdžių konservacija ir darbo vietų kūrimas šiame sektoriuje. Todėl Komitetas pažymi, kad žemės ūkio produkcija yra pagrindinis gyvenimo kaime apsaugos veiksnys, kadangi ji užmezga tiesioginių žmonių veiklos sričių ir vietinių sričių ryšį.

4.2.1 Regioniniu atžvilgiu pagrįstos gamybos sistemos ir žemės ūkio produktų vertės didinimo priemonės, įskaitant saugomų kilmės pavadinimų (SKP), saugomų geografinių požymių (SGP) ir tiesioginių pardavimų plėtrą, yra daugiavertiniai žemės ūkio elementai, padedantys skatinti kaimo plėtrą.

4.3 25 valstybių narių Sąjungoje žemės ūkio žaliavų ir produktų sektoriuose tiesiogiai bus įdarbinta daugiau nei 13 milijonų žmonių, o netiesiogiai daugiau nei 5 milijonai. Pagal savo prigimtį šios darbo vietos giliai įsišaknijusios regioniniame lygmenyje. Perdirbti žemės ūkio maisto produktai taip pat sudaro didžiąją Bendrijos vidaus prekybos dalį, stiprindami žemės ūkio ir žemės ūkio maisto produktų sektorių ryšį. Todėl žemės ūkio veiklos sričių palaikymas ir paskirstymas visose kaimo vietovėse tampa prioritetu, jeigu jų integracija į regioninę ekonomiką neuždelsiama.

4.4 27 valstybių narių ES, 190 milijonų hektarų, 45 % visų žemių, bus skirti žemės ūkiui. 2001 m. daugiau nei 10 % naudojamų žemės ūkio plotų (NŽŪP) buvo žemės ūkio ir aplinkosaugos priemonių objektas. Žemės ūkio žemės sudaro 15 % plotų, skirstomų pagal buveinių ir paukščių direktyvą. 38 % žemės ūkio žemių penkiolikoje „senųjų“ ES valstybių narių buvo įvertintos kaip „nitrato pažeistos zonos“. Šios priemonės atitinka vietos aplinkosaugą ir/arba teritorinio planavimo reikalavimus. Be abejo, žemės ūkis visada atliks pagrindinį vaidmenį žemėvaldoje.

4.5 Komitetas dar kartą išreiškia mintį, kad vienas iš daugiavertinio žemės ūkio gamybos tikslų yra remti gyvą kaimą. Komisija ir Taryba turi aiškiai tai įvardinti prieš pradėdamos bet kokią naują kaimo plėtros politiką.

4.6 Remdamasis Zalcburgo konferencijos išvadomis dėl kaimo ekonomikos diversifikavimo, Komitetas pabrėžia poreikį išvengti bet kokio kaimo „sukaimiastinimo“, t.y. tų pačių

plėtros priemonių taikymo kaimo ir miesto vietovėse. Komitetas šiuo metu nagrinėja savo iniciatyva rengiamą nuomonę dėl žemės ūkio miesto apylinkių vietovėse⁽¹⁾. Todėl kaimo ekonomikos įvairinimo iniciatyva kaip kaimo plėtros politikos dalis turi būti sutelkta į kelis glaudžiai su žemės ūkiu susijusius klausimus, įskaitant paslaugas žemės ūkio bendrijai, skirtas gerinti žmonių gyvenimo kokybę, plėtoti žemės ūkio turizmą ir palaikyti žemės ūkiu paremtą laikinų darbo vietų daugėjimą.

5. Kaimo plėtros politika: jos ypatybės ir ribos

5.1 Trečios sanglaudos ataskaitos išvados patvirtina, kad regionuose išliekantis tvary gamybos apimčių, našumo ir darbo vietų kūrimo skirtumai atsiranda dėl pagrindinių konkurencingumo veiksnių struktūrinių trūkumų. Komitetas pabrėžia, kad kaimo plėtros politika taip pat turi vadovautis šiais principais, siekiant padėti skatinti struktūrinę plėtrą kaimo vietovėse.

5.2 ES plėtra apunkina ekonominio vystymosi kaimo vietovėse klausimą dėl aukšto „nuslėpto neuzimtumo“ lygio naujose valstybėse narėse. Tai toliau didina regioninės politikos ir kaimo plėtros politikos skirtumus. Komitetas siūlo naujame struktūrinių fondų reglamente aiškiai nustatyti bendrus regioninės politikos ir kaimo plėtros politikos klausimus ir apriboti daugybę priemonių, taikomų vienos ar kitos šių politikos rūšių finansavimui, siekiant didesnio aiškumo tarp jų.

5.3 Nors ir žemės ūkis negali būti vieninteliu kaimo plėtros garantu, jis lieka bet kokios sėkmingos kaimo plėtros politikos sine qua non. Tiesioginių ir netiesioginių darbo vietų, vietinio regiono ir absoliutaus susijusių vietovių dydžio ryšys reiškia, kad žemės ūkio rėmimas lieka prioritetu, nes jis atitinka besikeičiančius visuomenės lūkesčius. Be to, pirmas ir antras BŽŪP ramsčiai taip pat palankūs, siekiant kaimo plėtros tikslų, palaikant ar stiprinant žemės ūkio veiklos sritis.

5.4 ES plėtra taip pat meta pagrindinį iššūkį BŽŪP ateičiai. Komitetas pabrėžia, kad patirties mainai ir geros praktikos perdavimas irgi atlieka ypatingą vaidmenį nustatant ateities laikotarpio BŽŪP ramsčio įgyvendinimo sąlygas.

⁽¹⁾ EESRK nuomonės projektas dėl žemės ūkio miesto apylinkių vietovėse, CES 1324/2003 (bus priimtas 2004 m. rugsėjo mėnesio plenarinėje sesijoje)

5.5 Komitetas taip pat pabrėžia, kad dėl savo nuolatinių gamtinių trūkumų negausiai apgyvendinti regionai, tokie kaip salos, arktinės zonos ir aukštumų vietovės vis dar siekia bendros rinkos užbaigimo tikslo. Regioninė politika ir kaimo plėtros politika turi tai atspindėti tokiu būdu, kokiu jos įgyvendintos, ypač siūlydamos aukštesnį bendro finansavimo lygmenį, atsižvelgiant į šiuos suvaržymus. Komitetas taip pat šiuo metu nagrinėja savo iniciatyva pateiktą nuomonę⁽¹⁾ konkrečiau numatančią, kaip pagerinti regionų, kenčiančių nuo gamtinių trūkumų, išsilyjeimą į regioninę ekonomiką.

5.6 Komitetas taip pat pabrėžia, kad kaimo plėtros politika ir regioninė politika nėra vieninteliai būdai, kuriais valdžios struktūros gali skatinti harmoningą teritorinę plėtrą Europos Sąjungoje. Komitetas pažymi, kad tvirtas viešų paslaugų diegimas regione taip pat padeda užtikrinti teritorinę sanglaudą.

B. NUODUGNESNIS PASIŪLYTŲ PATAISŲ ĮVERTINIMAS

6. Pagal 2003 m. birželio 26 d. Liuksemburgo kompromisą patvirtintos priemonės

6.1 2003 m. birželio mėnesio BŽŪP reforma akcentavo tvirtesnę antro ramsčio (kaimo plėtros) ir pirmo ramsčio pokyčių ryšį. Buvo pristatyta eilė naujų pirmo ramsčio šalutinių priemonių, kurių bendras skaičius nuo 22 iki 26.

6.1.1 Dvi naujos priemonės buvo įvestos maisto kokybės srityje (savanoriškas dalyvavimas pripažintose nacionalinėse kokybės nustatymo programose ir šių produktų skatinimo bei informavimo apie juos vartotojams akcijoje). Kitomis dvejomis naujomis priemonėmis siekiama gamybos metodus pritaikyti prie Europos aplinkosaugos, gyvūnų gerovės ir gyvūnų bei augalų higienos standartų.

6.1.2 Dauguma esančių priemonių buvo pritaikytos (gyvūnų gerovės klausimų įtraukimas į žemės ūkio ir aplinkosaugos priemones, valstybės paramos, skirtos jaunų ūkininkų ruošimui, konsolidacija, buveinių ir paukščių direktyvos įgyvendinimas ir miško investicijų finansavimas, siekiant skatinti aplinkos ir socialiniu atžvilgiu teisėtą miško valdymą).

⁽¹⁾ Preliminarus EESRK nuomonės projektas, kaip pasiekti geresnės regionų, kenčiančių nuo nuolatinių gamtinių ir struktūrinių trūkumų, integracijos, R/CESE 631/2004 (bus priimtas 2004 m. rugsėjo mėnesio plenarinėje sesijoje)

6.2 Naujoms valstybėms narėms 2004-2006 m. laikotarpiui buvo pritaikyta laikina kaimo plėtros programa. Kaip ir keturios naujos šalutinės priemonės, ši programa remia ūkiniu bendrųjų skatinimą, palaikys sunkiai išsilaikančius ūkius, teiks techninę pagalbą ir papildomai teiks tiesioginę pagalbą pagal BŽŪP pirmą ramstį.

7. Zalcburgo konferencijoje akcentuotų trijų sričių naujos priemonės

7.1 Kadangi bendra rinka konsoliduojama, o vidaus rinka palaiapsniui atsiveria ūkio ekonomikai su santykinai natūraliais privalumais ar žemesniais aplinkosaugos standartais, svarbiausia, kad Europos žemės ūkio modelis toliau taptų konkurencingis, nei bet kada anksčiau.

7.2 Todėl Komitetas mano, kad žemės ūkio investicijų rėmimas, kaip kaimo plėtros politikos dalis, turi būti toliau stiprinamas. Svarbu remti investicijas, kurios leidžia ūkiams atsižvelgti į aplinkosaugos reikalavimus bei gyvūnų gerovės gerinimą ir darbo sąlygas, ypač kai jie padeda stiprinti žemės ūkio veiklos sritis tam tikrose vietovėse.

7.3 Komitetas mano, kad turi būti vykdomas konsultacinių žemės ūkio paslaugų teikimas, palaikantis perėjimą prie naujų gamybos standartų. Programa valstybėse narėse faktiškai gali būti neįgyvendinta iki 2006 m., nors sąlygų bus laikomasi nuo 2005 m.

7.4 Keliais pastaraisiais metais daugybė veiksnių, įskaitant rinkos reguliavimo silpnėjimą, klimato pokyčius ir sveikatos apsaugos krizės nugalėjimo veiksmus, išryškino poreikį įvesti ūkio apyvartos kontrolę. Remiantis 2003 m. BŽŪP reforma, Komisija ėmėsi rengti ataskaitą, kad išnagrinėtų galimybę, leidžiančią moduliacijos procentą panaudoti nacionaliniame lygmenyje konkrečioms priemonėms, skirtoms nugalėti riziką, krizę ir stichines nelaimes. Komitetas pažymi, kad Komisija turi pateikti šią ataskaitą iki 2004 m. pabaigos ir taip pat turi atsižvelgti į nacionalinius bei Bendrijos siūlymus kurti žemės ūkio draudimo sistemas. Komitetas teigia, kad, esant poreikiui, antro BŽŪP ramsčio indėlis gali būti laikomas šalutine priemone.

7.5 Antras ateities kaimo plėtros politikos punktas yra aplinkosauga ir teritorinis valdymas, o taip pat žemės ūkio ir aplinkosaugos priemonės ir gamtinių trūkumų kompensavimas kaip svarbiausia pagrindinė priemonė, nustatanti bendrus kriterijus, siekiant išlaikyti teritorinį balansą.

7.6 BŽŪP reforma įvedė principą, pagal kurį tiesioginę pagalbą žemės ūkiui sąlygoja atitikimas Europos įstatymams (devyniolika direktyvų ir reglamentų), susijusiai su aplinkosauga, viešosios sveikatos priežiūra, gyvūnų ir augalų higiena bei gyvūnų gerove. Komitetas pabrėžia, kad šio naujo pirmo BŽŪP ramsčio elemento nereikia painioti su žemės ūkio ir aplinkosaugos priemonėmis (ŽŪAP). ŽŪAP nėra kontrolės priemonės, o palaiko bendrą savanorišką ūkininkų veiklą, kurios tikslas yra naudoti ūkininkavimo metodus, skirtus apsaugoti aplinką ir konservuoti gamtines vietas.

7.7 Komitetas mano, kad administracinius ŽŪAP įgyvendinimo suderinimus reikia supaprastinti. Todėl priemonių tikslai turi būti nustatyti atsižvelgiant į subsidiarumą. Rūpindamasis biudžeto stabilumu, Komitetas taip pat tiria tolimesnės šių priemonių sferos plėtros poreikį, siekiant įtraukti aplinkosaugos klausimus. Tačiau ypač reikėtų akcentuoti ŽŪAP, kurios atkreipia dėmesį į žemės ūkio gamybos sistemų įvairovę, tam, kad būtų išlaikytos subalansuotos žemės ūkio sistemos.

7.7.1 Atsižvelgiant į Geteborgo Europos viršūnių susitikimo deklaraciją, žemės ūkio ir aplinkosaugos priemonės turi tapti privalomomis kiekvienai nacionalinei programai.

7.7.2 Komitetas pabrėžia, kad programa „Natura 2000“ neturi būti finansuojama esančių priemonių sąskaita. Taigi, jis norėtų, kad Komisija surastų naujų finansavimo būdų, kad būtų kompensuotos su buveinių ir paukščių direktyvos įgyvendinimu susijusios išlaidos.

7.8 Trečias ateities kaimo plėtros politikos punktas atkreipia dėmesį į su žemės ūkiu susijusią ekonomiką, siekiant palaikyti kaimo gyventojų skaičių.

7.9 Savo trečioje sanglaudos ataskaitoje Komisija teigia, kad tris priemonių rūšis, - turizmą, amatininkystę ir kaimo paveldą, - turi bendrai apimti regioninė politika ir kaimo plėtros politika. Komitetas nori, kad šis balansas būtų išlaikytas. Turbūt kaimo infrastruktūra nebeturi būti finansuojama iš struktūrinių fondų. Komitetas atmeta bet kokius rūšies investicijų finansavimo pervedimus į regioninės politikos ir kaimo plėtros politiką.

7.10 Siekdamas vystyti regioninę politiką, Komitetas taip pat siūlo kaimo paveldo atnaujinimo arba atkūrimo schemas, kurie nėra žemės ūkio turizmo projekto dalis, daugiau nebeįtraukti į kaimo plėtros politiką.

7.11 Komitetas taip pat siūlo į kaimo ekonomikos stiprinimo priemones įtraukti paslaugų, skirtų žemės ūkio bendrijos gyvenimo kokybės gerinimui (pvz. ūkininkų pavadavimo paslaugas).

C. KAIMO PLĖTROS POLITIKOS VALDYMO TOBULINIMAS

8. Pirmą sritį, kurioje reikia pagerinti valdymo sąlygas yra kaimo plėtros planavimo tęstinumas. Todėl Komitetas palaiko Komisijos pastangas apibrėžti naują kaimo plėtros politiką, siekiant kaip galima labiau apriboti „nematomą laikotarpį“ tarp dviejų planavimo laikotarpių.

8.1 Kai kurių valstybių narių administraciniai sunkumai įgyvendinant kaimo plėtros politiką rodo, kad finansinių priemonių, kurioms taikomos skirtingų taisyklės, gausa gali sukelti pakenkti iniciatyvai viešąjį administravimą padaryti lengviau suprantamu. Todėl teigiamą iniciatyvą kaimo plėtros priemonės apjungti bendru reglamentu, naudodami gavėjai potencialiai suvokė kaip papildomą biurokratinę kliūtį.

8.2 Supaprastintas planavimas reiškia ne daugiau nei vieną kaimo plėtros veiklos sričių valdymo fondą. Tai reiškia, jog Komitetas pabrėžia, kad šis bendras fondas turi būti valdomas kaip ir struktūriniai fondai.

8.3 Trišakė ateities kaimo plėtros politikos struktūra (žemės ūkis, teritorinis valdymas ir kaimo ekonomikos įvairinimas) taip pat turi atsispindėti ruošiant būsimą kaimo plėtros reglamentą. Šis reglamentas gali nustatyti paramos ir trisluoksnių tikslų principus. Jis taip pat įvardintų galimas veiklos rūšis (investicinę pagalbą, subsidijuojamas paskolas, viešą daugiašalę paramą, padėsiančią atitikti tam tikrus reikalavimus, techninę pagalbą, finansinę inžineriją ir t.t.). Kiekvienos priemonės įgyvendinimo suderinimui taikomas nacionalinis subsidiarumas. Komitetas mano, kad jeigu valstybės narės, remiantis strateginiu dokumentu, turėtų priimti bendrą sprendimą, būtų naudinga planavimo laikotarpiui nustatyti fiksuotus Bendrijos pagrindus.

8.4 Dabartinis Žemės ūkio struktūrų ir kaimo plėtros komiteto (STAR komiteto) priemonių pataisų priėmimo būdas nepakankamai lankstus, nes ex-ante įvertinimo procedūra per ilgą. Komitetas siūlo naujas nuostatas grįsti valstybės paramos procedūra. Tai reiškia, kad planavimo pradžioje patvirtinus kaimo plėtros planą priemonių pataisos gali būti pateikiamos Komisijai teisėtumo patikrinimui (ex-post įvertinimas).

8.5 Darbinės programos yra nacionalinio ir infranacionalinio subsidiarumo objektas, priklausantis nuo valstybių narių sąrangos. Todėl Komisija bus atsakinga už užtikrinimą, kad vykdomos priemonės jokiais būdais neiškreiptų konkurencijos, už patvirtinimą apie paramos susitarimų teisėtumą ir nuoseklumo su struktūriniais fondais užtikrinimą. Komitetas taip pat pažymi, kad Komisija, atsižvelgdama į ankstesnius jo atsiliėpimus šiuo klausimu, galėtų palaikyti patirties perdavimo iniciatyvą kaip techninės pagalbos dalį, ypač naujoms valstybėms narėms.

8.6 Komitetas nori, kad programų ratifikavimo pakopų skaičius būtų sumažintas, nustatant aiškiai įvardintą atsakomybę kiekvienam sprendimų priėmimo lygmeniui: Komisijai, valstybėms narėms ir regionų bei vietos valdžios struktūroms.

8.7 Bendras kaimo plėtros priemonių fondas taip pat padeda supaprastinti finansinį valdymą. Šio naujo fondo pagrindinės ypatybės yra tokios pačios kaip ir struktūrinių fondų, t.y.:

- jis turi būti paremtas parengtu metiniu planu;
- jis turi būti daugiamečio planavimo objektas;
- jo mokėjimo būdai turi būti lankstesni nei EŽGGF – garantijų skyriaus (įsipareigojimų asignavimas – mokėjimų asignavimas).

8.8 Kaimo plėtros politikos administracinio valdymo supaprastinimo iniciatyva taip pat apima stebėseną. Komitetas palaiko trečioje sanglaudos ataskaitoje užfiksuotą Komisijos požiūrį, būtent dėl stebėsenos proporcingumo. Žemiau tam tikro lygmens, valstybės narės turės galimybę naudoti nacionalines susijusių programų kontrolės sistemas. Komitetas pabrėžia, kad šios gairės taikomos kaimo plėtros politikos valdymui, su sąlyga, jei jos užtikrina tiek pat veiksmingą stebėseną, o tuo pačiu sveiką naudojimąsi Bendrijos fondais.

8.9 Struktūrinių fondų, kaip Darbotvarkės 2000 dalies, funkcionavimo apribojimai labiau vertinami kaip žlugdymo priemonė, nei administracinis ne pagal planą vykdomų programų įgyvendinimas. Be to, šio apribojimo nustatymas, pagrįstas tik paskyrimų paėmimu, gali būti žalingas, nes skatina greitą planavimą, po kurio seka griežta įgyvendinimo stebėseną. Tai nesiderina su daugiamečiu kaimo plėtros planavimu. Todėl Komitetas mano, kad funkcionavimo apribojimo principas neturi būti taikomas ateities kaimo plėtros politikai.

8.10 Partnerystė irgi derinasi su programos įgyvendinimo supaprastinimu. Komitetas tikisi, kad kiekviena valstybė narė, atspindėdama kas vyksta regioninėje politikoje, sieks apsaugoti tiek įvairių administracinių saitų ir socialinių partnerių, tiek sisteminės pilietinės visuomenės atstovų bendradarbiavimą formuojant, įgyvendinant ir tęsiant programas.

8.11 Komisijos Lyderio iniciatyva nuo savo pradžios 1989 m. sėkmingai pasiteisino, ypač dėl jos teikiamo prioriteto naujų kaimo vietovių plėtros būdų paieškai. Dabartinė planavimo stadija jau išryškino didelį patirties mainų poveikį vietos veiklos grupių skirtingose šalyse partnerystės stiprinimui. Komitetas mano, kad Lyderio iniciatyva turi ir toliau palaikyti vietos iniciatyvas, nagrinėjant naujus kaimo vietovių plėtros būdus, ypač į kaimo plėtros politiką įtraukiant konkrečias gijas: kaip numatyti lavinimo poreikius konkrečioje vietovėje, žemės ūkio produktų naujų realizavimo rinkų paiešką, toje pačioje vietovėje veikiančių ekonomikos dalyvių sąveikos skatinimą; tai tik keletas iš daugybės kitų dalykų, galinčių įžiebti naują šviesą ateities kaimo plėtros politikai. Todėl Komitetas palaiko Lyderio iniciatyvos tąsą kaip plėtros politikos dalį, atsižvelgiant į naujoviškų sprendimų radimą kaimo plėtros vietovėms.

Bruselis, 2004 m. birželio 30 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Roger BRIESCH

Nuomonė dėl „Trečiojo pranešimo apie ekonominę ir socialinę sanglaudą. Nauja sanglaudos partnerystė: konvergencija, konkurencingumas ir bendradarbiavimas“

(KOM(2004) 107 galutinis)

(2004/C 302/14)

2003 m. gruodžio 8 d. the Europos Komisija, vadovaudamasi Europos Bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, nusprendė paprašyti Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pateikti nuomonę dėl „Trečiojo pranešimo apie ekonominę ir socialinę sanglaudą. Nauja sanglaudos partnerystė: konvergencija, konkurencingumas ir bendradarbiavimas“.

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. birželio 8 d. priėmė nuomonę. Pranešėjas ponas Barros Vale.

2004 m. birželio 30 d. – liepos 1 d. vykusioje 410 plenarinėje sesijoje (birželio 30 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, 118 balsais „už“ ir 5 susilaikius, priėmė šią nuomonę:

1. Įvadas

1.1 Trečiame pranešime apie ekonominę ir socialinę sanglaudą „Nauja partnerystė sanglaudos labui – konvergencija, konkurencingumas, bendradarbiavimas“ pateikta Europos Sąjungos (ES) sanglaudos politikos ataskaita, konkrečiai, konstatuota pažanga ekonomikos, socialinėje ir teritorijų sferose, taip pat ateities perspektyvos.

1.2 Dokumento pamatinę struktūrą sudaro keturios stambios dalys, prie kurių reikia pridurti pranešimo santrauką (pateiktą pirmuose šešiuose puslapiuose), taip pat siūlymą reformuoti sanglaudos politiką (pateiktą pabaigoje):

- Pirmoji dalis – Sanglauda, konkurencingumas, užimtumas ir augimas – Padėtis ir tendencijos;
- Antroji dalis – Valstybių narių politikos sričių padariniai sanglaudai;
- Trečioji dalis – Bendrijos politikos sričių padariniai: konkurencingumas, užimtumas ir sanglauda;
- Ketvirtoji dalis – Struktūrinės politikos padariniai ir pridėtinė vertė.

1.3 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas labai palankiai vertina rezultatus, kuriuos pastaraisiais metais davė ši politika, kuri figūruoja tarp fundamentaliųjų Europos Sąjungos politikos sričių. Jis mano, kad šiame pranešime teikiami siūlymai atitinka EESRK tikslus, kuriuos jis gina eilėje savo priimtų dokumentų.

1.3.1 Tuo pačiu EESRK reiškia savo pasitenkinimą, kad Komisija nepaklausė kai kurių teorijų, kviečiančių renacionalizuoti sanglaudos politiką.

1.4 Atsižvelgiant į pranešime pateiktų duomenų kompleksumą ir įvairovę ir siekiant geriau nušviesti šiame pranešime nagrinėjamą problematiką, buvo nuspręsta laikytis Komisijos pranešimo struktūros ir pabaigoje įvertinti konstatuotus pokyčius ir ateities perspektyvas.

2. Pirmoji dalis - Sanglauda, konkurencingumas, užimtumas ir augimas – Padėtis ir tendencijos

2.1.1 Remdamasis įvairiais statistiniais rezultatais, pranešimas nagrinėja sanglaudos Europoje būklę per ekonomikos, socialumo ir teritorijų prizmę, ypač teigiamų padarinių konvergencijai aspektu.

2.2 Dokumentas gana detalai nagrinėja „sanglaudos šalių“ pažangą realios konvergencijos kelyje, remdamasis 2001 metų informacija, nors kai kurie duomenys yra 2002 metų; po to jis nubrėžia kelias perspektyvas. Taip pat nagrinėjama sanglaudos situacija išplėstinėje Europoje.

2.3 Konkrečiai šioje dalyje nagrinėjamos šios temos: gamybos ir užimtumo pastarųjų metų augimas sanglaudos šalyse lyginant su likusia ES dalimi ir 15 narių Europos regioninių skirtumų kaita per pastarąjį dešimtmetį, ypatingai akcentuojant 1 tikslo regionus. Pranešime taip pat pateikta naujųjų valstybių narių pastarųjų metų ekonominio vystymosi analizė. Joje nagrinėjami skirtingi šių šalių pasiekimai ir tas faktas, kad tam, kad šios šalys priartėtų prie ES pajamų vidurkio lygio, aukšti augimo tempai yra reikalingi ilgą laiką.

2.4 Tarp šioje pranešimo dalyje pabrėžiamų aspektų paminėtini Europos gyventojų senėjimas, konkurencingumą, augimą ir užimtumą lemiantys veiksniai, taip pat aplinkos apsauga siekiant Geteborgo tikslų.

2.5 Bendro pobūdžio pamastymai

2.5.1 Pastaruosius dešimtį metų, ypač antrojoje dešimtojo dešimtmečio pusėje, nacionalinė ir regioninė sanglauda pastebimai sutvirtėjo, sumažindama skirtumus tiek tarp ES šalių, tiek tarp regionų. Tačiau sanglauda tarp valstybių narių buvo pažangesnė nei tarp regionų.

2.5.2 Nepaisant teigiamo Struktūrinių fondų įnašo ir nepaisant pasiektos pažangos, dar išlieka labai reikšmingi klestėjimo/ekonominių rezultatų santykiniai skirtumai, kuriuos sąlygoja atskirų šalių/regionų struktūrinis atsilikimas.

2.5.3 Taip pat dar yra problemų neturtingų regionų konkurencingumo srityje. Kai kurie Europos regionai dar pernelyg izoliuoti, jiems trūksta kvalifikuotos darbo jėgos ir investicijų, jie neturi priegios prie informacinės visuomenės galimybių.

2.5.4 Darbo vietų socialinės sanglaudos srityje, pažanga regis mažesnė:

2.5.4.1 Ilgalaikis nedarbas dar didelis;

2.5.4.2 15 narių Europoje 2001 metais sumažėjęs užimtumo augimas kartu su užimtumo sumažėjimu pastaraisiais metais šalyse kandidatėse dar labiau pagilino skirtumus tarp regionų;

2.5.4.3 Kai kuriuose Europos regionuose sumažėjo natūralus gyventojų prieaugis ir numatoma, kad artimiausiais metais jis dar sumažės (demografinės projekcijos rodo mažėjimą įvairiose valstybėse narėse ir stojančiose šalyse, su kai kuriomis išimtimis);

2.5.4.4 Svarbiausias veiksnys užimtumo srityje: darbingo mažiaus gyventojų skaičius mažėja greičiau nei bendras gyventojų skaičius. Projekcijos į 2005 metus rodo, kad 15 narių Europos Sąjungoje vyresnio amžiaus žmonės vyresni nei 50 metų sudarys 35 % visų darbingo amžiaus žmonių, lyginant su 26 % 2000 metais. Greta vyks nuolatinis vyresnių nei 65 metų amžiaus žmonių proporcijos augimas;

2.5.4.5 Skaičiai taip pat rodo priklausomybės nuo pagyvenusių žmonių proporcijos didėjimą. 15 narių Europoje 65 metų ir vyresni žmonės šiuo metu sudaro apie 25 % visų darbingo amžiaus žmonių; kitaip sakant, kiekvienam pensininkui tenka keturi asmenys nuo 15 iki 65 metų amžiaus.. 2025 metais ši procentinė dalis pasieks 36 %, o tai reiškia, kad kiekvienam pensininkui teks mažiau nei trys darbingo amžiaus žmonės. Šalyse kandidatėse ši proporcija pasikeis nuo mažiau nei 20 % iki daugiau kaip 30 %.

2.5.4.6 Pranešime atkreipiamas dėmesys į tai, kad šiuose duomenyse neatsispindi kiek darbingo amžiaus žmonių dirbs, leisdami išlaikyti 65 metų ir vyresnius asmenis (2002 metais 15 narių Sąjungoje dirbo 64 % darbingo amžiaus žmonių, šalyse kandidatėse ši proporcija buvo 56 % su dideliais skirtumais tarp šalių ir tarp regionų).

2.5.5 Pranešime atkreipiamas dėmesys į tai, kad skirtumai tiek pajamų, tiek užimtumo srityje tarp Europos Sąjungos šalių ir regionų, dar labiau pagilės po naujų valstybių narių įstojimo 2004 metų gegužę. Šios šalys užregistravo aukštus augimo

tempus, tačiau jų BVP skaičiuojant vienam gyventojui, ir, daugeliu atvejų, jų užimtumo rodikliai yra gerokai mažesni už 15 narių vidurkį.

2.5.6 Kadangi didėja tarpusavio priklausomybė tarp prekybos ir investicijų, ekonominė plėtra naujosiose valstybėse narėse galės palaikyti aukštą augimo lygį visai ES. Jo naudą ypač pajus Vokietija ir Prancūzija.

2.5.7 Išplėstoje Europos Sąjungoje, šalis galima bus suskirstyti į tris grupes priklausomai nuo jų BVP vienam gyventojui pagal PGS:

— pirmojoje, kurią sudaro dvylika iš dabartinių 15 valstybių narių, BVP vienam gyventojui bus ženkliai aukštesnis už ES vidurkį (10 % ar daugiau);

— antrojoje 7 šalių grupėje, kurią sudaro likusios trys dabartinės valstybės narės: Ispanija, Portugalija ir Graikija, bei Kipras, Slovėnija, Malta ir Čekijos Respublika, BVP vienam gyventojui sudarys nuo 73 % iki 92 % 25 narių ES vidurkio;

— trečiojoje aštuonių šalių grupėje (įskaitant Bulgariją ir Rumuniją), BVP vienam gyventojui nesieks 60 % Bendrijos vidurkio.

2.5.8 Pranešimo dalyje, skirtoje teritorinei sanglaudai, yra pripažįstama, kad bendradarbiavimas tarp regionų, ypač bendradarbiavimo abipus sienos, tarptautiniu ir tarpregioniniu lygmeniu, ženkliai prisidėjo skatinant Bendrijos teritorijos subansuotą vystymąsi.

2.5.9 Kalbant apie lemiamus augimo ir konkurencingumo veiksnius, pranešime konstatuojama regioninių asimetriškumą gajumas:

— žmoniškųjų išteklių srityje mažiau klestinčiuose regionuose stebimas ankstyvas išėjimas iš mokyklų sistemos, sanglaudos šalyse daug mažesni dalyvavimo nuolatiniam mokymesi rodikliai, išskyrus Airiją, ir, daugeliu atvejų, jie dar mažesni šalyse kandidatėse;

— pranešime pateikti įvairūs rodikliai, atspindintys didelius skirtumus tarp 15 narių ES šalių inovacijų srityje. Išlaidos skiriamos moksliniams tyrimams ir plėtrai (R&D) patvirtina 1 tikslo regionų atsilikimą (įmonių sektoriuje R&D skirtos išlaidos, lyginant su BVP, ten daug mažesnės už europinį vidurkį – vos ne vos didesnės nei 20 % šio vidurkio).

2.5.9.1 Šalyse kandidatėse, R&D išlaidos, lyginant su BVP, yra mažesnės nei daugelyje 15 narių ES šalių, tačiau ne ką mažesnės nei 1 tikslo regionuose.

2.5.9.2 Kaip ir 15 narių Europos Sąjungoje, taip pat ir stojančiųjų šalių lygmenyje stebimas santykinė R&D išlaidų koncentracija labiausiai klestinčiuose regionuose.

2.5.9.3 Regioniniai skirtumai gajūs taip pat prieigos prie informacinių technologijų ir ryšių požiūriu.

2.5.10 Pranešime taip pat pažymima, kaip svarbu sudaryti konkrečias sąlygas tvariam regionų vystymuisi bei toliau įgyvendinti užimtumo skatinimo strategijas. Nacionaliniame lygmenyje jame pabrėžiama būtinybė garantuoti makroekonominę aplinką, palankią stabilumui ir augimui, taip pat mokesčių ir reguliavimo sistemą, kuri skatintų įmones. Regioniniame lygmenyje pranešime pabrėžiama būtinybė disponuoti medžiaginėmis infrastruktūromis ir kvalifikuota darbo jėga, ypač 1 tikslo regionuose ir šalyse kandidatėse, kur disbalansas tarp šių dviejų sričių itin gajus; jame ypatingai pabrėžiama būtinybė, kad siekiant Lisabonos strategijoje nurodytų tikslų, regionai sudarytų visą kompleksą sąlygų, labiau susijusių su sunkiai apčiuopiamais konkurencingumo veiksniais, kaip antai inovacija, R&D ir IRT naudojimas.

2.5.11 Pranešime taip pat minimi egzistuojantys esminiai skirtumai tarp valstybių narių ir tarp regionų aplinkosaugos srityje Geteborgo tikslų įgyvendinimo šviesoje.

2.6 Sanglaudos šalys

2.6.1 Sanglaudos šalių konvergencijos BVP vienam gyventojui, darbo vietų ir produktyvumo srityse detali analizė leidžia konstatuoti, kad šios šalys dar labiau stengdamosi įveikti savo atsilikimą, per 1996-2001 metų laikotarpį užregistravo augimą, viršijantį ES vidurkį. Airijos atvejis yra naudojamas efektyviai pademonstruoti struktūrinių fondų teigiamą įnašą, kai jie derinami su į augimą orientuotomis nacionalinėmis politikomis.

2.6.2 Pranešime atkreipiamas dėmesys į ženklų ekonominio augimo sumažėjimą Europos Sąjungoje nuo paskutinio pranešimo išleidimo, sumažėjimą, kuris neišvengiamai turėjo įtakos sanglaudai, ne vien todėl, kad paskatino nedarbo augimą, bet taip pat todėl, kad sukūrė nepalankų klimatą tolesniam pajamų ir užimtumo skirtumų mažinimui tarp regionų.

2.6.3 Ekonominio augimo sumažėjimas Europos Sąjungoje palietė beveik visas valstybes nares. Iš sanglaudos šalių, regis, Portugalija labiausiai nukentėjo. Pranešime netgi nagrinėjama tikimybė, kad Portugalijoje, jei spręstume pagal 2001 metų duomenis ir jei pasitvirtins prognozės 2004 metams, konvergencijos link europinio vidurkio trajektorija gali netgi apsi-
versti.

2.6.4 Pranešime nurodoma, kad iki 2001 metų vyko pajamų (BVP vienam gyventojui) skirtumų švelnėjimas tarp mažiau klestinčių Europos Sąjungos regionų (t.y. svarbiausių sanglaudos politikos taikinių) ir kitų regionų. Kita vertus nega-

lima pasakyti, kas vyko po 2001 metų, nes nėra naujesnių duomenų pagal regionus).

2.7 Šalys kandidatės

2.7.1 Konstatuojamas skirtumų pagal BVP vienam gyvenimui didėjimas tarp valstybių narių atskirų regionų. Čekijos respublikoje ir Slovakijoje 20 % labiausiai klestinčių regionų gyventojų gauna dukart didesnes pajamas vienam asmeniui negu 20 % neturtingiausių regionų gyventojų.

2.7.2 Pranešime yra aiškinama, kad tam, kad šių šalių pajamų lygis priartėtų prie vidutinio ES pajamų lygio, šių šalių augimo lygis turės išlikti aukštas ilgą laiką. Taip pat patikslinama, kad augimas šiose šalyse prisidės prie visos Bendrijos augimo, prie nedarbo mažėjimo ir prie socialinės sanglaudos stiprinimo.

2.7.3 Po 2001 metų šalyse kandidatėse konstatuojamas ekonominio augimo sumažėjimas, dalinai priskirtinas augimo sumažėjimui Europos Sąjungoje, jų pagrindinėje eksporto rinkoje, kas savo ruožtu sąlygojo užimtumo kryptį.

2.7.4 2002 metais vidutinis užimtumo rodiklis dešimtyje šalių kandidačių sudarė 56 %, tai yra lygį ženkliai žemesnį už 15 narių ES vidurkį, kuris svyravo apie 64 %. Visose šalyse kandidatėse, išskyrus Kipre, užimtumo rodiklis yra žemesnis nei Lisabonos strategijoje Europai nubrėžti tikslai (67 % 2005 metais ir 70 % – 2010 m.).

2.8 Plėtra

2.8.1 Plėtra sąlygos skirtumų padidėjimą tarp labiausiai ir mažiausiai klestinčių valstybių narių. Nepaisant to, kad naujosios valstybės narės užregistravo didesnę augimą nei 15 narių ES, atotrūkis pagal BVP vienam gyventojui išlieka ryškus. 2002 metais tik Maltos, Kipro, Čekijos Respublikos ir Slovėnijos BVP vienam gyventojui buvo aukštesnis nei 60 % 15 narių ES vidurkis. Lenkijos, Estijos, Lietuvos lygis sudarė apie 40 %, tuo tarpu Latvijoje jis buvo 35 %, o Bulgarijoje ir Rumunijoje – 25 %.

2.8.2 Plėtra labiau pagilins skirtumus tarp regionų nei tarp atskirų šalių. Pagal paskutinius vertinimus (2001), apie 73 milijonai žmonių, arba 19 % 15 narių ES gyventojų, pajamos yra mažesnės nei Bendrijos vidurkis. Plėtra padidins gyventojų skaičių, gyvenančių regionuose, kuriuose BVP vienam gyventojui yra mažesnis nei 75 % 25 narių ES vidurkio. Šie asmenų 25 narių Europos Sąjungoje bus 123 milijonai, o jei priskaičiuosime Bulgariją ir Rumuniją, jų bendras skaičius sudarys 153,5 milijonus, arba dukart tiek kiek jų yra šiuo metu.

2.8.3 Pranešime konstatuojama, kad turint omenyje statistines plėtros pasekmes, kai sumažės BVP vienam gyventojui, jeigu nesikeistų 1 tikslo regiono statuso apibrėžimo kriterijus, kai kurie regionai prarastų savo rinktinumą paramai, kuris susietas su šituo tikslu, net tuo atveju, jeigu jų pajamos nepakito (iki ir po plėtros). Antai tokioje padėtyje atsidurtų kai kurie Vokietijos, Ispanijos, Graikijos, Italijos ir Portugalijos regionų.

3. Antroji dalis – Valstybių narių politikos sričių padariniai sanglaudai

3.1 Antrojoje pranešimo dalyje nagrinėjama kaip nacionalinių politikų įnašas papildo Europos Sąjungos sanglaudos politiką, turint omenyje, kad ir pirmosios ir pastaroji sutaria veikti ne vien geriau subalansuoto pajamų ir gyvenimo kokybės pasiskirstymo linkme, bet taip pat ir labiau subalansuotam teritorijų vystymui kiekvienos šalies ir visos Sąjungos lygmenyje.

3.1.1 Komisija patikslina, kad suvaržymai, kuriuos sąlygoja valstybinių išlaidų sumažinimas, skatina gerinti programų kokybę. Tačiau neįmanoma žinoti kokių laipsniu jie padidino politikos efektyvumą regioninės sanglaudos prasme.

3.1.2 Duomenys, susiję su valstybinėmis išlaidomis įvairiose valstybėse narėse, nors ir neišsamūs, aiškiai rodo, kad didžioji dalis visuomeninių išlaidų valstybėse narėse, ypač socialinės apsaugos srityje, yra susijusios su europiniu socialiniu modeliu ir kad, savanoriškai ar ne, jos pozityviai prisidėjo mažinant pajamų ir gyvenimo kokybės skirtumus.

3.1.3 Kalbant apie valstybinių išlaidų sudėties pakeitimus, pranešimas pabrėžia tą faktą, kad, nepaisant gyventojų senėjimo ir pensininkų skaičiaus didėjimo, Europos Sąjungoje 1995-2005 metais buvo užregistruota išlaidų, skiriamų socialinei rūpybai mažėjimo (BVP procentine dalimi) tendencija, išskyrus kai kurias šalis, kaip antai Vokietija, Graikija, Portugalija ir, mažesniu mastu, Italija.

3.1.4 Pranešimo skirsnyje, skirtame regioninio vystymosi politikai valstybėse narėse, yra minima, kad skirtingose valstybėse narėse teritorinio vystymosi samprata yra skirtinga, priklausomai nuo institucinių veiksnių (iš esmės nuo ekonominio vystymosi politikos decentralizacijos laipsnio) taip pat nuo skirtingo ekonominį vystymąsi lemiančių veiksnių supratimo.

3.1.5 Turint omenyje, kad tiesioginės užsienio investicijos prisideda kuriant darbo vietas ir kadangi jos yra įrankis technologijoms ir kompetencijoms perkelti, tos politikos sritys, kurių tikslas šias investicijas pritraukti, sudaro svarbų regioninio vystymosi strategijos elementą, todėl didelė dalis regioninės paramos skiriama būtent didinti regionų patrauklumą užsienio investuotojams.

3.1.6 Nors ir neišsamūs, šie duomenys rodo, kad investicijų srautai linkę disproporcingai krypti į ekonomiškai dinamiškiausius regionus, ir taip yra tiek atskirų šalių viduje tiek visoje Europos Sąjungoje.

3.1.7 Dėl to sanglaudos šalių, taip pat šalių kandidačių vyriausybės iškyla ypatinga dilema, kadangi jos priverstos derinti, iš vienos pusės, tarp būtinybės pritraukti investicijas į mažiausiai išsivysčiusius regionus, o iš kitos – to fakto, kad natūraliai investicijos linkę eiti į dinamiškiausius regionus.

4. Trečioji dalis – Bendrijos politikos sričių padariniai: konkurencingumas, užimtumas ir sanglauda

4.1 Antrajame pranešime apie sanglaudą pristatyta Bendrijos politikos sričių įnašą į sanglaudą. Trečiojoje mūsų nagrinėjamo pranešimo dalyje pristatyti svarbiausi pokyčiai įvykę po 2001 metų Lisabonos ir Geteborgo tikslų šviesoje.

4.1.1 Įvairių iniciatyvų, pradėtų pagal Lisabonos strategiją, rezultatai liudija apie pasiektą pažangą, ypač naujų technologijų naudojimo srityje (mokyklos aprūpintos su Internetu sujungtais kompiuteriais, viešųjų paslaugų Internetu vystymas visose šalyse kandidatėse, kurios atskirais atvejais tam tikrose srityse pranoksta dabartinės ES valstybės nares).

4.1.2 Nepaisant to, kad tarp valstybių narių yra skirtumų, galima konstatuoti europinės užimtumo politikos teigiamus padarinius darbo rinkoje (sumažėjęs nedarbo lygis Europos Sąjungoje ir padidėjęs darbo jėgos dalyvavimo lygis tarp darbingų gyventojų).

4.1.3 Išnagrinėjus kitas ekonominei ir socialinei sanglaudai stiprinti skirtas Bendrijos politikos sritis, kaip antai, transporto politika, telekomunikacijų politika, energetikos politika, žemės ūkio ir žūklės politika ir aplinkos politika, pranešime pabrėžiamas transeuropinių transporto ir komunikacijų tinklų vystymas, sąlygojęs prieinamumo rodiklio augimą, ypač po 1991 metų, ir reiškiamas viltis, kad šis poveikis dar sustiprės per artimiausius metus, ypač šalyse kandidatėse.

4.1.4 Atsižvelgiant į tai, kad, kaip skelbiama Kioto protokole, tvarus vystymasis yra vienas iš energetikos politikos prioritetų, pranešime pabrėžiama, kad naujų energijos šaltinių vystymas, leis periferiniams regionams diversifikuoti energijos šaltinius ir pagerinti gyvenimo kokybę. Investicijos į aplinkosaugą galės taip pat teigiamai prisidėti kuriant darbo vietas.

4.1.5 Pranešime konstatuojama, kad esama papildomumo tarp valstybės paramos ir sanglaudos politikos ir pripažįsta, kad, norint pasiekti Lisabonos strategijos ir Geteborgo tikslų, ši parama turi būti griežtai kontroliuojama, dėl ko valstybės narės buvo paragintos perorientuoti šią paramą į horizontalias sritis.

4.2 Pagaliau, saugi aplinka, kurioje tvirtai gerbiamas įstataymas yra svarbi esminė išankstinė tvaraus ekonominio vystymosi sąlyga.

5. Ketvirtoji dalis – Struktūrinės politikos padariniai ir pridėtinė vertė

5.1 Šioje pranešimo dalyje apžvelgiami per 1994-1998 metų laikotarpį vykdytos sanglaudos politikos veiksmų rezultatai. Joje taip pat atsižvelgta į kai kurių programavimo 2000-2006 programų preliminarinius rezultatus. Analizuojami įvairūs sanglaudos politikos aspektai: struktūrinių politikų įnašas remiant neturtingiausių regionų augimą, šių politikų padariniai regionuose, kurie nepriklauso 1 tikslui, konkretus ESF vaidmuo investicijų į švietimą, užimtumo ir mokymo srityse, struktūrinių politikų vaidmuo skatinant bendradarbiavimą ir, pagaliau, pasirengimo stojimui parama naujosiose valstybėse narėse.

5.2 Tarp pateiktų rezultatų pabrėžkime šiuos:

5.2.1 Nuo 1989 m. iki 1993 m. taip pat nuo 1994 m. iki 1999 m. beveik visose 1 tikslo šalyse gerokai išaugo valstybės investicijos.

5.2.2 Struktūriniai fondai rėmė transeuropinių transporto tinklų vystymą, kas leido padidinti regionų patrauklumą ir ekonominės veiklos vystymąsi.

5.2.3 Pripažįstama, kad norint vystyti žiniomis paremtą ekonomiką, vien tik investicijų į infrastruktūras ir įrangą nepakanka, todėl, per pastarąjį dešimtmetį struktūrinių politikų tikslas taip pat buvo prisidėti didinant mokslinių tyrimų ir vystymosi (R&D) pajėgumą, ypač 1 tikslo regionuose.

5.2.4 Struktūrinės priemonės taip pat teigiamai prisidėjo saugant aplinką.

5.2.5 Pastarųjų metų empirinėse studijose buvo analizuojama reali konvergencija tarp regionų. Jose buvo įrodyta esanti teigiamai priklausomybei tarp struktūrinės paramos ir realaus BVP augimo.

5.2.6 Remiantis 1994-1999 metais vykdytų Struktūrinių politikų makroekonominį padarinių imitavimu, vertinama, kad 1999 m. Graikijoje realus BVP buvo 2,2 % didesnis nei jis būtų buvęs paprastai ir kad šis skaičius siekė 1,4 % Ispanijoje, 2,8 % – Airijoje ir 4,7 % Portugalijoje. Šie skirtumai atspindi skirtingą ekonomikų atvirumo laipsnį, kuris yra didesnis pastarosiose dviejose šalyse.

5.2.7 Struktūrinės priemonės taip pat lydėjo ženklus investicijų augimas – vertinamas atitinkamai kaip didžiausias, 24 % Portugalijoje ir 18 % Graikijoje 1999 metais – ypač į infrastruktūras ir į žmoniškąjį kapitalą.

5.2.8 Patirtis rodo, kad kai kuriais atvejais struktūrinė parama skatino nacionalinę konvergenciją (Airija), tuo tarpu kitais atvejais ji blokavo ekonominės veiklos poliarizacijos pasekmes (Ispanija). Tačiau laipsnis, kuriuo toks arbitražas egzistuoja tarp regioninės konvergencijos ir nacionalinės konvergencijos labiausiai priklauso nuo atitinkamos šalies ekonominės veiklos ir apgyvendintų zonų erdvinio pasiskirstymo.

5.2.9 Struktūriniai fondai skatino didėti ekonominę integraciją. Europos ekonomikų integracija sparčiau didėjo dėka išaugusių prekybos ir investicijų srautų. Sanglaudos šalių prekybos mainai su likusiomis Europos Sąjungos šalimis per pastarąjį dešimtmetį daugiau nei padvigubėjo. Dalis šio augimo atspindi naudą, kuria kitos šalys gavo per santykinai neturtingiems regionams suteiktą paramą. Vertinama, kad nuo 2002 iki 2006 metų apie ketvirtį (24,1 %) šių išlaidų grįžo į kitas Sąjungos šalis, dažniausiai per išaugusį eksportą – ypač mašinų ir įrangos – į sanglaudos šalis. Ši dalis ypač didelė Graikijoje (42,3 % struktūrinės paramos) ir Portugalijoje (35,2 %).

5.2.10 Be 1 tikslo regionų, Struktūrinių fondų vykdomos priemonės taip pat prisidėjo ekonomiškai vystant kitus ES regionus, turinčius opių struktūrinių problemų (ekonominio nuopolio zonas, kaimo zonas). Pranešime pateikiami duomenys naujausių tyrimų apie svarbiausius rezultatus šioje srityje, užregistruotus per 1994-1999 metų laikotarpį. Bendrijos parama prisidėjo prie tradicinių industrijų restruktūravimo, prie ekonominės veiklos diversifikavimo ir prie darbo vietų kūrimo zonose, gavusiose paramą per minėtą laikotarpį.

5.2.11 Detalūs tyrimai rodo, kad R&D išlaidos inovacijai ir technologijų perkėlimui buvo ypač veiksmingi kuriant naujas darbo vietas, taip pat išsaugant esamas darbo vietas. Tačiau, išskyrus kelias išimtis, inovacinis gebėjimas šiose zonose išlieka žemesnio lygio, nei mažiau išsivysčiusių ES regionų. Tai kontrastuoja su jų dotacijomis nukreiptomis į infrastruktūras, ypač tokias kaip transporto sistemos ir telekomunikacijos, bei žmoniškąjį kapitalą. Taip pat nemažų pastangos padėta rekonvertuojant senąsias urbanistines zonas bei gerinant aplinką, ypač urbanistinėse zonose.

5.2.12 Kai dėl paramos žemės ūkiui, kaimo vystymui ir žvejybai, pranešime pateikiamos priemonės įgyvendintos pagal 5a ir 5b tikslus per 1994-1999 metų laikotarpį.

5.2.13 Didelė dalis Europos socialinio fondo (ESF) paramos buvo skirta padėti, be 1 tikslo regionų, kitiems ES regionams. Per 1994-1999 metų laikotarpį, ESF parama 3 ir 4 tikslų regionams turėjo teigiamą įtaką įveikiant nedarbą, ir ypačiai ilgalaikį nedarbą, taip pat tautinių mažumų srityje ir įvirtinant moterų ir vyrų lygybę.

5.2.14 Kai kurios Bendrijos iniciatyvos siekiant skatinti bendradarbiavimą ir tinklus nemenkai papildė sanglaudos politiką. INTERREG II prisidėjo plėtojant tinklus tarp šalių, patirties mainais tarp regionų, nors rezultatai, pasiekti mažinant atskirtumą, buvo sumišę, turint omenyje, kad vieni regionai ženkliai išvystė tiek sausumos ryšius, tiek uostų įrangą (konkrečiai taip įvyko Graikijoje, Vokietijoje ir Suomijoje), tuo tarpu kitose paribių zonose, kaip antai zonose skiriančiose Portugaliją nuo Ispanijos, rezultatai buvo menkesni.

5.2.15 Taip pat pranešime pažymimas Bendrijos iniciatyvos URBAN įnašas į urbanistinių zonų vystymą ir į gyvenimo kokybės gerinimą.

5.2.16 Plėtra yra papildomas iššūkis sanglaudos politikai. Pripažįstama, kad Struktūrinių fondų parama įgaus gyvybinės svarbos naujosios valstybės narėms, tiek kiek jie stiprins pastarųjų konkurencingumą ir priartins jų BVP vienam gyventojui lygį prie Europos vidurkio, tuo pat metu reikalaujant iš šių valstybių preciziško pasirengimo administracinių gebėjimų, bei būsimos paramos valdymo srityse. Pasirengimo stojimui parama ją gaunančioms šalims tam tikru požiūriu yra pratybos, kurių metu jos mokosi efektyviai panaudoti finansinę pagalbą, prieš gaunant didesnius kreditus. Šiaip ar taip administracinius gebėjimus ir programų įgyvendinimo decentralizavimo gebėjimą reikės dar labiau padidinti po 2006 metų.

6. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pamąstymai

6.1 Pranešime pateikti rezultatai rodo, kad sanglaudos politika turi aiškiai matomus teigiamų padarinių.

6.2 Vis dėlto EESRK atkreipia dėmesį į savo susirūpinimą tuo, kad sanglaudos politikos tikslų įgyvendinimas yra labiau pastebimas tarp valstybių narių negu tarp regionų. Nepaisant

pozityvios raidos, regioniniai skirtumai gajūs ekonominio ir socialinio vystymosi srityje. Taip pat EESRK pabrėžia, kad plėtra dar labiau išryškina šiuos skirtumus ir meta sanglaudos politikai galingą iššūkį.

6.3 Taip pat EESRK mano, kad plėtra sąlygos ženklų Bendrijos vidaus rinkos augimą, atverdama naujas galimybes, visokeriopa paveikdama įvairias ES šalis. Turint omenyje didėjančią tarpusavio priklausomybę prekybos ir investicijų srityse, ekonominis vystymasis naujose valstybėse narėse gali sąlygoti aukštus augimo rodiklius visoje ES (Struktūriniai fondai prisidėjo didinant ekonominę integraciją, kas taip pat liudija apie prekybos srautų ir investavimo augimą).

6.4 Taip pat EESRK konstatuoja, kad Struktūriniai fondai davė naudos ne vien regionams, rinktiniams paramai gauti. Nemenka dalis paramos, nukreiptos į atsilikusius regionus, sugrįžta į labiausiai išsivysčiusius Europos Sąjungos regionus per padidėjusį eksportą. Iš tiesų per 2000-2006 metų laikotarpį, šis sugrįžimo efektas įvertintas maždaug ketvirčiu (24,1 %) visos struktūrinės paramos suteiktos pagal 1 tikslą. Ilgainiui vystymasis šiuose regionuose atvers naujas rinkas regionuose ir šalyse, kurios yra neto įmokų mokėtojos, taip duodamas naudos ir jų ekonomikoms.

6.5 Turimi duomenys rodo, kad investicijų srautai linkę disproporcingai lokalizuotis dinamiškiausiuose ES regionuose ir dinamiškiausiose šalyse, kas iškelia dilemą sanglaudos bei kandidatuojančių šalių vyriausybėms.

6.6 Įvairių Bendrijos sektorių politikų koordinavimas yra pozityvus sanglaudos tikslui, kaip antai, kalbant apie žemės ūkio politiką, žvejybos politiką, transporto politiką, R&D politiką bei švietimo ir profesinio mokymo politiką.

6.7 Didelė Bendrijos parama tenka kitiems nei 1 tikslo regionams, siekiant sumažinti ekonominius ir socialinius skirtumus.

6.8 Apskritai, sulėtėjęs ekonominis augimas turėjo neigiamų pasekmių užimtumui. Užimtumo lygis 15 narių Europos Sąjungoje yra gerokai žemesnis, nei tai numato Lisabonos Europos Tarybos nustatytas ambicingas tikslas; išvestasis vidurkis slepia gilius skirtumus tarp įvairių Sąjungos sudedamųjų dalių.

6.9 Demografinės tendencijos, ypač darbo jėgos senėjimas, turės didelės įtakos ES darbo rinkai; jos aiškiai parodo būtinybę stiprinti mokymą/mokymąsi visą gyvenimą.

6.10 Demografinės perspektyvos išryškina, kaip svarbu pasiekti aukštą užimtumo lygį per artimiausius metus, taip, kad nebestiprėtų socialinės įtampos, ir kad to reikia siekti tuo pat metu sparčiai didinant našumą.

6.11 Tad siekiant konkurencingesnės europinės ekonomikos, didesnio užimtumo ir aukštesnio gyvenimo lygio, pasirodo esant būtina, kad europinė ekonomika telktų dėmesį į veiktumą, grindžiamas pažinimu, inovacija bei naujomis informacijos ir ryšio technologijomis. Iš esmės tai reiškia, kad reikia įgyvendinti Lisabonos strategijos tikslus.

7. Sanglaudos politikos prioritetai

7.1 EESRK pritaria ES sanglaudos politikai suteikiamai naujai architektūrai laikotarpiui po 2006 metų, organizuojamai pagal ribotą skaičių prioritetų (I - konvergencijos; II – regioninis konkurencingumas ir užimtumas; III – Europos teritorinis bendradarbiavimas) bei grindžiant jų įgyvendinimą Lisabonos ir Geteborgo strategijomis nacionaliniame ir regioniniame lygmenyje.

7.2 EESRK manymu pranešime pateikti duomenys aiškiai parodo būtinumą padvigubinti pastangas, nukreiptas į sanglaudos tikslą išplėstoje Sąjungoje, todėl jis sutinka su tuo, kad konvergencijos tikslas pirmiausia būtų orientuotas į regionus, kurių BVP vienam gyventojui yra mažesnis nei 75 % Bendrijos vidurkio. Jis džiaugiasi, kad specialių priemonių susilauks regionai, patenkantys į „statistinį efektą“, kuriems buvo numatyta parama, kurios dydis pranoksta tai, kas 1999 metais buvo nuspręsta skirti „pereinamosios paramos“ regionams.

7.3 EESRK palankiai priima siūlymą skirti Sanglaudos fondą konvergencijos tikslui ir vertina, kad pastarasis turėtų ir toliau veikti pagal nacionalinę logiką (valstybės narės, kurių BNP yra mažesnės nei 90 % Bendrijos vidurkio) ir kad jo taikymas nesiribotų regioniniais kriterijais.

7.4 EESRK pritaria tai kryptiškai, kurią reikia suteikti sanglaudos politikai ne labiausiai atsilikusiose valstybėse narėse ir regionuose (kaip antai, skatinti konkurencingumą ir mažinti skirtumus tarp regionų, taip pat palaikyti Europos užimtumo politiką). Jis pasisako už temų sutelktumą ties ribotu skaičiumi prioritetų konkurencingumo labui (pažinimo ekonomika, prieinamumas, aplinka ir bendro intereso paslaugos).

7.5 Jis taip pat sutinka su tuo, kad kalbant apie antrąjį prioritetą, būtina imtis specialių priemonių tuose regionuose, kurie yra rinktiniai 1 tikslui ir neatitinka rinktinumo kriterijų, taikomų prioritetui teikiamam konvergencijai, ir kurie gaus padidintą paramą per pereinamąjį laikotarpį („laikina parama“).

7.6 Parama bendradarbiavimui abipus sienos, tarptautiniam ir tarpregioniniam bendradarbiavimui buvo svarbi teritorinei europinei integracijai, priežastis dėl kurios EESRK remia Komisijos siūlymą, siekiantį sukurti naują tikslą, pasinaudojant patirtimi sukaupta iniciatyvos INTERREG srityje. Šis tikslas būtų nukreiptas į teritorinį bendradarbiavimą, išsaugant abipus-sieninę, tarpregioninę ir tarptautinę dimensijas, kaip ir galimybę valstybėms narėms įtrukti į abipus sieninę dimensiją jūrinius regionus. Be to, regionai turintys pasienį su naujomis valstybėmis narėmis turi prisitaikyti; jiems turėtų būti sukurta speciali programa. EESRK pasisako, už tai, kad būtų ženkliai padidintos finansinės lėšos, skiriamos Europos teritorinio bendradarbiavimo tikslams, lyginant su lėšomis, kurios anksčiau buvo skiriamos INTERREG'ui..

7.7 Komitetas palankiai priima Komisijos ketinimą siūlyti sukurti naują teisinį instrumentą – „regioninės abipus-sieninės savivaldybės“, siekiant palengvinti bendradarbiavimą tarp valstybių narių ir savivaldos institucijų ir sutvirtinti ryšius prie išorės sienų, kitaip sakant su naujaisiais kaimynais.

7.8 Jis sutinka su Komisija, kad visose programose būtų numatytas kompleksinis atsakymas į teritorinius ypatingumus ir turi būti atsižvelgiama į būtinybę kovoti su įvairiomis socialinės diskriminacijos formomis.

7.9 Jis palankiai priima urbanistinei dimensijai pripažįstamą svarbą: į programas būtina įtraukti veiksmus šioje srityje, skirti ypatingą dėmesį miestų problemoms ir pripažinti, jog pastarieji vaidina regioninio vystymosi judintojų vaidmenį. Kaip ir Komisija EESRK pripažįsta bendradarbiavimą tarp miestų kaip pagrindinę teritorinio bendradarbiavimo sudėtinę dalį.

7.10 EESRK vertina, kad labai svarbu garantuoti, kad naujieji instrumentai, naudojami kaimo zonose, būtų integruoti į Bendrijos žemės ūkio politiką, išlaikant dabartinį pagalbos regionams ir mažiau išsivysčiusiems konvergencijos programas įtrauktoms šalims koncentracijos lygį. EESRK pabrėžia, kad parama kaimo vietovėms neturi apsiriboti žemės ūkio projektais, bet turi įtraukti ir projektus, skatinančius kaimo plėtrą.

8. Valdymo sistema

8.1 EESRK pritaria, kad būtų sumažintas iki trijų sanglaudos politikoje naudojamų finansinių instrumentų (FEDER, ESF ir Sanglaudos fondas) skaičius ir tiek tikslų skaičius, tiek su jais siejamų finansinių instrumentų sumažinimo principui, kas padės spartinti programavimo paprastinimą ir efektyvumą.

8.2 Komitetas yra palankiai žiūri į bendradarbiavimo stiprinimą tarp valstybių narių, vietos valdžios bei ekonominių ir socialinių partnerių.

8.3 EESRK pritaria svarbai, pripažįstamai reguliariam regioninės politikos teritorinio poveikio vertinimui, įskaitant prekybos poveikio vertinimui, kaip tai rekomenduoja Komisija.

8.4 EESRK nuomone yra svarbu, kad būsimuose pranešimuose Komisija labiau išryškintų moterų ir vyrų galimybių lygybę bei sanglaudos politikos įnašą į šį tikslą vertinimą.

8.5 Kalbant apie valdymo sistemą, EESRK pritaria, keturių principų (programavimas, partnerystė, koncentracija ir papildomumas) išlaikymui ir paprastinimui, grindžiamam padidinta decentralizacija. Tačiau jis mano, kad šis decentralizacijos padidėjimas neturi kvestionuoti būtinumo, kad Komisija toliau įdėmiai stebėtų programų vykdymą, siekdama užtikrinti regioninės politikos suderinamumą Sąjungos lygiu ir išvengti nukrypimų, kurie devaluotų siekiamus tikslus. Komisijos vykdoma kontrolė turi būti labai griežta ne tik teisingo fondų panaudojimo prasme, kad nebūtų jokių nukrypimų, bet taip pat kad būtų tikrinama ar finansiniai projektai atlieka ar ne tas funkcijas, kurioms jie buvo numatyti.

9. Partnerystė struktūriniais fondams įgyvendinti

9.1 EESRK pakartoja požiūrį, išdėstytą nuomonėje dėl Partnerystės įgyvendinant struktūrinius fondus⁽¹⁾ ir ypač išskiria šiuos punktus:

9.2 Labai svarbu mastyti apie priežiūros komitetus, numatytus Reglamento dėl Struktūrinių fondų 35 straipsnyje. Naujos ir svarbios funkcijos, kurios buvo priskirtos šiems organams, ar tiems, kuriais jie būtų apkeisti, daro neįsivaizduojamą socialinių partnerių dalyvavimo mechanizmų peržiūrą.

9.3 Pirmiausia būtina pasiekti, kad partnerių dalyvavimas priežiūros komitetuose taptų privalomas ir būtų įprasmintas suteikiant jiems balso teisę, kuri padarytų aiškesnę jų poziciją šioje instancijoje svarstomais klausimais.

9.4 Komisija turėtų pavesti parengti aktualizuotą studiją apie įvairius dalyvavimo modelius, kurie buvo naudojami nacionaliniame ir regioniniame lygmenyse, kas keistų įvertinti ir išplatininti mažiau žinomas, tačiau labai svarbias ateičiai patirtis.

9.5 EESRK vertina, kad būtina užtikrinti tarpusavio priklausomybę tarp instancijos, kuri vertina duotą programą, ir nacionalinės institucijos, atsakingos už jos vykdymą, ir kad čia taip pat, instituciniai partneriai ir ekonominiai ir socialiniai partneriai galės vaidinti didesnę vaidmenį, dėka pažinimo įgyto kartu su praktiniais rezultatais, gautais taikant įvairias priemones.

9.6 Partnerių atranka ir jų funkcijų bei atsakomybės skaidrumas, EESRK nuomone yra pirmajai svarbos.

9.7 Galimas prieštaravimas tarp to, kad partneriai realiai dalyvauja įvairiuose programų įgyvendinimo etapuose, ir to, kad jie tuo pat metu yra projektų rėmėjai, reikalauja, kad būtų nustatytos taisyklės, pagal kurias turės būti vykdoma partnerių atranka, kad į partnerystę nebūtų įtrauktos instancijos, priklausomos nuo valstybės ir kurių veikimo nepriklausomybė būtų dėl tos priežasties suvaržyta tiek funkcionaliai, tiek struktūriškai.

9.8 Be organizacijų, kurios tradiciškai yra ekonominiai ir socialiniai partneriai (darbuotojų profsąjungos, pramonės asociacijos, žemdirbiai, amatininkai ir prekybininkai, trečiasis sektorius, kooperatyvai ir pan.), svarbu sustiprinti „funkciškai autonomiškų organizacijų“, tokių kaip Prekybos rūmai, universitetai, socialinių būstų rėmėjai ir pan., dalyvavimą struktūrinėse Bendrijos politikose.

9.9 Partnerystės sudėtis ir galimas procesų neefektyvumas dėl vykdomų funkcijų nesuderinamumo su skaidrumu ir sprendimų nepriklausomumu (pavyzdžiui, tų pačių asmenų, kurie, beje, dažnai esti ir programų remiamieji, dalyvavimas programavimo/lydėjimo/vertinimo etapuose), gali būti pragaištingi.

9.10 Atrodytų, kad dažnai esama nesuderinamumo tarp buvimo tuo pat metu sprendimų priėmėju ir struktūrinių fondų paramos gavėju, nes tokia situacija taip pat gali sukelti interesų konfliktą.

9.11 EESRK vertina, kad ekonominiams ir socialiniams partneriams turės būti prieinami tam tikras finansavimas ir mokymas, kad galėtų tinkamai vykdyti jiems patikėtas funkcijas, kadangi šiuo metu tokia praktika yra retenybė arba visai neegzistuoja.

9.12 Vangus partnerių dalyvavimas, kai kuriais atvejais yra sąlygotas to, kad jie neturi pakankamai specializuoto personalo nei reikiamos kompetencijos, kad galėtų aktyviai dalyvauti su Bendrijos fondais susijusiuose forumuose, kuriuose jie galėtų ir privalėtų dalyvauti.

9.13 EESRK mano, kad valstybės narės privalo būti ypatingai dėmesingos visam biurokratiniam procesui, ir kiek tik galint stengtis riboti jo gremėzdiškumą. Dažnai perdėtas ir nepama tuotas administracinis sudėtingumas, sukuriantis užtvaras ir pernelyg dažnai skatinantis nuostolingas praktikas, kompromituoja patį partnerystės principą.

⁽¹⁾ 9 dalis yra paimta iš EESRK nuomonės dėl „partnerystė įgyvendinant Struktūrinius fondus“ OL C 10 of 14.1.2004, p. 21.

9.14 EESRK mano, kad didelių privalumų galima išgauti įsteigus minimalų dalyvavimo slenkstį, kurį reglamentuotų Bendrijos reglamentas, paliekant valstybėms narėms rūpestį nustatinėti padidinto dalyvavimo lygius, jei jos to pageidauja, per įstatymų leidybą arba nacionaliniais teisės aktais. Siūlomos įvesti taisyklės, turės pagerinti informaciją bei sukurti intensyvesnes, stabilesnes ir nuolatinės ekonominių ir socialinių partnerių dalyvavimo formas.

9.15 Socioekonominių partnerių vaidmuo, pasiūlymų turinys ir dalyvavimo procedūros neišvengiamai skiriasi Komisijos struktūrinių priemonių paruošiamajame, finansavimo, monitoringo ir įvertinimo etapuose. Todėl būtina išsiaiškinti, ko tikimasi iš partnerių, ką partneriai turi atlikti užtikrinant programos sėkmę, kokiuose lygiuose vyksta partnerystė, į kokius politinius ir techninius organus partneriai turėtų būti įtraukti.

9.16 Partnerystė turi esminę svarbą šiuose etapuose:

— „politiniame“ Fondo programavimo etape ir kai priimami bendro pobūdžio sprendimai, tiek bendrijos, tiek nacionaliniu lygiu;

— monitoringo ir įvertinimo etape.

10. EESRK įnašas svarstant šią temą ir kuriant naują partnerystę sanglaudos labui – konvergencija, konkurencingumas ir bendradarbiavimas

10.1 Sanglaudos politikos prioritetai

10.1.1 Komitetas palankiai priima Komisijos ketinimą įsteigti konvergencijos srityje konkretų mechanizmą, galintį kompensuoti visas ultraperiferinių regionų, taip pat regionų, kenčiančių dėl nuolatinių struktūrinių nepriteklių, silpnąsias vietas.

10.1.2 EESRK rekomenduoja, kad paramos įvairiems regionams strategijos požiūriu būtų išnagrinėta koku mastu turimi kiekybiniai duomenys iš tikrųjų atspindi ekonominę ir socialinę pažangą, o nėra tik išvedami iš statistinio išorinio ekonominio efekto, kuris dažnai nėra svarbus šių regionų ekonominei ir socialinei tikrovei, kaip, pavyzdžiui, aprodė diegimas išorinių sistemų, kurios sąlygoja naudojamų rodiklių iškreipimus.

10.2 Bendrijos sektorių politikų papildomumas

10.2.1 EESRK atkreipia dėmesį į Bendrijos sektorių politikų papildomumą sanglaudos tikslui, ypač R&D, informacinės visuomenės ir transporto srityse. Jis sveikina ketinimą žiūrėti į darną tarp sanglaudos ir konkurencijos politikos kaip į svarbų elementą įvairiose Bendrijos politikos srityse.

10.2.2 Konstatuodamas, kad 50 % lėšų skirtų R&D sutelkti labai ribotame regionų skaičiuje, EESRK pasisako už tai, kad papildomumas su sektorinėmis politikomis padėtų galą tokiai perdėtai koncentracijai ir prisidėtų stiprinant technologijų perkėlimo tarp regionų skatinimo priemones.

10.3 Biudžetas

10.3.1 Turint omenyje, kokias ambicijas valstybės narės sudėjo į Europos Sąjungos plėtrą ir Lisabonos strategiją, nebūtų labai išmintinga manyti, kad galės būti išlaikytas tas pats išteklų lygis. EESRK savo nuomonėse, išleistose per pastaruosius keletą metų, yra nekartą prašęs, kad Bendrijos biudžeto maksimumas būtų padidintas. Komisijos pasiūlyto limito (1,24 %) šviesoje, finansinių perspektyvų 2007-2013 metų laikotarpiui požiūriu, EESRK mano, kad 0,41 % skirtų sanglaudos politikai (0,46 % prieš pervedimus, skirtus kaimo vystymui ir žvejybos) atitinka bendrų išteklių maksimumą, kuris mums atrodo nepakankamas pasiekti pasiūlytus ambicingus tikslus.

10.3.1.1 Esant tokiam scenarijui ir padidėjusių finansinių poreikių įveikiant padidėjusius regioninius skirtumus dėl plėtros, iš esmės, plėtros kaštai guls ant regionų, kurie šiuo metu gauna naudą iš sanglaudos politikos, pečių, kadangi sumažės jų gaunama Bendrijos parama.

10.3.1.2 EESRK nuomone, ši situacija yra nepateisinama nei politiniu, nei ekonominiu požiūriais, nes ji visiškai prieštarauja bet kokiam teisingumo principui paskirstant plėtros kaštus.

10.3.1.3 EESRK nesupranta, kaip bus galima užtikrinti, viena vertus, politinio plėtros tikslo ir Sąjungos stiprinimo suderinamumą, ir, kita vertus, išlaikyti, gal net sumažinti pastangas, kurių šis stiprinimas reikalauja iš valstybių narių. Jis prieštarauja minimalistinei Europos kūrimo vizijai, pateisinamai tik konjunktūriniais sunkumais ir atėitės vizijos nebuvimu iš kai kurių svarbiausių šio proceso veikėjų pusės.

11. Kitos rekomendacijos

11.1 EESRK mano, kad yra nepaprastai svarbu, kad ekonominiai, socialiniai, teritoriniai kriterijai, kurie bus lemiami skirstant valstybėms narėms išteklius, skirtus prioritetui „regionų konkurencingumas ir užimtumas“, būtų nustatyti kuo objektyviau ir kuo griežčiau, ypatingai atsižvelgiant į socialinius rodiklius, o ne vien į ekonominius.

11.2 Kai dėl fondų įgyvendinimo, EESRK yra tos nuomonės, kad būtina vis labiau judėti link naujų institucinių, ekonominių ir socialinių partnerių dalyvavimo formų, siekiančių daug toliau, nei dalyvavimas planavimo, valdymo, kontrolės/priežiūros ir vertinimo organuose.

11.3 Šiuo požiūriu mechanizmų paremtų bendromis subsidijomis diegimas yra kelias, kurį privalu stiprinti, iškeliant valstybėms narėms reikalavimą taikyti šį modelių tipą, bent jau ribotai Bendrijos paramos rūšių daliai, turint omenyje privatumus, kuriuos gali išgauti (biurokratinių kliūčių sumažinimas, greitumas ir biudžetinės pastangos nebuvimas) valstybės narės, bendrų apkarpmų sąlygomis, kuriuos šiuo metu patiria valstybiniai finansai.

11.4 Kita vertus, reikia skatinti valstybines/privačias partnerystes, kad būtų įveikti dabartiniai suvaržymai valstybinių finansų lygyje ir užtikrintas jų ilgalaikis finansavimas.

11.5 EESRK mano, kad reikia griežtinti taisykles nukreiptas prie piktnaudžiavimus, susijusius su įmonių delokalizavimu; kaip antai, reikia numatyti griežtas bausmes ir gautų lėšų grąžinimą, jei yra įrodoma, kad investicijų sumažinimo (dezinvesticijos) pagrindas nėra gamybos vieneto gyvybingumo prara-

dimas ir kad delokalizavimas vykdomas vien tik tam, kad įmonė pasididintų gaunamą paramą.

11.6 Komitetas taip pat galvoja, kad būtų pageidautina, kad įmonių rėmimo srityje būtų pripažinta SVĮ svarba, dėl jų vaidmens socialiniame-ekonominiame kontekste, ypač dėl jų gebėjimo generuoti darbo vietas ir turtą, ir dėl jų akivaizdaus dalyvavimo savojo regiono raidoje.

11.7 Pagaliau ambicija toliau tęsti ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos politiką išplėstoje Europoje yra vienas didžiausių iššūkių su kuriais susidurs ES. Kadangi pati sanglaudos politika yra esminis Europos Sąjungos tautų ir teritorijų integracijos ramstis, EESRK ragina valstybes nares ir Sąjungą sėkmingai baigti vykdyti šią reformą, atsižvelgiant pastarųjų metų nesėkmes ištikusias Sąjungos kūrimo procese, kad piliečiai vėl pradėtų tikėti į Europos kūrimą.

11.8 EESRK manymu, yra labai svarbu, kad valstybės narės išlaikytų ir stiprintų savo nuosavas pastangas remti sanglaudos politiką, nepriklausomai nuo paramos plėtojamos per Sąjungos politikos sritis.

11.9 Naująją struktūrą ir Sąjungos sanglaudos politikos prioritetus apsprendžia plėtra, taip pat turimų išteklių ribojimas, anaipol ne regioninių ir socialinių skirtumų naikinimas. Antai kai kurios valstybės narės ir regionai, kurie iki šiol iš europinės sanglaudos politikos gaudavo reikšmingą paramą, palaiptiesniui taps neberinktini į didžiąją dalį esamų instrumentų. Akivaizdu, kad tai visai nereiškia, kad jie pasiekė pageidaujamą išsivystymo ir sanglaudos lygį, todėl būtų teisinga, jei į juos būtų atkreiptas ypatingas dėmesys įgyvendinant nacionalines biudžeto politikas.

Briuselis, 2004 m. birželio 30 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Roger BRIESCH

Nuomonė dėl „Komisijos Komunikato Tarybai, Parlamentui ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui: Fizinį asmenų dividendų apmokestinimas vidaus rinkoje“

(COM(2003) 810 galutinis)

(2004/C 302/15)

2003 m. gruodžio 19 d. Europos Komisija, vadovaudamasi EB steigimo sutarties 262 straipsniu, nusprendė paprašyti Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pateikti nuomonę dėl „Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui: Fizinį asmenų dividendų apmokestinimas vidaus rinkoje“.

Specializuotas skyrius „Ekonominė ir pinigų sąjunga, ekonominė ir socialinė sanglauda“, atsakingas už komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. birželio 8 d. priėmė nuomonę (Pranešėjas: M. RETU-REAU).

410-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2004 m. birželio 30 d. ir liepos 1 d. (2004 m. birželio 30 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 151 balsais „už“, 1 balsavus „prieš“ bei 12 susilaikius, priėmė šią nuomonę.

1. Įvadas

1.1 Nuomonei teikiamas pranešimas pirmiausiai susijęs su fizinių asmenų dividendų, gaunamų nuo investicijų į akcijų portfelį, apmokestinimu.

1.2 Jis yra tąsa Pranešimo dėl Įmonių mokesčių sistemos tyrimo ⁽¹⁾, kuriame jau tuo metu pasiūlyta nubrėžti pagrindinių EBTT nutarčių taikymo šioje srityje direktyvines kryptis; fizinių asmenų gaunamų dividendų atveju jame pasiremta Verkoobjeno nutartimi ⁽²⁾. Išeinančių ir ateinančių dividendų įtraukimas į laisvą kapitalo judėjimą ir kažkas naujo, dividendai nėra paminėti Sutartyje ar kitose direktyvose.

1.3 Atrodo, kad skirtumai tarp valstybių narių mokesčių sistemų „bendrovių pelno, išmokamo akcininkams dividendų pavidalu, dvigubo apmokestinimo“ ⁽³⁾ srityje sudaro didelę diskriminaciją, taip pat kliūtį laisvam kapitalo judėjimui vienoje bendroje rinkoje.

1.4 Siūlomos direktyvinės kryptys apibendrina Bendrijos teisės padariniais valstybių narių taikomiems dividendų apmokestinimo būdams ir tokiu būdu yra skirtos, aukščiau minėto teismo jurisprudencijos šviesoje, panaikinti suvaržymus dėl portfelyje laikomų akcijų pajamų apmokestinimo. Tokiu pasiūlymu siekiama sumažinti aukštas mokesčių normas šalyse, kuriose iškilo dividendai.

1.5 Tikslas – „padėti šioms (valstybėms narėms) prižiūrėti, kad jų mokesčių sistemos atitiktų vidaus rinkos išsipareigojimus, sutinkamai su Sutarties dėl laisvo kapitalo judėjimo principais“.

1.6 Jei valstybės narės nepriimtų pasiūlytos metodikos siekiant panaikinti kliūtis laisvam investicijų į akcijų portfelį judėjimui, tuomet Komisija, vykdydama savo sutarčių saugotojos pareigą, galėtų taikyti EB steigimo sutarties 226 straipsnį.

1.7 Verta priminti, kad Teismas gali išskirti iš nacionalinio teisėjo suformuluotos prejudicialių klausimų redakcijos, atsižvelgdamas į pastarojo išdėstytus duomenis, elementus, priklausančius Bendrijos teisės interpretacijai, siekiant leisti šitam teisėjui spręsti jam adresuotą teisinę problemą ⁽⁴⁾.

2. Dividendų apmokestinimas vidaus rinkoje

2.1 Į bendrovių rezultatų apmokestinimą įeina pelno mokestis, kurio tarifas svyruoja nuo 12,5 iki 40 % (vidurkis apie 30 %). Dividendų, kurie išmokami nuo pelno po bendrovių mokesčio (BM), apmokestinimas gali būti vykdomas prie šaltinio ir jie gali būti išskaičiuojami iš išmokamo dividendo, tačiau taip pat gali būti paimti per FAPM pagal marginalų tarifą arba pagal atskirą tarifą.

2.2 Pagal Komisiją, bendrovių rezultato ir dividendų apmokestinimas gali sudaryti „dvigubą ekonominį apmokestinimą“, be to, privatiems asmenims gresia dar ir dvigubas teisinis tarpautinis apmokestinimas (užsienyje gaunamų dividendų apmokestinimas dviejose skirtingose valstybėse).

⁽¹⁾ „Vers un marché intérieur sans entraves fiscales“ COM(2001)582 final

⁽²⁾ Affaire C-35/98 Verkoobjen Recueil 2000 I-4071

⁽³⁾ Rapport Ruding de mars 1992 pp. 207-208

⁽⁴⁾ Arrêt du 28 janvier 1992, Bachmann, CR09204/90, Rec. p. I-249

2.2.1 EBPO konvencijos modelis, pasiūlytas dvigubam teisiniam tarptautiniam apmokestinimui išvengti nenagrinėja dvigubo ekonominio apmokestinimo.

2.2.2 EBPO konvencijos modelio pagrindu, mokestis, jau paimtas prie šaltinio nuo dividendų kilmės valstybėje, turėtų būti išskaičiuotas iš mokesčio, privalomo akcininko fiskalinės buveinės valstybėje, kaip paprastos išlaidos neviršijančios mokesčio dydžio, kuris būtų privalomas nuo dividendų fiskalinės buveinės valstybėje.

2.2.3 Komisijos teigimu, EBPO modelis galioja visoms dividendų apmokestinimo sistemoms, grynųjų ar mišrių pavidalu (klasikinė, ceduliarinė sistemos, priskaičiavimas, atleidimas).

3. Verkooijeno nutartis ir kelios kitos susijusios nutartys

3.1 Teismo sprendime dėl Verkooijeno bylos kalba ėjo apie atsisakymą atleisti pastarąjį nuo pajamų už akcijų dividendus, gautus iš bendrovės, įsteigtos vienoje valstybėje narėje, ne Nyderlandų Karalystėje, mokesčio.

3.2 Šis atleidimas buvo taikomas akcijų ar pajaus pajamoms, iš kurių Nyderlanduose buvo išskaičiuotas prie šaltinio Nyderlandų dividendų mokestis, kas reiškė, kad neatsižvelgta į akcijų pajamas gautas kitose šalyse.

3.2.1 Visų pirma atleidimas buvo sumanytas kaip priemonė, leisianti pagerinti įmonių nuosavų fondų lygį ir stimuliuoti privačių asmenų domėjimąsi Nyderlandų akcijomis; kita vertus, šiuo atleidimu, ypač smulkių investitorių atžvilgiu, buvo siekiama kažkiek kompensuoti už dvigubą ekonominį apmokestinimą atleidžiant nuo tūkstančio guldenų.

3.2.1.1 Pono Verkooijen pajamų apmokestinimo atveju, mokesčių inspektorius netaikė atleidimo nuo dividendų mokesčio, manydamas, kad Ponas Verkooijen neturėjo į tai teisės, kadangi dividendai, kuriuos jis gavo... „nebuvo pateikti nyderlandiškajam dividendų mokesčiui“.

3.2.2 Nacionaliniam teismui pateikus prejudicialų klausimą, Teisingumo Teismas nusprendė, kad užsienio dividendų gavimas buvo neatsiejamai susijęs su kapitalo judėjimu; kitoks, ir nepalankesnis, fiskalinis ateinančių dividendų traktavimas, lyginant su vidaus dividendais, sudarė tuo metu apribojimą, kurį draudžia laisvas kapitalo judėjimas.

3.2.2.1 Teismas patikslino, kad tokios teisinės nuostatos, kaip nagrinėjamoji... „padarins yra tas, kad ji atgraso vienos valstybės narės piliečius, gyvenančius Nyderlanduose, investuoti savo kapitalus į bendroves, turinčias savo buveinę kitoje valstybėje“.

3.2.2.2 „Tokia nuostata turi taip pat apribojantį padarinį bendrovėms, įsikūrusioms kitose valstybėse narėse, kadangi jų atžvilgiu ji sudaro kliūtį kapitalo rinkimui Nyderlanduose.“

3.3 Schmido byloje⁽¹⁾, Generalinis advokatas pastebėjo, kad dividendai, gaunami nuo užsieniškų kilmės akcijų, kuriems Austrijoje nėra taikomas išskaičiavimas prie šaltinio, kuriuo atsiskaitoma kaip kapitalo pajamų mokesčiu, ten apmokestinami pajamų mokesčiu ir, kita vertus, jiems negali būti taikomas perpus sumažintas mokesčio tarifas. Generalinis advokatas šiuo atveju konstatavo kapitalo judėjimo laisvės pažeidimą.

4. Bendros Komiteto pastabos

4.1 Fiskalinėje sferoje valstybės narės vykdo savo kompetenciją. Tačiau dabar galiojantys 56 ir 58 EBS straipsniai nustato ribas šiai nacionalinei kompetencijai, kuri neturi varžyti fundamentalios laisvės ir apeiti Bendrijos įstatymą: 56 straipsnis draudžia sudaryti kliūtį laisvam kapitalo judėjimui, tuo tarpu 58 straipsnis pripažįsta, kad jei nacionalinės fiskalinės nuostatos gali „nustatyti skirtumą tarp mokesčių mokėtojų, kurie nėra toje pačioje situacijoje jų būsto ar vietos, kur investuotas jų kapitalas, atžvilgiu“ ir jei valstybės gali imtis „visų būtinų priemonių, kad išvengtų savo įstatymų ir teisės aktų pažeidimų, kaip antai fiskalinėje srityje ar finansinių įstaigų protingos kontrolės srityje... ar... imtis pagrįstų priemonių dėl motyvų, susijusių su teisėtvara ir teisės sauga“, vis dėlto būtina užtikrinti, kad šioms tikslams taikomos tokios priemonės negalėtų „būti nei savavališkos diskriminacijos priemonės, nei užmaskuoti laisvo kapitalo ir mokėjimų judėjimo suvaržymai“.

4.2 Teismo jurisprudencija iš esmės reikalauja vienodo apmokestinamų asmenų traktavimo ir smerkia dvigubus tarptautinius apmokestinimus.

4.3 Su Europos Sąjungos išplėtimu dar labiau pagilėjus tarifų skirtumams dividendų BM ir FAPM srityje, Komitetas sutinka, kad būtina skubiai paraginti visas valstybes nares, kurios to dar nepadarė, minimaliu EPBO siūlomo modelio pagrindu sudaryti tarptautines sutartis prieš dvigubą apmokestinimą, kad nacionaliniame lygmenyje būtų pasiekta vienodo investuotojų į akcijų portfelį traktavimo visų gaunamų dividendų atžvilgiu, nepriklausomai nuo jų kilmės Bendrijos ribose.

⁽¹⁾ Affaire C-516/99, 30 mai 2002

4.4 Komitetas pažymi, kad Sutartis taip pat numato laisvą kapitalo judėjimą į trečiąsias šalis arba iš jų ir kad taip pat egzistuoja tarptautinės dvišalės sutartys tarp valstybių narių ir trečiųjų šalių.

4.5 Visiškas neutralumas galėtų būti idealiai pasiektas, derinant visas pranešime iškeltas sąlygas ir apsiribojant Bendrijos erdve, tik per vieną Bendrijos bendrovių mokesčio tarifą atleidimo sistemoje ir su sąlyga, kad FAPM apmokestinimo kitos sąlygos būtų vienodos visose suinteresuotose šalyse ir jei būtų laikoma, kad akcijų pajamos sudaro vienintele mokėtojo, investuojančio į akcijų portfelį, pajamos. Beje, pati Komisija pripažįsta, kad visiškas fiskalinis neutralumas galėtų būti pasiektas tik visiškai harmonizavus valstybių narių mokesčių sistemas.

4.6 Parlamentų ir valstybių fiskalinis suverenitetas, priimant sprendimus dėl fizinių ir juridinių asmenų pajamų apmokestinimo ir dėl nacionalinio biudžeto, istoriškai yra europinių demokratijų pamatas. Piliečių lygybė prieš valstybinius mokesčius sudaro fundamentalų konstitucinės vertės principą. Valstybės narės, esant dabartiniam europinės integracijos laipsniui, išlaikys rimtus sumetimus išsaugoti, kaip tai numatyta sutartyse, savo nacionalines kompetencijas mokesčių srityje. Ši padėtis, be abejo, gali keistis ateityje. Tačiau Komitetas norėtų, kad veiksmo laisvė, kuria disponuoja valstybės narės neprivestų prie fiskalinio dempingo situacijų.

4.7 Komitetas mano, kad siūlomos direktyvinės kryptys, jei jos apsiriboja iš tikrųjų teismo nagrinėjamais klausimais, laikantis šios sąlygos priklauso atitinkamoms Komisijos ir valstybių narių kompetencijoms. Jei taip būtų nuspręsta, Europos Parlamentas ir konsultaciniai turėtų būti visapusiškai įtraukti į tokios procedūros priežiūrą.

4.8 Komitetas galvoja ar nagrinėjimo Teisingumo Teisme pavojus iš tikrųjų gali palengvinti būtinų sprendimų paiešką, kuri negali būti nei greita, nei lengva dėl temos sudėtingumo ir dėl jos pasekmių. Nepaisant to, EESRK mano, kad valstybės narės turėtų sparčiai priimti nuostatas, apsaugančias ateinančių ir išeinančių dividendų priklausomybės nuo diskriminacijos. Kita vertus tai galėtų kelti norą padaryti Teismą Bendrijos fiskaliniu įstatymų leidėju, viršesniu už valstybes nares, kas keltų galių sumaištį grėsmę.

5. Konkrečios pastabos

5.1 Komitetas pastebi, kad santykinai parprastas Komisijos analizės metodas aprėpia tik vieną indėlių į akcijas hipotezę,

būtent individualaus portfelio, sudaryto iš bendrovių, esančių dviejose ar daugiau valstybių narių, akcijų. Portfelį gali sudaryti akcijos bendrovių, esančių keliose valstybėse narėse ir už ES ribų.

5.2 Komitetas taip pat pastebi, kad akcijų pajamos taip pat gali būti gaunamos iš kolektyvinių investicijų ar pensijų fondų tokiomis formomis, kurios neleidžia žinoti išmokamų dividendų ir papildomų dividendų įvairių komponentų nacionalinės kilmės. Beje, kartais šių investicijų formų papildomiems dividendams ir išmokamoms pajamoms taikomos kitokios fiskalinės taisyklės, nei tos, kurios taikomos tiesioginėms dividendų išmokoms fiziniams asmenims, turintiems savo nuosavą akcijų portfelį. Komisija šių klausimų nenagrinėja.

5.3 Komitetas konstatuoja, kad pranešime taip pat nenauginėjamas papildomų dividendų apmokestinimas, išplaukiantis iš akcijų realizavimo Biržoje. Privačiam asmeniui gauti dividendus nėra vienintelis investavimo į akcijų portfelį tikslas. Galimas akcijos vertės padidėjimas biržoje, leidžiantis gauti pelną, kartais sudaro dar svarbesnį investavimo akstiną ir visapusiškai dalyvauja valdant akcijų portfelį ir jo pajamas. Be abejo, ši problema turėtų būti taip pat nagrinėjama.

5.4 Kai dėl ginčo apie dvigubą ekonominių apmokestinimą, Komitetas vertina, kad nėra neteisėta skirti fizinius ir juridinius asmenis, nepriklausomai nuo jiems taikomų apmokestinimo metodų ir tarifų. Akcininkams išmokama dalis sudaro laisvas jų pajamas, tačiau išdalijama nebūtinai visa rezultatų dalis. Kita dalis lieka bendrovės savifinansavimui, kas didina akcijų vertę ir akcininkų turta; Komisijos nagrinėjamoje hipotezėje šią rezultatų dalį apima tik BM, o ne FAPM. Todėl reikėtų žinoti, ar šios padidėjusios vertės apmokestinamos ar ne jas realizuojant ir kokiomis sąlygomis; pranešime nenagrinėjamas šis, Komiteto nuomone, ne paskutinės svarbos klausimas.

6. Išvados

6.1 Komitetas vertina, kad dvigubų apmokestinimų ir galimų išskaičiavimų prie šaltinio nuo vidaus dividendų ir nuo ateinančių bei išeinančių dividendų apmokestinimo traktavimas, siekiant užtikrinti jiems nediskriminacinį traktavimą, jau šiuo metu sudaro svarbius tikslus, nors turi tendenciją peržiūrėti fundamentalų fizinių asmenų lygybės prieš mokesčius principą nacionaliniame lygmenyje. Valstybės narės galėtų taip pat pagalvoti apie bendradarbiavimo formas tarp valstybių, turinčių panašią fiskalinę praktiką, tam kad išnagrinėti geriausias naudojamas mokesčių praktikas.

6.2 Klausimai, kuriuos Komitetas iškėlė savo konkrečiose pastabose, galėtų būti nagrinėjami tolesniuose pajamų ir papildomų akcijų verčių apmokestinimo fiskalinio derinimo etapuose.

6.3 Pagaliau Komitetas yra tos nuomonės, kad Komisijos pranešimas atveria perspektyvą spręsti problemoms, dėl kurių dažnai kreipiamasi į Teisingumo Teismą, ko ateityje derėtų vengti, kad nebūtų be reikalo apkraunamas skundais iš šios srities.

Briuselis, 2004 m. birželio 30 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Roger BRIESCH*

PRIEDAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonei

Šie pakeitimai buvo atmesti, nes jiems nepritarė daugiau kaip ketvirtadalis komiteto narių:

4.6 punktas

Išbraukti paskutinį punkto sakinį.

Balsavimas

Už: 58

Prieš: 84

Susilaikė: 9

4.8 punktas

Išbraukti šį punktą

Balsavimas

Už: 53

Prieš: 85

Susilaikė: 16

Nuomonė dėl „Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui ir Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir socialiniams partneriams Bendrijos lygmenyje dėl direktyvos 93/104/EB dėl kai kurių darbo organizavimo aspektų persvarstymo“

(COM(2003) 843 galutinis)

(2004/C 302/16)

2004 m. sausio 5 d. Komisija, vadovaudamasi Europos Bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, nusprendė paprašyti Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pateikti nuomonę dėl „Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui ir Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir socialiniams partneriams bendrijos lygmenyje dėl direktyvos 93/104/EB dėl kai kurių darbo organizavimo aspektų persvarstymo“.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. birželio 14 d. priėmė nuomonę. Pranešėjas buvo p. Hahr.

410-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2004 m. birželio 30 d. – liepos 1 d. (2004 m. birželio 30 d. posėdis) Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, 154 nariams balsavus „už“, 71 „prieš“ bei 13 susilaikius, priėmė šią nuomonę:

1. Komisijos dokumento esmė

1.1 Šio komunikato tema yra 1993 m. lapkričio 23 d. direktyva 93/104/EB, su paskutiniais pakeitimais, padarytais direktyva 2000/34/EB, nustatanti minimalius reikalavimus darbo laiko organizavimui, siekiant pagerinti darbuotoju saugumo ir sveikatos apsaugos lygį.

1.2 Komunikato tikslas yra trigubas:

1.2.1 Pirmiausia juo siekiama įvertinti dviejų direktyvų nuostatų taikymo peržiūrą prieš pasibaigiant septynerių metų laikotarpiui nuo jos perkėlimo į valstybių narių įstatymus galutinės datos, t.y. 2003 m. lapkričio 23 d., o būtent nukrypimus 17(4) straipsnyje nuo nuorodinio laikotarpio 6 straipsnio dėl maksimalios darbo savaitės taikymui ir galimybės, pateiktas valstybėms narėms 18(1)(b)(i) straipsnyje netaikyti 6 straipsnio, jeigu bus imtasi priemonių užtikrinti individualaus darbuotojo sutikimą dirbti daugiau nei 48 valandas per savaitę (dažniausiai žinoma kaip pasirinkimas).

1.2.2 Antra, komunikatu siekiama išanalizuoti Teismo bylą dėl darbo laiko apibrėžimo ir budėjimo laiko kvalifikacijos, o taip pat naujus poslinkius link dėl geresnio suderinamumo tarp darbinio ir šeimos gyvenimo.

1.2.3 Galiausiai komunikatu siekiama pasitarti su Europos Parlamentu ir Taryba, bei Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu, Regionų komitetu ir socialiniais partneriais dėl galimų teksto pakeitimų.

1.2.4 Reikia pažymėti, kad 2004 m. vasario 11 d. Europos Parlamentas patvirtino ataskaitą, kuri siūlo išimti visas pasirinkimo nuostatas. Gegužės 19 d. Komisija išleido antrą konsultacinį dokumentą. Pasak Komisijos, šio dokumento tikslas yra pakviesti socialinius partnerius derėtis, o jei derybos nepavyktų, nustatyti bendro pobūdžio gaires dėl teisės aktų, pasiūlymus dėl kurių Komisija galėtų pateikti vėliau.

2. Bendros pastabos

2.1 EESRK mano, kad Komisijos naudojamas konsultavimosi metodas nėra pakankamas, atsižvelgiant į tai, kad šis klausimas yra kolektyvinių derybų nacionaliniame lygmenyje objektas. Prieš pradėdama konsultavimosi procedūrą su Europos institucijomis, EESRK ir Regionų komitetu, Komisija turėjo pasitarti su socialiniais partneriais.

2.2 Komisija neduoda jokių konkrečių pasiūlymų dėl direktyvos pakeitimo. Konsultacijai prašoma atsakymų penkiais pagrindiniais klausimais dėl būsimo direktyvos pakeitimo:

- Nuorodinių laikotarpių trukmė - šiuo metu siekia keturis mėnesius, o kai kuriais atvejais leidžia ir šešis mėnesius ar metus.
- Darbo laiko apibrėžimas, remiantis pastarosiomis Europos Teisingumo Teismo sprendimais dėl budėjimo laiko.
- Pasirinkimo taikymo sąlygos.
- Priemonės gerinti pusiausvyrą tarp darbinio ir šeimos gyvenimo.
- Kaip pasiekti geriausią pusiausvyrą tarp šių priemonių.

2.2.1 Siekiant suteikti išsamius atsakymus į penkis Komisijos klausimus, respondentai turi ne tik gerai žinoti bendrąją Darbo laiko direktyvą 93/104/EB, bet taip pat ir kaip ji buvo įgyvendinta valstybių narių įstatymuose bei kokią įtaką tai turėjo palyginti su ankstesniais nacionaliniais darbo laiko įstatymais bei nacionalinėmis kolektyvinių derybų sutartimis. Komitetas pastebi, kad Komisijos išspausdinta ataskaita ⁽¹⁾ ir dabartinio komunikato turinys pateikia tik ribotą šio poveikio analizę. Dėl to komiteto pastabos turėtų būti platesnės.

2.2.2 Siekiant užtikrinti geresnę darbuotojų sveikatos ir saugumo apsaugą pagal Europos Bendrijos sutarties (136 straipsnis et seq.) ir direktyvos Nr. 89/391/EEB socialines nuostatas, Bendroji darbo laiko direktyva 93/104/EB būtų nustato:

- vidutiniškai ilgiausią 48 darbo valandų savaitę, įskaitant viršvalandžius;
- minimalų 11 nepertraukiamų valandų poilsio laikotarpį kiekvienam 24 valandų laikotarpiui;
- poilsio pertrauką, kai darbo dieno ilgesnė nei šešios valandos;
- mažiausiai vienos dienos poilsį per savaitę;
- keturias savaites metinių apmokamų atostogų;
- vidutiniškai ne daugiau kaip aštuonių valandų darbą nakties metu bet kuriuo 24 valandų laikotarpiu.

2.2.3 Ji taip pat nustato sąlygas, pagal kurias valstybės narės įstatymo keliu, per nacionalinius socialinius partnerius, kolektyvines sutartis, gali nukrypti nuo direktyvoje apibrėžtų taisyklių. Nukrypimai yra leidžiami tik laikantis bendrų darbuotojo sveikatos ir saugos principų.

2.2.4 Gaila, bet nebuvo atlikta jokių išsamių įvertinimų ar direktyvos įgyvendinimas valstybėse narėse iš tikrųjų pagerino gyvenimo ir darbo sąlygas ES, kaip buvo numatyta, tačiau komitetas mano, kad taip ir yra, bent jau ilgalaikėje perspektyvoje. Todėl bet kokie direktyvos turinio pakeitimai turi būti atidžiai apvarstyti ir gerai pagrįsti, ypač socialinių partnerių požiūriu.

2.2.5 Tuo pačiu metu reikia nepamiršti, kad direktyva remiasi diskusijomis ir pastabomis, kurios buvo išsakytos daugiau nei prieš keturiolika metų. Europos Teisingumo Teismo „darbo laiko“ ir „kompensacinio poilsio“ apibrėžimai daugeliui valstybių narių sukėlė rimtas problemas. Dėl tos prie-

žasties, komitetas, nors pabrėždamas jau akcentuotus apribojimus, su susidomėjimu pastebi, kad Komisijos inicijuota konsultavimosi procedūra, kuri leidžia sulgyinti naudingus skirtingų pusių požiūrius į tai, kaip direktyva ir po jos sekę įstatymai buvo įgyvendinti valstybėse narėse, taip padedant užpildyti ankščiau minėtą informacijos spragą. Suprantama, kad pagal ES sutarties nuostatas, socialiniai partneriai atlieka ypatingai svarbų vaidmenį.

2.2.6 Darbo laikas ir darbo laiko organizavimas yra ypatingai svarbūs santykiams tarp darbdavių organizacijų ir profesinių sąjungų bei kasdieniniams darbdavių-darbuotojų santykiams. Be to, būdas, kuriuo bus nustatytos darbo laiko taisyklės kolektyvinėse sutartyse yra ypatingai svarbus socialiniams partneriams, kurie turi didžiulę profesinę kompetenciją bei patirtį šiuose klausimuose.

2.2.7 Paprastai nacionaliniai įstatymai dėl darbo laiko remiasi bendra darbdavių ir darbuotojų atsakomybe užtikrinant, kad darbo laiko organizavimas yra patenkinamas. Darbo laiko klausimų, išskylančių darbo vietose, sprendimas priklauso nuo socialinių partnerių įvairiuose lygmenyse valstybėse narėse, kurie grindžia sprendimus darbo laiko taisyklėmis ir kaip dalį kolektyvinių sutarčių.

2.2.8 Atlikta grynai teisinė Darbo laiko direktyvos taisyklių dėl kasdieninių poilsio periodų, pertraukų, savaitinių poilsio periodų ir savaitinio darbo laiko analizė rodo, kad palyginti su leidžiamu nukrypimu nuo 17 straipsnio ir neatsižvelgiant į Teisingumo Teismo sprendimų poveikį taisyklėms dėl budėjimo laiko, turėtų būti laikoma, jog direktyva suteikia tam tikrą derybinį lankstumo laipsnį. Tačiau reikia pastebėti, kad Darbo laiko direktyva yra pakankamai sudėtinga Bendrijos teisės sritis. Todėl komitetas siūlo, kad, ryšium su pasiūlymu peržiūrėti direktyvą, Komisija turėtų atsižvelgti į sąlygas, padėsiančias ją supaprastinti. Tačiau supaprastinimu neturėtų būti leidžiami nukrypimai nuo pagrindiniams darbuotojų sveikatos ir saugos reikalavimų.

3. Konkrečios pastabos

3.1 Nuorodiniai laikotarpiai

3.1.1 Priėmus direktyvą metinio darbo klausimai jau buvo svarstomi Europoje. „Metinį darbo laiką“ geriausiai galima apibrėžti kaip sistemą, kur nuorodinis vidutinės darbo savaitės laikotarpis trunka metus ar 365 dienas.

⁽¹⁾ Komisijos ataskaita – 1993 m. lapkričio 23 d. Tarybos direktyvos 93/104/EB dėl kai kurių darbo laiko organizavimo aspektų (Darbo laiko direktyva) įgyvendinimo būklė, COM(2000) 787 galutinė.

3.1.2 Darbo laiko direktyvos 6 straipsnyje yra taisyklė dėl vidutinės 48 valandų darbo savaitės. Tai gali būti išdėstyta per keturis mėnesius arba, remiantis 17 straipsnio nuostatomis, per šešis ar dvylika mėnesių⁽¹⁾. Taigi direktyva suteikia tam tikrą laisvę sureguliuoti darbo valandas per nuorodinį laikotarpį. Žinoma, darbo laiko organizavimas turi neprieštarauti kasdieninį poilsio laikotarpį, naktinį darbą, ir t.t. reguliuojančioms nuostatomis, o taip pat gerbti bendrus darbuotojų sveikatos ir saugos principus.

3.1.3 Komisijos komunikate pastebima, kad „ne visuomet lengva analizuoti nacionalinius įstatymus dėl 6 ir 16 straipsnių perkėlimo“⁽²⁾ (kurie yra skirti atitinkamai didžiausiam savaitinio darbo laikui ir nuorodiniam laikotarpiui) ir „Bendrai egzistuoja tendencija dėl darbo laiko išraiškos metiniu skaičiumi“⁽³⁾.

3.1.4 Svarstomas klausimas kaip nuorodinis laikotarpis gali paveikti darbuotojų sveikatą ir saugą. Komisija šios problemos nenagrinėja. Žinoma, gali būti nepatogu didelę dalį darbo sukonzentruoti į pakankamai trumpą laiko trukmę, tačiau, atsižvelgiant į tai, kad metiniai nuorodiniai laikotarpiai yra faktiškai naudojami daugelyje kolektyvinių sutarčių, galima spėlioti, jog bet koks neigiamas nuorodinio laikotarpio poveikis sveikatai ir saugai bus atsvertas kolektyvines sutartis pasirašiusių šalių.

3.1.5 Vienas iš argumentų nuorodinio laikotarpio prailginimui yra tai, kad tai suteiktų įmonėms daugiau lankstumo valdant darbo laiką. Toks lankstumas dėka kolektyvinių sutarčių jau egzistuoja daugelyje šalių ir prasto lankstumo problema turi tendenciją daryti neigiamą poveikį šalims, kuriuose kolektyvinės sutartys tradiciškai vaidino mažiau svarbų vaidmenį. Gali būti tikslinga siekti sustiprinti kolektyvines sutartis darbo laiko klausimais, ypač šalyse, kur tokios sutartys nėra labai stiprios, jei bus užtikrinamas lygiavertis poilsio laikas.

3.1.6 EESRK pastebi, kad ES sutarties 137 straipsnis, sustiprinantis Darbo laiko direktyvą, numato, kad šio straipsnio pagrindu priimtos direktyvos „yra skirtos išvengti administracinių, finansinių ir teisinių trukdžių, kas trukdytų mažų ir vidutinių dydžio įmonių steigimui ir plėtrai“.

⁽¹⁾ „1. nuo 4 iki 6 mėnesių, numatant kolektyvinėje sutartyje, arba susitarimai tarp socialinių partnerių (remiantis 17 (3) straipsniu pirmajame 17 (4) str. sakinyje).

2. Valstybės narės gali leisti nuorodinį laikotarpį pratęsti iki maksimalaus 12 mėnesių laikotarpio kolektyvinėmis sutartimis arba susitarimais tarp socialinių partnerių, su sąlyga, kad jie laikysis bendrųjų darbuotojų saugos ir sveikatos apsaugos principų“ ir dėl objektyvių, techninių ir su darbo organizavimu susijusių priežasčių“.

⁽²⁾ COM(2003) 843 galutinė, p. 5

⁽³⁾ COM(2003) 843 galutinė, p. 5

3.1.7 Kadangi dėka kolektyvinių sutarčių 12 mėnesių nuorodinis laikotarpis yra naudojamas daugelyje valstybių narių, EESRK, remiantis dabartinėmis nuostatomis, mano, kad socialiniai partneriai, turėdami galimybę nuorodinį laikotarpį išplėsti kolektyvinėmis sutartimis, turi pakankamai lankstumo atsižvelgti į skirtingas situacijas valstybėse narėse, sektoriuose ir įmonėse, kai kalbama apie darbo laiką. Todėl šis reglamentavimas turi išlikti kai sudaromos kolektyvines sutartis.

3.1.8 Atsižvelgiant į specialų darbo laiko planavimą vadovų lygmenyje, komitetas pritaria, kad šią darbo kategoriją atstovaujančias organizacijas reikia tiesiogiai įtraukti į procedūras ir derybas, nustatant sąlygas darbo laikui. Tai pareikalauja specialių nuostatų.

3.2 Darbo laiko apibrėžimas

3.2.1 Darbo laiko direktyvos 2 straipsnis apibrėžia „darbo laiką“ kaip „bet kokią laikotarpį, kurio metu darbuotojas dirba darbdavio žinioje ir atlieka savo darbą ar pareigas pagal nacionalinius įstatymus ir/ar praktiką“. Priešingai, 2(2) straipsnis apibrėžia „bet kokią periodą, kuris yra ne darbo laikas“ kaip poilsio laikotarpį.

3.2.2 Teisingumo Teismas du kartus turėjo aiškinti direktyvos darbo laiko apibrėžimus. Teisingumo Teismas pirmame sprendime⁽⁴⁾ dėl gydytojų laiko, praleidžiamo budint sveikatos priežiūros įstaigoje, pagal direktyvos 2(1) straipsnio prasmę nusprendė, jei gydytojas fiziškai turi būti sveikatos priežiūros įstaigoje, tai gydytojų budėjimo laikas turi būti laikomas darbo laiku. Tačiau budėjimo laikas taip pat reiškia pareigą fiziškai būti vietoje, kurią nurodo darbdavys ir būti pasirengus atvykti į tarnybą, jeigu darbdavys pakviečia. Teisingumo Teismo sprendimas Jaeger byloje⁽⁵⁾, patvirtino ankstesnius išaiškinimus ir nusprendė, kad gydytojo faktiškai neveiklūs laikotarpiai budėjimo metu direktyvą prasme turi būti laikomi darbu. Jis taip pat nusprendė, kad kompensacinis poilsis turi būti suteiktas nedelsiant.

3.2.3 EESRK pastebi, kad sprendimai, ypač, nors ne išimtinai, susiję su sveikatos sektoriaus darbuotojais, gali turėti toli siekiančias pasekmes darbo organizavimui. Kai kurių valstybių narių nacionaliniuose įstatymuose yra taisyklės dėl budėjimo laiko. Šios taisyklės yra skirtingai suformuluotos, tačiau visais atvejais budėjimo laikas nepriskiriamas darbo laikui arba priskiriamas tik dalinai. Vis dėlto, to negalima laikyti kaip laiko praleisto besiilsint.

⁽⁴⁾ ETT 2000 m. spalio 3 d. sprendimas byloje C-303/98 (Simap).

⁽⁵⁾ ETT 2003 m. spalio 9 d. sprendimas byloje C-151/02 (Jaeger), dar nepaskelbtas.

3.2.4 Keista, bet atrodo, kad direktyvos 2(1) straipsnyje pateiktas darbo laiko apibrėžimas prieš priimant direktyvą nebuvo nei nagrinėtas, nei pakankamai aptartas. Nėra kaip paaiškinti nusistebėjimą sprendimų poveikiu ES institucijose ir valstybėse narėse, ypač dėl to, kad daugelis valstybių narių jau turi savo nacionaliniuose darbo įstatymuose taisykles dėl budėjimo laiko.

3.2.5 Komitetas sutinka su Komisijos nuomone dėl to, kad egzistuoja keletas galimų sprendimų. Dabartinėmis aplinkybėmis Komitetas nenorėtų rekomenduoti jokių konkrečių sprendimų. Pasirinkto sprendimo tikslas pirmiausia turėtų būti:

- suteikiantis didesnę darbuotojų sveikatos ir saugos apsaugą darbo metu;
- suteikiantis įmonėms ir valstybėms narėms daugiau lankstumo organizuojant darbo laiką;
- palengvinantis darbinio ir šeimos gyvenimo derinimą.
- vengiantis kurti trukdžių, ypač, mažoms ir vidutinio dydžio įmonėms.

3.3 Pasirinkimo įgyvendinimas pagal 18(1)(b)(i)straipsnį

3.3.1 Direktyvos 18 straipsnis suteikia valstybėms narėms teisę įteisinti nukrypimą nuo direktyvos 6 straipsnio, kuris apriboja savaitinį darbo laiką iki 48 valandų. Pasirinkimo įgyvendinimas priklauso nuo daugelio sąlygų:

- a) darbuotojai turėjo sutikti dirbti daug ilgesnes darbo valandas;
- b) atsisakiusiems darbuotojams neturi būti taikomos jokios sankcijos;
- c) darbdaviai privalo registrus papildyti darbininkų, atliekančių šį darbą, duomenimis;
- d) kompetentingoms institucijoms turi būti sudarytos galimybės pasinaudoti registru.

Taip pat reikia pastebėti, kad ir darbuotojams, dirbantiems pagal pasirinkimą, remiantis 18 straipsniu, priklauso 11 valandų nepertraukiamo kasdieninio poilsio ir pertraukos po kiekvienų šešių valandų darbo.

3.3.2 Darbo laiko direktyva numato keletą miglotų, nepakankamai suformuluotų prielaidų kas galėtų būti vadinama „sveika darbo laiko kultūra“. Pagal Europos Bendrijos įsteigimo sutarties 137 straipsnį, „Bendrija turi remti ir papildyti valstybių narių veiklą“ dėl darbo sąlygų sukūrimo ir „apsaugoti darbuotojų sveikatą ir saugumą“. Pati Darbo laiko direktyva ir faktas, kad ji buvo įgyvendinta daugumoje valstybių narių bet kokiu atveju reiškia, kad egzistuoja bendras noras sumažinti nesveiko darbo laiko kultūros plėtrą. Taigi 18(1)(b)(i) straipsnyje numatyta pasirinkimo galimybė gali būti taikoma, jeigu valstybės narės gerbia „bendrus darbuotojų sveikatos ir saugos apsaugos principus“.

3.3.3 Pasirinkimo galimybės teisėtumo įvertinimas būtinais priklausys nuo to, ar galima bus nurodyti ryšį tarp ilgesnės nei 48 valandų darbo savaitės ir darbuotojų sveikatos bei saugos. Savo pareiškime Komisija nurodo, kad pasirinkimo poveikio darbuotojų sveikatai ir saugumui įvertinimas „yra neįmanomas dėl patikimų duomenų trūkumo“⁽¹⁾. Vis dėl to Komisija mini neseniai atliktą tyrimą, pagal kurį gali egzistuoti ryšys tarp ilgų darbo dienų ir fizinės sveikatos, ypač kai darbo trukmė viršija nuo 48 iki 50 valandų per savaitę. EESRK savo nuomonėje dėl 1990 m. pasiūlytos direktyvos nurodė, kad iš daugelio atliktų tyrimų matyti, jog per ilgą darbą be poilsio gali turėti žalos darbuotojų sveikatai, tapti profesinių ligų ir darbininkų nualinimo priežastimi⁽²⁾.

3.3.4 Labai svarbu, kad pasirinkimas vyktų savanoriškai. Pagal direktyvoje nustatytas taisykles darbuotojui visuomet turi būti leista pasirinkti ar dirbti ilgiau nei vidutiniškai 48 valandas per savaitę. Šios taisyklės susilaukė kritikos, kadangi tokia laisvė ne visuomet įmanoma: darbuotojui yra sunku atsisakyti pasirašyti sutartį įdarbinimo metu.

3.3.5 Pagal Komisijos komunikatą Didžiojoje Britanijoje atlikta darbdavių apklausa parodė, kad 48 procentai darbuotojų statybų pramonėje dirba ilgiau nei 48 valandas per savaitę⁽³⁾. Tai yra stebėtinai aukštas skaičius, ypač dėl to, kad daugelis iš jų greičiausiai dirba tokį darbą, kuris reikalauja fizinio atsparumo ir tikslumo. Darbdaviui iš šių papildomų valandų (kurių metu dėl viršvalandžių darbuotojas tampa labai brangia darbo jėga) nauda turėtų būti palyginti maža. Taigi kai kas gali suabejoti ar bendroji ilgų darbo valandų kultūra Didžiojoje Britanijoje nėra susijusi su struktūrinėmis problemomis.

⁽¹⁾ COM(2003) 843 galutinė, p.14

⁽²⁾ OL C 60, 1991 3 8, p. 26.

⁽³⁾ COM(2003) 843 galutinė, p.13

3.3.6 Ilgų darbo valandų poveikis šeimai yra svarbus klausimas. Kaip gali abu tėvai, dirbantys ilgiau nei 48 valandas per savaitę, sugebėti kartu tvarkyti reikalus? Ar ilgų darbo valandų kultūra yra veiksnys, kuris vieną iš tėvų – dažniausiai moterį – dalinai arba pilnai išstumia už darbo rinkos ribų? Jeigu taip, tai pasirinkimas gali nesutapti su Lisabonos strategijos siekiniu dėl 60 procentų dirbančių moterų Europos Sąjungoje iki 2010 metų. Iš dalies yra keista pastebėti, kad skirtumas tarp dirbančių moterų ir vyrų rinkoje Didžiojoje Britanijoje iš tikrųjų yra šiek tiek žemesnis nei vidutiniškai Europos Sąjungoje, tačiau iš kitos pusės, Didžioji Britanija po Olandijos yra antroji ES šalis, kurioje santykinai didžioji dalis moterų (apie pusę) dirba nepilną darbo dieną⁽¹⁾. Remiantis Komisijos komunikatu, 26,2 % britų vyrų dirba daugiau nei 48 valandas per savaitę, kai tuo tarpu moterų proporcija yra atitinkamai 11,5 %⁽²⁾. Britanijos Medicinos žurnale paskelbtas tyrimas nustatė, kad nekontroliuojamas viršvalandinis darbas kelia pavojų moterų darbuotojų sveikatai, ypač šeimose dirbančioms fizinių darbų⁽³⁾. Taigi, atrodo kad pasirinkimas gali turėti neigiamą poveikį lygioms moterų ir vyrų galimybėms. Šį aspektą reikėtų išanalizuoti detaliau.

3.3.7 EESRK šiame etape neketina priimti pozicijos dėl pasirinkimo. Prieš priimant poziciją reikėtų detaliau išanalizuoti situaciją, būtinai įtraukiant socialinius partnerius.

3.4 Priemonės pagerinti pusiausvyrą tarp darbinio ir šeimos gyvenimo.

3.4.1 Ką reiškia pusiausvyros tarp darbinio ir šeimos gyvenimo pagerinimas darbuotojams? Ką reiškia šeimos gyvenimas? Jeigu mes šį klausimą užduosime mažų vaikų tėvams, gausime vieną atsakymą. Jeigu mes šį klausimą užduosime vaikų neturinčiai porai, greičiausiai išgirsime skirtingą atsakymą. Vienišas tėvas dar kitaip atsakys į šį klausimą. Vadinasi, vienpusiškai atsakyti į klausimą kaip pagerinti pusiausvyrą tarp darbinio ir šeimos gyvenimo neįmanoma.

3.4.2 Tačiau bendrai galima pasakyti, kad daugumai žmonių galimybė įtakoti ar pakreipti jų darbinę situaciją yra teigiamas veiksnys, kuris padeda sukurti gerą darbinę aplinką. Tai ypač pasakytina apie mažus vaikus turinčius tėvus. Europos

Parlamento rezoliucija dėl darbo laiko organizavimo ypač pabrėžia, kad:

- moterys, jeigu jos turi prisiimti dvigubą atsakomybės darbe ir šeimos gyvenime našta, yra labiau linkusios patirti neigiamą poveikį savo sveikatai ir gerovei;
- reikia atkreipti dėmesį į nerimą keliančią tendenciją moterų, dirbančių du nepilnos darbo dienos darbus, kurių jungtinė darbo savaitės trukmė viršija leidžiamą ribą, taip siekiant užsidirbti daugiau pinigų pragyvenimui;
- ilgų darbo valandų kultūra aukštesnėse profesijose ir vadovaujančiuose darbuose trukdo augančiam moterų mobilumui ir išlaiko lyčių segregaciją darbo vietoje⁽⁴⁾.

EESRK stipriai remia šią nuomonę, tačiau papildo, kad ši problema aktuali ne tik moterims, bet bendrai tėvams, kuriems yra sunku suderinti darbinį gyvenimą ir atsakomybę šeimai. Tas pats pasakytina ir apie pavojų sveikatai.

3.4.3 EESRK pastebi, kad bet kokios darbo laiko politikos svarbus aspektas turėtų būti galimybės kiekvienam suteikimas, kad galėtų skirti šiek tiek laiko nuo darbo ir šeimos, bei prisidėti prie visuomeninio ir demokratinio gyvenimo.

3.4.4 Šiuo metu tiek Bendrijos, tiek nacionaliniuose įstatymuose yra daugybė taisyklių, padedančių suderinti šeimos gyvenimą ir vaikų priežiūra su apmokamu užimtumu. Pavyzdžiui, yra priimtos tėvų atostogų, nepilnos darbo dienos, tele darbo, lankstaus darbo laiko ir t.t. nuostatos. EESRK pritartų esančių nuostatų šioje srityje apžvalgai, įtraukiant socialinius partnerius, prieš pasiūlant ir svarstant naujas priemones. EESRK siūlo, kad būtų kreiptasi į Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondą su prašymu atlikti tokią apžvalgą. Fondas jau yra paskelbęs ataskaitą apie dalinį šių problemų sprendimą⁽⁵⁾.

Briuselis, 2004 m. birželio 14 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Roger BRIESCH

⁽¹⁾ Komisijos ataskaita Tarybai, Europos Parlamentui, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui – ataskaita apie lygybę tarp vyrų ir moterų, 2004 m. COM(2004) 115 galutinė, p. 16.

⁽²⁾ COM(2003) 843 galutinė, p.12

⁽³⁾ Ala-Mursula & al.: „Darbuotojo darbo laiko kontrolės poveikis sveikatai: dalinė atėties studija“, Profesinės ir aplinkos medicina; 61: 254-261, Nr. 3, 2004 m. kovo mėn.

⁽⁴⁾ 2004 m. vasario 11 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl darbo laiko organizavimo (Direktyvos 93/104/EB), P5_TA-PROV(2004)0089, punktai 20-22.

⁽⁵⁾ „Naujas darbinio gyvenimo laiko organizavimas“ Europos gyvenimo sąlygų ir darbo sąlygų gerinimo fondas, 2003 m.

PRIEDAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomoni

Šie pakeitimai gavo daugiau kaip 25 %, tačiau svarstymų eigoje jie buvo atmesti.

3.1.7 punktas

Šią pastraipą pakeisti taip:

„Gegužės 19 d. komunikate Komisija siūlo pratęsti referencinį laikotarpį, necituodama konkretaus pasiūlymo. Todėl EESRK kol kas neketina skelbti savo pozicijos šiuo klausimu. EESRK pareiškė savo nuomonę, kai su juo bus konsultuojamasi dėl direktyvos projekto.“

Paaiškinimas

Dviem kitais klausimais (darbo laiko apibrėžimas, 3.2.5 punktas, ir išbrauktas 3.3.7) EESRK neišdėsto savo požiūrio laukdamas konkretesnių pasiūlymų.

Balsavimo rezultatas

Už: 84

Prieš: 135

Susilaikė: 7

Nuomonė dėl „ES ir Turkijos santykių atsižvelgiant į 2004 m. gruodžio mėn. Europos Vadovų Tarybą“

(2004/C 302/17)

Vadovaudamasis darbo tvarkos taisyklių 29 straipsniu, 2004 m. sausio 28 d. Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl „ES ir Turkijos santykių atsižvelgiant į 2004 m. gruodžio mėn. Europos Vadovų Tarybą“.

Išorės ryšių skyrius, atsakingas už komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, priėmė nuomonę 2004 m. birželio 7 d. Pranešėju buvo p. Tom Etty.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 2004 m. birželio 30 d. – liepos 1 d. vykusios 410-osios plenarinės sesijos metu (liepos 1 d. posėdis) 166 nariams balsavus „už“, 17 „prieš“ ir 28 nariams susilaikius, priėmė šią nuomonę:

1. Istoriniai faktai

1.1 EESRK jau daugelį metų stebi įvykius Turkijoje. Ji tapo EESRK asocijuota nare 1963 m., pateikė narystės prašymą 1987 m., bei tapo ES partnere Muitų sąjungoje 1995 m.

1.2 Per Jungtinį Konsultacinį komitetą (JKK), kurį įsteigė organizuota pilietinė visuomenė Turkijoje ir kuris puikiai veikia nuo 1995 m., EESRK yra gerai informuotas apie socialinių ir ekonominių interesų grupių Turkijoje siekius dėl jų šalies narystės ES. Komitetas į šiuos siekius visada atsižvelgė ir tiki, kad Europos Taryba nuspręs, jog Turkija atitinka 1993 m. Kopenhagos Viršūnių susitikime nustatytus politinius kriterijus ir nutars nedelsiant pradėti derybas dėl narystės.

1.3 Per keletą dešimtmečių Turkija parodė, kad yra nedviprasmiškai pasirinkusi pasukti į Europą.

1.4 Turkijos gyventojų pasaulietiška valstybė su absoliučia musulmonų dauguma. Ji nori veikti kaip moderni, pasaulietiška demokratija. Tai yra itin svarbus pavyzdys toms šalims, kurių gyventojų dauguma musulmonai ir kurios nori sustiprinti savo politines struktūras pasaulietiško ir demokratijos atžvilgiu. Tą dieną, kai Turkija integruosis į ES, tai bus ES, kuri galės didžiuotis aukštu pliuralizmo lygiu, savo sugebėjimu užmegzti dialogus tarp kultūrų ir regionų, bei taikos bei vienybės pasaulyje skatinimu.

1.5 Turkija demografiškai yra jauna valstybė su sparčiai augančia didelių galimybių ekonomika. Tačiau būtų neteisinga toliau ją laikyti didele rinka Europos eksportui arba žemų kaštų investicijų zona.

1.6 Per daugelį metų Turkija tapo iš vienos pusės buferine zona, o iš kitos pusės - tiltu tarp Vakarų ir Rytų, tačiau niekada nenustojo tapatinti savęs su Europa. Jei Turkijai pavyks tapti ES nare, ji galės tiesiogiai remti ES konfliktų prevencijos veiklą, ypač dėl jos puikių santykių su Vidurinės Azijos regionu, Artimaisiais Rytai ir Persų įlankos sritimi.

2. Įžanga

2.1 Santykiuose tarp ES ir Turkijos dabar ir likusių metų dalį vyraus klausimas ar bus pradėtos derybos dėl prisijungimo. ES viršūnių susitikimas priims šį sprendimą gruodžio mėn.

2.2 Šis sprendimas bus lemiamas įvykis po daugiau nei penkiolikos metų laikotarpio, kurio metu Turkija laukė aiškaus atsakymo dėl ES narystės prašymo. 1999 m. Helsinkio Taryba suteikė Turkijai kandidatės narystei statusą. 2002 m. Kopenhagos Taryba nusprendė, kad sprendimas dėl derybų pradžios bus priimtas remiantis įvertinimo rezultatais, jei Turkija iki to laiko įvykdys 1993 m. Kopenhagos politinius kriterijus. Jų įvykdymas yra esminė išankstinė sąlyga dėl kelio į pilnateisę narystę pradžios.

2.3 Sprendimas, kuris bus priimtas, yra ypatingai svarbus ne tik Turkijai, bet ir ES.

2.4 Iki šiol reikiamos pažangos Turkijoje Europos Komisijos vykdomos stebėsenos rezultatai buvo teigiami. Komisija teigia, kad reformų vyksmo rezultatai per pastaruosius du ar tris metus buvo ypač įspūdingi. Tačiau vis dar būtina ženkliai pažanga teisinės valdžios nepriklausomumo, saviraiškos laisvės, kariuomenės vaidmens bei kultūrinių teisių, ypač šalies pietryčiuose, srityse.

Europos Parlamento naujausia ataskaita apie Turkiją pateikia panašų įvertinimą. Laikoma, kad Turkija, nepaisant visų ligšiolinių pastangų, vis dar neatitinka Kopenhagos politinių kriterijų. Didžiausi trūkumai glūdi 1982 m. Konstitucijoje, kurią priėmė karinis režimas. 2001 m. įvykdytos reformos vis dar nepašalina jos iš esmės autoritarinio pobūdžio. Kiti svarbūs sumetimai yra susiję su reformų įgyvendinimu praktikoje, nuolatiniais kankinimais policijos nuovadose, žmogaus teisių organizacijų persekiojimais ir pagarbos mažumoms trūkumu (ypač kurdų atžvilgiu).

2.5 Turkija ne tik įgyvendino įspūdingą įstatymų programą, bet ir taikė svarbias priemones, skirtas naujų įstatymų įgyvendinimo praktikoje stebėsenai.

2.6 Šią nuomonę parengė, tarp kitų, remiantis ES ir Turkijos Jungtinio konsultacinio komiteto darbine medžiaga. Tai leido EESRK atsižvelgti į ženklios Turkijos pilietinės visuomenės dalies požiūrius, siekius ir viltis.

3. Bendros pastabos

3.1 Nuo pačios pradžios turėtų būti aišku, kad šiuo metu svarbiausi klausimai, kuriuos turi aptarti EESRK, iš esmės yra politiniai klausimai dėl demokratijos, teisėtumo, žmogaus teisių ir mažumų apsaugos, kaip buvo nuspręsta 2002 m. gruodžio mėn. Kopenhagos Vadovų Tarybos metu.

3.2 Ekonominiai kriterijai ir acquis bus aptariami tik tiek, kiek jų atžvilgiu Turkijos pasiekta pažanga gali būti laikoma stiprinančia žmogaus teises, pilietinę visuomenę ir demokratiją.

3.3 EESRK kruopščiai atsižvelgė į naują svarbią informaciją, ypač Europos Komisijos 2003 m. nuolatinę ataskaitą dėl Turkijos pažangos siekiant narystės, Europos Parlamento 2004 balandžio mėn., ataskaitos apie Turkiją, o taip pat Europos Tarybos 2003 m. gruodžio mėn. ataskaitos dėl žmogaus teisių Turkijoje. Šiose ataskaitose vienodai vertinama reformų pažanga. Jis mano, kad šios nuomonė pridėtinė vertė išliks požiūriuose dėl politinių kriterijų, kurie yra itin svarbūs ekonominėms ir socialinėms interesų grupėms. Todėl nuomonėje būtent ties šiais aspektais bus sutelktas dėmesys.

3.4 EESRK ypatingos svarbos politinių kriterijų aspektai yra:

- pagarba žmogaus teisėms (ypač teisei organizuotis ir teisei į kolektyvines derybas; moterų teisės bei mažumų kultūrinės teisės);
- demokratija, ypač indėlis, kurį ekonominės ir socialinės interesų grupės bei visa pilietinė visuomenė gali įnešti į politinių sprendimų priėmimo procesą;
- saviraiškos laisvė, laisva žiniasklaida; ir
- kariuomenės vaidmuo Turkijos visuomenėje, ypač ekonominiame ir socialiniame gyvenime.

3.5 1999 m. Helsinkio Taryba aiškiai pareiškė, kad Turkijos vykdomos reformos bus vertinamos pagal tuos pačius prisijungimo kriterijus, taikytus kitoms šalims kandidatėms.

3.6 Šiame kontekste reikėtų pastebėti, kad kai kurios šalys, su kuriomis buvo pradėtos derybos dėl prisijungimo prieš keletą metų, matomai derybų pradžios metu irgi pilnai neatitiko politinių kriterijų reikalavimų. Kai kuriose iš jų vis dar esama rimtų neatitikimų., netgi dabar joms tapus ES narėmis. Šiame kontekste galima prisiminti svarbius elementus, tokius kaip korupcija, teisminės valdžios nepriklausomumą ir elgesį su mažumomis. Lyginant su šiais faktais, svarbu pažymėti, kad mūsų nuomone, Turkija turėtų ne tik būti tikrinama pagal tuos pačius kriterijus, kaip ir kitos kandidatės į šalis nares, bet net ir šie kriterijai būtų vienodai taikomi.

3.7 2002 m. gruodžio mėn., kai Taryba nustatė terminą dėl teigiamo ar neigiamo sprendimo dėl derybų su Turkija pradžios priėmimo, jų sprendimas galėjo reikšti, tik kad jie manė, kad tuo konkrečiu metu Turkija buvo pasiekusi pakankamai pažangos, kad pateisintų lūkesčius ir jei dės visas pastangas, per likusius dvidešimt keturis mėnesius likę trūkumai galėtų būti pašalinti. Jei būtų buvę ne taip, šios perspektyvos suteikimas Turkijai būtų buvęs beprasmiškas ir nesąžiningas.

3.7.1 Kai kurioms likusioms pagrindinėms problemoms, kaip kariuomenės vaidmuo visuomenėje ir elgesys su mažumomis (ypač kurdais pietryčiuose), kurių istorija jau kelis dešimtmečius sudėtinga, du metai yra labai trumpas laikotarpis. Todėl yra pagrindas daryti išvadą, kad Taryba negalėjo manyti, kad Turkija sugebės pilnai atitikti politinius kriterijus šimtu procentų iki 2004 m. gruodžio mėn.

3.7.2 Jei tai teisingas Tarybos sprendimo aiškinimas 1992 m. gruodžio mėn., kyla klausimas kiek pažangos kokių politinių kriterijų aspektų atžvilgiu realiai galima reikalauti iš Turkijos prieš pradėdamas derybas.

3.8 Dabartinėse diskusijose dėl prisijungimo derybų su Turkija pradžios pastoviai nurodoma į Kipro problemą. Būtina atsižvelgti į Turkijos pastangose sprendžiant šį klausimą bei vėliau įvykusį Kipro turkų balsavimą dėl salos suvienijimo, kurį parėmė 65 % balsavusiųjų. Be abejonės Kipras išlieka didžiulės svarbos klausimu tiek principų, tiek politinių realijų atžvilgiu. Tačiau jei ištikimai ir sąžiningai laikytis 2002 m. gruodžio mėn. Kopenhagos Tarybos sprendimo, nurodyto 1.2. punkte, ES negali paversti Kipro problemos sprendimo nauja sąlyga dėl derybų pradžios, nes tai reikštų papildomos sąlygos nustatytą atgaline tvarka.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Žmogaus teisės

4.1.1 Ekonominės ir socialinės interesų grupės yra stipriai susijusios su klausimais dėl teisės organizuotis bei teisės į kolektyvinės derybas, įtvirtintas TDO konvencijose 87 ir 98, o taip pat Europos socialinėje chartijoje. Turkija ratifikavo abi TDO konvencijas ir yra prisijungusi prie Europos socialinės chartijos. Ji yra padariusi išimtis dėl Chartijos 5 straipsnio (teisės organizuotis) ir 6 straipsnio (teisės į kolektyvines derybas, teisės streikuoti).

4.1.2 Per pastaruosius dvejus dešimtmečius ir ypač dėl 1980 m. rugsėjo mėn. įvykusio karinio valstybės perversmo, esama rimtų šių teisių pažeidimų. Karinis režimas nuėjo taip toli, kad į 1982 m. Konstituciją įtraukė nemažai pagrindines profesinių sąjungų teisės pažeidžiančių nuostatų.

4.1.3 Keletas šių straipsnių ir jų pagrindų priimtų įstatymų buvo keičiami per pastaruosius metus.

4.1.4 Tačiau vis dar išlieka svarbūs nukrypimai nuo pagrindinių TDO konvencijų. Ypač Konstitucijos 54 straipsnis, kuris vis dar nustato detaliaus teisės streikuoti apribojimus. Konstitucijos 51 straipsnis, nustatantis profesinių sąjungų pareigūnų rinkimo išankstines sąlygas buvo pakeistas, kad atitiktų TDO konvencijos 87 nuostatas. Iniciatyvos dėl akto 2821 dėl profesinių sąjungų bei akto 2822 dėl kolektyvinių darbo sutarčių, streikų ir lokautų pataisų jau vykdomos. Tačiau pagal 2004 m. Ekspertų Komiteto pranešimą dėl ratifikuotų TDO konvencijų tarptautinėje darbo konferencijoje, Vyriausybė neseniai šio teisės akto pagrindu atnaujino teismo procesą, prieš DISK, vieną iš profesinių sąjungų konfederacijų, atstovaujamų ES ir Turkijos Jungtiniame konsultaciniame komitete.

4.1.5 Daugiau nei dvidešimt metų TDO priežiūros struktūros (nepriklausomas Ekspertų komitetas konvencijų taikymo klausimais, Tarptautinės darbo konferencijos komitetas konvencijų taikymo klausimais, o taip pat valdybos asociacijos laisvės komitetas) griežtai kritikavo šiuos pažeidimus ir nurodė, kaip Turkija turėtų juos pašalinti. Vėlesnių Turkijos vyriausybės veiksmai sprendžiant šį klausimą buvo nuviliančiai lėti ir deja vis dar trūksta pagerėjimo požymių.

4.1.6 Ataskaita apie socialinį dialogą ir ekonomines bei socialines teises Turkijoje, kuri parengė ES ir Turkijos JKK (!) 12-asis susitikimas, nurodė konkrečius teisės organizuotis ir teisės streikuoti viešajame sektoriuje apribojimus. Šie apribojimai išlieka ir šiandien, nepaisant keleto įstatymų dėl profesinių sąjungų bei pramoninių santykių pakeitimų.

4.1.7 Teisę organizuotis į nevyriausybinės organizacijas (NGOs) vis dar teisiškai riboja Asociacijų įstatymo nuostatos

(!) „Socialinis dialogas ir ekonominės bei socialinės teisės Turkijoje“.

dėl narystės, lėšų rinkimo ir veiklos sferos. Šios veikiančios organizacijos praktiškai yra stipriai varžomos. Su nevyriausybėmis organizacijomis, kurios laikosi (taikių) antivyriausybinių pozicijų, kovojama infiltravimais, artima stebėseną, cenzūra, ir t.t.

4.1.8 (Religinių) mažumų fondai susiduria su dideliais sunkumais dėl nuosavybės teisių. Vyriausybė atrodo pasirengusi pašalinti šiuos apribojimus, kad užtikrintų laisvą funkcionavimą. Teigiami poslinkiai pažadėti 2004 m. pavasariui, bet jie dar nebuvo įvykdyti.

4.1.8.1 Vis dar esama rimtų problemų dėl religinių mažumų dvasininkų apmokymo, ypač dėl graikų ortodoksų dvasininkų. Halki teologijos kolegija uždaryta jau daugiau nei trisdešimt metų.

4.1.9 Moterų teisių atžvilgiu Komitetas pastebi kelis rimtus trūkumus, nors Turkija yra ratifikavusi pagrindines TDO konvencijas dėl vienodo atlyginimo (Nr. 100) ir dėl diskriminacijos (užimtumo ir profesinės) (Nr. 111). Konvencijos įgyvendinamos įstatymuose su tam tikromis išimtimis (pvz., esama teisinių kliūčių moterims dirbti tam tikrus darbus). Įgyvendinimas praktikoje parodo nemažai silpnybių, pvz., dėl vienodo atlyginimo už tą patį darbą su vienoda kvalifikacija bei dėl galimybės gauti tam tikrą kokybišką įdarbinimą. Panašių problemų esama daugelyje ES šalių narių.

4.1.9.1 Rimtą rūpestį kelią galingos kriminalinės grupuotės, kurių pasekmėje priverstine tampa prostitucija ir prekyba moterimis ir merginomis, vaikas ir organais šalies viduje bei tarptautiniu mastu

4.1.10 Nepaisant svarbių pokyčių įstatymų priėmimo, rimtos problemos išlieka dėl elgesio su kurdais. Jų kultūrinės teisės vis dar nepakankamai gerbiamos, nepaisant nesenu svarbių teigiamų poslinkių, ypač liečiančių transliacijas kurdų kalba. Turkijoje mažumos statusą turi tik šalies religinės grupės pagal 1923 m. Loanos sutartį, kurioje minimos tik religinės mažumos.

4.2 Demokratija

4.2.1 Šiuo pavadinimu skyrius norėtų pabrėžti dar kartą naujos Turkijos Ekonominės ir socialinės tarybos potencialią svarbą. Ji gali ženkliai prisidėti prie svarbių ekonomikos ir socialinių klausimų sprendimų demokratinio proceso įtvirtinimo per prasmingas konsultacijas tarp Vyriausybės ir labiausiai atstovaujamų interesų grupių. Šia prasme tai žymiai daugiau, o ne tik pagal ES socialinį dialogą, kaip nurodoma Komisijos nuolatiname pranešime.

4.2.2 Turkijos Ekonomikos ir socialinė taryba buvo įsteigta 2001 m. Jai pirmininkauja Ministras pirmininkas, o keli kiti ministrų kabineto nariai dalyvauja jos darbe. Taryba nebuvo šaukiama nuo jos įsteigimo, kol prieš pusantrų metų į valdžią neatėjo dabartinė vyriausybė. Ji buvo susirinkusi jau tris kartus, kaip numatyta grafike, kad aiškiai neveikia taip, kaip rekomenduojama ES ir Turkijos JKK atskaitoje dėl socialinio dialogo ir ekonominių bei socialinių teisių, nurodytoje 3.1.4. punkte anksčiau. Vietoje to ji tampa pokalbių vieta, kur daromi pareiškimai ir vyksta diskusijos, o ne įtakinga institucija, kur socialinės interesų grupės, pasitarusios su Vyriausybe, dėtų visas pastangas pasiekti susitarimą dėl sunkių klausimų jų kompetencijos ir veiklos ribose. Aišku, kad tokia institucija ir tokia veikla negali atsirasti per vieną dieną. Tačiau iki šiol Vyriausybė nesugebėjo suteikti Taryboje atstovaujančioms organizacijoms paskatų imtis rimtų klausimų viena kitos atžvilgiu, pavyzdžiui, užtikrinant jas bei įrodant joms, kad jei jos sugebės pasiekti prasmingų kompromisų, Vyriausybės politikoje bus į juos atsižvelgta. EESRK tikisi, kad Turkijos Vyriausybė rimtai ir konstruktyviai bendradarbiaus su Ekonomikos ir socialine taryba, leidžiant jai tapti svarbiu demokratizacijos proceso Turkijoje elementu. Šių metų vasario mėn. Vyriausybė paskelbė ketinanti peržiūrėti Ekonomikos ir socialinės tarybos sudėtį, o ypač savo dominuojančią poziciją joje.

4.2.3 Komitetas taip pat norėtų pabrėžti saviraiškos laisvės ir laisvos žiniasklaidos svarbą demokratijos procesui Turkijoje. Jis pripažįsta, kad šioje srityje padaryta nemažai reformų. Tačiau komitetas išreiškia tą patį susirūpinimą, kaip ir Europos Tarybos Žmogaus teisių komisaras, kad tam tikrų nuostatų pakeitimai (pavyzdžiui Konstitucijos) gali būti traktuojami, kaip dar labiau varžantys, nei pakeistos teisės aktų nuostatos. Dar daugiau, naujų straipsnių praktinis taikymas ir aiškinimas yra šių reformų, o taip pat ir reformų kitose srityse, esminis patikrinimas. Pirminė patirtis teisės procedūrose deja rodo, kad šiuo atžvilgiu trūksta nuoseklumo.

4.3 Ginkluotųjų jėgų vaidmuo Turkijos visuomenėje

4.3.1 Skyrius žino apie ginkluotųjų pajėgų svarbą vaidmenį šalies istorijoje bei šiandieninės Turkijos visuomenėje. Jis pripažįsta, kad tam tikrais atvejais šis vaidmuo buvo teigiamas. Tačiau privalo pastebėti, kad nemažai sunkumų, su kuriais Turkija susiduria, bandydama atitikti 1993 m. Kopenhagos politinius kriterijus, kyla dėl nepaprastai plataus ir gilaus kariuomenės dalyvavimo visuomenėje. Šis dalyvavimas turėtų baigtis pagal konkrečią programą ir griežtą grafiką.

4.3.2 Skyrius suvokia, kad per trumpą laiką neįmanoma pašalinti tokio dominuojančio vaidmens daugelyje gyvenimo sričių, kuris išeina toli už įprastinio kariuomenės vaidmens ribų (gynyba, vidaus saugumas). Tačiau būtina išaiškinti kai jei Turkija nori tapti ES nare, kariuomenės vaidmuo privalo apsiriboti Parlamento demokratiškai kontroliuojamos kariuomenės užduotimis šalyse narėse, t.y. kurios apima šalies vidaus ir išorės saugumą bei dalyvavimą tarptautinėse operacijose.

4.3.3 Papildant Europos Komisijos ir Europos Parlamento jau aptartus klausimus (tarp kurių Nacionalinės saugumo tarybos vaidmuo ir sudėtis, politinė atsakomybė už kariuomenės biudžetą, karinis atstovavimas civilinėse struktūrose švietimo ir audiovizualinės žiniasklaidos atžvilgiu), privalu pažymėti, kad kariuomenės karininkai užima iškilias pozicijas ekonominiame gyvenime. 2003 m. įstatymas numato, kad ginkluotosioms pajėgoms skirti du specialūs biudžetiniai fondai iki 2004 m. pabaigos bus perkelti į valstybės bendrąjį biudžetą, o iki 2007 m. išnyks kaip atskiros pozicijos. Tai reiškia, kad ginkluotųjų pajėgų biudžetas bus visiškai demokratiškai kontroliuojamas. Nors ginkluotosios pajėgos šiuo metu dar yra svarbus jėgos faktorius turkų visuomenėje ir ūkyje, ši didelė, tiek formali, tiek neformali įtaka, kaip ir kita ūkinė veikla, turi būti skaidri (¹). Šiuo ekonominiu aspektu per ilgai nebuvo domimasi diskusijų su ES apie kariuomenės galingą vaidmenį Turkijos visuomenėje metu. Europos Parlamentas atkreipė dėmesį į tai naujoje atskaitoje.

5. Išvados ir rekomendacijos

5.1 EESRK laiko Turkija besivystančia demokratija, kuri padarė svarbią pažangą siekiant atitikti politinius Kopenhagos kriterijus, ypač nuo 2002 m. gruodžio mėn.

(¹) Pavyzdžiai būtų kariuomenės karininkų pensijų fondas, kuriam priklauso bankas ar holdingo įmonė, ir jo pozicija kaip Turkijos dalininko didelėje automobilių pramonės įmonėje. Pagal OYAK pateiktą informaciją, buvo sukurta bendra institucija, nepriklausoma finansškai ir administraciškai, priklausanti Turkijos pilietinių ir komercinių kodų nuostatoms. Jos pagrindinis vaidmuo yra suteikti pagalbą nariams, papildomai prie Turkijos valstybės socialinės apsaugos plano, ir ji atitinka antrą ES veikiančių pensijų fondų ramstį. Visų ginkluotųjų jėgų kariškiai ir civiliai nariai yra OYAK pensijų fondo nariai. Jie lieka pastoviais OYAK nariais. Kaip ten bebūtų, OYAK neturi jokių santykių su valstybe ir Turkijos ginkluotomis pajėgomis kas liečia investicijas ar verslą; fondo perlaidomis ir valstybės pagalba; kita finansine parama. OYAK yra veikiantis pensijų fondas, turintis analogų ES. Kaip skaidrumo politikos dalis, kasmetiniai OYAK pranešimai spausdinami bendruose leidiniuose ir institucijos sakaitos ir subsidijos kas mete audituojami tarptautinių audito firmų.

5.2 Turkija turėtų ne tik atitikti tuos pačius politinius kriterijus, kaip ir kitos kandidatės į šalis nares prieš pradėdant derybas, bet ir jos reformų eiga turėtų būti vertinama pagal kitoms kandidatėms į šalis nares taikytus standartus. Būtina imti visų pastangų iš ES pusės, kad būtų išvengta bet kokio dvigubų standartų siūlymo.

5.3 2002 m. Kopenhagos Tarybos sprendimas reiškia, kad ES tuo metu buvo įsitikinusi, kad Turkija, jei dės rimtas pastangas, gali atitikti politinius kriterijus per dviejų metų laikotarpį. Kitų sričių, kuriose dominuoja ilgametės tradicijos ir praktika, atžvilgiu tai galėtų reikšti, kad visiškas atitikimas politiniams kriterijams iki 2004 m. gruodžio neįmanomas, tačiau padarytos pažangos kritinė masė pakankama, kad pradėti derybas. Net kai kurios naujos šalys narės, kurios dabar užbaigė visą derybų procesą, nevisiškai atitinka politinius kriterijus šiaudien.

5.3.1 ES gali ir privalo realiai reikalauti iš Turkijos, kad šiose konkrečiose srityse būtų pasiekta tokia įtikinama pažanga iki 2004 m. pabaigos, kad būtų galima tikėtis, kad jau praeita ta riba, už kurios kelio atgal nėra. Akivaizdūs pavyzdžiai yra kariuomenės vaidmuo ir elgesys su mažumomis, ypač kurdais šalies pietryčiuose. EESRK primygtinai pabrėžia, kad ginkluotųjų pajėgų įtakos visuomenei mažinimo ir mažumų kultūrinių teisių reformos turi būti tęšiamos ta pačia kryptimi ir tuo pačiu tempu, ir tiki, kad ateityje nebus regresinės plėtros, kuri sukeltų pavojų derybų dėl narystės procesui.

5.3.2 Kariuomenės vaidmuo už jos pagrindinių gynybos ir saugumo funkcijų ribų turi būti ryžtingai apribotas, kad įtikintų ES, kad už šios ribos nėra kelio atgal. Kariuomenės biudžetas turi būti kontroliuojamas visiškai demokratiškai. Ekonominė įtaka kariuomenei turi būti skaidri ir šiam skaidrumui užtikrinti kuo greičiau turi būti nustatytos reikiamos priemonės. Įtaka kariuomenei per jos pensijų fondą turėtų tapti skaidri ir, jei reikia, perimta kontrolei. Kariuomenės ekonominės įtakos oficialūs ir neoficialūs tinklai turi būti išaiškinti ir imtasi reikiamų veiksmų šiai įtakai kontroliuoti.

5.3.3 ES turėtų toliau tęsti diskusiją su Turkija dėl mažumų apibrėžimo (kurį Turkija grindžia Lozano sutartimi), atsižvelgiant į Turkijai kylančius sunkumus dėl ratifikavimo bei išlygų, o taip pat dėl reikiamų tarptautinių instrumentų įgyvendinimo. Diskusijos metu ES turėtų atkreipti dėmesį, kad dalis dvidešimt penkių šalių narių remia siaurą mažumos apibrėžimą, kas sukelia tą pačią problemą.

5.3.3.1 EESRK nurodo JKK neseniai atliktą darbą regioninės raidos klausimais⁽¹⁾ bei pabrėžia aktyvios regioninės raidos politikos svarbą Turkijoje, kuri, remiama ES, leistų aktyviai įtraukti Turkijos pietryčių (ir kitų) vietovių gyventojus į regiono ekonominę ir socialinę raidą. ES regioninės politikos standartų

⁽¹⁾ Atskaitos apie regioninius skirtumus Turkijoje/Regioninė raida, autoriai p. Cassina ir p. Guvenc.

laipsniškais priėmimas Turkijoje suteikia galimybę skatinti didesnę ir nuoseklesnę partnerystę organizuotoje pilietinėje visuomenėje, ypač tarp laisvų, nepriklausomų ir atstovaujamų ekonominių ir socialinių interesų grupių iš vienos pusės, bei visų lygių valdžios institucijų iš kitos. Kartu jie turėtų parengti nuostatas dėl bendro požiūrio į raidos politiką. Patirties mainai tarp ES ir Turkijos socialinių ekonominių organizacijų turėtų būti skatinami.

5.3.3.2 EESRK pažymi Turkijos Vyriausybės interesų iniciatyvas, tokias kaip 2000 m. nutarimas dėl saugumo pajėgų antiteroristinės veiklos metu padarytos žalą kompensavimo ir šalies viduje perkeltiems asmenims skirtas projektas „Grįžimas į kaimą ir rehabilitacija“. EESRK mano, kad reformų įtikinamumui yra nepaprastai svarbu, kad reformos dėl pietryčių provincijų gyventojų teisių prasidėtų ir aukos pajustų konkrečią naudą iki 2004 m. gruodžio mėn.

5.4 Kitose srityse, kaip žmogaus teisės, kurių atžvilgiu Turkija jau ilga laiką diskutuoja su TDO ir Europos Taryba ir kur pokyčiams nereikia arba reikia nedidelės apimties nusistovėjusių valdžios pozicijų, tradicijų ar įsitikinimų išrovimo su šaknimis, Turkija turėtų sugebėti parodyti ženklų pažangą ir įvykdyti jau senai žinomus reikalavimus iki 2004 m. pabaigos. Pavyzdžiui, iki to laiko turėtų liautis TDO konvencijų 87 ir 98 pažeidimai, kurie jau tęsiasi ketvirtį amžiaus. Tai pat Asociacijų įstatyme turėtų būti panaikinti nevyriausybinių organizacijų veiklos nedemokratiški apribojimai bei kasdienis jų taikymas. Šiuo metu Turkijoje vykstantis reformų vyksmas leidžia tikėtis teigiamų poslinkių. Tačiau konkretūs šioje srityje pasiekti rezultatai turi būti pateikti iki nurodyto termino.

5.5 Šiais metais jau veikianti Turkijos Ekonomikos ir socialinė taryba turėtų aktyviai dalyvauti rengiant ekonominę ir socialinę politiką. Šiose srityse Vyriausybė privalo konsultuotis dėl pagrindinių klausimų ir parodyti, kad rimtai žiūri į tarybos nuomones bei patarimus. Vyriausybė gali tikėtis, kad ekonominės ir socialinės interesų grupės rimtai žiūrės į tarybą bei Vyriausybės ketinimus jos atžvilgiu tik tada, kai joms bus suteikta reali galimybė ir atsilyginta, jei jos ja pasinaudos. EESRK su susidomėjimu pastebi, kad Vyriausybė ruošiasi peržiūrėti Ekonomikos ir socialinę tarybą. Tačiau tai neturėtų būti naudojama kaip argumentas vėl atidėti organizuotos pilietinės visuomenės aktyvų dalyvavimą ekonominės ir socialinės politikos formavime Turkijoje.

5.6 Norint sutvirtinti pilietinę visuomenę Turkijoje, Vyriausybė privalo ne tik liautis kištis į tikrų nevyriausybinių organizacijų bei ekonominių ir socialinių grupių veiklą. Jie turėtų padėti joms kurtis, palengvinti jų darbą, bendradarbiauti su jais.

5.7 EESRK mano, kad reikia priimti teigiamą sprendimą dėl prisijungimo derybų su Turkija pradžios, jei Turkijos vyriausybė iki 2004 m. gruodžio mėn. bus:

- įvykdžiusi priemones reikalavimų dėl kariuomenės vaidmens Turkijos visuomenėje patenkinimo atžvilgiu, kaip nurodyta 4.3.1 ir 4.3.2 punktuose anksčiau;
- pradėjo praktiškai įgyvendinti išreikštus ketinimus ir priimtus išsipareigojimus, susijusius su savanorišku grąžinimu, rehabilitacija ir kompensacija žiaurumų aukoms Pietryčiuose 1980-1990 metais;
- konkrečiomis priemonėmis parodžiusi ryžtą praktiškai vykdyti teises reformas dėl kurdų šalies pietryčių provincijose kultūrinių teisių, o taip pat dėl pareiktų ketinimų bei priimtų išsipareigojimų perkeltų aukų savanoriško grąžimo, rehabilitacijos bei kompensavimo už patirtą prievartą praeito amžiaus aštuntame ir devintame dešimtmetyje atžvilgiu;
- suderinusi įstatymus bei jų taikymą su pagrindinėmis profesinių sąjungų teisėmis ir laisvėmis pagal TDO konvencijų 87 ir 98 nuostatas;
- išvaliusi Asociacijų įstatymą nuo antidemokratinė apribojimų bei susilaikiusi nuo pilietinės visuomenės tikrų organizacijų, įskaitant religinius fondus, laisvo funkcionavimo praktikoje varžymo ir

- sukūrusi sąlygas Turkijos Ekonominės ir socialinės tarybos laisvam ir nepriklausomam funkcionavimui, o taip pat pagrindą prasmingam ir konstruktyviam bendradarbiavimui su šia Taryba.

5.8 EESRK mano, kad Turkijos vyriausybės įvykdytos reformos, susijusios su problemomis dėl kariuomenės vaidmens visuomenėje, taip pat kultūrinėmis kurdų teisėmis Pietryčiuose, pažymi ryškų pagerėjimą, išreikštą 5.3.1 punkto reikalavimuose.

5.9 Taigi, jei 5.7 pastraipos punktai likusiose keturiose įtraukose bus įgyvendinti iki 2004 m. gruodžio mėn., EESRK tiki, kad bus sukurtas patikimas pagrindas derybų pradžiai, duosiančioms abiem pusėms naudingus rezultatus. Šiuo atveju EESRK yra tos nuomonės, kad visos Europos institucijos, įskaitant patį EESRK, turėtų pradėti ruošti Turkijos įstojimo pasekmėms Europos Sąjungos funkcionavimui ir pačiai jos koncepcijai. Po šio įstojimo Europos Sąjunga labai išsiplėstų ir pasikeistų, todėl reikia, kad šią mintį palaikytų kuo didesnė Europos visuomenės dalis.

5.10 Nepriklausomai nuo gruodžio mėn. Tarybos sprendimo, EESRK toliau tęs vaisingą bendradarbiavimą su Turkijos organizuota pilietine visuomene.

Briuselis, 2004 m. liepos 1 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Roger BRIESCH

Nuomonė dėl „Komisijos komunikato Tarybai, Europos parlamentui, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl socialinės apsaugos modernizavimo kuriant daugiau ir geresnių darbo vietų - visapusiško požiūrio, siekiant, kad darbas apsimokėtų“

(COM(2003) 842 galutinis)

(2004/C 302/18)

2004 m. sausio 5 d. Komisija, vadovaudamasi Europos Bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, nusprendė paprašyti Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pateikti nuomonę dėl „Komisijos komunikato Tarybai, Europos parlamentui, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl socialinės apsaugos modernizavimo kuriant daugiau ir geresnių darbo vietų - visapusiško požiūrio, siekiant, kad darbas apsimokėtų“.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, atsakingas už komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. birželio 14 d. priėmė nuomonę. Pranešėjas - p. St Hill.

410-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2004 m. birželio 30 d. – liepos 1 d. (2004 m. liepos 1 d. posėdis), Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, 130 narių balsavus „už“, 13 „prieš“ bei 24 susilaikius, priėmė šią nuomonę.

1. Įžanga

1.1 Ši pavasarį Europos Vadovų Taryba paprašė šio pranešimo ir susitiko aptarti visos socialinės apsaugos politikos teisinių pagrindų tobulinimo, ir socialinių sistemų modernizavimo, siekiant kad jos būtų palankios užimtumui labiau pabrėžiant paskatų veiksmingumą (tai yra šalių narių išmokų sistemas, šeimos ir darbinio gyvenimo suderinamumą, pensijas išėjusiems į pensiją darbuotojams ir subsidijas skurdo ir socialinės atskirties mažinimui) pažangos. Po šio susitikimo sekė Užimtumo darbo grupės⁽¹⁾ 2003 m. lapkričio mėn. galutinė ataskaita Europos Komisijai. Abiejų gairinių įvykių pranešimai pabrėžia Europai iškilusius pagrindinius su užimtumu susijusius iššūkius bei nustatė reformas, kurias reikia įgyvendinti, jei ES nori įgyvendinti Lisabonos strategijoje užsibrėžtus siekinius.

Visi sutaria, kad Europos Sąjunga vėluoja įgyvendinama 2000 m. Lisabonos viršūnių susitikime užsibrėžtą ambicingą tikslą tapti konkurencingusia ir dinamiškiausia žiniomis paremta ekonomika pasaulyje, sugebanti užtikrinti tvirtą ekonominę plėtrą ir geresnes darbo vietas bei didesnę socialinę sanglaudą iki 2010 m. Pripažįstama, kad nors Lisabonos siekiai ambicingi, Europa negali sau leisti juos praleisti bei kad Lisabonos siekių įgyvendinimo pagrindinė būtina sąlyga yra šalių narių sutikimas spartinti pastangas.

Esamomis aplinkybėmis visi oficialūs rodikliai teigia, kad didesnio ir geresnio užimtumo sėkmingas kūrimas priklausys nuo keturių pagrindinių reikalavimų:

1. Darbuotojų ir įmonių prisitaikomumo didinimo,
2. Didesnio žmonių skaičiaus įtraukimo ir pritraukimo į darbo rinką,
3. Didesnių ir veiksmingesnių investicijų į žmogiškąjį kapitalą,

⁽¹⁾ „Darbo vietos, darbo vietos, darbo vietos, didesnio užimtumo kūrimas Europoje“. Win Kok vadovaujamos Užimtumo darbo grupės atskaita (2003 m. lapkričio mėn.). Taip pat žr. EESRK nuomonę dėl „Užimtumo paramos priemonių“ OL C 110, 2004 4 30

4. Veiksmingesnio reformų įgyvendinimo užtikrinimo per geresnį valdymą

Kadangi šios daugiausiai su pasiūla susijusios būtinos sąlygos aiškiai patenka į nacionalinių vyriausybių kompetenciją, ši nuomonė pristatys papildomą reikalavimą viešojo ir privataus sektorių tikrai partnerystei, kad į šias svarbias pastangas įtraukus darbdavio atsakomybės sritis darbas apsimokėtų.

1.2 Nesenai atliktų įvertinimų pagrindimas yra papildoma motyvacija užtikrinti, kad paskatos didinti darbo pasiūlą yra veiksmingai subalansuotos su priemonėmis užtikrinti pakankamą socialinę apsaugą visiems, vystant valstybės išlaidų efektyvumą šioje srityje. Ši pusiausvyra yra labai svarbi, jei šalis siekia išvengti senėjančių Europos gyventojų keliamo ilgalaikio galimo pavojaus – perspektyvos, kuri ne tik turi rimtų pasekmių optimalios darbo jėgos išlaikymui, bet ir kelia grėsmę pačių Europos socialinių sistemų gyvybingumui. Dalyvavimo darbo rinkoje didinimas, tarp socialiai nuskriaustų grupių, o ypač motinų, rasinių mažumų, neigalių žmonių ir jaunimo nesaugiamame užimtumė, yra svarbus veiksmingo socialinės apsaugos ir užimtumo plėtos derinio tikslas. Ši nuomonė išskiria šias grupes, nes pilno socialiai nuskriaustų grupių sąrašo pateikimas politikos atžvilgiu mažiau prasmingas, kadangi šios ankščiau nurodytos grupės sunkiai įgali peržengti savo socialinės nuskriausties ribas dėl netikslių politikos tradicijų, kurios ir toliau darbo rinkos atžvilgiu sulygina visas socialinės nuskriausties rūšis.

1.3 Šalių narių dedamas pastangas peržiūrėti socialinės apsaugos sistemas, kad šios taptų užimtumui draugiškesnės, ES lygmenyje skatina sustiprintas ekonominės, užimtumo ir socialinės politikos koordinavimas. ES lygmenyje iki 2010 m. užsibrėžti ambicingi uždaviniai: padidinti bendrą užimtumo lygį iki 70 %, moterų užimtumo lygį iki 60 %, o 55-64 metų amžiaus žmonių – iki 50 %. Šiuos uždavinius remia įvairios gairės ir rekomendacijos, įtrauktos į Plačios ekonomikos politikos gaires ir Užimtumo gaires, o taip pat į Atviro koordinavimo metodo pensijų ir socialinės įtraukties bendrus siekinius.

2. Bendros pastabos

2.1 Svarbu, kad į šią apžvalgą būtų žvelgiama iš vidutinės bei ilgalaikės perspektyvos, nes didesnio žmonių skaičiaus įtraukimas į darbo rinką taip pat susijęs su kaštais tiek bedarbiams ar ekonomiškai neveikliams asmenims, tiek vyriausybėms, vadinasi reformos gali pareikalauti padidėjusių kaštų iki kol galų gale bus sumažinta neužimtumo ar nepakankamo užimtumo našta vyriausybei. Valstybės ir privačios investicijos į žmonių paruošimą žiniomis pagrįstai ekonomikai ir pastovus darbingo amžiaus žmogiško kapitalo panaudojimas, nors tai ilgalaikis vyksmas, iki visiškai brandos galintis trukti iki 20 metų, užtikrina didžiausią šalies darbo rinkai skirtų investicijų grąžą. Investicijų į aukštą kvalifikaciją grąža yra žymiai didesnė, nei investicijų į žemą kvalifikaciją. Tačiau ypač žemesnės kvalifikacijos darbininkams reikia suteikti galimybę tolesniems apmokymams tiek valstybinėse įstaigose, tiek iš darbdavių, tam kad šie darbuotojai galėtų kovoti su besikeičiančiais žinių ekonomika pagrįstais reikalavimais. Ilgalaikių su pasiūla susijusių našumo priemonių poveikis yra žemos kvalifikacijos darbuotojų pasiūlos sumažinimas; neužimtumo sumažinimas (ypač ilgalaikio neužimtumo); darbo jėgos (ypač moterų) dalyvavimo lygio padidėjimas; ir bendro našumo padidėjimas. Tai yra pastovūs rezultatai. Tačiau vien į pasiūlą orientuotos strategijos neužtenka. Būtina didinti darbo jėgos paklausą, t. y. darbo vietų pasiūlos didinimą vykdant aktyvią užimtumą skatinančią ekonomikos ir finansų politiką. Tačiau kai kurios šalys narės, kurios šalys narės, kurios sutelkė dėmesį į žemos kvalifikacijos darbuotojų įtraukimo į darbo rinką greitai gaunamą naudą, tačiau žmogiškojo kapitalo žinių sąskaita, greičiausiai nerai ilgalaikių sprendimų dilemai, kai šio tipo darbuotojams įvairiais jų darbingo gyvenimo etapais bus mokamas žemas atlyginimas arba jokie. Tokiu būdu poveikis gali atsirasti greitai, bet taip pat greitai ir išnykti, nes žemos kvalifikacijos reikalaujantys pragyvenimo šaltiniai nėra tvarūs šiandienos globalinėje ekonomikoje. Todėl kaštų veiksmingumas yra toks pat svarbus slaptazodis, kaip ir kaštų mažinimas šiuo atžvilgiu.

2.2 Nors išmokų ir mokesčių sistemose taikomos tradicinės finansinės paskatos išlieka politikos, užtikrinančios, kad darbas apsimokėtų, pagrindu, kitos paskatos, kaip vaikų priežiūra, prieiga ir specialios nuostatos neįgaliems žmonėms, švietimo bei viešosios sveikatos išteklių vis labiau pripažįstami, kaip atliekantys papildomą vaidmenį. Todėl rekomenduojami išsamūs nacionaliniai požiūriai, apimantys platų užimtumo įgyties ir išlaikymo paskatų spektrą, o ne požiūris, kuris pabrėžia vieną ar kitą metodą. Vėl gi atsižvelgiant į ilgalaikį tvarumą, į šiuos priežiūros ir žmogiškojo kapitalo investicijų klausimus turėtų būti žvelgiama iš gavėjo pozicijos (pvz.: iš dirbančių tėvų vaikų, o ne pačių tėvų pozicijos), nes vėlesniais metais darbo rinkos potekstėje šios teisės ir nuostatos formuoja nekintamus greitėjančios žmogiškojo kapitalo raidos pagrindus. Europos sąjungos struktūriniai fondai turėtų būti įtraukti tam, kad galėtų prisidėti prie esminių ilgalaikių investicijų į žmogiškąjį kapitalą ir socialinę infrastruktūrą.

2.3 Nors nemažai šalių narių kartu su socialiniais partneriais padidino investicijas į aktyvias priemones, padedančias grįžtantiems į ar darantiems pažangą darbo rinkoje per jų igūdžių tobulinimą ir gerinant jų galybes tapti užimtiems, vis dar reikia skirti žymiai daugiau dėmesio paklausą lemiantiems veiksniams, tame tarpe fiskalinių paskatų naudojimui bei darbdavių geriausios praktikos skatinimui, kad padėti ekonomikoje dalyvaujančioms pažeidžiamoms grupėms, tokioms kaip senyvo amžiaus darbuotojai ir neįgalūs darbuotojai. USRP ragina atitinkamas ES valdžios institucijas skatinti ir gerinti paklausą didinančią politiką, kuri teigiamai paveiktų užimtumo lygius ir kokybę, o taip pat ragina įtraukti įmonių socialinės atsakomybės vaidmens pavyzdžius ir perspektyvas siekiant Lisabonos užimtumo siekinių. Tiek darbdaviai, tiek darbuotojai turi būti suinteresuoti, kad „darbas apsimokėtų“. Paklausą didinančiai politikai galiausiai reikia subalansuoto požiūrio, kur „abi pusės laimi“, leidžiančio darbdaviams sutelkti dėmesį į savo pagrindinę verslo veiklą ir kurti darbo vietas, o darbo ieškotojams rasti darbą, kuris būtų geriau apmokamas, nei neužimtumo išmokos ar socialinės pašalpos ir užtikrintų egzistenciją. Komitetas jau pateikė argumentus, kad „Mokesčių ir socialinės apsaugos sistemos šalyse narėse turėtų būti taip sutvarkytos, kad į darbo rinką įėjusiems darbuotojams vertėtų ten pasilikti ir siekti karjeros.... paremtos siūlomų darbo vietų skaičiaus didinimo priemonėmis“⁽¹⁾.

2.4 Valstybės parama darbinio ir šeimos gyvenimo suderinimui siekia padėti šeimoms, kai jos atlieka visuomenės organizaciją ir amžinumą užtikrinančias užduotis. Ypač tai apima paramą šeimoms gimdant, auginant ir lavinant vaikus, o taip pat kai jos rūpinasi priklausomais šeimos nariais, daugelis kurių sergantys, neįgalūs ar senyvo amžiaus. Demografinio senėjimo potekstėje ši politika tampa vis svarbesne, nes tai priemonė pasukti atgal krentantį vaisingumo lygį.

2.5 Tačiau svarbu, kad šeimos išmokų mechanizmai neigiamai nepaveiktų darbo paskatų. Kai kuriose šalyse šeimos pašalpų priklausomiems nariams atskyrimas nuo neužimtumo išmokų sutvirtina finansines paskatas įsidarbinti, ypač motinų bei moterų, besirūpinančių pagyvenusiais giminaičiais, tarpe. Įperkamos vaikų priežiūros nebuvimas dėl kainos ar fizinės prieigos laikomas pagrindine kliūtimi tėvų dalyvavimui, ypač motinų. Tokia pakankama ir prieinama vaikų priežiūros nuostata, skatinanti užimtumą, ypač moterų tarpe, yra labai sveikintina ir remiama. Kai kuriose šalyse narėse gimdymo amžiaus moterys atsisako gimdyti dėl su motinyste susijusių asmeninių finansinių išlaidų, kurios yra per didelės, o dirbančioms motinoms šios išlaidos tampa tam tikru mokesčiu. Nors šie požiūriai iš nacionalinės perspektyvos gali būti trumparegiški, dar klaidingesnė yra ekonomika iš politikos formuotojų pusės, kurie galėtų atlikti daugiau, kad sustabdytų pastovų Europos gimstamumo mažėjimą, ne finansiniais paskatinimais būtų didinamas moterų užimtumo lygis.

⁽¹⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl „Užimtumo paramos priemonių“ OL C 110; 2004 4 30 4.1 punktas

2.6 Užimtumo ir geografinis mobilumas yra lemiamas aukštam ekonomikos veiksmingumo lygiui, todėl reikia imtis priemonių užtikrinti, kad pasikeitus darbo ar gyvenimo vietai ES ribose išliktų tos pačios teisės į tiek valstybinių, tiek įmonių senatvės draudimo išmokas. Taip pat svarbu pasirūpinti naujais darbo rinkos dalyviais arba tais, kurie nuo darbo santykių pereina prie savo verslo, užtikrinant jiems pakankamą socialinę apsaugą. Taip pat esama erdvės darbo mobilumo kaip paskutinės priemonės sumažinimui, skatinant vietos ekonomiką per valstybės ir privačias investicijas, kurios maksimizuoja vietos užimtumo rinkas. Atsižvelgiant, kad nors vienas padidėjusio profesinio mobilumo aspektas gali būti konkrečių įgūdžių netektis priklausomai nuo vienos ar kito vietos, kita mobilumo pusė yra tai, kad asmenys gali laisvai persikelti ten, kur tikrai reikia jų įgūdžių, o dar galimybės išbandyti technologijos pervedimą, kuris prideda jų dabartiniams įgūdžiams vertę. Todėl mobilumas negali būti siaurai suprantamas, kaip reiškiantis tik veiksmingesnę reikiamų įgūdžių ir gabumų perkėlimą ten, kur jie labiausiai reikalingi.

2.7 Fiziniai ir protiniai trūkumai ženkliai mažina darbo pasiūlą, ypač tarp šešto ir septinto dešimtmečio sulaukusių darbuotojų, kurie yra pagrindiniai Europos strategijos, kad darbas apsimokėtų taikiniai. Kai kuriose šalyse narėse iki penktadalio ar net ketvirtadalio 55-59 ir 60-64 metų amžiaus grupių žmonių gauna invalidumo išmokas ir yra už darbo rinkos ribų. Šis faktas parodo, kad kalbant apie šių dienų darbo santykius yra didelis tiek fizinės, tiek psichinės sveikatos susilpnėjimas. Tam reikia priešintis, kuriant tinkamas darbo ir sveikatos apsaugos prevencines strategijas ir gerinant darbo sąlygas. Žmonės, kurie nėra visiškai nedarbingi, tačiau kurių darbingumas yra sumažėjęs, turi nedaug galimybių rasti jų ribotą darbingumą atitinkančią ir jiems pritaikytą darbo vietą. Todėl norint suteikti galimybę dirbti ir riboto darbingumo žmonėms reikia padidinti darbo vietų pasiūlą šioje srityje. Tačiau daugelis šio užslėpto neužimtumo situacijoje esančių žmonių norėtų užsiimti kokia nors naudinga veikla, jei dar turi pakankamai jėgų. Valstybės narės turi imtis reikiamų priemonių užtikrinti, kad užimtumo ir negalios išmokos nepriverstų neįgalių darbuotojų stoti į bedarbių gretas, bet vietoj to pakeltų įvairių socialinių politikų papildomumą ir neįgalių darbuotojų interesų pusę. Tačiau privalu pripažinti, kad neįgalumas patenka į įgalumo spektrą, o naujas mastymas apibrėžia neįgalumą kaip visuomenės atsaką individui, kuris būtent ir padaro jį neįgaliumi, o ne fizinis ar kitas suvaržymas apsprendžia, ar asmuo tikrai neįgalus. Šiame kontekste komitetas perspėja prieš politikas, kurios netyčia baigiasi nustelbdamos tikrus nedarbingumo lygius. Nors išlikdamas ginančiu ir remiančiu neįgalių žmonių poreikius, glaudesnis bendradarbiavimas ir keitimasis patirtimi invalidumo politikos srityje yra lemiamas visose šalyse. Lemiamas yra ir teigiamų veiksmų, užtikrinančių su užimtumo ir individualios veiklos, kaip dalies fizinio ir

protinio įgalumo spektro, skatinimu susijusių išmokų ir geros praktikos koordinavimo pagrindų poreikis.

2.8 Subrendusių darbuotojų atžvilgiu Stokholmo Europos Vadovų Taryba užsibrėžė ambicingą tikslą pakelti 55-64 metų amžiaus grupės žmonių užimtumo lygį iki 50 % (kuris buvo 40,1 % 2002 m. ir ne daugiau, kaip 25 % 60-64 metų amžiaus grupėje). Barselonos Europos Vadovų Taryba nustatė valstybėms narėms papildomą ambicingą užduotį iki 2010 m taikyti priemones kuriomis padidinamas išėjimo iš darbo rinkos amžiaus vidurkis penkias metais. Šių tikslų pasiekimas bus lemiamas užtikrinant būsimą finansinį socialinės apsaugos tvarumą ir ypač garantuojant pakankamas pajamas busimiems pensininkams. Komitetas šį tikslą laiko sunkiu.

3. Konkrečios pastabos

3.1 Kad darbas apsimokėtų svarbu ne tik konkrečiai, tikslinė ekonomikos politika, bet ir pats procesas. Viena iš viešojo sektoriaus reformoms pribrendusių sričių yra daugelyje šalių narių esanti galimybė dar nesulaukus pensinio amžiaus išeiti iš darbo. Pavyzdžiui daugelyje šalių narių asmenys, turintys ilgą įmokų mokėjimo stažą, turi teisę gauti pensiją anksčiau, nei pasiekia nustatytą pensinį amžių, nors tai dažnai ir susiję su nemažais finansiniais nuostoliais. Aiškiai tokie darbuotojai galėtų įnešti ekonominį įnašą, ir toks pasirinkimas turėtų būti palengvinamas ypač sukuriant amžių atitinkančias sąlygas darbo rinkoje. Moterims ankstyvas pasitraukimas iš darbo ne visada būna laisvanoriškas, bet dažniau susijęs su moterų darbo vietoje diskriminacija. Tai taip pat įtakoja moterų pensijas; moterų, kurių dauguma bus patyrusios užimtumo karjerų žlugimą dėl motinystės ir vaikų/pagyvenusių priežiūros, profesinės segregacijos ir nesaugias ir mažai apmokamas „moteriškas“ profesijas bei vyrų ir moterų užmokesčio skirtumo, nes visa tai mažins įnašų ir senatvės pensijos sistemas trukmę ir kiekį bei tik pablogins moterų išėjimo į pensiją perspektyvas, anksčiau laiko nutraukiant jų apmokamą užimtumą. Skurdo „sufeminizavimas“ ilgą laiką buvo rūpesčio priežastis ir įsisenėjęs Europai būtinas skubios politikos dėmesys pagerinti moterų ekonominius įgaliojimus gyvenimo cikle. Skaičiuojant pensijos dydį galėtų būti aukščiau vertinamas laikotarpis, skirtas vaikų priežiūrai; tai būtų labai svarbi priemonė, kuri sušvelnintų aktyviai darbo rinkoje dalyvaujančių moterų, kai jos bus pensijoje, patirtus nuostolius.

3.2 Kitas pavyzdys, kur pirmenybė turi būti teikiama tinkamoms administracinėms reformoms, o ne valstybės inertškumui, yra pastangos užtikrinti, kad darbas vienodai apsimokėtų tiek vyrams, tiek moterims. Nors kai kurios naujos valstybės narės perkrautos moterų prieigą prie užimtumo ribojančia politika, tačiau labai taikoma papildomą mokesčių ir socialinę politiką, kuri skatina aukštą darbo jėgos moterų tarpe lygį.

Šie anksčiau itin aukšti užimtumo lygiai mažėjo perėjimo į rinkos ekonomiką metu. Svarbu, kad moterų darbuotojų pasiekimai link pilno užimtumo nebūtų paaukoti belytėse pastangose restruktūrizuoti prisijungiančių šalių ekonomikas. Nacionaliniai politikos formuotojai turėtų būti drąsinami teikti prioritetą tiems darbuotojams, kuriems sunkiausia pasiekti, kad darbas apsimokėtų, o ne toliau elgtis lyg visos neužimtumo ar nepakankamo užimtumo grupės yra vienodai nuskriaustos.

4. „Ypatingos pastabos septynioms (arba keletui iš jų) Komisijos pamokoms“

4.1 EESRK nuomone (pirmoji pamoka), negalima atmesti galimybės naudoti „naujus socialinės apsaugos instrumentus“, nors ir jau esančius instrumentus galima panaudoti geriau. Naujus instrumentus reikia visų pirma išsamiai patikrinti ir patikslinti. Pavyzdžiui, stipriai suskaidytos ir nevienodos pajėgumo sistemos jauniems žmonėms akivaizdžiai neatitinka naujos šio gyvenimo laikotarpio realybės. Kadangi šiai amžiaus grupei nėra tik jai skirtų socialinės apsaugos instrumentų dalis jaunimo jaučiasi priversti skubiai pasirinkti žemos kvalifikacijos išsilavinimą, arba tokį profesinį išsilavinimą, kuris visą gyvenimą gali turėti sunkių pasekmių. Naujų socialinės apsaugos instrumentų trūksta visai darbinei veiklai. Mokymasis, darbas ir „nedarbas“ turi sekti vienas paskui kitą, išvengiant pašalinimo ar skurdo pasekmių, tačiau šis trūkumas stipriai apriboja mobilumą ir lankstumą darbo rinkoje (šeštoji pamoka).

4.2 EESRK mano, kad yra ypatingai svarbu atidžiai stebėti, koks yra daugelio iniciatyvų, kurių ėmėsi valstybės narės „suaktyvinti“ socialines įmokas, poveikis.

4.3 EESRK mano, kad atėjo laikas skatinti (pirmiausiai atsižvelgiant į socialinius partnerius ir bendradarbiavimą su jais) balsuoti už papildytas socialinės apsaugos sistemas, kurios, Komisijos nuomone, taps svarbiu socialinės apsaugos elementu (septintoji pamoka).

4.5. Išvados ir rekomendacijos

4.5.1 Komitetas ragina vykdyti Europos šalių narių pastangų, kad darbas apsimokėtų, konvergenciją, užimtumą paverčiant tikrai ekonomiškai patrauklia parinktimi vietoje neužimtumo ar socialinių išmokų, nusitaikant į daugybę kliūčių apmokamam darbui. Šalies vidaus politikoje būtina pripažinti ir vengti nuolaidų skatinimo, ypač mažai apmokamų ir nekvalifikuotų

darbuotojų galimybės ištrūkti iš skurdo per deklaruotą teisėtą darbą atžvilgiu. Taigi pagrindinė problema, su kuria susiduria šalys narės, siekdamos, kad darbas apsimokėtų, yra nustatyti bendrą ir protingą nenuolatinės užimtumo paramos lygį, kuris palaikytų žmonių paskatas prisirišti prie darbo rinkos. Komitetas pažymi skirtumą tarp indėlio į greitų rezultatų siekiančią politiką, kuri suteikia trumpalaikes, tačiau baigtines išmokas žemos kvalifikacijos darbuotojams, ir ilgalaikių investicijų į žmogišką kapitalą, kuris yra lemiamas, siekiant, kad darbas apsimokėtų, ypač patiems pažeidžiamiausiems, per tvarų ilgą laiko tarpą.

4.5.2 Komitetas pabrėžia nuosavų įmonių ir darbdavių indėlio į Europos užimtumo siekinių įgyvendinimą svarią apimtį. Turėtų būti dedamos pastangos nustatyti įmanomą paklausos politiką, kuria siekiama pakeisti darbdavio elgesį taip, kad būtų skatinamas Lisabonos geresnės kokybės bei tvaraus užimtumo siekinių įgyvendinimas visoje Europoje. Komisija turėtų pateikti ir išplatinti įrodymus bei patirtį, kur gera įmonių praktika pagerino darbo vietų kiekį ir kokybę, o taip pat ieškoti būdų, kaip pakartoti šią sėkmę.

4.5.3 Kartu su parama už gerą praktiką turėtų būti numatytos ir sankcijos už netinkamą darbdavio elgesį, ypač dėl diskriminavimo lyties, rasės, lytinės orientacijos, religijos ar amžiaus pagrindu, kad būtų remiama inovacija, didesnė darbo pasiūla ir ilgesnis darbinis gyvenimas Europos šalių ekonomikoje. Užimtumo diskriminacija verčia gabius žmones trauktis į pogrindį arba neformalų sektorių, kur našumas žemas, paskatos lavintis ir investuoti silpnos, o socialinė apsauga neegzistuoja. Toks neracionalus ekonominis elgesys net tik atima iš Europos konkurencingumą, bet ir iš nacionalinių ekonomikų atima reikalingas mokesčines įplaukas.

4.5.4 Todėl šalyse narėse reikia taikyti įvairius instrumentus ir išmokų sistemas, kurios būtų paremtos stipriu nacionaliniu koordinavimu, užtikrinančiu darbo pasiūlos ir paklausos instrumentų pusiausvyrą. Išmokų ar mokesčių lygių kombinuotas poveikis namų ūkiams turi būti atsargiai subalansuotas ir numatytas, ypač atkreipiant dėmesį į pastatas, kurias šios struktūros sukuria vargingiems namų ūkiams. Kitos priemonės, kaip vaikų priežiūros užtikrinimas, lankstus darbo laikas, darbo vietos saugumas, darbo vietos mobilumas ir lavinimosi galimybės yra būtinos visapusiškiems politikos pagrindams, kad darbas apsimokėtų.

Briuselis, 2004 m. liepos 1 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Roger BRIESCH

Nuomonė dėl „Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui — Tekstilės ir drabužių sektoriaus ateitis išsiplėtusioje Europos Sąjungoje“

(KOM(2003) 649 galutinis)

(2004/C 302/19)

2003 m. spalio 28 d. Komisija, vadovaudamasi Europos Bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, nusprendė paprašyti Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pateikti nuomonę dėl „Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui Tekstilės ir drabužių sektoriaus ateitis išsiplėtusioje Europos Sąjungoje“.

Vieningos rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. gegužės 4 d. patvirtino savo nuomonę. Pranešėjas buvo ponas Pezzini, o antrasis pranešėjas – ponas Nollet.

2004 m. birželio 30 d. – liepos 1 d. vykusioje 410-ojoje plenarinėje sesijoje (liepos 1 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, 81 nariui balsavus „už“ ir 1 balsavus „prieš“ priėmė šią nuomonę.

1. Įžanga

1.1 Tai, kad Europos tekstilės pramonėje dirba 2,1 milijono darbuotojų, demonstruoja šios pramonės šakos gyvybingumą ir didelį potencialą. Su naujų šalių įstojimu, šis skaičius išsaugaus daugiau kaip 500 000. Dėl inovacijų procesų ir produktų srityje, ši pramonės šaka ir toliau reikšmingai prisideda prie Europos gerovės: metinė per 200 mlrd. eurų apyvarta (neskaičiuojant pagalbinio sektoriaus), stiprus augimas – ypač „netradiciniame“ sektoriuje (moderni techninė tekstilė⁽¹⁾), kuris šiuo metu sudaro beveik 30 % visos produkcijos, – ir tyrimams bei plėtrai skiriamos išlaidos, artėjančios prie 8-10 % apyvartos.

1.2 Europos Sąjunga vaidina pagrindinį vaidmenį pasaulyje tekstilės ir drabužių sektoriuje. Prielaida, kad dėl globalizacijos pramoninių šalių tekstilės pramonė sunyks, pasirodė esanti klaidinga, juolab Europos atžvilgiu. Europos žemynas vis dar yra didžiausias tekstilės produktų eksportuotojas pasaulyje ir antras pagal dydį drabužių eksportuotojas pasaulinėje importo-eksporto rinkoje, kurios dydis 2002 m. sudarė per 350 mlrd. eurų (6 % pasaulio prekybos).

1.2.1 Čia verta prisiminti, kad didžiausia pasaulyje drabužių eksportuotoja yra Kinija.

1.3 Iki šiol Europa sugeba pasinaudoti savo privalumais kokybės ir organizacijos srityje: nedidelės produktų linijos, madingų produktų sistema, labai kūrybingas aukštosios mados segmentas, greitas reagavimas į pasikeitimus, greitas gamybos ir pristatymo laikas. Naujovių esama ir procesų bei „protingųjų“ medžiagų srityje. Tai lemia nanotechnologija ir naujieji pluoštai, t.y. techninė tekstilė, kuri yra labai konkurencinga ir kurios prekybos proficitas auga. Chemijos produktų taikymas tekstilei pastaruoju metu lėmė naujų produktų atsiradimą. Būtina pažymėti, kad patekimo į pasaulinę rinką sąlygos šiame sektoriuje yra labai įvairios. ES vidutiniškai taiko 9 % dydžio maito tarifus, tuo tarpu daugelis kitų šalių taiko iki 30 % tarifus, šalia didelių netarifinių barjerų.

(¹) „Techninė tekstilė“ vis dažniau naudojama tokiose srityse: drabužiai, agrotechnika, statyba, geotechnika, namų ūkio technika, pramoninė technika, medicinos technika, transporto technika, aplinkos technika, įpakavimo technika, apsaugos sistemų technika, sporto technika. Žr. 2 priedą.

1.4 Europoje tekstilės ir drabužių sektorius sugebėjo įgyvendinti keletą radikalių pokyčių ir, reaguodamas į naujų tarptautinių konkurentų atsiradimą, greitai pasinaudojo naujomis technologijomis sprendžiant skirtingų gamybos kaštų problemas. Europos pramonės reakcija buvo susijusi, iš vienos pusės, su tvirtu pasiryžimu vykdyti modernizaciją per konkurencingą technologijos pertvarkymą ir pritaikymą; ir, iš kitos pusės, su pasirengimu užimti naujas rinkos pozicijas, pasinaudojant kontaktų užmezgimo galimybėmis gamybos, platinimo, inovacijų ir technologinės rinkodaros srityje.

1.5 2002 m. bendros investicijos sudarė apie 9 % sektoriaus pridėtinės vertės, arba 5 mlrd. eurų. Beveik 70 % iš šios sumos teko tekstilės sektoriui, o drabužių sektoriui – apie 30 % Tekstilės sektoriaus prekybos balansas yra teigiamas, tuo tarpu drabužių sektoriuje importas viršija eksportą. Be to, tekstilės ir drabužių sektorius, prie kurio turėtų būti priskiriamas avalynės sektorius, yra labai įvairialypė ir sudėtinga pramonės šaka, kuri apima įvairiausių produktus: nuo modernaus sintetinio pluošto iki vilnos perdirbimo; nuo medvilnės iki pramoninių filtrų; nuo kilimėlių iki aukštosios mados prekių; nuo šlepečių iki avalynės, apsaugančios nuo korozinių chemikalų.

1.6 Tekstilės, drabužių ir avalynės pramonė yra sutelkta penkiose daugiausiai gyventojų turinčiose Europos Sąjungos šalyse, kurių bendrovės pagamina per tris ketvirtadalius Europos produkcijos šiame sektoriuje. Pridėtinė vertė taip pat yra sukonzentruota šiose šalyse, iš kurių svarbiausia yra Italija, toliau eina Jungtinė Karalystė, Prancūzija, Vokietija ir, mažesniu mastu, – Ispanija. Iš mažesnių šalių pridėtinės vertės prasme svarbų vaidmenį vaidina Portugalija, Belgija ir Graikija. Belgija yra ypač aktyvi techninės ir „protingosios“ tekstilės srityje. Kalbant apie naująsias valstybes nares, šis sektorius ypač svarbus Lenkijoje, Estijoje ir Lietuvoje, taip pat šalyse kandidatėse: Turkijoje, Rumunijoje ir Bulgarijoje.

1.7 Užimtumo lygis per pastaruosius penkerius metus vidutiniškai kasmet mažėjo po 2,6 % Ispanija ir Švedija yra išimtis iš šios tendencijos – šiose šalyse sektoriaus užimtumas 1995-2002 m. išaugo 2 % Kaip pilnavertis šio sektoriaus rinkos globalizacijos dalyvis, Europos tekstilės pramonė visapusiškai pertvarkė ir modernizavo savo bendroves, kurios subrangovams perdavė imlias darbui operacijas, vietoj to susitelkdama į įgūdžių reikalaujančius gamybos procesus. Informacijos ir komunikacijų technologijų, naujų technologijų ir efektyvesnių gamybos metodų panaudojimas taip pat vaidino svarbų vaidmenį.

1.8 Prekybos srityje importo kvotos turės išnykti, kai Susitarimas dėl tekstilės importo apribojimo (Multi-Fibre Arrangement) nustos galioti 2005 m. Tai reiškia, kad visos šalys turės įtemptai galvoti apie tai, kaip sukurti naujas prekybos tekstilės produktais sąlygas, kad Europos tekstilės pramonė galėtų konkuruoti pasauliniu mastu, ir tuo pačiu garantuoti sąžiningas sąlygas skurdžiausioms bei labiausiai pažeidžiamoms šalims. Vis labiau aiškėja, kad Barselonos proceso įgyvendinimui turi būti teikiama prioritetinga reikšmė. Numatyta laisvos prekybos zona tarp Europos ir visos pietinės Viduržemio jūros pakrantės, dėl to bendra Europos-Viduržemio jūros partnerystės zona tampa realybė.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1 Komisijos komunikate kalbama apie sudėtingas tekstilės ir drabužių sektoriaus problemas. Siekiama padidinti jo konkurencingumą ir dinamiškumą taikant Lisabonos strategiją konkrečiai šiam sektoriui.

2.2 Komunikate siūlomos priemonės, pagrįstos pramonės ir prekybos politika, ypatingą dėmesį skiriant tokiems klausimams: užimtumas, tyrimai ir technologinė plėtra, inovacijos, profesinis rengimas, regioninė plėtra, subalansuota plėtra, verslo socialinė atsakomybė, visuomenės sveikata, vartotojų apsauga, kova su klastojimu, patentinės, pramoninės ir intelektinės nuosavybės teisės, konkurencijos politika ir valstybės pagalba.

2.3 Komisija siūlo kai kurias sritis, kuriose pramonės politikos priemonės būtų efektyvesnės ir našesnės, įskaitant tokias sritis:

— tyrimai, plėtra, inovacijos, naujos medžiagos ir „protingosios“ medžiagos, nanotechnologija, nauji gamybos procesai, švaresnė technologija, dėmesys madai ir kūrybingumo skatinimas;

— verslo socialinė atsakomybė: tarptautinių darbo ir aplinkos standartų laikymasis, atsakingas pokyčių pramonėje valdymas, konsultacijos su darbuotojais;

— švietimas ir mokymas: platesnės galimybės mažoms ir vidutinio dydžio įmonėms gauti finansavimą, tuo tikslu pasitelkiant racionalizuotas procedūras, informacijos platinimą ir veiksmų koordinavimą;

— kontaktų užmezgimo potencialo ir pajėgumų plėtotė;

— Dohos programa siekiant sumažinti bei subalansuoti maito tarifus ir pašalinti netarifinius prekybos barjerus;

— Iki 2005 m. užbaigti Europos-Viduržemio jūros partnerystės zonos kūrimą, siekiant užtikrinti laisvą tekstilės produktų judėjimą šalyse, turinčiose tas pačias kilmės taisykles ir administracinio bendradarbiavimo sistemas;

— Prekių ženklinimo sistemos patekimui į ES: ženklų naudojimo prekėms/produktams analizė pagal tarptautinius darbo ir aplinkos standartus;

— ES prekybos preferencijos: dėmesys 49 skurdžiausioms šalims (MPŠ – mažiau pažengusios šalys) (1) ir preferencinio statuso suteikimas drabužių pusfabrikačiams;

— Kova su sukčiavimu ir klastojimu, stiprinant egzistuojančias pramoninės ir intelektinės nuosavybės priemones ir priimant naujas; patikrinimai siekiant išvengti nesąžiningos komercinės praktikos; bendros muitų sistemos stiprinimas;

— kilmės ženklai „Pagaminta Europoje“, siekiant skatinti kokybiškus europietiškus produktus ir užtikrinti vartotojų apsaugą;

— Struktūriniai fondai: naujų gairių panaudojimas, ypač Finansinės perspektyvos 2007-2013 m. rėmuose.

2.4 Be to, Komisijos komunikate siūloma išnagrinėti galimybes imtis veiksmų:

— suinteresuotų subjektų lygiu;

— šalių narių lygiu;

— Europos Sąjungos lygiu.

2.4.1 Siūloma sudaryti aukšto lygio grupę, į kurią įeity Komisijos, šalių narių ir socialinių partnerių atstovai ir kuri įvertintų šias iniciatyvas bei jų įgyvendinimą įvairiais lygiais. Komunikate taip pat numatyta nuo 2005 m. pavasario iki 2006 m. pabaigos rengti reguliarias ataskaitas.

(1) Iš viso priskaičiuojama 49 mažiau pažengusių šalių, iš kurių 40 yra AKR (Afrikos, Karibų regiono, Ramiojo vandenyno regiono) šalys ir 9 – ne AKR šalys: Afganistanas, Bangladešas, Butanas, Kambodža, Laosas, Mianmaras, Maldivai, Nepalas, Jemenas.

3. Tekstilės pramonės atstovų požiūris

2004 m. sausio 21 d. Komiteto pastate Briuselyje Komitetas surengė susitikimą su tekstilės pramonės atstovais. Toliau išdėstytos nuomonės buvo tiek iš anksto pateiktos raštu, tiek pareiškėtos žodžiu susitikimo metu (¹).

3.1 Susitikime dalyvavę socialiniai partneriai – darbdaviai, profesinių sąjungų atstovai ir vietos administracijų atstovai – vieningai ragino imtis neatidėliotinių veiksmų siekiant sušvelninti itin staigų importo iš keleto šalių, įskaitant Kiniją, Indiją ir Pakistaną, poveikį Europos verslui šiame sektoriuje.

3.2 Artėjant 2005 m. ir kvotų režimo pabaigai, buvo raginama neatidėliotinai imtis tokių priemonių:

- galimybė pasitelkti naujus finansinius išteklius;
- specialios intervencijos per struktūrinius fondus;
- investicijos į mokymą ir atitinkamai – į žmogiškuosius išteklius;
- visoms šalims privalomas produktų kilmės ženklavimas;
- privalomas reikalavimas užtikrinti galimybę sekti procesą visuose gamybos etapuose;
- dėmesys vartotojų sveikatai pasitelkiant atitinkamą nepavojingų produktų ženklavimą;
- abipusiško muitų tarifų taikymo principas su sparčiai sektoriuje besivystančiomis šalimis;
- sutarčių su trečiosiomis šalimis peržiūrėjimas šalims, kurios pažeidžia prekybos taisykles, socialinius standartus, subalansuotos plėtos reikalavimus, ir šalims, kurios gamina branžuolinius ginklus;
- Europos muitinių organizacinių principų peržiūrėjimas, siekiant juos supaprastinti ir užtikrinti labiau specializuotus patikrinimus, kad būtų sumažintas sukčiavimas, kurio mastai pastaruosiu metu yra nepakeliamai dideli;

(¹) Susitikime dalyvavo Europos parlamento narė, Tekstilės, drabužių ir odos sektoriaus forumo prezidentė ponía Concepció Ferrer i Casals. Europos Komisiją atstovavo Įmonių generalinio direktorato padalinio vadovas ponas Luis Filipe Girão ir Prekybos generalinio direktorato vadovas ponas Ghazi Ben Ahmed. Tarp 60 dalyvavusių asmenų buvo italų, vokiečių, prancūzų, turkų, lietuvių ir belgų.

— svarus finansinis indėlis į tyrimus, inovacijas ir paramą verslui, ypač MVĮ, kad jos galėtų diversifikuoti gamybą, užsiimdamos techninės ir „protingosios“ tekstilės gamyba.

3.3 Italijos tekstilės ir drabužių sektorius, kuris yra vienas labiausiai pažeidžiamų Europos Sąjungoje, pateikė bendrą visų didelių ir mažų šalies gamintojų bei profesinių sąjungų atstovų deklaraciją. Dokumente akcentuojama keletas prioritetų, kuriais remiantis rekomenduojama imtis efektyvių praktinių ir sava-laikių priemonių. Pasak dokumento, inertiškumas Europoje turėtų sunkių socialinių ir ekonominių pasekmių.

3.3.1 Pagrindinės dokumento mintys buvo tokios:

3.3.2 Bendrijos produktams nulinis tarifas suteikiamas tik 22 šalyse, tuo tarpu kitose rinkose taikomas vidutinis tarifas svyruoja nuo 15 iki 60 %. Be to, tokiems produktams dažnai taikomi įvairūs netarifiniai barjerai. Nuo 2005 m. tekstilės ir drabužių sektorius nebegalės pakelti privilegijų, kurios šiuo metu suteiktos didžiausiems ES konkurentams (Kinijai, Indijai, Pakistanui ir Indonezijai). Tokios privilegijos turėtų būtų teikiamos tik mažiausiai išsivysčiusioms šalims ir mažoms gaminančioms šalims, kurios pačios 2005 m. taps ypač pažeidžiamos.

3.3.3 Reiškama viltis, kad bus vengiama apibendrinto „Pagaminta ES“ produktų ženklavimo, vietoj jo naudojant aiškesnį „Pagaminta Italijoje-ES“, „Pagaminta Prancūzijoje-ES“ ir t.t. Per 60 % rinkoje esančių produktų jau dabar yra savanoriškai žymimi nurodant jų kilmę. Jeigu toks tekstas taptų privalomas, būtų lengviau taikyti sankcijas; šiuo metu egzistuojanti plati veikimo laisvė suteikia neribotas galimybes klastojimui ir sukčiavimui, o tai dvigubai kenkia Europos pramonei. Be to, Europos pirkėjai yra blogesnėje pozicijoje lyginant su Amerikos, Japonijos, Kinijos ar Australijos vartotojais. Nėra pagrindo atsakyti informacijos, kurią kiti rinkos dalyviai reikalauja pateikti privalomo prekių ženklavimo forma. Jeigu Europos vartotojai žinotų produkto kilmę, jie galėtų pagal savo poreikius tinkamai įvertinti ne tik kainą, bet ir kainos/kokybės santykį.

3.3.4 Ne kartą įrodytas ryšys tarp tekstilės ir sveikatos. Daugelį odos problemų sukelia žemos kokybės tekstilės produktų naudojimas. Tai yra dar viena priežastis, kad vartotojams būtų suteikiama galimybė pasirinkti, kokios kilmės teritorijos produktus pirkti.

3.3.5 Nelegalus aprangos prekių importas pasiekė pavojingą lygį, o klaidinančios „Pagaminta...“ ženklai sparčiai plinta tarp-tautinėse rinkose. Todėl raginama imtis griežtesnės kontrolės ir sankcijų.

3.3.6 Sektoriui itin svarbus naujų produktų bei gamybos procesų ir švarių technologijų vystymas siekiant subalansuotos plėtos.

3.3.7 Darbdavių ir profesinių sąjungų konfederacijos pabrėžė, kad jos visada siekė laikytis bazinių tekstilės ir drabužių sektoriaus elgesio kodekso principų, kurie iš esmės yra tiesiogiai įtraukti į šalių narių nacionalines kolektyvines darbo sutartis. Atitinkamai Komisija raginama tarptautiniuose susitarimuose taikyti socialinį matmenį.

3.3.8 Socialinis dempingas (produktų gamyba, kai darbo jėgos kaštai mažinami darbuotojų teisių sąskaita ir naudojantis vaikų bei prievartinio darbu) yra morališkai nepriimtinas, tačiau jo problemos negalima tiesiogiai spręsti įvedant antidempingo tarifus. Todėl pramoninės šalys, ypač Europoje, turėtų daug griežčiau kovoti su dempingu, įvesdamos griežtesnes nuostatas ir, kas yra itin svarbu, – pasinaudodamos Bendrąja preferencijų sistema (BPS) ⁽¹⁾. Ekologinis dempingas taip pat mažina gamybos kaštus žalos aplinkai sąskaita.

3.3.9 Tarptautinės organizacijos, padedamos pramoninių šalių, turėtų imtis tikslinių projektų, kad besivystančioms šalims būtų perduodamos žinios, susijusios su subalansuotos plėtos principo taikymu.

3.3.10 Siekiant šio tikslo gali būti naudinga naudoti ženklus, kuriuose būtų patvirtinama, kad į ES patenkančiam produktui yra taikomi tarptautinių aplinkos standartų reikalavimai.

3.3.11 Būtina siekti apsaugoti aplinką ir Europos įmonėms suteikti normalios veiklos bei konkurencijos sąlygas radikaliai peržiūrint susitarimų turinį.

4. EESRK komentarai

4.1 Pastaruosius keletą metų EESRK atidžiai stebėjo Komisijos pastangas užtikrinti, kad tekstilės ir drabužių sektorius vėl taptų vienu iš pagrindinių Bendrijos prioritetų. Komitetas ypač pabrėžia, kad geriausios praktikos įvairios inovacijų srityse pristatymas suteikė peno apmąstymams daugeliui žmonių, dalyvavusių konferencijose, kurias neseniai surengė įvairūs generaliniai direktoratai ⁽²⁾.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė CESE 313/2004 (REX/141).

⁽²⁾ 2002 m. spalio 15 d. surengta konferencija „Europos papuošalų verslas tampa modernus“, Borsetė – Briuselis; 2003 m. kovo 20 d. konferencija „Tekstilės ir drabužių pramonės ateitis išsiplėtusi Europoje“; 2003 m. gegužės 5-6 d. konferencija „Tekstilės ir drabužių sektoriaus ateitis po 2005 m.“, Šarlemans - Briuselis.

4.2 Deja, šių iniciatyvų, suteikusių peno apmąstymams, poveikis vietose neatitiko lūkesčių. Dėl to mums vėl tenka galvoti, kaip galėtume puoselėti žinias bei informaciją ir jas plačiau skleisti visiems suinteresuotiesiems.

4.2.1 Aktyvus darbdavių ir darbuotojų profesinių susivienijimų dalyvavimas visais lygiais turi būti glaudžiai susijęs su visų inovacijų procesu ir būti tokio proceso pagrindas.

4.2.2 Tik išmėginta socialinių partnerių bendradarbiavimo politika, įskaitant dvišalių agentūrų ⁽³⁾ patirtį ir bendras pastangas siekiant paremti sektoriaus augimą, leis mums tinkamai pasitikti globalizacijos iššūkius, kurie, ypač šiame sektoriuje „... kelia rimtą susirūpinimą...“, kaip neseniai teisingai pažymėjo Komisaras Lamy.

4.3 2003 m. lapkričio 27 d. surengto Pramonės tarybos posėdžio metu pramoninis konkurencingumas buvo apibūdintas kaip viena iš svarbiausių sričių, kuriose Europos Sąjunga ir šalys narės turi vaidinti svarbų vaidmenį siekiant Lisabonos strategijos tikslų įgyvendinimo (OL C 317, 30.12.2003, psl. 2). Tekstilės sektorius šiuo metu neabejotinai yra atviriausias deindustrializacijos proceso, kurį lemia nauji pasaulio prekybos aspektai, poveikiui.

4.3.1 Pirmiausiai dėl šių priežasčių tekstilės sektoriui būdingas nuolatinis pertvarkymo ir modernizavimo procesas; kartu pastebimas akivaizdus sektoriaus ekonominės veiklos sulėtėjimas, gamybos ir užimtumo mažėjimas. Tačiau tai yra strateginis sektorius, užtikrinantis užimtumą daugeliui žmonių, ypač moterims. Savo aukščiau minėtose išvadose Taryba, suvokdama sektoriaus reikšmę, ragina Komisiją iki 2004 m. liepos mėn. informuoti apie iniciatyvas, kurios gali būti įforminamos kaip paramos tekstilės sektoriui veiksmų planas.

4.4 Komitetas mano, kad Komisija, iš dalies atsižvelgdama į savo komunikate išdėstytas mintis, turėtų nedelsiant naujai pažvelgti į tokius dalykus:

4.4.1 Dohos plėtos darbotvarkės derybų atnaujinimas, jos pačios dokumento (COM(2003) 734 galutinis, 2003 m. lapkričio 26 d.) sustiprinimas reaguojant į aiškius darbuotojų, darbdavių ir vartotojų atstovų signalus ⁽⁴⁾.

⁽³⁾ Dvišalės agentūras sudaro mažų įmonių atstovai ir darbuotojai, kurie, remdamiesi abipusiškumo principu, priima ir suteikia finansavimą pagalbiniais, įgūdžių atnaujinimo ir inovaciniams kursams, kurie skirti smulkių ir mažų įmonių darbuotojams ir savininkams.

⁽⁴⁾ Žr. 2004 m. sausio 21 d. posėdžio medžiagą ir išvadas 13 punkte.

4.4.2 Muitinių vaidmuo integruotoje išorinių sienų valdymo sistemoje ⁽¹⁾, atsižvelgiant į Komiteto nuomonėje pateiktus svarstymus ir pasiūlymus.

4.4.3 Kilmės taisyklės preferenciniuose prekybos susitarimuose (COM(2003) 787 galutinis) būsimų tarifų lygio stabilizavimui, tuo tikslu rengiant naujus daugiašalių derybų raundus, pasirašant laisvosios prekybos sutartis ir remianti subalansuotą plėtrą. Be to, kaip ne kartą pabrėžta šioje nuomonėje, „taip pat būtina parengti administravimo procedūras, priežiūros ir apsaugos mechanizmus [...] siekiant užtikrinti, kad preferenciniai susitarimai būtų naudojami tinkamai ir apsaugotų verslo bendruomenę ir susijusius finansinius interesus nuo piktnaudžiavimo sistema“ ⁽²⁾.

4.4.4 Partnerystės su Kinija sąlygos ⁽³⁾, pagal kurias yra numatyti įvairūs Bendrijos išteklių konkurencijos tarp Kinijos ir ES didinimui (Jaunesniojo vadovaujančio personalo mokymo programa, Profesinio mokymo plėtra, pagal B7-3 antraštę).

4.4.5 Tinkamai finansuojamų Bendrijos programų įdiegimas siekiant paremti sektoriaus tyrimus, inovacijas (ne tik technologines) ir profesinį mokymą (ypač ryšium su mažų įmonių darbdavių ir darbuotojų pajėgumų pritaikymu prie naujos tarptautinės aplinkos ir vartotojų reikalavimų). Šį principą aiškiai apibrėžė Europos Parlamentas savo 2004 m. vasario mėn. rezoliucijoje dėl tekstilės ir drabužių sektoriaus ateities.

4.4.6 Vartotojų apsaugos priemonės. Vartotojai vis geriau suvokia potencialų tam tikrų produktų, kurie dažnai kontaktuoja su oda, poveikį sveikatai (pvz., dėl kontaktinių alergijų ir kitų odos susirgimų plitimo) ⁽⁴⁾. Atsižvelgiant į Europos teisinės bazės pokyčius, susijusius su maisto sektoriaus skaidrumo didinimu, panašūs teisės aktai turi būti priimti privalomo produktų ženklinimo srityje, siekiant informuoti vartotojus apie naudojamų medžiagų kilmę ir apie tai, kur buvo pagaminti gatavi produktai.

4.5 Privalomų „Pagaminta...“ ženklų įdiegimas galėtų padėti padidinti vartotojų pasitikėjimą, kad pirkdami drabužį jie moka kainą, atitinkančią kilmės šalyje (kilmės šalimi turi būti laikoma ta šalis, kurioje drabužis buvo užbaigtas, o ne šalis, kurioje jis buvo pagamintas) taikomus gamybos ir stiliaus standartus; tuo tarpu Komisijos pasiūlymas dėl ženklo „Pagaminta Europoje“ nėra įtikinantis. Vieningas Europos ženklas neleistų atsižvelgti į konkrečias iškilias atskirų šalių produktų savybes ir į „vienovės įvairovėje“ principą.

⁽¹⁾ COM(2003) 452 galutinis, 2003.4.24

⁽²⁾ COM(2003) 787 galutinis, 2003.12.18

⁽³⁾ COM(2003) 533 galutinis, 2003.9.10

⁽⁴⁾ Iš visų 5000 cheminių medžiagų, prieinamų tekstilės sektoriuje, yra naudojama apie 1000 medžiagų. Be to, egzistuoja nenurodytas skaičius įvairių skirtingų medžiagų derinių (tarp jų ir toksiškų), kurie yra naudojami dažymui ir kitokiam audinio apdorojimui. Europos Sąjungoje toksiškos medžiagos prieš panaudojimą yra atrenkamos, atmetamos arba apdorojamos sutinkamai su teisės aktais aplinkos ir sveikatos srityje. Atitinkamus kaštus prisiima Europos verslas.

4.5.1 Kalbant apie alternatyvas, pateiktas Komisijos pasiūlyme dėl kilmės ženklų, Komitetas primygtinai ragina pasirinkti privalomus ženklus tiek importuojamiems produktams, tiek vieningoje rinkoje gaminamiems produktams, kai jais yra prekiaujama Europos Sąjungoje. Tokia praktika paskatintų vartotojus rinktis „etiškus“ produktus tiek dėl jų kokybės, tiek dėl to, kad jų gamybos procese yra laikomasi darbuotojų teisių.

4.6 Verslo socialinės atsakomybės kultūra turėtų būti įtvirtinta kaip Europos modelis. Toks modelis turėtų būti taikomas ir besivystančioms šalims pasitelkiant specialias priemones, kurių efektyvumą būtų galima nustatyti vartotojų lygiu ir kurių prekybos aspektai būtų iš tiesų reikšmingi ⁽⁵⁾.

4.7 Siekiant paskatinti konkurencinį privalumą, vartotojai turėtų būti geriau informuojami apie pramonės šakoje galiojančius teisės aktus aplinkosaugos ir darbo vietos saugumo srityje.

4.7.1 Aiški Sąjungos pozicija subalansuotos plėtos atžvilgiu ir siekis laikytis Kioto protokolo grafiko gali būti įgyvendinamas ir susilaukti Europos gamybos sektoriaus pritarimo su ta sąlyga, kad bus pripažįstamos gamintojų pastangos šioje srityje. Tačiau jeigu nebus atsižvelgta į nesąžiningą konkurenciją, jeigu nebus imtasi veiksmų siekiant užkirsti tokiai konkurencijai kelią, tai sunku tikėtis, kad tarp Europos darbdavių ir darbuotojų sparčiai prigis pažangos kultūra. Be to, iniciatyvos šiuo klausimu trūkumas gali paspartinti Europos deindustrializacijos procesą, kuris būtų naudingas kai kurioms multinacionalinėms kompanijoms ⁽⁶⁾, galinčioms perkelti gamybą į šalis, kurios mažiau įsisažmonina aukščiau minėtus „socialinės rinkos ekonomikos“ principus.

4.7.2 Komisijos pastangos mažinti energijos vartojimą, pvz., diegiant ekologiško dizaino reikalavimus energiją vartojantiems produktams, po tam tikro laiko gali pasiekti numatytų tikslų, jeigu Europos pramonė – ypač tekstilės ir drabužių sektorius – vis dar turės rinką savo produkcijai ir išsaugos gamybos priemones ⁽⁷⁾. Priešingu atveju šis pasiūlymas taip pat sėkmingai gali būti pritaikytas ir kai kurioms tariamai besivystančioms šalims, kad jos galėtų pagerinti įrengimų, naudojamų savo produktų gamybai, energijos vartojimą.

⁽⁵⁾ Cf. COM(2004) 101, 2004.02.10 – Komisijos komunikatas „Mūsų bendros ateities kūrimas“, C dalis: „ES kaip globalus partneris“.

⁽⁶⁾ Žr. Eurostat: „BVP pasaulyje“. Iš viso pasaulio BVP, kuris 2002 m. sudarė 34 000 mlrd. eurų, per 55 % valdė apie 45000 tarptautinių bendrovių.

⁽⁷⁾ Pasiūlymas priimti direktyvą, COM(2003) 453 galutinis, 2003.8.1

4.8 Komitetas primygtinai ragina, kad visos Europos lygiu nuolatinis dėmesys būtų sutelktas į smulkias ir mažas įmones, kurių šiame sektoriuje yra labai daug. Ypatingą dėmesį būtina skirti dabartinei finansinei sistemai, kuri yra palankesnė dideliam verslui. Komitetas taip pat pripažįsta Komisijos pastangas atkreipti dėmesį į smulkių bei mažų įmonių problemas ir skatinti verslininkystę Europos kultūros dvasioje (¹).

4.9 Komitetas ragina sumažinti skaičių šalių, kurios naudoja Bendrąją preferencijų sistema, kaip nurodyta anksčiau. Ryšium su tuo Komitetas mano, kad šiuo metu ES taikomi maito tarifai, kurie yra vieni žemiausių pasaulyje, toliau neturi būti mažinami iki tol, kol labai konkurencingo tekstilės ir drabužių eksporto šalys atitinkamai nesumažins savo tarifų. 2004 m. sausio 29 d. rezoliucijoje dėl tekstilės ir drabužių sektoriaus Europos Sąjungoje ateities Europos Parlamentas taip pat rekomendavo taikyti abipusiškumo kriterijų arba „visame pasaulyje taikytinas patekimo į rinkas sąlygas, kurios atitiktų importo sąlygas, kurias ES taikys nuo 2005 m.“. Komitetas pritaria prekybos liberalizavimui, tačiau nepitaria vienpusiam liberalizavimui. Kitos šalys taip pat turėtų būti pasirengusios atverti savo rinkas ES tekstilės ir aprangos gamintojams

4.9.1 Būtina sustiprinti išorinių sienų muitinių kontrolę siekiant kovoti su rimbomis plagijavimo ir klastojimo problemomis. Tokias priemones būtina diegti suvienytų Europos muitinių tarnyboje, numatant konkrečią paramą naujoms šalims narėms.

4.9.2 Komitetas pritaria nuo sukčiavimų kenčiančių subjektų susirūpinimui ir mano, kad būtina imtis visų įmanomų priemonių siekiant mažinti sukčiavimo mastus. Muitinės tarnybos nuolat teigia, kad jos neturi pakankamai personalo tikrinti tranzitines prekes, ypač uostuose. Pavyzdžiui, į Neapolio uostą kasdien atgabenama vidutiniškai 1000 konteinerių, o personalo pakanka patikrinti tik tris konteinerius: vidutiniškai yra atidaroma mažiau nei 1 % konteinerių (tik atidaroma, ne patikrinama).

4.9.3 Atsižvelgiant į tokią situaciją, kurią dar pablogina nuskalstamų grupių veikla, turinti įtakos verslui daugelyje Europos uostų, vienas iš galimų sprendimo būdų būtų tam tikrų produktų koncentravimas specialiai įrengtuose uostuose, kuriuose savo atstovus turėtų atitinkamų kategorijų suinteresuoti subjektai ir kuriuose muitinės tarnybos vykdytų griežtesnius patikrinimus.

4.9.4 Europos Parlamento rezoliucijos 11 punkte iš esmės pritariama tokiai pozicijai. Komisija yra raginama skatinti atitinkamas gamintojų pastangas ir jiems padėti įkurti priežiūros ir informacijos tinklą, kuris padėtų nustatyti suklastotų ar nuplagijuotų produktų šaltinius ir juos eliminuoti iš rinkos.

(¹) Žr., be kita ko, tokius dokumentus: COM(2001) 98 galutinis, 2001.3.1; COM(2001) 366 galutinis, 2001.7.18; COM(2003) 21 galutinis, 2003.1.21; COM(2002) 345 galutinis, 2002.1.7; COM(2001) 122 galutinis, 2001.3.7; COM(2002) 68 galutinis, 2002.2.6; ir COM(2003) 27 galutinis, 2003.1.21.

4.9.5 Kitas galimas sprendimas – paskirstyti užantspauduotus konteinerius į galutinės paskirties vietas. Tuo būdu smarkiai sumažėtų skaičius konteinerių, kuriuos reikia tikrinti uostuose ir kuriuos vėliau būtų galima patikrinti daug atidžiau.

4.10 Taip pat būtina reikalauti, kad prekių kilmės šalys gerintų kontrolę. Šalims, kurios pro pirštus žiūri į sukčiavimą ir kurios taiko neefektyvius kontrolės mechanizmus, turi būti laikinai panaikinamos palankios eksporto sąlygos. Vien tik dėl plataus BPS sistemos taikymo tekstilės ir drabužių sektoriuje ES kasmet negauna 2.2 mlrd. eurų maito mokesčių. Tuo tarpu šia sistema besinaudojančios šalys gauna tokio pat dydžio pelną. Jeigu ES suteikia tokios apimties privilegijų, ji turi teisę nustatyti terminus ir sąlygas tokioms privilegijoms gauti.

4.10.1 Komitetas gerai žino, kad tikrosios ES sienos nebūtinai sutampa su šalių narių geografinėmis sienomis: jos dažnai yra teritorijoje šalių, iš kurių vykdomas importas. EESRK jau yra išreiškęs savo nuomonę šiuo klausimu.

4.11 Dabartinės kilmės taisyklės yra per daug sudėtingos, jas per daug sunku taikyti ir lengva klaidingai interpretuoti, kadangi tam reikia labai gerai žinoti daugelį teisinių dokumentų. Šios taisyklės šiuo metu varžo prekybą ir labai skatina sukčiavimą. Privilegijomis besinaudojančios šalys dažniausiai tėra tik tarpininkės šalių, kurios neturi privilegijų, produktams.

4.12 Kalbant apie privilegijas, teiktinas besivystančioms šalims, Komitetas ragina Komisiją, ir ypač Prekybos generalinį direktoratą, apibrėžti aiškius standartus bent jau tokiose srityse: darbuotojų teisių apsauga, aplinkos apsauga, kova su narkotikų kontrabanda, bazinių žmogaus teisių laikymasis, subalansuota plėtra ir kiti svarbūs aspektai, susiję su vartotojų apsauga ir gyvūnų gerove.

4.13 Pereidamas prie Bendrojo muitų tarifo (BMT), Komitetas pabrėžia, kad neseniai priimtas Reglamentas 1789/2003, – kuriuo buvo pataisytas Reglamentas 2658/87 ir kuris įsigaliojo 2004 m. sausio 1 d., – taip pat yra keleto kompromisų dėl BMT lygio rezultatas. Dėl šių kompromisų atitinkamų nuostatų įgyvendinimas tampa sunkus ir sudėtingas, o tai savo ruožtu lengvina sukčiavimą ir mokesčių vengimą. Sritis „Papuošalai ir drabužių aksesuarai“, kuriai priskirti kodai 61, 62 ir 63, apima 466 rūšių gaminius; iš jų 398 rūšių gaminiams taikomas 12 % tarifas, o likusiems 68 taikomi tarifai svyruoja nuo nulinio iki 2 %, 4 %, 5,3 %, 6,2 %, 6,3 %, 6,5 %, 6,9 %, 7,2 %, 7,5 %, 7,6 %, 7,7 %, 8 %, 8,9 %, 10 % ir 10,5 %. Kitiems kodams, įskaitant 64 (avalynė, getrai ir pan.), 65 (galvos apdangalai ir jų dalys), 66 (skėčiai) ir 67 (plunksnos ir dirbtinės gėlės), taikomi tokie tarifai: 1,7 %, 2,2 %, 2,7 %, 4,7 %, 5 %, 5,2 %, 7 % ir 8 %.

4.13.1 Egzistuoja per 20 tarifų lygių, kurie taikomi iš viso 1516 sričių, pažymėtų Kombinuotos nomenklaturės (KN) kodais nuo 50 iki 67. Toks didelis kiekis labai panašių tarifų tik generuoja problemas ir demonstruoja sistemos silpnumą. Pati sistema galėtų būti racionalesnė ir mažiau įtakojama suinteresuotų ekonominių veikėjų, kurie užsitikrina maksimalią naudą, tuo pačiu sudarydami sunkumų daugeliui verslo subjektų. Komitetas mano, kad riboto tarifų skaičiaus (daugiausiai trijų ar keturių) nustatymas leistų smarkiai sumažinti sukčiavimą ir smarkiai supaprastinti sistemą.

4.14 Komitetas didelę reikšmę teikia būtinybei laikytis pagrindinių darbo standartų ir sąžiningos prekybos, aplinkos apsaugos ir kovos su narkotikų gabenimu reikalavimų. Iš tiesų, dabartinis BPS sumažina BMT lygį 40 procentų ir tuo būdu palengvina sąlygas visoms besivystančioms šalims, besilaikančioms socialinių ir aplinkos reikalavimų, eksportuoti savo tekstilės gaminius, drabužius ir avalynę į ES šalis su mažesniu nei 5 procentų tarifu; tačiau tokia moralinė kampanija neatnešė trokštamų rezultatų. Norimo poveikio mažinant prekybą narkotikais neturėjo ir 12-kai šalių taikytas specialus skatinamasis režimas, skirtas kovoti su narkotikų gabenimu. Tuo tarpu daug mažų Europos įmonių turėjo užsidaryti dėl nelygios konkurencijos: jų bendrųjų gamybos kaštų net negalima lyginti su tais kaštais, kurių susidaro dėl to, kad joms tenka laikytis progresyvaus, į subalansuotą plėtrą orientuoto reguliavimo ⁽¹⁾.

4.15 EESRK mano, kad Taryba, Komisija ir Europos Parlamentas turėtų dėti daugiau pastangų, kad BPS sistema nebebūtų taikoma šalims, norinčioms eksportuoti savo tekstilės, drabužių ir avalynės produktus į ES, tačiau nesilaikančioms pagrindinių teisių, kuriuos apibrėžė TDO ⁽²⁾ (Tarptautinė darbo organizacija ⁽³⁾).

4.16 EESRK yra įsitikinęs, kad vienam gyventojui tenkantis BVP negali būti vienintelis kriterijus priimant sprendimą dėl to, ar šalis turi teisę į nuolaidas tekstilės sektoriuje pagal BPS sistemą. Komitetas taip pat pritaria plačiai reiškiamam susirūpinimui, kad neproporcingai didelės privilegijos yra suteikiamos toms šalims, kurioms mažiausiai jų reikia. Siekiant užtikrinti, kad BPS parama būtų sutelkta į tas šalis, kurioms jos labiausiai reikia, Komitetas rekomenduoja, kad sistema nebebūtų taikoma šių kategorijų šalims:

— OPEC šalims narėms ⁽⁴⁾;

— šalims, kurių JT neįtraukia į „besivystančių šalių“ sąrašą;

⁽¹⁾ Žr. nuomonę REX/141 (BPS), 6.6.2, 6.6.2.1, 6.6.2.2 ir 6.6.2.3 punktai

⁽²⁾ C29 – Priverstinio darbo konvencija; C87 – Susivienijimų laisvės ir organizacinės teisės apsaugos konvencija; C98 – Organizacinės teisės ir kolektyvinio derėjimosi konvencija; C100 – Lygus atlyginimo konvencija; C105 – Priverstinio darbo uždraudimo konvencija; C111 – Diskriminacijos (įdarbinimo ir užimtumo) konvencija; C138 – Minimalaus amžiaus konvencija; C182 – Blogiausių vaikų darbo formų konvencija.

⁽³⁾ Žr. REX/141 (BPS), 6.6.2.3 punktą

⁽⁴⁾ Venesuela, Alžyras, Nigerija, Libija, Jungtiniai Arabų Emyratai, Kataras, Kuveitas, Irakas, Iranas, Indonezija.

— šalims, kurios įgyvendina branduolinio ginklo programas;

— šalims, kurios yra mokesčių mokėtojų prieglobsčiai;

— šalims, kurios turi dvišalius ar regioninius susitarimus su ES ⁽⁵⁾;

— šalims, kurios nesilaiko pagrindinių teisių, kurias apibrėžė TDO ⁽⁶⁾.

4.17 Visoje ES plačiai paplitę technologiniai mazgai ir inovacijų centrai turėtų padėti gerinti pramonės, universitetų ir pilietinės visuomenės organizacijų bendradarbiavimą ir pasikeitimą patirtimi tarp verslininkų.

4.18 Techninė, modernioji tekstilė ir techninė avalynė apima vis didesnę rinkos dalį Europoje ir pasaulyje. Solidžios patirties dėka mažos ir vidutinio dydžio Europos bendrovės tiek dabar, tiek ateityje gali vaidinti svarbų vaidmenį gaminant drabužius, kurių gamybai gali būti naudojami nauji cheminiai procesai ir naujos technologijos.

4.19 EESRK mano, kad egzistuoja poreikis imtis bendrų Komisijos ir šalių narių veiksmų finansuojant ir remiant įvairias pažangias paslaugas, kurios galėtų pagerinti verslo subjektų veiklą ir tuo būdu subalansuoti inovacinių drabužių pasiūlą ir paklausą.

4.19.1 Europos socialinis fondas (ESF) ir 6-oji struktūrinė tyrimų ir plėtros programa turėtų būti naudojama siekiant stiprinti ir plėtoti pajėgumus, reikalingus rengti naujo tipo profesionalus, turinčius konkrečių techninių įgūdžių ir galinčius tinkamai diegti inovacijas mažose ir vidutinio dydžio įmonėse. Ypatingą dėmesį reikėtų atkreipti į tas ES šalis, kuriose tekstilės ir aprangos sektoriai turi strateginę reikšmę.

4.19.2 Norint padėti verslui gerinti ir plėsti techninės tekstilės ir avalynės produktų gamybą, būtini tokių sričių profesionalai: technologijų audito analitikai, pertvarkymo planų rengimo specialistai ir specialistai, turintys įgūdžių ieškoti naujų verslo galimybių.

4.19.3 EESRK yra įsitikinęs, kad puoselėjant egzistuojančias vietas galimybes – technologinius mazgus, universitetus, organizuotą dialogą tarp darbdavių, darbuotojų ir vietos valdžios, – verslo įmonės, ypač MVĮ, turėtų naudoti iš bendradarbiavimo su šiais naujo tipo profesionalais užtikrinant naują konkurencinės technologijos lygį ⁽⁷⁾.

⁽⁵⁾ (Bendroji preferencijų sistema), 6.6.1.2. punktas

⁽⁶⁾ Ten pat

⁽⁷⁾ Mažos įmonės dažnai norėtų pereiti nuo drabužių iš tradicinių produktų gamybos prie drabužių iš techninės arba „protingosios“ tekstilės gamybos, tačiau joms trūksta reikiamos informacijos ir žinių apie techninius bei prekybinius procesus.

4.20 Komitetas, kaip ir Komisija bei Europos Parlamentas, pripažįsta, kad mažos firmos (su mažiau nei 50 darbuotojų) sudaro apie 70 % visos ES tekstilės, drabužių ir avalynės pramonės sektoriaus; apie 20 % firmų turi nuo 50 iki 249 darbuotojų, o likusios 10 % firmų įdarbina 250 darbuotojų ar daugiau. Šiam sektoriui būdinga didesnė moterų darbuotojų koncentracija nei kitose pramonės šakose. Pastangas skatinti inovacijas ir technologijos atnaujinimą aiškiai stabdo didelė bendrovių sklaida Europoje.

4.21 EESRK, kurio atstovai palaiko tiesioginius ryšius su pilietinės visuomenės organizacijomis, keletą kartų pasmerkė neatslūgstančias sukčiavimo operacijas, susijusias su įvairių prekių gabenimu per Bendrijos sienas. Ryškiausi sukčiavimo pavyzdžiai yra šie:

- deklaracijose nurodomi ne tie produktai, kurie yra išmuitinami ⁽¹⁾;
- prekės neturi atitikties sertifikatų ir dažnai yra pavojingos vartotojams;
- prekės pagamintos nesilaikant intelektinės nuosavybės teisių;
- prekės, kurioms taikoma trianguliacija tarp įvairių šalių ⁽²⁾;
- prekės, kurios neatitinka kilmės taisyklių ⁽³⁾;
- suklastotos arba nuplagijuotos prekės.

4.21.1 Neseniai buvo atlikta keletas šio reiškinio statistinių tyrimų. EESRK pritaria tam, kad Europos Sąjunga galų gale priėmė Reglamentą, pagal kurį muitinėms numatoma galimybė deginti ir naikinti suklastotas prekes ⁽⁴⁾.

4.21.2 Tačiau Komitetas mano, kad sėkmė šioje srityje yra ribota.

4.21.3 Tiesą sakant, muitinių tarnybų direktoriai skundžiasi dėl to, kad Bendrijos reglamentavimas, kuris turėtų kompensuoti fragmentišką nacionalinę teisinę bazę, turi trūkumų ir kad trūksta personalo ir išteklių tinkamai veikti tokioje didelėje ir aktyvioje rinkoje.

⁽¹⁾ Muitų tarifų procentas priklauso nuo importuojamo produkto tipo. Dažnai jie yra deklaruojami kaip „įvairūs produktai“, kuriems taikomi mažesni tarifai nei tie, kurie taikomi realiai importuojamiems produktams.

⁽²⁾ Rekomendacinis dokumentas „Kilmės taisyklių ateitis preferenciniuose prekybos susitarimuose“, COM(2003) 787 galutinis, 1.2.2 punktas.

⁽³⁾ Ten pat.

⁽⁴⁾ Reglamentas (EB) 1383/2003, 03.07.22. Įsigalioja 2004.7.1

4.21.4 Pirmajame 2003 m. pusmetyje Europos muitinės perėmė per 50 milijonų suklastotų ar kontrabandinių prekių ⁽⁵⁾. 2000-2002 metų laikotarpiu sukčiavimo mastai drabužių sektoriuje padvigubėjo, o parfumerijos ir kosmetikos sektoriuose – patrigubėjo ⁽⁶⁾. Tačiau tai tik ledkalnio viršūnė, palyginus su tuo, kas praslydo nepastebėta.

4.21.5 Kalbant apie šių produktų kilmę, 66 % jų yra pagaminama Azijoje, ypač Kinijoje ir Tailande. Pasak Komisaro Bolkesteino, klastojimas neapsiriboja prabangos prekėmis: visi kasdienio vartojimo produktai yra potencialūs klastojimo ir plagijavimo taikiniai; dėl to, kad MVĮ vis dažniau tampa klastotojų aukos ⁽⁷⁾.

4.21.6 Šio reiškinio mastai didina spaudimą Europos firmoms ir verčia jas stabdyti prekybą, todėl joms tampa nepakeliamai sunku likti rinkoje.

5. Detalieji komentarai

5.1 Nuo 1971 m. Europos Bendrija – iš pradžių per Bendrąjį susitarimą dėl tarifų ir prekybos (GATT), o po to per PPO (Pasaulinę prekybos organizaciją) – suteikė dideles Bendrojo muto tarifų (BMT) nuolaidas besivystančioms šalims.

5.1.1 Neklasifikuotiems produktams (non-sensitive) muto mokestis netaikomas, kai besivystančios šalys tokius produktus importuoja į Bendriją.

5.1.2 Klasifikuotiems produktams (sensitive), įskaitant tekstilės, drabužių ir avalynės produkciją, taikoma 20 % nuolaida (bendrasis režimas), kuri specialiojo režimo atveju išauga iki 40 % ⁽⁸⁾.

5.1.3 2003 m. Jungtinės Tautos įvardijo 116 besivystančių šalių. Tuo tarpu ES privilegijas suteikia 174 šalims ⁽⁹⁾.

5.1.4 Azija plačiausiai naudojasi preferencinėmis sąlygomis, gaudama beveik 70 % visų preferencijų 2002 m. Vien tik Kinijai tenka apie 25 %

⁽⁵⁾ IP 03/1589 of 24.11.03.

⁽⁶⁾ Ten pat

⁽⁷⁾ Ten pat

⁽⁸⁾ Specialusis darbuotojų teisių apsaugos režimas; Specialusis aplinkos apsaugos režimas; Specialusis kovos su narkotikų gamyba ir gabenimu režimas.

⁽⁹⁾ Reglamento 2501/2001 I priedas.

5.1.5 TDA (tekstilės, drabužių, avalinės) sektoriuje vidutinis ES tarifas aukščiau nurodytoms šalims sudaro 4,8 % JAV taiko 8,9 % tarifą, Japonija – 6,6 % tarifą, o Kanada – 12 % tarifą. Kinija taiko 20 % tarifą, Tailandas – 29 %, Indija – 35 %, o Indonezija – 40 % tarifą ⁽¹⁾.

5.2 Europos-Viduržemio jūros partnerystės regiono TDA gamintojai ir toliau susiduria su problemomis patekti į Azijos rinkas. Siekdamas sukurti kliūtis prekybai, šios rinkos įvedė netarifinius barjerus, kurie kelia rimtų problemų visai Europos pramonei ⁽²⁾.

5.3 Visoje ES gamybos pramonėje tekstilės pridėtinė vertė sudaro 2,5 % ⁽³⁾. Tačiau kai kuriose šalyse ji yra didesnė: Liuksemburge – 8,7 %, Portugalijoje – 6,3 %, Graikijoje – 5,1 %; Italijoje – 4,6 %, o Belgijoje – 4,3 % ⁽⁴⁾. Naujosiose ES valstybėse tekstilės ir aprangos pramonė yra dar svarbesnė: Lietuvoje – 16,1 % ⁽⁵⁾, Estijoje 10,5 % ⁽⁶⁾ ir t.t.

6. Baigiamosios pastabos

6.1 Daugelis Europos verslininkų mano, kad dabartinė situacija yra neteisinga ir nepakeliamą. Jie dažnai yra priversti nutraukti prekybą, kadangi jiems tenka susidurti su nesąžininga konkurencija, kai nėra būtinų sąsajų su verslininkų gebėjimais ar pagarba žmogaus teisėms darbo vietoje. Verslininkai, darbuotojai ir skirtingo lygio ES pareigūnai turėtų turėti bendrą viziją apie konkurencingo ir pažangaus Europos drabužių ir tekstilės sektoriaus vidutinio laikotarpio ir ilgalaikę ateitį.

6.1.1 Pagarba pagrindinėms darbuotojų teisėms, kurias nustato pagrindinės TDO normos, turi būti stiprinama tiek specialiomis TDO kontrolės procedūromis, tiek tampriu bendradarbiavimu tarp TDO ir PPO. ES privalo dėti daugiau pastangų siekiant užtikrinti, kad TDO taikomi darbuotojų apsaugos principai taptų vienu iš kertinių PPO principų.

⁽¹⁾ Šaltinis: ES Komisija.

⁽²⁾ Dažniausiai taikomi netarifiniai barjerai yra šie: papildomi mokesčiai ar rinkliavos; minimalios importo kainos; muitinių atliekamo įvertinimo kainos, nemokamos už importuojamas prekes; nepagrįstai diskriminuojantys reikalavimai dėl ženklinimo ir firminių pavadinimų; importo patvirtinimo režimai; sudėtingos pažangos procedūros.

⁽³⁾ Kod. nuo 17.1 iki 17.6.

⁽⁴⁾ Šaltinis: Eurostat „ES gamybos pramonė 1992-2002“.

⁽⁵⁾ Lietuvos Respublikos Statistikos departamentas, 2003

⁽⁶⁾ Estijos Respublikos Statistikos departamentas, 2003

6.2 Preferenciniai muitų tarifai galėtų būti taikomi tik 49 mažiausiai išsivysčiusioms šalims. Dohoje inicijuotos derybos turėtų užtikrinti platesnį abipusiškumo principo taikymą tarp Europos-Viduržemio jūros partnerystės regiono ir Azijos šalių. Būtina pasiekti pasaulinį susitarimą Dohos raundo rėmuose, kad per konkretų nustatytą laikotarpį, pvz., 5 metus, visi muitų tarifai būtų sumažinti iki maksimalaus vieningo 15 % dydžio tarifo.

6.3 Būtina sustiprinti ES muitinės kontrolę siekiant kaip galima greičiau sukurti bendrą muitinių sistemą, atitinkančią vieningos rinkos teisinę bazę.

6.4 Siekiant kovoti su klastojimu bei sukčiavimu ir vartotojams suteikti daugiau informacijos, galėtų būti sukurtas kilmės ženklo (geografiniu, socialiniu, aplinkos aspektu) tvarka.

6.4.1 Dėl tos pačios priežasties EESRK siūlo ištirti galimybę pradėti taikyti tekstilės produkcijos kontrolės strategiją, kadangi ši priemonė padėtų mažinti sukčiavimą, susijusį su kilmės teisės aktų taisyklių ⁽⁷⁾ pažeidimu ir produktų klastojimu.

6.5 Komitetas remia Komisijos pastangas diegti griežtesnius prekybos apsaugos instrumentus ir antidempingo bei antisubsidijavimo priemones. Komitetas ragina Komisiją įgyvendinti apsaugos priemones, ypač tais atvejais, kai sukčiavimas buvo nustatytas ir patvirtintas. Dohos derybose ES turėtų pasistengti pasiekti, kad apsaugos priemonės, antidempingo veiksmai ir kita apsauga, tokia kaip kilmės reglamentų pakeitimai ir kt., būtų naudojamos žymiai drausmingiau.

6.6 Komisija privalo dėti daugiau pastangų, kad PPO garantuotų, o šalys narės laikytųsi TRIPS (su prekyba susijusių intelektinės nuosavybės aspektų).

6.7 Būtina stiprinti gebėjimus inovacijų srityje – ypač ryšium su MVĮ, – įgyvendinant projektus ir programas, dėl kurių susitariama vietos lygiu ir kartu užtikrinti visų socialinių partnerių indėlį ir tyrimų centrų dalyvavimą. Europoje veikia keletas didelę patirtį turinčių tekstilės koledžų. Būtų labai naudinga sukurti meistriškumo tinklą, turintį glaudžius ryšius su įmonėmis ir darbo rinka, kad būtų galima pasinaudoti galimybėmis, kurias suteikia šeštoji struktūrinė programa, ir įgyvendinti techninio prognozavimo programą skatinant sektoriaus technologinę pažangą.

6.7.1 Europos tekstilės sektorius savo privalumus, tokius kaip produktų madingumas ir grožis, privalo papildyti inovacijomis, įdiegti naujus pluoštus ir sudėtinius audinius, praturtintus nanotechnologijos tyrimų pagrindu sukurtais milteliais, kurie pagerina tokias produkto savybes kaip tinkamumas numatytam tikslui, saugumas, apsauga nuo karščio ir dėvėjimo kokybė.

⁽⁷⁾ Rekomendacinis dokumentas „Kilmės taisyklių ateitis preferenciniuose prekybos susitarimuose“, COM(2004) 787 galutinis, 2003 m. gruodžio 18 d.

6.7.2 Neaustini audiniai – specialūs audiniai, apdoroti cheminėmis medžiagomis, kurios veikia kaip lipni medžiaga – vis labiau populiarėja įvairiuose sektoriuose, įskaitant sportą, statybas, aeronautikos ir transporto pramonę. Kaip jau buvo minėta, ši rinka nuolat plečiasi, suteikia produktų diversifikacijos galimybę ir puikų plėtros potencialą ⁽¹⁾.

6.8 CCIC (Pramoninės kaitos konsultacinė komisija), kuri įgijo daug patirties kelerius dešimtmečius spręsdama problemas, susijusias su anglių ir plieno rinkų plėtra ⁽²⁾, galėtų vaidinti svarbų vaidmenį kaip tarpininkas tarp Komisijos ir tekstilės sektoriaus, palengvinantis produktų diversifikavimo pastangas.

6.8.1 Egzistuoja poreikis perkvalifikuoti tuos darbuotojus, kurie neteks darbo dėl neišvengiamų pertvarkymų. Būtina skatinti ir plėsti verslininkų suinteresuotumą naujais sudėtiniais produktais. Subalansuotos plėtros galima tikėtis tik jeigu jauni žmonės susipažins su naujais produktais ir jeigu jiems bus padedama įvertinti tokių produktų savybes bei įsisavinti su tokiais produktais susijusias pagarbos aplinkai principus. Tokios Europos institucijos kaip CCIC, kurios turi tiek socialinės, tiek techninės patirties, gali įnešti svarbų indėlį šioje srityje.

6.9 Tekstilės, drabužių ir odos sektorius yra pirmasis sektorius, kuriam taikoma neseniai inicijuota Komisijos vertikali pramonės politika, papildanti horizontaliąsias politikas. Visi stebėtojai, ypač sektoriaus darbdaviai ir darbuotojai, sutinka, jog yra gyvybiškai svarbu siekti, kad Komisija, kartu su šalimis narėmis ir socialiniais partneriais, sugebėtų padėti šiam sektoriui modernizuoti savo technologiją ir tinkamai reaguoti į globalizacijos iššūkius.

6.9.1 Šalia technologinių platformų, jau apibrėžtų Bendrijos politikose ⁽³⁾, gali būti numatyta ketvirtoji platforma, skirta įvairiems modernaus dizaino tekstilės aspektams.

6.10 Deindustrializacijos procesas vyksta visose labiau išsivysčiusiose šalyse. Europos Sąjungoje pridėtinė tretinio sektoriaus vertė išaugo iki 70 % viso BVP (22 % – pramonė, 5 % – statyba ir 3 % – žemės ūkis) ⁽⁴⁾. Tačiau šis procesas neturėtų būti skatinamas, kadangi didelė dalis pridėtinės vertės yra nukreipiama į verslo subjektus arba kyla iš jų: prekybos ir transporto srityje – 21,6 %; finansinių ir verslo paslaugų srityje – 27,2 %; viešosios administracijos srityje – 21,6 % ⁽⁵⁾.

6.11 EESRK mano, kad visa Europos „socialinės rinkos ekonomikos“ įtaka turėtų būti panaudota siekiant pakeisti PPO taisykles, kad jos taptų kiek įmanoma efektyvesnės. Šiuo metu galiojančios taisyklės neleidžia importuoti draustinus produktus, išskyrus tais atvejais, kai kyla pavojus. Tačiau pagarbos tam tikriems socialiniams, aplinkos ir ekonominiams prioritetams turėtų būti reikalaujama nedelsiant, atsižvelgiant į tai, kad ES, kaip pasaulinio masto ekonominis subjektas, gali pagerinti pasaulinius valdymo standartus, siekdama „skleisti subalansuotą plėtrą visame pasaulyje per ... tarptautinį bendradarbiavimą ir geras vietines strategijas“ ⁽⁶⁾.

6.11.1 Šių politikų, kurių privalo laikytis besivystančios šalys, įgyvendinimo kaštai iš dalies galėtų būti padengiami iš plėtros bendradarbiavimo programų, kuriomis siekiama pagerinti komercinį elgesį. Programos turėtų būti reguliariai peržiūrimos.

6.12 Šiuo metu turbūt yra pasiektas toks globalizacijos proceso etapas, kai daugiau dėmesio būtina skirti visos visuomenės „kolektyviniams pasirinkimams ir nuostatoms“, siekiant švelninti tarptautinę įtampą ir užkirsti kelią ideologiniams „prekybos karams“, kurių daugėja ir kurių greičiausiai nepavyks sustabdyti naudojant dabartinius mechanizmus ir taisykles.

Briuselis, 2004 m. liepos 1 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Roger BRIESCH

⁽¹⁾ Anglies pluoštas ir aramidai yra atsparesni, lengvesni ir lankstesni nei tradiciškai naudojami metalai.

⁽²⁾ Žr. EAPB konsultacinio komiteto, kuris vėliau tapo PKKK, darbą.

⁽³⁾ Aviacinė kosmonautika, komunikacijos ir plienas.

⁽⁴⁾ Šaltinis: Eurostat „Bendrosios pridėtinės vertės struktūra, 2002 m.“

⁽⁵⁾ Šaltinis: Eurostat, ten pat.

⁽⁶⁾ COM(2004) 101 galutinis, 2004.02.10 „Mūsų bendros ateities kūrimas“, psl. 24.

PRIEDAS

prie Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės

Nors „už“ buvo pateikta bent ketvirtis balsų, nebuvo priimta tokia pataisa:

Išbraukti 6.1.1

Balsavimo rezultatas:

Už:	31
Prieš:	32
Susilaikė:	9

Nuomonė dėl „Europos metropolinių zonų: socialinė ir ekonominė reikšmė Europos ateičiai“

(2004/C 302/20)

2003 m. liepos 15 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo darbo tvarkos taisyklių 262 straipsnio 2 dalimi, nusprendė pateikti nuomonę savo tema: „Europos metropolinės zonos: socialinė ir ekonominė reikšmė Europos ateičiai“.

Specializuotas skyrius „Ekonominė ir pinigų sąjunga, ekonominė ir socialinė sanglauda“, atsakingas už komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. birželio 8 d. priėmė nuomonę. Pranešėjas ponas M.van IERSEL.

410-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2004 m. birželio 30 d.- liepos 1 d. (2004 m. liepos 1 d. posėdis), Europos ekonominis ir socialinis komitetas, 129 nariams balsavus „už“ ir 2 susilaikius, priėmė šią nuomonę.

1. Santrauka

1.1 Šioje nuomonėje EESRK atkreipia dėmesį į metropolinių regionų svarbą ES regionų politikos kontekste.

1.2 Metropoliniai regionai yra itin svarbūs ateičiai, vertinant tiek iš ekonominės, tiek iš demografinės perspektyvos. Šiems regionams tenka daug didelių iššūkių. Iki šiol Sąjunga ir Europos institucijos nerodė ypatingo dėmesio šiam klausimui.

1.3 EESRK teigia, kad Europos metropolijų ekonominė, socialinė, aplinkosaugos ir subalansuota plėtra turėtų užimti svarbią vietą Bendrijos darbotvarkėje. Todėl būtini duomenys Europos mastu, informacijos mainai per Eurostatą, taip pat specialus Komisijos dėmesys šiam klausimui.

1.4 Sąjunga turėtų siekti, kad nacionalines diskusijas apie metropolinių zonų ateitį pratęstų Europos diskusija, kuri leistų nustatyti, kokią pridėtinę vertę šiuo klausimu gali suteikti Europos Sąjunga. EESRK ypač atkreipia dėmesį į tiesioginį ryšį tarp Europos metropolijų vaidinamo vaidmens ir Lisabonos strategijos. Galima teigti, kad Lisabonos tikslų pasiekimas didele dalimi priklauso nuo to, kaip jie bus įgyvendinami metropolinėse zonose.

1.5 Todėl EESRK tvirtina, kad būtina ne tik įkurti forumą, kuriame galėtų susitikti metropolinių zonų ir Komisijos atstovai; šis klausimas turi būti svarstomas Konkurencijos taryboje ir neformalioje Regioninio planavimo ir urbanistinių klausimų taryboje.

2. Įžanga

2.1 Pasaulis sparčiai keičiasi. Visur susiduriame su inovaciniais ekonominiais, technologiniais ir socialiniais procesais. Šie procesai ne tik turi toli siekiančių pasekmių gamybos, paslaugų sektoriui ir darbo rinkoms; jie veikia ir teritorinį kontekstą bei visuomenę, o galiausiai ir šalių bei regionų valdymo principus.

2.2 Šioje nuomonėje EESRK sutelkia dėmesį į metropolines zonas, t.y. dideles aglomeracijas ir jų ekonominės įtakos zonas. Taip daroma dėl trijų priežasčių: metropolinės zonos yra šių greitųjų pokyčių centre; jos reikšmingai prisideda prie Europos augimo strategijos; jos yra daugelio mažesnių Europos Sąjungos pavyzdinių centrų partnerės.

2.3 Metropolinę zoną sudaro centrinė dalis (atskiras miestas arba miesto aglomeracija) ir periferija (grupė kaimyninių municipalitetų, iš kurių daug gyventojų kasdien keliauja į centrinę dalį). Todėl „metropolinės zonos“ samprata yra artima „užimtumo zonos“ arba „funkcinio urbanistinio regiono“ sampratai⁽¹⁾. Šioje sampratoje atsižvelgiama į tai, kad egzistuoja periferinės zonos, kurios yra labai sutelktos į centrą ir kurių augimas priklauso nuo to centro vystymosi. Laiko prasme metropolinėse zonose gali prireikti iki vienos valandos norint pasiekti darbą. Tokios zonos apima tiek miesto, tiek kaimo vietoves.

2.4 Centrinėje dalyje turi būti tam tikras minimalus skaičius gyventojų⁽²⁾ arba darbo vietų, kad ji būtų pripažinta kaip metropolinės zonos centras. Atitinkamai turi egzistuoti tam tikras minimalus keliaujančių į darbą iš periferinės savivaldybės į pagrindinę dalį intensyvumas, kad tokia savivaldybė būtų įtraukta į metropolinę zoną⁽³⁾. Tikrovėje šie minimalūs limitai yra nustatomi savo nuožiūra, todėl jų reikšmė yra skirtinga. Tai, kad Europos lygiu nėra suderinti atitinkami apibrėžimai, apriboja galimybes atlikti palyginimus tarptautiniu mastu.

⁽¹⁾ Savo 1998 m. gegužės 14 d. parengtoje nuomonėje „Link urbanistinės darbotvarkės Europos Sąjungoje“ Regionų komitetas įvedė Funkcinio urbanistinio regiono sąvoką, skirtą apibūdinti metropolį ir jo įtakos zoną. Yra pripažįstama, kad miestai tapo aglomeracijomis, o po to – metropolinėmis zonomis, kurios toliau plečiasi ir tampa urbanistiniais regionais. Ši koncepcija akcentuoja urbanistinių regionų sudarančių teritorinių vienetų tarpusavio priklausomybę: darbo rinka, kelionės iš namų į darbą, transporto tinklai, prekybos centrai, naujos veiklos vietos, nekilnojamas turtas, parkai ir laisvalaikio įranga, aplinkos apsauga ir t.t.

⁽²⁾ Pavyzdžiui, 500 000 gyventojų (METREX nustatyta riba). Daugiau nei 500 000 gyventojų turinčių Europos aglomeracijų sąrašas pridedamas.

⁽³⁾ Pavyzdžiui, 10 proc. aktyvių gyventojų, turinčių darbą centrinėje dalyje ir gyvenančių periferinėse savivaldybėse (GEMACA nustatyta riba).

2.5 Per paskutinius dešimtmečius iškilo naujas metropolinių zonų tipas. Kai keletas aglomeratų veikia tinkle, o jų užimtumo zonos persidengia, tai jos sudaro daugiacentres metropolines zonas. Pavyzdys yra Randstadas, turintis 7 milijonų gyventojų, ir Reino-Rūro regionas su 11 milijonų gyventojų, Vienos-Bratislavos regionas su 4.6 milijonų gyventojų, the Oresundo regionas su 2.5 milijonų gyventojų ir Lilio regionas su 1.9 milijonų gyventojų⁽¹⁾.

2.6 Atsižvelgiant į metropolinių zonų dydį ir funkciją, jos gali būti yra regioninės, nacionalinės, Europos ar pasaulinės reikšmės. Apskaičiuota, kad išsiplėtusioje Europoje egzistuoja apie 50 metropolinių zonų, turinčių per 1 mln. gyventojų.

2.7 Svarbu pažymėti, kad šioje nuomonėje aptariamos metropolinės zonos apima teritorijas ir socialines-ekonominės situacijas, kurios nesutampa su Europos regioniniais administraciniais subjektais, apibrėžtais gana nelanksčioje NUTS (Statistinių teritorinių vienetų nomenklatūra) „regionų“ sistemoje, kurią oficialiais tikslais naudoja Eurostatas ir kitos Europos institucijos. Administracinio regiono koncepcija Europoje yra ypač neapibrėžta, kadangi, išskyrus kelias išimtis, geografinės tokių regionų ribos patenka arba nepatenka į metropolinių zonų ribas⁽²⁾. Atitinkamai nėra prasmės pasitelkti administracines zonas norint palyginti Europos metropolinių zonų socialinę-ekonominę raidą.

2.8 2004 m. vasario mėn. Europos Komisija pateikė Trečiąjį pranešimą apie sanglaudą. Šis pranešimas atveria naujas galimybes diskusijoms dėl regioninės politikos ir ekonominės pažangos. Tas pats pasakytina ir apie naują dėmesį erdvinei bei urbanistinei plėtrai. Trečiajame pranešime akcentuojama ateityje būsimi svarbi sąsaja tarp regioninės politikos ir Lisabonos strategijos. Šalia sanglaudos politikos ir teritorinio bendradarbiavimo bei užimtumo politikos, konkurencingumas bus trečiasis regioninės politikos ramstis. Šiuo požiūriu Trečiajame pranešime pabrėžiamas miestų ir didelių aglomeracijų vaidmuo.

2.9 Impulsą naujiems požiūriams ir idėjoms daugiausiai suteikia globalizacija, vieningos rinkos sukūrimas (įskaitant naujas valstybes nares) ir Lisabonos strategija. Akivaizdu, kad metropolinės zonos nėra tik regioninės politikos klausimas; tai yra susiję su tokiais klausimais kaip pramoninė politika, turimos specializuotos žinios, transportas ir Europos tinklai, subalansuota plėtra ir gyvenimo kokybė.

2.10 Visame pasaulyje vis daugiau dėmesio skiriama „miestų atgimimui“, kuris yra aktualus ir daugelyje ES narių.

2.11 Metropolinės zonos ir jų valdymas niekada nebuvo išsamiai aptariamas ES lygiu. Todėl joms niekada konkrečiai

(1) Randstadą sudaro Amsterdamo, Hagos, Roterdamo ir Utrechto miestų aglomeracijos. Reino-Rūro regionas apima Bonos, Kelno, Diuseldorfo, Duisburgo, Eseno ir Dortmundio miestų aglomeracijos. Vienos-Bratislavos regioną sudaro Vienos ir Bratislavos aglomeratai. The Oresundo regioną- Kopenhagos ir Malmės aglomeratai, o prancūzišką – belgišką Lilio regioną sudaro keturi vidutinio didumo miestai ir daugybė mažesnių miestelių ir rajonų.

(2) Kaip pavyzdžius galima paminėti Londoną su 7 400 000 gyventojų administraciniame rajone (NUTS 2) ir 13 230 000 gyventojų metropolinėje zonoje ir Département du Nord (NUTS 3), kuriame gyvena 2 600 000 gyventojų, tuo tarpu Lilio metropolinės zonos prancūziškoje dalyje – 970 000 gyventojų.

nebuvo skirtos ES politikos. EESRK mano, kad pas laikas atlikti gilesnę analizę ir pažvelgti, kaip gera regioninė visų suinteresuotų šalių administracinė veikla šiose zonose galėtų būti naudinga jų gyventojams ir visai ES. Situacijos ataskaita apie metropolines zonas gali būti naudinga tik jeigu ji bus pagrįsta patikimais, palyginamais skaičiais Europos mastu. Tačiau šiuo metu tokių skaičių trūksta. Todėl EESRK mano, kad Europos Sąjunga turėtų užtikrinti, kad tokie skaičiai būtų pateikti.

3. Metropolinių zonų situacija

3.1 Daugiau kaip trys ketvirčiai Europos gyventojų šiuo metu gyvena miesto arba periferinėse miesto zonose. Egzistuoja tiesioginis ryšys tarp Lisabonos strategijos ir metropolinių zonų. Didelis kiekis veiksmų, pagrindžiančių būsimą Europos konkurencingumą, yra susijęs su šiomis zonomis. Metropolinės zonos perduoda inovacijas ir informaciją kitiems Europos miestams. Metropolinių zonų gerovė yra esminis dalykas sprendžiant tiek pačių zonų, tiek kitų Europos miestų ir regionų socialinės ir teritorinės sanglaudos problemas.

3.2 Metropolinės zonos Europoje, kaip ir kitur pasaulyje, susiduria su dideliais iššūkiais: globalizacija, kuri yra susijusi su tarptautinių prekių, paslaugų, kapitalo, specializuotų žinių ir kvalifikuotos bei nekvalifikuotos darbo jėgos rinkų integracija, lemiančia greitą gamybos sistemų transformaciją; subalansuota plėtra, kuri reikalauja išmintingo gamtinių išteklių valdymo; socialinė sanglauda; gyvenimo kokybė ir teritorinė sanglauda.

3.2.1 Daugelis miestų ir metropolinių zonų sėkmingai pritaiko savo ekonomines, socialines ir institucines struktūras. Šios galingos urbanistinės zonos yra nacionaliniai ir tarptautiniai komunikacijų mazgai, kuriuos aptarnauja įvairių formų greito transporto ir plačiajuosčių telekomunikacijų tinklai ir kurių ekonomika jau seniai priklauso nuo diversifikacijos, ypač teikiant kokybiškas paslaugas žmonėms ir verslui. Pramoniniai regionai, kurie prieš kurį laiką buvo atsidūrę krizėje (tokie kaip Lilis, Barselona ir Bilbao), yra puikūs tokios plėtros pavyzdžiai.

3.2.2 Panašūs procesai vyksta dešimtyje naujų ES valstybių narių, ypač Varšuvos, Prahos ir Budapešto metropolinėse zonose.

3.3 Metų metus Europos regioninės politikos tikslas buvo gerinti augimo, užimtumo ir konkurencingumo klimatą mažiau išsivysčiusiuose regionuose. Tuo tikslu yra parengtos specialios programos ir finansinių išteklių asignavimo sistema. Šių ES politikų dėka dauguma atitinkamų regionų padarė ekonominę pažangą, kartais net didelę pažangą.

3.4 Galiausiai regionų Europoje įvertinimas apsiribojo analize regionų, kurie pasinaudojo Struktūrinių fondų parama.

3.5 Negalima ignoruoti sąlygiškai palankių ar nepalankių ekonominių ir socialinių tendencijų ir kituose regionuose. EESRK mano, kad ir tokie kiti regionai turėtų būti analizuojami Europos lygiu. Tokia analizė yra pageidautina bet kuriuo atveju, atsižvelgiant į diskusiją, susijusią su Trečiuoju pranešimu apie regioninę sanglaudą ir inicijuota siekiant atverti naujas galimybes. Tai taip pat gali pagerinti mūsų supratimą apie dabartines ekonomines tendencijas ir jų poveikį tam, kaip prisitaiko visuomenės ir kaip pritaikomos gyvenimo ir darbo sąlygos. Galiausiai tokia analizė leistų pakoreguoti kai kurias ES politikas siekiant suteikti reikiamą paramą konkrečioms regioniniams procesams ir poreikiams, įskaitant metropolinių zonų procesus ir poreikius.

3.6 Svarbu yra tai, kad tiek centralizuotose, tiek decentralizuotose šalyse tebevyksta diskusijos dėl būtinybės rasti naują balansą tarp centralizacijos ir valdžios perdavimo regionams. Valdžios institucijos ieško naujų požiūrių vertinant iniciatyvas tiek iš viršaus, tiek iš apačios. Žinoma, dažnai jas sunku įgyvendinti dėl valdymo tradicijų ir suinteresuotų grupių interesų atitinkamuose regionuose. Nepaisant tam tikrų institucinių problemų, pastebima aiški tendencija pripažinti metropolinių zonų integruoto valdymo poreikį siekiant piliečių ir verslo gerovės ir klestėjimo.

3.7 Europoje galime lengvai išskirti kelias skirtingas metropolinių zonų kategorijas. Viena vertus, turime labai dideles metropolines zonas, tokias kaip Londonas, Paryžius, Reinas-Rūras, Randstadas ir Madridas, su daugiau kaip 5 milijonais gyventojų; antra vertus, egzistuoja keletas mažesnių, tačiau kartais sėkmingų metropolinių zonų, turinčių didelį plėtros potencialą ir ambicijų. Šiame kontekste galima paminėti zonas šalia sostinių ir pagrindinių ekonominių centrų beveik visose valstybėse narėse.

3.8 Kaip jau buvo minėta, kai kurie tokie ekonominiai centrai ankščiau buvo apleistos zonos. Jų atgimimą lėmė bendros privačių ir valstybinių regiono veikėjų pastangos. Būtina pažymėti, kad metropolinės zonos naujose valstybėse narėse pergyvena pereinamąjį etapą: jos stiprina savo lyginamuosius privalumus, siekdamos tapti konkurencingos tarptautinėse rinkose.

3.9 Tokių zonų skaičius Europoje auga. Nuo 2003 m. Vokietijos metropolinės zonos įgyvendina projektą „Ateities regionai“. 2003 m. Didžiosios Britanijos Vyriausybė paragino atitinkamus regionus apibrėžti savo strategijas siekiant užtikrinti jų konkurencingumą tarptautiniu mastu. Danijos Vyriausybė visapusiškai remia išpūdingą bendradarbiavimo per sienas iniciatyvą, kuria siekiama Kopenhagą ir Malmę (Švedija) paversti svarbiu Baltijos jūros regiono ekonominiu centru. Nyderlanduose pastaruosiu metu dedamos pastangos, kad Randstadas taptų tarptautinio masto metropoline zona. Ispanijoje tą patį siekį atspindi Barselonos ir Bilbao atgaivinimo programos. Galima pateikti ir kitų pavyzdžių.

3.10 Kitas veiksnys, kuris turės aiškų poveikį valdymo metropolinėse zonose organizavimui ir jų sugebėjimui nukreipti ekonominę raidą, yra augantis valdžios perdavimo regionams procesas ES valstybėse narėse. Tuo pat metu kai kurios vyriausybės imasi aktyvaus požiūrio į didžiųjų miestų ekonominę plėtrą. Kaip pavyzdį galima pateikti Didžiosios Britanijos Vyriausybės iniciatyvą sudaryti darbo grupę, į kurią įeitų 8 pagrindinių miestų, 9 regioninių plėtros agentūrų ir kelių ministerijos departamentų atstovai, siekiant parengti veiksmų planą, skirtą gerinti metropolinių zonų ekonominių rezultatus ir, atitinkamai, – šalies konkurencingumą⁽¹⁾. Prancūzijoje, išleidus Europos miestų ataskaitą⁽²⁾, Prancūzijos vyriausybė patvirtino nacionalinę strategiją, skirtą atkreipti prancūziškų metropolijų Europos lygiu⁽³⁾.

3.11 Naujausia istorija aiškiai rodo, kad šiuo metu gimsta naujas požiūris į didelių urbanistinių teritorijų raidą. Paprastai iki šiol egzistuojantys konsultaciniai susitarimai apsiriboja nacionaliniu lygiu. Tačiau šalia šių nacionalinių susitarimų yra inicijuotos iniciatyvos, kuriomis siekiama skatinti atitinkamas pagrindiniams miestų plėtros subjektams skirtas platformas Europos lygiu. Tarp tokių subjektų minėtini Euromiestai, kurie dėmesį skiria žinių visuomenei, ir naujas METREX tinklas, apimantis Europos metropolinius regionus bei zonas. Tačiau apskritai kalbant, susitikimai ir kontaktai nepasizymi sistemiskumu. Tuo pat metu galima pastebėti palankesnę klimatą labiau struktūrizuotų iniciatyvų atžvilgiu.

4. Tęstiniai procesai

4.1 Metropolizacijos procesas apima didelių konurbacijų plitimą ir didesnę žmonių, veiklos ir sukuriamo turto koncentraciją besiplečiančioje geografinėje teritorijoje, kuri neturi aiškių fizinių ribų. Šis augimas dažnai sukelia socialinę ir erdvinę fragmentaciją (socialinė segregacija, erdvinė specializacija, nusikaltamumas ir saugumo stoka). Be to, priešingai nei miestai, metropoliai neturi politinių institucijų. Jie privalo spręsti savo problemas per derybas su skirtingais suinteresuotais subjektais. Erdvinė fragmentacija gali sulėtinti ir pristabdyti valstybines ir privačias investicijas. Todėl būtų naudinga parengti tokią regioninę politiką, kuri siektų sumažinti tokią erdvinę fragmentaciją, suderinant metropolinių zonų valdymą su tuo metu vykstančiais procesais. Teigiami tokios praktikos pavyzdžiai yra Barse-lona ir Štutgartas.

⁽¹⁾ „Miestai, regionai ir konkurencingumas“, Ministro Pirmininko pavaduotojo biuras ir kiti valstybiniai partneriai, 2003 m. birželis.

⁽²⁾ Europos miestai, lyginamoji analizė – Celine Rozenblat, Patricia Cicille (DATAR 2003).

⁽³⁾ www.datar.gouv.fr - CIADT 2003 m. gruodžio 13 d.

4.2 Globalizacija: Europos urbanistiniai regionai yra organizuoti atsižvelgiant į tokius procesus ir dinamiką, kuri vis plačiau reiškiasi pasauliniu mastu. Didieji Europos miestai yra nuolat kintančio pasaulinio metropolijų tinklo mazgai. Niujorkas, Londonas, Tokijas ir Honkongas, taip pat Frankfurtas, Paryžius, Randstadas, Briuselis, Milanas ir Madridas yra aiškiausi tokių metropolijų pavyzdžiai. Šie metropoliai „nukreipia“ pasaulio ekonomikos raidą tiek per tarptautines institucijas, bankus ir dideles tarptautines korporacijas, kurios turi savo valdymo ir kontrolės centrus tokiuose metropoliuose, tiek informacinių ir komunikacinių technologijų dėka. Per ateinančius keletą metų pagrindiniai Azijos metropoliai taip pat užims savo vietą šiame pasauliniame tinkle.

4.3 Europeizacija: interaktyvus ekonominių, socialinių, aplinkos ir erdvinio planavimo politikų pritaikymas Europoje vykstančių procesų (įskaitant tokius procesus kaip Europos integracija ir plėtra, vieningos rinkos sukūrimas (tebevyksta), euro įvedimas) dar labiau paskatins integraciją ir ekonominės veiklos sklaidą visoje Europoje. Kuo labiau nyksta nacionalinės sienos, tuo bus aiškesnė tendencija stiprinti ekonominius kontinento centrus. Tai, kad palaipsniui formuojasi tarpregioniniai ar net tarpvalstybiniai traukos centrai (Kopenhaga-Malmė, Olandijos Limburgas-Belgijos Limburgas-Achenas, Lilio metropolinės zonos Prancūzijos ir Belgijos dalys), leidžia daryti prielaidą, kad ekonominė plėtra vis labiau nepaisys dažnai dirbtinių politinių ir administracinių sienų, kurias mums paliko istorija.

4.4 Metropolinės zonos yra pagrindiniai tyrimų, inovacijų ir naujos veiklos centrai. Būtent tose zonose yra sutelkta didelės pridėtinės vertės veikla, ypač verslo paslaugos; čia svarbų vaidmenį vaidina ir naujosios informacinės ir komunikacinės technologijos. Ekonominė dinamika yra sutelkta daugiausiai metropoliniuose regionuose, kurie yra inovacijų, žinių visuomenės ir mokymo centrai.

4.5 Šios zonos tarpusavyje yra susijusios įvairiais realiais ir virtualiais tinklais, atsižvelgiant į įvairių regionų ekonominių branduolių apimtis ir reikšmę. Šis procesas plečiasi ir gilėja. ES transporto politika (Transeuropiniai transporto tinklai) ir oro linijų sektoriaus liberalizavimas skatina šiuos tinklus.

4.6 Ypač svarbi yra konkurencingai žinių ekonomikai skirta Lisabonos strategija, kuri atsižvelgia į socialinę sanglaudą ir subalansuotą raidą. Jos įgyvendinimas galėtų lemti naują metropolinių zonų misiją.

4.7 Ši nauja misija iš dalies yra susijusi su augančia tinklo visuomenės reikšme, o tai formuoja naują gerovės pagrindą, pritraukia naujų investicijų ir formuoja naują požiūrį į jaunų žmonių lavinimą ir darbo rinkas apskritai. Atitinkamai egzistuoja sąveika tarp šio susidomėjimo miestais bei metropolinėmis zonomis ir modernių taikomųjų technologijų, ypač IKT (Informacinės ir komunikacinės technologijos), kurios turi milžinišką poveikį žmonių gyvenimui ir verslui. IKT daro didelį

poveikį gamybos ir paslaugų struktūroms. Atitinkamai jie taip pat daro įtaką erdviniam planavimui ir miestų bei metropolinių zonų plėtrai.

4.8 Investicijų internacionalizavimas, intelektinių pajėgumų mobilumas ir universitetų, technologijos institutų ir privataus sektoriaus sąveika galėtų paskatinti ekonominius branduolius, kaip nurodyta Porterio pateiktame garsiajame Deimanto modelyje. Tai yra labai svarbus pagrindas tinklo visuomenei, kurioje metropolinės zonos vaidina vieną svarbiausių vaidmenų.

4.9 Šios metropolinės zonos taip pat yra svarbūs kultūros, turizmo ir laisvalaikio centrai. Jų architektūrinis paveldas yra reikšmingas jų istorijos ir tapatybės elementas. Jų universitetai, bibliotekos, muziejai, teatrai, operos rūmai, koncertų salės vaidina svarbų vaidmenį saugant ir skleidžiant Europos kultūrą, taip pat kuriant ir skleidžiant kultūrą. Be to, būtent metropolinėse zonose rengiami svarbiausi sporto renginiai ir koncertai, kurie pritraukia minias žiūrovų.

4.10 Kosmopolitinis metropolinių zonų pobūdis yra labai svarbus žiniasklaidos verslo plėtrai. Žiniasklaidos verslas (t.y. spauda, leidyba, radijas, televizija, filmai, video, reklama, telekomunikacijos) ir kūrybinės ekonominės veiklos apskritai šiose zonose yra sparčiai besivystantys veiklos sektoriai.

4.11 Įvairios socialinės-ekonominės grupės ir subjektai bei kultūrinės organizacijos suvienija jėgas, ieškodamos naujų integracijos ir veiklos galimybių. Šalia valstybinių institucijų įgyvendinamų priemonių, pilietinė visuomenė vaidina itin svarbų vaidmenį urbanistiniuose procesuose. Daugeliu atveju metropolinių zonų sėkmė labai priklauso nuo valstybinio ir privataus sektoriaus dalyvių bendradarbiavimo ir sąveikos.

4.12 Šis valstybinio ir privataus sektoriaus dalyvių bendradarbiavimas ir sąveika turi lemiamą reikšmę metropolinių zonų kontekste. Patirtis rodo, kad tokią sąveiką galima greičiau ir produktyviau įgyvendinti didelėse geografinėse teritorijose nei nacionaliniu lygiu. Metropolinės zonos dažnai yra tinkamas lygis siekiant užtikrinti, kad visos suinteresuotos šalys drauge apibrėžtų planavimo tikslus ir pasirūpintų priemonėmis jų įgyvendinimui.

4.13 Kitaip nei JAV, Europos miestai šiuo metu plėtojasi tiek kaip miestai, tiek kaip konurbacijos. Miestų centrai ir toliau lieka veiklos bei susitikimų centrai. Metropoliai taip pat vaidina svarbų vaidmenį įtvirtinant europietišką visuomenės modelį.

4.14 Europos ekonomika pergyvena reikšmingą pereinamąjį laikotarpį, susijusį su plėtra ir vieningos rinkos integracija. Tai apima tiek konkurenciją, tiek partnerystę tarp regionų, ypač tarp metropolinių zonų, kurios vaidina lemiamą vaidmenį kai kuriuose sudėtinguose procesuose. Valdžios organų nebuvimas metropolinės zonos lygiu yra silpnoji tokių zonų pusė, kai reikia suformuluoti ir įgyvendinti ekonominės plėtros strategijas ir partnerystes.

5. Specifiniai socialiniai aspektai

5.1 Didieji miestai labiau nei kitos teritorijos kenčia nuo rimtų socialinės sanglaudos ir teritorinio disbalanso problemų. Metropolinės zonos galėtų pateikti gerą pavyzdį, kaip atkurti socialinę ir teritorinę pusiausvyrą Europos Sąjungoje. Tačiau tokio situacijos pagerėjimo galima pasiekti tik kartu su subalansuota ekonomine plėtra.

5.2 Kiekviena metropolinė zona turi savo charakteristikas, tačiau nepaisant kultūros ir socialinės bei ekonominės plėtros skirtumų panašius reiškinius galima stebėti visoje Europoje. Džiugu, kad valstybiniai ir visuomeniniai veikėjai daugeliu atveju vis geriau suvokia poreikį gerinti gyvenimo ir darbo sąlygas visiems. Tačiau būtina pripažinti, kad dar reikia labai daug padaryti.

5.3 Tai atvejais, kai ekonominis pertvarkymas jau įgyvendintas ar vis dar tebevyksta, perėjimas iš vieno verslo ciklo į kitą nulėmė arba vis dar lemia didelį nedarbą, ypač jaunų žmonių ir vyresnių nei 50 metų žmonių tarpe. Toks procesas turi įtakos ir metropolinėms zonoms. Tačiau taip pat būtina pažymėti, kad šis procesas dažnai lemia tai, kad yra sukuriama visiškai nauja, naujovėms geriau pritaikyta veikla, užtikrinanti naujų darbo vietų kūrimą.

5.4 Ekonominis pertvarkymas taip pat apima veiklos, ypač darbo jėgos, perkėlimą kitur, o tai sukelia struktūrinį nedarbą regionuose, kurie yra labai priklausomi nuo vieno tipo pramonės. Tai gali nutikti ir metropolinėse zonose, nepaisant to, kad jos dažnai gali keisti savo ekonominę bazę. Šis modernizavimo procesas dažnai yra susijęs su tuo, kad visuomenę, priklausantią nuo sunkiosios pramonės, pakeičia visuomenė, besiremianti paslaugomis ir naujomis technologijomis. Kaip pavyzdžius galima paminėti Bilbao, Lijų ir Reino-Rūro regioną.

5.5 ES susiduria su vis didesniu imigrantų srautu iš trečiųjų šalių. Nors šalys ir miestai labai skirtingai integruoja imigrantus, Europa kaip visuma šia prasme neabejotinai susiduria su milžinišku iššūkiu, ir metropolinės zonos šiuo požiūriu yra ypatingas atvejis. EESRK keletą kartų ragino ES parengti vieningus imigracijos ir prieglobsčio teisės aktus. ES privalės priimti naujus ekonominius migrantus dėl demografinių, socialinių ir su užimtumu susijusių priežasčių⁽¹⁾. Tarp tokių migrantų bus tiek kvalifikuotų, tiek nekvalifikuotų darbuotojų. Bendrijos teisinė bazė privalo skatinti legalią imigraciją ir pažaboti nelegalią imigraciją. Be to, ES privalo skatinti imigrantų integraciją į priimančią visuomenę ir daryti viską, kad būtų išvengta diskriminacijos⁽²⁾.

5.6 Daugelyje miestų ir metropolinių zonų susikoncentravo daug imigrantų, kuriems ypač sunku rasti gerą darbą dėl profesinės kvalifikacijos trūkumo, blogų kalbos žinių, socialinės diskriminacijos ir tinkamos integracijos politikos nebuvimo. Dėl to susidaro pajamų skirtumai, ir atitinkamai – nelygios galimybės įsigyti būstą ir gauti komunalines paslaugas, įskaitant

švietimą ir sveikatos apsaugą. Ypatingą dėmesį būtina skirti neratūringoms teritorijoms, kurias ypač paveikė ši problema.

5.7 Metropolizacija dažnai padidina socialinius skirtumus ir erdvinis nelygumus. Problemiškos socialinės grupės, pvz., jauni bedarbiai ir mažai uždirbantys vyresnio amžiaus žmonės, yra linkusios telktis tam tikrose teritorijose, o tai sukelia tam tikrų problemų koncentraciją. Problemiškų gyventojų sektorių atskirtis ir bloga komunalinių paslaugų kokybė šiose teritorijose yra tarpusavyje susiję reiškiniai, kol tai galiausiai tai tampa tarsi spąstai, iš kurių beveik neįmanoma išsiveržti. Dažnai pastebimas atskirties augimas miestuose – netgi ten, kur miesto teritorijų regeneravimo politikos įgyvendinamos jau ne vienerius metus. Todėl norint pasiekti rezultatų šioje srityje, būtini didelės apimties veiksmai, kurie būtų koordinuojami metropolinės zonos lygiu.

5.8 Teisėtvarkos problemos metropolinėse zonose kelia nerimą ir turi rimtų pasekmių socialinei sanglaudai ir subalansuotai plėtrai. Paradoksalu, tačiau dėl metropolinių zonų privatumų ir demografinių ypatumų šios zonos tampa ypač pažeidžiamos tam tikros rūšies pavojams. Viena vertus, tokių zonų, kaip sistemų, funkcionavimą gali susilpninti bet koks su teisėtvarkos problemomis kad menkai susijęs antpuolis prieš kokį nors vieną metropolinės zonos pagrindinių komponentų. Antra vertus, metropolinės charakteristikos didina žmonių ir prekių srautus, o tai skatina neteisėtą veiklą, susijusią su nacionaliniais ar tarptautiniais kriminaliniais tinklais. Tokios charakteristikos gali palengvinti atitinkamų grupių kūrimą, kadangi metropolinės zonos padeda užtikrinti anonimiškumą, lengviau spręsti logistines problemas ir narių papildymo klausimus. Metropolinių zonų gyvybiniai centrai yra ypatingi naujų formų terorizmo taikiniai. Dabartinėje tarptautinėje politinėje situacijoje šios tendencijos kelia nerimą.

5.9 Aplinkos apsauga ir subalansuotos plėtros tikslų laikymasis yra kitas iššūkis, su kuriuo susiduria metropolinės zonos. Jos privalo laikytis tarptautinių įsipareigojimų: Kioto protokolo, dokumento „Agenda 21“, Maastrichto sutarties ir 1993 m. bei 1998 m. priimtų Bendrijos subalansuotos plėtros programų. Norėdamos to pasiekti, metropolinės zonos privalo suderinti ekonominę plėtrą ir aplinkos apsaugą; šie elementai gali sustiprinti vienas kitą per urbanistinę plėtrą (transporto sistemos, gyvenviečių centrų kūrimas, atliekų ir nuotekų tvarkymas, triukšmo mažinimas, miesto centrų ir gamtos bei žemės ūkio paveldo apsauga ir t.t.).

5.10 Greitas keleto metropolinių zonų augimas, jų ekonomikų plėtra ir stiprėjimas tampa iššūkiu infrastruktūrai ir viešajam bei privačiam transportui. Dėl aplinkos ir ekonominių priežasčių būtina ieškoti naujoviškų sprendimų. Visos aplinkos politikos brangiai kainuoja tiek valstybiniam, tiek privačiam sektoriui. Valstybinių lėšų paprastai nepakanka, o valstybinio ir privataus sektoriaus partnerystės kol kas nepasizymėjo didele sėkme.

(1) COM(2003) 336 galutinis – „Komisijos komunikatas apie imigraciją, integraciją ir užimtumą“.

(2) EESRK nuomonė apie imigraciją, integraciją ir užimtumą, OL C 80 2004 3 30, p. 92...

5.11 Metropolinių zonų trūkumai dar labiau padidėja, kai šių zonų administravimo kokybė atsilieka nuo ekonominės plėtros, gyventojų skaičiaus, būsto ir į darbą keliaujančiųjų skaičiaus augimo. Dažnai metropolinių zonų administravimas atspindi praėjusius laikus. Tai savo ruožtu trukdo užtikrinti valdymo efektyvumą ir įgyvendinti efektyvią ekonominę politiką. Tinkamas administracijų ir ekonominių veikėjų (o plačiau kalbant – valstybinio ir privataus sektoriaus) veiklos koordinavimas yra būtina išankstinė gero valdymo metropolinėse zonose sąlyga.

5.12 Šiuo požiūriu situacija yra labai įvairi. Kartais metropolinė zona yra mažesnė už administracinį regioną ir yra jo dalis. Dažniau tokia zona apima daugiau nei vieną administracinį regioną. Beveik visada vienoje metropolinėje zonoje yra keletas savivaldybių ar kitų administracinių subjektų. Dauguma valstybinių (regioninių ir nacionalinių) valdžios institucijų vertina tokias situacijas kaip savaimė suprantamas ir nediskutuotinas.

5.13 Kiekviena valdžia turi savus sprendimų paieškos būdus. Dideli miestai mėgina mokytis vieni iš kitų, tačiau ES lygiu trūksta konsultacijų ir mainų skatinant gairių diegimą ar gerą praktiką.

5.14 Nors aukščiau minėti reiškiniai yra būdingi metropolinėms zonoms, atskiri regionai juos sprendžia skirtingai. Esama puikių pavyzdžių, kai regioninės valdžios, kurias paprastai remia nacionalinė valdžia, kartu su privačiu sektoriumi ir organizuota pilietine visuomene keičia įvykių tėkmę ir kuria naują ateities modelį. Įgyvendinant tokias politikas gerėja socialinės ir ekonominės sąlygos, ir tokie regionai akivaizdžiai tampa konkurencingesni. Europos Sąjunga turėtų pasinaudoti tokiais pavyzdžiais, rengdama konsultacijas, skirtas nustatyti geriausią praktiką ir aptarti, kaip Sąjunga galėtų panaudoti priemones, kurios leistų gerinti situaciją.

6. Duomenys apie Europos regionus ir metropolines zonas

6.1 Europos statistikos sistemos raidą lemia Europos politikos. Pavyzdžiui, BŽŪP dėka mes žinome regionams tenkančių karvių ir kiaulių skaičių. Tačiau nežinome užimtumo statistikos ar sektorių pridėtinės vertės dideliuose miestuose ir jų ekonominės įtakos zonose, kadangi nėra atitinkamos politikos ir kadangi Europa iki šiol skyrė mažai lėšų miesto statistikai. Eurostato Miestų ir regionų padalinyje dirba tik 5 žmonės. Eurostato išteklių nėra suderinami su jo funkcijomis.

6.2 Lyginamieji visą Europą apimantys socialiniai-ekonominiai metropolinių regionų tyrimai, kuriuos atlieka institucijos, susijusios su ekonomine plėtra, ir regionų, universitetų, konsultantų ar Europos Komisijos pateikiama informacinė medžiaga dažnai yra tik bendro pobūdžio neišsamūs aprašymai. Faktas

tas, kad tokia medžiaga yra pagrįsta regionine statistika, kurią pateikia Eurostatas. Tokios medžiagos privalumas – suderinimas Europos lygiu. Tačiau tokia statistika turi didelį trūkumą: Eurostato naudojamas regioninis suskirstymas – Statistinių teritorinių vienetų nomenklatūra (NUTS) – yra atskirų nacionalinių administracinių vienetų rinkinys. Toks suskirstymas atspindi politinę ir administracinę kiekvienos šalies istoriją. Su nedidelėmis išimtimis jis yra geografiškai neadekvatus norint susidaryti patikimą vaizdą ir palyginti metropolinių zonų ekonominę, socialinę ir aplinkos situaciją Europos lygiu. NUTS suskirstymas tiesiog nėra tam skirtas.

6.3 Todėl Eurostato statistika neleidžia įvertinti tokių metropolinių zonų gyvenimo aspektų kaip gyventojų skaičiaus raidos tendencijos, veikla, nedarbas ar gamyba; ji nesuteikia galimybių patikimai palyginti tokius strateginius rodiklius: gyventojų skaičiaus augimo tempai, gamybos pridėtinė vertė, užimtumas, nedarbas ar bendras produktyvumas pagal specialybę. Metropolinių zonų tyrimų rezultatų analizė, kurią atlieka privatus konsultantai ar nacionalinės institucijos, rodo, kad patikimų, geografiškai lygintinų skaičių trūkumas gali nulemti netikslias ar netgi prieštaringas išvadas apie socialines-ekonominės tendencijas, kurios buvo „užfiksuotos“ Europos metropolinėse zonose (pvz., dėl produktyvumo tendencijų atskirame regione).

6.4 Duomenys apie socialinę-ekonominę Europos regionų ir metropolinių zonų raidą turi trūkumą dėl dviejų pagrindinių priežasčių:

6.4.1 Metropolinės zonos yra augimo varomosios jėgos. Jų sukuriama ekonominė veikla ir su tuo susiję privalumai pasklinda į kitus kiekvienos šalies urbanistinius centrus. Siekiant kaip galima geriau pasinaudoti bekintančios tarptautinės aplinkos suvaržymais ir galimybėmis, metropolinės zonos privalo gauti nuolat atnaujinamą veiklos rezultatų įvertinimą Europos lygiu.

6.4.2 Taip pat pageidautina Europos lygiu turėti patikimą analizę ir palyginimus tokiais svarbiais klausimais: imigracija, darbo kokybė, skurdas ir atskirtis, aplinka, saugumas ir kita.

6.5 Per praėjusius kelis dešimtmečius JAV buvo publikuojama daug naujų, lygintinų duomenų apie šios šalies 276 metropolines zonas, tokius duomenis nemokamai pateikiant internete (!). Tuo tarpu Europoje, kur kiekviena šalis turi nuosavą miesto (o kartais ir metropolio) apibrėžimą, yra sudėtinga susitarti dėl bendro metropolinės zonos apibrėžimo. Atsižvelgiant į tai, kad ryšium su Lisabonos strategijos įgyvendinimu dabar yra svarbu turėti patikimų, lygintinų duomenų apie Europos metropolines zonas, EESRK mano, kad Eurostatas, bendradarbiaudamas su nacionalinėmis statistikos tarnybomis, turėtų kaip galima greičiau pateikti tokių zonų apibrėžimą ir atsižvelgiant į tai parengti daug atitinkamos informacijos.

(!) <http://data.bls.gov/servlet/SurveyOutputServlet>.

6.6 Šiuo metu Europos Komisijos atliekamas Urbanistinis auditas II pateiks duomenis apie žmonių gyvenimo sąlygas 258 miestuose ir konurbacijose. Šis projektas yra svarbus žingsnis gerinant diskusijų dėl socialinės sanglaudos kokybę. Tačiau šis tyrimas nesuteiks lygintinų metropolinių zonų socialinių-ekonominių rodiklių visos Europos mastu, kadangi aukščiau minėtame projekte rodikliai yra vertinami atsižvelgiant į nacionalinius kiekvienos šalies miestų ir konurbacijų apibrėžimus. Be to, Londono, Paryžiaus ir Berlyno rodikliai bus vertinami atitinkamų administracinių regionų ribose (Didesnysis Londonas, Île-de-France ir Berlyno žemė).

6.7 ESPON (Europos erdvinio planavimo stebėjimo tinklas) projekto tikslas – gauti kokybiškesnės informacijos apie žemės panaudojimą. Tačiau jo įgyvendinimą ypač stabdo ekonominių duomenų trūkumas vietos valdžios lygiu arba NUTS 3 lygiu visoje ES. Projekto privalumas yra tas, kad jis atskleidžia daugelį Europos statistikos sistemos trūkumų.

6.8 Visi šie pastebėjimai leidžia teigti, kad norint užtikrinti, kad Eurostatas parengtų patikimus, lygintinus duomenis apie miestus ir metropolius, jam būtina suteikti papildomų biudžetinių ir žmogiškųjų išteklių.

6.9 Verta perskaityti neseniai pateiktą dokumentą, kuriame pateikiami Europos Sąjungos darbo jėgos apžvalgos, atliktos daugiau nei 1 milijoną gyventojų turinčiose Šiaurės Vakarų Europos metropolinėse zonose, duomenys⁽¹⁾. Apžvalgos rezultatai leidžia teigti, kad pasitelkiant metines apžvalgas, kurias atlieka nacionalinės statistikos tarnybos ir kurias koordinuoja Eurostatas, gana nebrangiai galima pateikti daug lygintinų Europos socialinių-ekonominių duomenų, susijusių su didelėmis metropolinėmis zonomis, apibrėžtomis pagal bendrus kriterijus.

7. Išvados ir rekomendacijos

7.1 Per pastarąjį dešimtmetį buvo atliktas keletas tyrimų ir surengta keletas diskusijų kai kuriose valstybėse narėse ir regioniniu lygiu dėl naujo metropolinių zonų Europoje reiškinio. Nors šios zonos yra labiau matomos nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu nei anksčiau, jų vaidmuo įgyvendinant Lisabonos strategiją dar nėra tinkamai įvertintas.

7.2 Metropolinės zonos vaidina lemiamą vaidmenį siekiant Lisabonos strategijos ekonominių, socialinių ir aplinkos tikslų, taip pat yra itin svarbios ryšium su tokiais aspektais kaip mokymas, tyrimai, inovacijos, naujausios technologijos, naujų veiklos sričių kūrimas ir verslumo skatinimas. Jos taip pat yra

pagrindiniai transporto ir telekomunikacijų mazgai, palengvinantys verslo, universitetų ir tyrimo centrų tinklų kūrimą. EESRK pabrėžia, kad efektyvesnis Europos ekonominio augimo potencialo mobilizavimas priklauso nuo aktyvios visų valstybinių ir privačių suinteresuotų dalyvių, kurie siekia subalansuotos ekonominės plėtros metropolinėse zonose, pozicijos. Kitaip tariant, atsižvelgiant į vaidmenį, kurį metropolinės zonos vaidina Europoje, Lisabonos strategijos tikslus galima pasiekti tik jeigu jie visų pirma pasiekiami metropolinėse zonose.

7.3 Viena iš pagrindinių priežasčių, kodėl ši tendencija kol kas nesulaukė pakankamai valdžios dėmesio, yra tai, kad politinių-administracinių regionų ribos retai sutampa su geografinėmis metropolinių zonų ribomis. Dėl to, išskyrus kai kurias išimtis, Europos mastu nėra patikimų ar lygintinų duomenų, kurie leistų apibūdinti socialinę-ekonominę situaciją ir dinamiką metropolinėse zonose.

7.4 EESRK pabrėžia, kad Sąjungos interesais būtina:

- apibrėžti metropolines zonas 25 ES valstybėse narėse;
- kasmet parengti aktualius duomenis apie tokias zonas, ypač pasitelkiant Europos darbo jėgos apžvalgas;
- šių zonų atžvilgiu būtina įvertinti pagrindinius Lisabonos strategijos rodiklius;
- šiose zonose būtina nustatyti didelės pridėtinės vertės veiklos branduolius;
- Komisija turėtų reguliariai informuoti apie socialinę-ekonominę situaciją metropolinėse zonose ir pateikti jų klasifikaciją.

7.5 Tokios informacijos parengimas ir pateikimas visuomenei turėtų:

- padėti pripažinti metropolines zonas ir suteikti išsamesnių žinių apie jų socialinę, ekonominę ir aplinkos situaciją;
- palengvinti šių zonų stipriųjų ir silpnųjų pusių įvertinimą Europos mastu;
- pagerinti tiek Europos, tiek nacionalinių politikų, apibrėžimą ir įgyvendinimą pritaikant jas prie konkrečių šių zonų charakteristikų;
- vietos ir regioniniams valdžios organams pateikti jų zonų konkurencinę klasifikaciją Europos mastu. Šiandien tokie įvertinimai neegzistuoja arba yra parengiami už labai didelius pinigus ir remiantis nepakankama informacija;

⁽¹⁾ Apžvalgą INTERREG II rėmuose atliko GEMACA (Europos lygiamųjų metropolinių tyrimų grupė). Publikuota leidinyje „Les Cahiers de l'IAURIF“ Nr. 135; , www.iaurif.org/en/doc/studies/cahiers/cahier_135/index.htm

- praturtinti diskusijas apie Europos regioninę politiką, objektyvios informacijos pagrindu palengvinant visų susijusių šalių dialogą;
- privačiam sektoriui suteikti informaciją, kuri būtų naudinga rengiant verslo strategijas.

7.6. EESRK stipriai remia 2003 m. METREX pateiktus pasiūlymus sukurti Europos metropolinių zonų programą⁽¹⁾. Ši programa, pavadinta „METROPOLITAN“, galėtų tapti susitikimų ir diskusijų forumu. Į ją gali būti įtrauktos darbo grupės, kurioms būtų pavesta nustatyti ir platinti geriausią praktiką šioje nuomonėje aptariamose srityse.

7.7 EESRK pritaria tam, kad Trečiajame pranešime apie ekonominę ir socialinę sanglaudą pabrėžiama „konkurencingumo“ svarba ir įvardijamas ryšys tarp neseniai suformuluotų regioninių politikų ir Lisabonos strategijos, kadangi tai yra ypač svarbu metropolinėms zonoms. Šių zonų atveju tam tikri tikslai, priskirti poskyriams „konkurencingumas“ ir „žinios“, gali būti remiami per Europos regioninės plėtros fondą.

Bruselis, 2004 m. liepos 1 d.

7.8 EESRK mano, kad yra gyvybiškai svarbu, kad Eurostate būtų įkurtas „metropolinių zonų“ padalinys, kuris būtų atsakingas už aukščiau minėtos informacijos pateikimą kiekvienais metais.

7.9 Neveiklumo negalima pateisinti galimais sunkumais, susijusiais su geografinių visų metropolinių zonų ribų apibrėžimu ir lygintinos informacijos bei duomenų pateikimu. Todėl EESRK siūlo, kad, atsižvelgiant į aukščiau pateiktas rekomendacijas, būtų kaip galima greičiau inicijuotas bandomasis projektas su ribotu skaičiumi metropolinių zonų. Komitetas taip pat siūlo, kad ši bandomoji programa būtų įgyvendinama bendradarbiaujanti su Regioninės politikos generaliniu direktoratu, Eurostatu, nacionaliniais statistikos biurais ir susijusiomis metropolinėmis zonomis.

7.10 EESRK tikisi, kad Europos institucijos sutiks su šios nuomonės plačiu požiūriu. EESRK mano, kad, atsižvelgiant į pasiūlymą sukurti metropolinių zonų ir Komisijos forumą, situacija šiose zonose turėtų būti svarstoma Konkurencijos taryboje ir neformalioje Regioninio planavimo ir urbanistinių klausimų taryboje.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Roger BRIESCH

⁽¹⁾ METREX – Europos regionų ir zonų tinklas – paskelbė tokius pagrindinius Europos „METROPOLITAN“ programos tikslus:

- 1 – pripažinti svarbų metropolijų vaidmenį Europoje;
- 2 – remti efektyvaus metropolijų valdymo organizavimą;
- 3 – remti integruotų metropolijų skirtų strategijų parengimą, prie kurio prisidėtų visos suinteresuotos pusės;
- 4 – remti metropolijų politikas siekiant didinti konkurencingumą ir socialinę bei teritorinę sanglaudą.